

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Işıl DEMİR

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERİN ALTERNATİF MEDYA ile İLİŞKİSİ
RİZOMATİK BİR MEDYA ÖRNEĞİ: SENDİKA.ORG

Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2015

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Işıl DEMİR

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERİN ALTERNATİF MEDYA ile İLİŞKİSİ
RİZOMATİK BİR MEDYA ÖRNEĞİ: SENDİKA.ORG

Danışman

Prof. Dr. Hürriyet KONYAR

Gazetecilik Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2015

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Işıl DEMİR'in bu çalışması, jürimiz tarafından Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Burak ÖZÇETİN (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Hürriyet KONYAR (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Murat KARADUMAN (İmza)

Tez Başlığı: Yeni Toplumsal Hareketlerin Alternatif Medya ile İlişkisi Rizomatik Bir Medya
Örneği: Sendika.org

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 20/08/2015

Mezuniyet Tarihi : 20/08/2015

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iv
GÖRSELLER LİSTESİ.....	vi
GRAFİKLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ÖZET	x
SUMMARY.....	xi
ÖNSÖZ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL DÖNÜŞÜMLER

1.1 Küreselleşmenin Tanımı	5
1.2 Küresel Ekonomi	7
1.3 Küresel Toplum: Neoliberal Politikalar ve Toplumsal Yeniden Yapılanma.....	10
1.3.1 Yoksulluk ve İşsizlik Sorunlarının Ortaya Çıkması	15
1.3.2 Kimlik Politikalarının Ortaya Çıkması.....	16
1.3.3 Yeni Orta Sınıfın Oluşması	19
1.3.4 Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkması	21

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER

2.1 Yeni Toplumsal Hareketlerin Ortaya Çıkması	24
2.1.1 Zapatista İsyanı.....	26
2.1.2 Seattle Olayları	28
2.1.3 Arap Baharı.....	32
2.1.4 “Wall Street’i İşgal Et” Hareketi.....	35
2.1.5 Gezi Parkı Direnişi	38
2.2 Yeni Toplumsal Hareketlerin Özellikleri.....	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERİN ve ALTERNATİF MEDYA ile İLİŞKİSİ

3.1 Alternatif Medyanın Gelişimi	52
3.2 Türkiye’de Alternatif Medya	55
3.3 Alternatif Medyanın Tanımı	57

3.4	Alternatif Medyaların Özellikleri	59
3.5	Alternatif Medya Yaklaşımları	64
3.5.1	Birinci Yaklaşım: Topluluğa Hizmet Etmek	65
3.5.2	İkinci Yaklaşım: Ana Akım Medyaya Alternatif Olarak Alternatif Medya.....	67
3.5.3	Üçüncü Yaklaşım: Alternatif Medyayı Sivil Toplumla İlişkilendirmek.....	69
3.5.4	Dördüncü Yaklaşım: Rizom Olarak Alternatif Medya.....	70
3.6	Alternatif Medya ve Yeni Toplumsal Hareketler İlişkisi	73
3.6.1	Indymedia	77
3.6.2	“Occupywallst.org”	78
3.6.3	Çapul TV	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1	Araştırmanın Amacı.....	81
4.2	Araştırmanın Örnekleme	81
4.3	Araştırmanın Önemi	82
4.4	Araştırma Soruları.....	83
4.5	Araştırmanın Sınırlılıkları.....	83
4.6	Araştırmada Kullanılan Yöntem.....	83
4.6.1	Nitel Araştırma – Yarı Yapılanmış Görüşme	84
4.6.2	Nicel Araştırma İçerik Analizi	85
4.6.3	Veri Toplama Teknikleri	87
4.7	Bulgular ve Yorum	90
4.7.1	Web Analizi Bulguları.....	90
4.7.1.1	Sitenin Genel Yapısı	90
4.7.1.2	Kuruluş Bilgileri	96
4.7.1.3	Haber Konuları	96
4.7.1.4	Okuyucu Etkileşimi	104
4.7.1.5	Haber Türleri ve Kaynakları	113
4.7.1.6	Haber Aktörleri	116
4.7.1.7	Kaynak Yaratma	117
4.7.2	Soma Olayı Haber Analizi.....	118
4.7.2.1	Haber Türleri ve Kaynakları	119
4.7.2.2	Haber Aktörleri	122
4.7.2.3	Okuyucu Etkileşimi:	125

4.7.3	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Analizi.....	132
4.7.3.1	Kuruluş.....	132
4.7.3.2	Yayın Politikası.....	134
4.7.3.3	Teknolojik Altyapısı	135
4.7.3.4	Çalışma Kriterleri	136
4.7.3.5	Rizomatik Medyanın Sivil Topluma Kavşak Noktasındaki Rolü	136
4.7.3.6	Rizomatik Medyanın Belirsizliği.....	149
4.7.3.7	Devlet ve Piyasa İlişkileri	163
SONUÇ		168
KAYNAKÇA.....		175
EK 1- Alternatif Medya Çalışmaları		195
EK 2- Via Campesina: Bugün Honduras İçin Ne Yaptınız?		198
EK 3- Soma Olayı Haberleri		199
Ö Z G E Ç M İ Ş		202

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1 Küreselleşme Karşıtı Eylemler	31
Tablo 2.2 Kültürel ve Siyasal Yaklaşımlara Göre YTH'in Özellikleri	47
Tablo 3.1 Alternatif Medyayı Tanımlamak	69
Tablo 3.2 Alternatif Medya Yaklaşımları.....	73
Tablo 4.1 Web Analizi Kodlama Tablosu	89
Tablo 4.2 Haber Analizi Kodlama Tablosu	90
Tablo 4.3 Emek Gündemi Yazı ve Haberleri	97
Tablo 4.4 Kimlik Haberleri	98
Tablo 4.5 Çevre Haberleri	99
Tablo 4.6 Dava Haberleri	100
Tablo 4.7 Ekonomi Yazıları	102
Tablo 4.8 Hükümet Haberleri.....	103
Tablo 4.9 Diğer Haberler.....	104
Tablo 4.10 Okuyucuların 'Emek Gündemi' Haber ve Yazılarında Sosyal Medya Kullanımı	108
Tablo 4.11 Okuyucuların 'Kimlik' Haberlerinde ve Yazılarında Sosyal Medya Kullanımı..	108
Tablo 4.12 Okuyucuların 'Çevre' Haberlerinde Sosyal Medya Kullanımı.....	109
Tablo 4.13 Okuyucuların 'Dava' Haberlerinde Sosyal Medya Kullanımı	110
Tablo 4.14 Okuyucuların 'Ekonomi' Yazılarında Sosyal Medya Kullanımı.....	111
Tablo 4.15 Okuyucuların 'Hükümet' Haberleri ve Yazılarında Sosyal Medya Kullanımı....	111
Tablo 4.16 Okuyucuların 'Diğer' Haberler ve Yazılarda Sosyal Medya Kullanımı.....	112
Tablo 4.17 Küresel Medya Kaynakları	122
Tablo 4.18 Hükümet Kategorisi	123
Tablo 4.19 Siyasi Partiler ve Liderleri Kategorisi	124
Tablo 4.20 Holdingler ve Şirketler Kategorisi	124
Tablo 4.21 Ana Akım Medya Kategorisi	124
Tablo 4.22 Dini Örgütler Kategorisi	125
Tablo 4.23 Diğer Kategorisi	125
Tablo 4.24 13 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı	126
Tablo 4.25 14 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı	127
Tablo 4.26 15 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı	128
Tablo 4.27 16 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı	129

Tablo 4.28 17 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı	130
Tablo 4.29 18 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı	131
Tablo 4.30 19 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı	132

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 4.1 Sendika.org Sitesi Linkleri	91
Görsel 4.2 Sendika.org Yazıları	92
Görsel 4.3 Türkiye’den Haberler	92
Görsel 4.4 Kent ve Doğa Haberleri	92
Görsel 4.5 Sendika.org Çevirileri	92
Görsel 4.6 Dünyadan Haberler	92
Görsel 4.7 Derlediklerimiz	92
Görsel 4.8 Dosyalar, Sosyal Medya, Söyleşiler	94
Görsel 4.9 Kadın, Direnişin İçinden, Bilim	94
Görsel 4.10 Kitap, Periyodik Yayınlar, Emek Haberleri.....	94
Görsel 4.11 Emek Kaynakçası, Duyuru Listesi, Arama.....	94
Görsel 4.12 Kader Ortakaya Bütün Yazılar	95
Görsel 4.13 Sol Mahalleleri Nasıl Bilirsiniz?.....	95
Görsel 4.14 Soma Dosyası, Yazı boyutu	95
Görsel 4.15 Editörün Seçtikleri	95
Görsel 4.16 İletişim Bilgileri	96
Görsel 4.17 Muhabirimiz Olur musun?, Çapul TV	106
Görsel 4.18 LatinBilgi.Net İletişim Formu	106
Görsel 4.19 5deniz.Net İletişim Formu	106
Görsel 4.20 Sosyal Medya Linkleri	106
Görsel 4.21 Sendika.org Haberlerinde Sosyal Medya Linki Kullanımı.....	107
Görsel 4.22 Sendika.org Sosyal Medya Linkleri ve Takipçi Sayısı.....	107
Görsel 4.23 Kitaplığımızda Sendika.org’a yer açın!	118
Görsel 4.24 Sendika.org Abonelik Sistemi	118
Görsel 4.25 Yön Dergisi Sitesi 2011	134

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1 Türkiye’de Özelleştirme Politikalarının Yıllara Göre Dağılımı	42
Grafik 4.1 Haber İçerik Türleri	114
Grafik 4.2 Haberlerin Kaynaklarının Dağılımı.....	115
Grafik 4.3 Yazıların Kaynaklarının Dağılımı.....	115
Grafik 4.4 Haberlerin Dağılımı	119
Grafik 4.5 Haber Türleri ve Kaynakları	120
Grafik 4.6 Haberlerin Kaynaklarının Dağılımı.....	121
Grafik 4.7 Haber Aktörlerinin, Haberlerde Yer Alma Sıklığı.....	123

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
AFL-CIO	Amerikan Emek Federasyonu Endüstriyel Örgütler Kongresi
Bedaş	Boğaziçi Elektrik Dağıtım A.Ş
BES	Büro Emekçileri Sendikası
ICT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
ÇUŞ	Çok Uluslu Şirketler
DAN	Doğrudan Eylem Ağı
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DTÖ (World Trade Organization)	Dünya Ticaret Örgütü
E.G.O	Elektrik, Gaz, Otobüs İşletmeleri
EĞİTİM SEN	Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası
EMO	Elektrik Mühendisleri Odası
EPIAŞ	Enerji Piyasaları İşletme A.Ş.
EZLN	Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu
G8	GSMH'sı En Yüksek Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Rusya, Birleşik Krallık ve Amerika'yı Kapsayan Grup
HDP	Halkların Demokratik Partisi
HSYK	Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanlığı
IMF	Uluslararası Para Fonu
ISIG	İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İHD	İnsan Hakları Derneği
KESK	Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
MEGEP	Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Prj.
NAFTA	Kuzey Atlantik Serbest Ticaret Antlaşması
PGA (People Global Action)	Halkların Küresel Hareketi
PRI	Endüstriyel Devrim Partisi

SES	Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası
TİS	Toplu İř Sözleřmeleri
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu
YTH	Yeni Toplumsal Hareketler

ÖZET

90'lı yıllarda yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi sayesinde yeni toplumsal hareketler ivme kazanmış, bu hareketler, küreselleşme sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkan çevre, emek, kimlik eksenli sorunlara karşı tepkilerini ulusal ve uluslararası düzeyde dile getirmişlerdir. Ancak küreselleşme süreciyle güçlenen medya-iktidar-sermaye ilişkisi, bu hareketlerin kendi seslerini duyurmalarına engel teşkil etmiş, hareketler de buna istinaden kendi alternatif medyalarını yaratmıştır.

Bu çalışmada yeni toplumsal hareketlerin kendi medyaları üzerinde durulmuş, alternatif medyanın yeni toplumsal hareketlerle ilişkisi incelenmiştir. Türkiye’de bu bağlamda oluşturulan alternatif medya örneği olarak Çapul TV ele alınmış ve Gezi Olayları sırasında oluşturulan bu muhalif medyanın, Sendika.org tarafından yayın hayatına başlatılması nedeniyle Sendika.org, örneklem olarak seçilmiştir. Çalışmada Sendika.org, alternatif medyanın ilişkisellik ve çeşitlilik kuramlarından rizomatik medya yaklaşımına göre analiz edilmiştir. Çalışmanın örnekleme kapsamında web sitesi ve Soma Olayı haberlerine niceliksel içerik analizi uygulanmıştır. Ayrıca Sendika.org çalışanları ile görüşülerek veriler toplanmıştır. Elde edilen verilere göre de alternatif medyanın yeni toplumsal hareketlerle pozitif bir ilişkisi olduğu sonucuna varılmış, Sendika.org’un rizomatik bir medya olduğu öngörülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Alternatif medya, yeni toplumsal hareketler, rizomatik medya, Sendika.org

SUMMARY

**THE RELATIONSHIP BETWEEN NEW SOCIAL MOVEMENTS AND
ALTERNATIVE MEDIA - A SAMPLE OF RHIZOME MEDIA: SENDIKA.ORG**

In the 90s with the development of new communication technologies, new social movements gained momentum. These movements react to the problems such as environment, labor, identity which have arisen as a result of globalization in both national and international levels. However, the relation between media-power-capital, which was strengthened by the process of globalization, became an obstacle for the movement to make their voice heard. Accordingly, because of this obstacle, the social movements have created their own media.

This study, focusing on the media owned by new social movements, investigates the relationship between alternative media and the new social movements. In this context, ‘Çapulcu TV’ is taken as an example of alternative media in Turkey. Sendika.org which led this dissenting media channel to broadcast during the Gezi events was taken as a sample. In this study, Sendika.org is analyzed according to the approach of Rhizomatic media from the correlation and diversity theories. In the scope of the sample of the study, the news articles on the websites and regarding the Soma Event were qualitatively analyzed. Data were accumulated through in-depth interviews with the workers of Sendika.org. According to the data gathered, it was concluded that there was a positive relationship between the new social movements and alternative media, and that Sendika.org was predicted to be a rhizomatic media.

Keywords: Alternative media, new social movements, rhizome media, Sendika.org

ÖNSÖZ

Tez süresi boyunca stresli olduğum her an beni motive eden, desteğini hiç esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Hürriyet KONYAR'a çok teşekkür ederim. Bu süreçte hem tez jürimde bulunarak katkı sunan hem de tezimle ilgili sundukları önerilerle bana yardımcı olan hocalarım, Doç. Dr. Burak ÖZÇETİN'e ve Yrd. Doç. Dr. Murat KARADUMAN'a da çok teşekkür ediyorum.

Süreç stresli olunca manevi desteğe de çok ihtiyaç duyuyorsunuz ki bu konuda kendimi oldukça şanslı hissediyorum. Bu süreçte yanımda olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Özellikle arkadaşlarım, Araş. Gör. Şükrü AYDIN'a ve Araş. Gör. Hediye AYDOĞAN'a, çeviri sürecinde yardımlarını esirgemedikleri için minnettarım. Beni sabırla dinleyen, tez sürecimde desteğiyle her zaman yanımda Araş. Gör. Didem ÇABUK'a ise dostluğu için teşekkürü borç bilirim.

Bu süreçte aileme ve manevi desteğiyle her zaman yanımda olan Çağdaş ÇARKACI'ya anlayışlarından dolayı çok teşekkür ederim.

Tabii, Sendika.org emekçilerinin yardımları olmasaydı bu tez olmazdı. Beni gülüyüzle karşılayıp istenilen tüm bilgileri edinmemi sağladıkları için kendilerine çok teşekkür ediyorum. Umarım sansüre uğramadan özgürce uzun yıllar alternatif sesleri aktarabilirler.

Işıl DEMİR

Antalya, 2015

GİRİŞ

1980'lerden itibaren neoliberal politikalar ile birlikte teknolojik ilerleme ve endüstriyel gelişme, küreselleşme sürecini hızlandırmış, toplumsal yaşamın her alanını etkisi altına almıştır. Yeni iletişim teknolojileri, zaman ve mekandan bağımsız, ülkelerin küreselleşme sürecine adapte olmalarını sağlayarak küresel aktörlerin ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda hegemonyalarının kurulmasına hizmet etmiştir. Küreselleşme süreci ile birlikte bu alanlarda uygulanan politikalar, ülkeler arasında tek tipleşmeye yol açmış ve çevre, emek, kimlik vb. konularda ülkelerin benzer sorunlar yaşamalarına sebep olmuştur.

Bununla birlikte neoliberal ekonomi politikalarını gerçekleştirebilmek için siyasal alanda neo-liberalizmin ideolojisi 'Yeni Sağ' ideoloji benimsenmiş ve yeni bir toplumun zemini hazırlanmıştır. Bu yeni toplumsal düzende, kamusal sorumluluk, adaletli ve eşitlikçi politikalar terk edilmiştir. Uygulanan ekonomi politikaları, ülkeler arasında eşitsiz gelir dağılımının ortaya çıkmasına yol açarak yoksulluk, işsizlik, esnek ve güvencesiz çalışma koşullarını gündeme getirmiştir. Bu koşullar yeni orta sınıf olarak tanımlanan bir sınıfın oluşmasını sağlamıştır.

İletişim teknolojilerinin başat rol oynamaya başladığı bu toplum düzeninde kültür yeniden yapılanmış ve ticaret ağları bu teknolojiler üzerinden gerçekleşmeye başlamıştır. Küresel kültürün ulusal ve yerel kültürleri etkisi altına almaya başlaması üzerine kimlik sorunları ortaya çıkmış, aynı zamanda kentlerin tüketim merkezlerine dönüştürülmeye başlamasıyla çevre sorunları baş göstermiştir. Sorunlar, artık kimlik, çevre, kent ve iletişim ekseninde tanımlanmaya başlamıştır. Bu sorunlara karşı yeni orta sınıf tarafından gösterilen reaksiyonlar, literatürde yeni toplumsal hareketler olarak adlandırılmış, bu hareketler, farklı amaçlar ve aktörler tarafından oluşturulmuştur.

Yeni toplumsal hareketler özellikle 90'lı ve 2000'li yıllarda giderek ivme kazanmıştır. Hareketlerin en önemli özelliği, yeni iletişim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanarak sorunlarını, yerelden küresele taşımaları ve kendilerine küresel destek sağlayabilmeleri olmuştur. Hareketlerin, yeni iletişim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanmalarının nedeni, muhalefet etme açısından internetin ucuz, kolay erişilebilir ve katılımcılık açısından demokratik olmasıdır. Bununla birlikte internetin, yeni toplumsal hareket aktörlerine kendilerini özgürce ifade edebilme ve daha kolay örgütlenebilme fırsatı sunmasıdır. Ayrıca kamusal sorumluluğu gereği halkın doğru- tarafsız bilgi edinmesini sağlamakla yükümlü olan medyanın, küreselleşme ile birlikte yapısal, içeriksel ve amaçsal olarak değişime uğraması, bu hareketlerin yeni iletişim teknolojilerini etkin kullanmalarının bir diğer önemli sebebidir.

Hareketler, medyanın öznesi olamadığından yani kendi seslerini ana akım medya aracılığıyla duyuramadıklarından dolayı alternatif medyalarını yaratmışlardır.

Dünya’da Zapatista İsyanı, Seattle Olayları, Arap Baharı, Wall Street’i İşgal Et Hareketi, küreselleşme sürecini deneyimleyen halkların farklı konularda tepkilerini dile getirdikleri yeni toplumsal hareket örnekleri arasındadır. Türkiye’de de Gezi Parkı olayları bu kapsamda değerlendirilmektedir. Hareketlerin iletişim teknolojileri ile ilişkilerine bakıldığında özellikle Arap Baharında sosyal medya sayesinde örgütlenen halkların, Facebook üzerinden seslerini dünyaya duyurabildikleri görülmüştür. Seattle olaylarında ‘Indymedia’ adında bağımsız haber merkezlerinden, Wall Street’i İşgal Hareketi’nde kendi web sitelerinden, Türkiye’de ise toplumsal hareketlerin sesi olma iddiasıyla yayın yapan Sendika.org haber sitesinin, Gezi olaylarında benzer bir şekilde Çapul TV’yi kurarak Çapul TV’den direnişlerini dünyaya aktarmışlardır. Genel olarak alternatif medya ile sanal alemden sokağa taşınan yeni bir muhalif kültürün yaratılmasını sağlayan bu hareketlerin alternatif bir iletişim ağı yaratarak “Başka bir iletişim mümkün” sloganıyla tüm dünyaya kendi haber ağlarıyla ulaşarak iktidarlara muhalefet ettikleri görülmektedir.

Bu çalışmada da yeni toplumsal hareketlerin alternatif medya ile ilişkisinin ortaya koyulması amaçlanmış, örneklem olarak ise Sendika.org haber sitesi seçilmiştir. Sendika.org’un seçilmesinin nedeni; Türkiye’de Gezi Olayları esnasında ‘Direnişin Medyası Çapul TV’yi kurması ve yeni toplumsal hareketlerin bir formu olan yeni işçi sınıfı hareketlerinin ve mücadelelerinin görünür kılınmasını sağlamak amacıyla yeni iletişim teknolojilerinden yararlanarak internette yayın hayatına başlayan bir alternatif medya olmasıdır. Bu kapsamda Bailey vd. (2008) tarafından alternatif medya çalışmalarını analiz ederek oluşturdukları 4 yaklaşımdan rizomatik medya yaklaşımına göre Sendika.org incelenmiş ve Sendika.org’un rizomatik bir medya olup olmadığı tartışılmıştır.

Bailey vd. (2008) tarafından oluşturulan alternatif medyanın ilişkisel ve çeşitlilik yaklaşımlarına baktığımızda ilk yaklaşım topluluğa hizmet etmeye odaklanan alternatif medyayı tanımlar. Bu yaklaşımda alternatif medya, bir topluluğun sesini duyurma noktasında tek yönlü bir iletişimi benimseyerek o topluluğun ideolojisini yayma işlevi görür. İkinci yaklaşım ana akım medyaya alternatif olarak alternatif medyayı tanımlar, örgütsel ve içeriksel olarak ana akımdan alternatif medyanın farklılaştığını ileri sürer. Aynı zamanda da az ya da yanlış temsil edilenlere yer veren bir medya olarak alternatif medyayı açıklar. Üçüncü yaklaşım alternatif medyayı sivil toplumla ilişkilendirir. Bu yaklaşımda alternatif medya, sivil toplum kuruluşları bünyesinde kurulur ve sivil toplum üyeleri tarafından işlevsellik kazanır. Yani sınırları belli olan bir medya olarak ifade edilir. Dördüncü yaklaşım ise rizom olarak alternatif medya yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda alternatif medya, tek bir mücadelenin parçası

olarak değil, farklı mücadelelere ses veren bir medya olarak tanımlanır. Aynı zamanda bu mücadelelerdeki insanların işbirliği yapabileceği bir alan olarak görülür. Gerektiğinde bir medya aktivisti gibi hizmet ettiğine dikkat çekilir.

Rizomatik yaklaşım, diğer yaklaşımlarda olduğu gibi alternatif medyayı tek boyutta ele almaz, bu yaklaşımları da kapsayacak şekilde 3 boyutta açıklamaya çalışır: Sivil toplumun dönüm noktasındaki rolleri, belirsizlikleri, piyasa ve devletle karşılıklı bağlantıları ve bağları (Bailey vd., 2008: 27). İlk boyutta alternatif medyanın yerel ve küresel ağlarla birbirini güçlendirdiği üzerinde durulur. İkinci boyutta ana akımdan farklı olarak medya aktivisti olarak hareket ettiğine ve ana akımdan farklı bir işleyiş yapısı olduğuna değinilir. Üçüncü boyutta ise muhalif medyalar olsalar da varlıklarının devamı için devlet ve piyasa ile ilişkili olabileceğine vurgu yapılır. Dolayısıyla alternatif medyayı farklı açılardan ele alan bu yaklaşım seçilerek daha kapsamlı bir şekilde yeni toplumsal hareketler ile ilişkisinin açıklanabileceği düşünüldüğünden bu yaklaşıma göre örneklemin incelenmesine karar verilmiştir.

Alternatif medyanın ortaya çıkmasının neoliberal politikalar ile ilişkilendirildiği çalışma dört bölüme ayrılmaktadır. İlk bölümde küresel dönüşümler; ekonomik, siyasal ve toplumda alanı kapsayacak şekilde tartışılmıştır. Bu bölümde yine yeni toplumsal hareketlerin sorunlarının ortaya çıkma nedenleri ve etkilerinin neler olduğu üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde de yeni toplumsal hareketler tanımlanarak özellikleri anlatılmış ve yeni toplumsal hareketler siyasal yaklaşıma göre tartışılarak hem dünyadan hem de Türkiye’den örnekler incelenerek hareketler değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde alternatif medyanın yeni toplumsal hareketlerle olan ilişkisi kuramsal boyutta tartışılmış, hareketlerin yarattıkları alternatif medyalar tanımlanmıştır. Çalışmanın son bölümünü ise yöntem kısmı oluşturmuştur. Çalışmada rizomatik medya yaklaşımına göre şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Alternatif medya sivil toplum ile farklı hareketlerdeki insanların ortak alanı mıdır?
- Alternatif medya varlığını sürdürebilmek için devlet ve piyasa ile bir ilişki içerisinde midir?
- Alternatif medyanın, belirsiz doğası içerisinde haber üretimi/paylaşımı/ işleyiş yapısı bakımından ana akımdan farkı var mıdır?

Bu soruları cevaplandırabilmek ve verilerin birbirini destekler nitelikte olup olmadığını ortaya koyabilmek açısından nicel ve nitel yöntem birlikte kullanılmıştır. Nitel yöntemle çalışmanın amacına yönelik derinlemesine bilgi toplayabilmek adına yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle veriler toplanmıştır. Bu bağlamda Sendika.org’un

geçmişte ve şuan da çalışanlarından 8 kişi ile 30 Mart- 5 Nisan 2015 tarihleri arasında görüşülmüştür.

Nicel yöntem ile de Sendika.org'un uygulama pratiklerine niceliksel içerik analizi tekniği uygulanmıştır. Sendika.org ile ilgili genel verilere ulaşabilmek için uygulama alanı olan web sitesi rizomatik yaklaşıma göre oluşturulan 'Haber Konuları', 'Okuyucu Etkileşimi', 'Haber Türleri ve Kaynakları', 'Haber Aktörleri', 'Kaynak Yaratma' kategorilerine göre incelenmiştir. Bunun yanında Sendika.org'un toplumsal hareket anlarındaki üretimlerini inceleyebilmek için Soma Olayı haberleri seçilerek analiz edilmiştir. Soma Olayı haberleri de 'Okuyucu Etkileşimi', 'Haber Türleri ve Kaynakları', 'Haber Aktörleri' kategorilerine göre incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen verilere göre Sendika.org, yeni işçi sınıfı hareketinin mücadelesini görünür kılmak için internette yayın hayatına başlamıştır. Ancak değişen konjonktür sadece emek gündemine ilişkin haberlerin değil, toplumda yükselen hak mücadelelerinin de sesi olmayı gerektiğinden yayın politikalarında değişikliğe gitmişlerdir. Bu bağlamda Sendika.org'un, toplumsal mücadelelerin hepsini kapsayacak şekilde yayın faaliyetini sürdürdüğü, gerektiğinde medya aktivistine dönüşerek yeni toplumsal hareketlerin seslerini duyurma noktasında etkili bir medya olduğu görülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL DÖNÜŞÜMLER

Alternatif medyanın ortaya çıkışı değişen ekonomik ve siyasal koşulların toplumsal yaşamdaki etkilerine bağlı olmuştur. Bu ekonomik ve siyasal koşullardaki değişimi ise küreselleşme süreci ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Bu bağlamda bu tez çalışması 1980'lerden itibaren alternatif medyanın gelişimini ve alternatif medyaların ilişkili olduğu yeni toplumsal hareketleri küreselleşme sürecinin ekonomik ve siyasal boyutunu oluşturan neoliberal politikalarla ilişkilendirmektedir. Toplumsal hareketlerin ve alternatif medyaların tarihsel süreci oldukça eskiye dayansa da küreselleşme süreci bu oluşumların farklı konularda ve farklı araçlarla kendilerini görünür kılmaları zorunluluğunu doğurmuştur. Bu nedenle bu oluşumların ortaya çıkmasında küreselleşme sürecinin önemini anlamak, öncelikle küreselleşme kavramının tanımının yapılmasını ve neoliberal politikaların hangi nedenlerle ortaya çıktıklarının ve etkilerinin ne olduğunun açıklanmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda ilk bölümde küreselleşme sürecinin ekonomik ve toplumsal boyutları açıklanmaya çalışılacaktır.

1.1 Küreselleşmenin Tanımı

Günümüzde siyasal, toplumsal ve ekonomik birçok konu ile ilişkilendirilen küreselleşme kavramı, siyasal alanda, ekonomik süreçlerde ve sosyal bilimlerde farklı yönleriyle ele alınıp tartışılmaktadır. Dolayısıyla birçok araştırmanın ve tezin de konusu olan küreselleşme kavramının tanımlanmasında McLuhan'ın (1964: 103) 'Dünya küresel bir köye dönüştü' tezi önemli bir argüman olmuştur. Küreselleşme kavramı beraberinde 'küresel bütünleşme, küresel ekonomi, küresel sermaye, küresel güçler, küresel toplum, küresel bağımlılık, küresel politika ve küresel medya' gibi kavramları da getirmiştir (Kızılcıkelik, 2004: 4- 5).

Farklı alanlarda, farklı yaklaşımlarla ele alınması nedeniyle küreselleşmenin ekonomik, siyasal, toplumsal ve teknolojik temelli pek çok tanımı yapılmıştır. Bununla birlikte küreselleşme ile ilgili tartışmaların, genellikle iki farklı yaklaşım ekseninde kutuplaştığı görülmüştür. İlk yaklaşım 'yeni dünya düzeni' adı altında, kapitalizmin gelişim süreci içerisinde batılılaşmanın ve modernleşmenin, özellikle 3.dünya ülkeleri için, doğru ve kaçınılmaz olduğu doğrultusunda küreselleşmenin gerekliliğini savunurken; ikinci yaklaşım emperyalizmin günümüzdeki yeni görüntüsünün adı olan 'yeni dünya düzeni'nin siyasal, kültürel, ekonomik boyutta tek tipleşmeyi yaratan bir süreç olduğunu belirterek

küreselleşmeyi, ‘emperyalizmi meşrulaştıran ideolojik bir işlev’ olduğu noktasında eleştirmektedir. İki yaklaşımın kesiştiği nokta ise küreselleşmenin tek tipleşmeye yol açmasıdır (Alankuş, 2001).

Küreselleşmenin tanımlanmasında Jan Aart Scholte (2008: 72-108), yersizyurtlaşma kavramından hareketle küreselleşmenin, sınırları ve ülkeleri aşan, daha çok ‘uluslararasılaşma’ şeklinde anlaşılan bir kavram olarak insanların karşılıklı bağımlılığını ve etkileşimini ifade ettiğine değinmektedir. Benzer şekilde George Modelski (Held vd., 2008: 71) ise küreselleşmeyi, “dünyanın bütün medeniyetleri arasındaki artan bağlantının tarihi” şeklinde açıklamaktadır. Held vd., (2008: 89) de küreselleşmeyi toplumsal ve uluslararası iletişim ve etkileşim çerçevesinde ele almakta ve küreselleşmeyi, “kıtalar ve bölgelerarası etkinlik, etkileşim ve yetke kullanımıyla, akış ve şebekeler yaratan, hacmi, yoğunluğu, sürati ve etkileri açısından değerlendirilen toplumsal ilişkilerin ve işlemlerin mekânsal örgütlenmesindeki dönüşümünün cisimleştiği bir süreç veya süreçler kümesi” olarak tanımlamıştır. Küreselleşmeyi benzer bir yaklaşımla ele alan Giddens da (Şenkal, 2007: 104) küreselleşmenin, modernleşme ile aynı anlama geldiğini belirtmekte ve “zaman ve mekân açısından birbirinden uzakta gelişen olayların yerel oluşumları etkilediği ve bu yolla küresel ölçekte sosyal ilişkilerin yoğunlaştığı bir süreç” olarak küreselleşmeyi açıklamaktadır.

Küreselleşme kavramını tanımlamakta kullanılan bir diğer olgu ekonomidir. Altvater ve Mahnkopf (Şenkal, 2007: 104) küreselleşmeyi “dünya piyasaları karşısında ulusal ekonomilerin yeniden yapılanmasıyla ortaya çıkan açıklık” olarak tanımlamaktadırlar. Kazgan (2009: 321) da, küreselleşmenin, teknolojiden başlayıp, ekonomiden geçip toplum düzenini; kamusal yönetim yapısını, siyasal sistemi ve düşünce dünyasını şekillendirmeye kadar uzanan çok yönlü bir ‘oyun’ olduğunu ileri sürmektedir. Şirketlerin kar etmesi amacıyla üretim, sermaye ve piyasa üçgeninde uluslararası ekonomik ilişkileri bütünleştiren bir süreç olarak görülen küreselleşme (Bello ve Malig, 2007: 109), bu bağlamda Yılmaz (2007) tarafından şöyle açıklanmaktadır:

“Küreselleşme, iki kutuplu dünyanın yıkıldığı, ulus devletlerin önemini kaybettiği, tek süper güç olarak ABD’nin öne çıktığı teknolojik gelişmelerle dünyanın birbirine bağlandığı ve ekonomik bütünleşme ile Çok Uluslu Şirketler’in öne çıktığı ve insanlığın karar bağımlılığının arttığı ve uluslararası gelişmelerin öne çıktığı bir sürece işaret etmektedir.” (Yılmaz, 2007: 196).

Savran (2008: 51) da benzer bir biçimde küreselleşme sürecini “siyasal kararların ekonomik alanda engel oluşturmayacak şekilde düzenlenerek dünya ekonomisinin bütünleşmesi” olarak değerlendirmektedir. Küreselleşmenin “uluslararasılaşma”dan daha ileri ve kompleks bir kavram olduğunun altını çizen Dickens (2007: 5) küreselleşmenin, ulusal devletlerin ekonomik birimlerini ve kültürlerini homojen hale getiren, küresel şirketlerin

mekana bağılı olmadan standart küresel ürünler ürettiği ve dağıtımını yaptığı bir düzen olarak tanımlayarak bu yeni ekonomik düzenin ulusal devletlerde işlevselliğini arttırarak ülkelerin benzeşmesine neden olarak bütünleştirdiğini vurgular. Aynı minvalde Winham (1996: 640) da küreselleşmeyi, “uluslararası ticaretin yayılması, uluslararası finansal akımların artması, uluslararası teşebbüslerde ve ortak yatırım girişimlerinde bulunulması” olarak tanımlamıştır.

Küreselleşmenin tanımlanmasında en çok öne çıkarılan konulardan biri de teknolojidir, çünkü Şenkal’a göre (2007: 109) ‘küreselleşmenin ortaya çıkışında teknolojinin katkısı göz ardı edilemez. Teknoloji küreselleşme süreci için olmazsa olmaz bir koşuldur’. Bu doğrultuda Alan Freeman ve Boris Kagarlitsky (2007: 21) küreselleşmeyi, zaman ve mekân olgularının büyük ölçüde ortadan kalktığı, enformasyon devrimi, üretimin dünya çapında örgütlenmesi, ortak bir dünya piyasasının oluşması gibi tarihsel ve teknik süreçlerin “dayanıklı ve neredeyse kaçınılmaz bir sonucu” olarak nitelendirmektedirler. Bauman (2005) ise küreselleşme ile ilgili olarak, dünya işlerinin, sınırların ve denetimin ötesinde oluşuna; neredeyse ilkel, plansız, beklenmedik, kendiliğinden ve olumsal bir nitelik kazanmasına ilişkin bir doğallaştırmayı işaret etmektedir. Bauman’a göre;

“Dünya çapında bilgisayar ağ kullanıcılarının ancak kendilerine sunulan seçenekler arasından seçim yapabilmeleri ve internet işleticileri tarafından belirlenen kuralları pek etkileyememeleri ya da bu kurallara göre sağlanabilen seçenekler alanını genişletememeleri gibi, tekil ulus-devletler de küreselleşmiş ortamda, oyunu kurallarına göre oynamak ya da kurallara uyulmaması halinde ağır bir cezaya çarptırılma ya da en iyi durumda tam bir etkisizlik riskini üstlenmek zorundadır. (Bauman, 2005: 151)”

Yukarıda da görüldüğü gibi küreselleşmenin, farklı bakış açıları temelinde pek çok farklı tanımı olmakla birlikte, bu tanımlamaların değindiği bazı ortak noktalar bulunmaktadır. Bayraç (2003: 46), tüm bu tanımlamaları içerecek biçimde küreselleşmeyi ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel konuların yerel ve ulusal sınırları aşarak, dünya çapında yayılması şeklinde özetlemektedir. Küreselleşmenin kavramsal tanımlarından yola çıkarak çalışmanın bundan sonraki bölümünde küreselleşmenin ekonomik boyutu ele alınmış; küreselleşme sürecinin başlangıcından itibaren ekonomide yarattığı değişimler ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

1.2 Küresel Ekonomi

Ekonomik küreselleşme, ülkeler arasındaki mal, sermaye ve emek ilişkilerinin artmasıyla sınırların ortadan kalkarak ekonomik ilişkilerin uluslararası ölçekte bütünleşmesi olarak tanımlanmaktadır (Öztekin ve Ertaş, 2009: 4). Bu bütünleşme, ekonominin yanı sıra siyasal ve teknolojik olanakların artmasıyla birlikte oluşmuştur. Öztekin ve Ertaş’a (2009: 4)

göre küresel ekonominin gelişim süreci ekonomik, siyasal ve teknolojik gelişmelerle birlikte 3 aşamada olgunlaşmaktadır:

1. Uluslararasılaşma (Sanayi devriminden II. Dünya savaşına kadar olan dönem)
2. Üretim politikalarında yaşanan değişimler (II. Dünya savaşıdan 1970'lere kadar)
3. Yeni piyasalar arayışına girilmesi (1970'lerden günümüze)

Küreselleşme, kapitalizmin tarihsel ardalanyla incelendiğinde ilk aşamanın Sanayi Devrimi olduğu görülmektedir. 1784 yılında James Watt'ın buharlı makineyi icat etmesiyle sanayi üretimi için gerekli olan enerji kaynağı elde edilebilmiş ve bu icat, her imalat sürecinde kullanılmaya başlanmıştır (Ünal, 2009: 129). Sanayi devriminin ilk aşaması olan bu gelişme ile makina, üretimde el emeğinin yerini almış, kitlesel boyutta üretimlerin yapılmasına yol açmıştır. Böylece üretim, geleneksel el tezgahlarından fabrikalara taşınmıştır (Aydınlı, 2004: 2). 1880'lerde sanayinin yeni teknolojilerle birlikte daha da gelişmesi, elektronik, kimya, petrol, otomobil gibi yeni sanayi dallarının ortaya çıkmasını sağlamış, bu gelişmelerle sanayi devriminin ikinci aşamasına geçilmiştir (Yılmaz, 2007: 199). Bu aşamada iş bölümü ve uzmanlaşmanın olması ile kitlesel üretimde hedeflenen verimlilik, hayal edilemeyecek bir artış gerçekleştirmiştir. Bu gelişmelerin sonucunda ise yeni kurumsal yapılar ortaya çıkmıştır. Gelişmeler sadece ekonomiyi etkilememiş toplum yapısını da değiştirmiştir. Köylü, fabrikalarda işçi olmuş, sermaye sahipleri de üst sınıf olarak ön planda yerlerini almışlardır. 1900'lere geldiğimizde de yine ekonominin yanı sıra toplumsal ve siyasal alanı da etkileyen ve kapitalizme yeni bir boyut kazandıran üretim tarzı Fordizm ortaya çıkmıştır (Aydınlı, 2004: 3).

Fordizm, kitlesel üretim ve tüketimde artış sağlanması amacıyla Taylorizm¹ olarak bilinen bilimsel yönetim kurallarının üretime uygulandığı bir üretim modelidir (Şan ve Hira, 2014: 7). Bürokratik ve hiyerarşik bir üretim organizasyonu ile üretimde verimliliği hedefleyen bu modelde, 'üretim bandı sistemi' kullanılmış, bu sistemle standartlaşmış mallar üretilerek nitelikli işgücü ihtiyacı ortadan kalkmıştır. Sistem, verimliliğin artmasına yol açtığından (Allen'dan akt: Roney, 2002: 10) birçok sektör tarafından kullanılabilir hale gelmiştir.

Özellikle 1929 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrası refah devleti kuramının uygulanabilmesi için Keynesyen teori ile bütünleştirilen bu sistem (Selçuk, 2011: 4132) 70'li yıllara dek sürmüştür. Keynesyen politikalarla refah devleti anlayışı benimsenerek 'sosyal güvenlik kurumları, asgari ücret, işsizlik sigortası' gibi konular gündeme getirilmiş; tasarruf politikaları yerine satın alma gücünü yükselten, tüketici kredilerini yaygınlaştıran, kısacası

¹ Frederick Winslow Taylor tarafından geliştirilen Bilimsel Yönetim İlkelerinin amacı, işgücünün uzmanlaşmasını sağlayarak üretimde verimliliği arttırmaktır.

tüketimin arttırılması ve bu politikaların verimli işleyebilmesi için ihtiyaç duyulan pazarların yaratılması amaçlanmıştır. Buna bağlı olarak da ihtiyaç duyan ülkelere yardım ve krediler sağlayacak uluslararası kredi kurumları ve uluslararası para sistemini düzenleyen kurumlar geliştirilmiştir (Yentürk, 1993: 44-45).

Küresel kitle piyasalarının oluşması ve ticarete dışa açılım, daha ucuz hammaddelerin arzının da küreselleşmesine neden olarak bankacılık, sigortacılık, hizmetler, oteller, hava limanları ve turizm gibi başka sektörlerin oluşmasını olanaklı kılmıştır. Ancak her devletin kendi kamu ve maliye politikalarına göre davranması, Fordizm'in eşitsiz bir şekilde dünyada yaygınlaşmasına neden olmuştur (Harvey, 1997: 161). Castells (2008) 70'lerde yaşanan krizler neticesinde, hükümetlerin ve şirketlerin büyüme temelinde yeniden bir yapılanma dönemine girdiklerini şu şekilde açıklamaktadır:

“1990'lara dek deneme-yanılmaya dayalı pragmatik bir sürece girerek, daha önceki büyüme modelinin istikrarının temelindeki sermaye ile emek arasındaki toplumsal sözleşmeyi bozma, deregülasyon ve özelleştirme yönünde daha kararlı bir çabayla bir yeniden yapılanma dönemine adım attılar. Kısacası, hem kurumlar hem de şirketlerin yönetimi düzeyinde gerçekleştirilen bir dizi reformun dört temel amacı vardı: Sermaye emek ilişkilerinde kar arayan kapitalist mantığı derinleştirmek; emek ile sermayenin üretkenliğini güçlendirmek; ürünü, dolaşımı ve pazarı küreselleştirmek, her yerde en avantajlı koşullarla kar etme fırsatından yararlanmak; üretkenlik artışı ve ulusal ekonomilerin rekabet gücünün sağlanması için genelde sosyal güvenlikle kamu çıkarına yönelik düzenlemeler aleyhine devlet desteği sağlamak. Esnekliğe, uyarlanabilirliğe odaklanan teknolojik yenilikler ve örgütsel değişim de, yeniden yapılanmanın hızı ile verimliliğinin artırılmasında kritik önemdeydi (Castells, 2008a: 22-23).

Finansal serbestleşme politikalarını uygulayan ülkelerde ciddi ekonomik krizler yaşanması, 80'li ve 90'lı yıllarda ekonomide yeni düzenlemeler yapılması zorunluluğu doğmuştur. Dünya Ticaret Örgütü bu yıllarda kurularak az gelişmiş ülkeleri kısıtlayıcı yeni denetim mekanizmalarını oluşturmuştur (Şenses, 2004: 3).

“Bu dönemde faiz sınırlamaları kaldırılmış, kredi politikaları değiştirilmiş, bankacılık sektörüne giriş çıkışı serbest hale getirecek düzenlemeler yapılmış, yabancı sermaye hareketlerine getirilen kısıtlamalar kaldırılmış ve menkul kıymetler borsaları kurulmuş ya da bu borsaların daha aktif hale gelmesini teşvik eden politikalar yürürlüğe konmuştur. Ancak bu dönemde birçok ülke, değişik düzeylerde, mali ve/veya parasal krizle karşı karşıya kalmıştır. Bu ülkelerden Arjantin, Filipinler, Finlandiya, Gana, İsrail, İsveç, Norveç, Şili, Tayland, Türkiye, Uruguay ve Venezüella ciddi krizler yaşamışlardır. ....” (Ölmezoğulları, 2012: 300-301).

Türkiye'de yapısal uyum politikalarının yarattığı krizler, 24 Ocak 1980'de uygulanmaya başlanan ekonomik istikrar, uzun vadede 'serbestleşme' ve 'dışa açılım' eksenindeki özelleştirme politikalarının sonucunda olmuştur (Sönmez, 2009: 26). Kaya'ya

göre (2009: 237) 24 Ocak kararları; ithal ikamesine dayalı, ulusal kalkınmacı, sanayileşmeyi hedefleyen bir birikim modelinden kopuşu simgelerken, dünya kapitalist sistemiyle bütünleşmeye yönelik yapısal uyum politikaları yoluyla ekonomiyi serbest piyasa ilkesine göre yeniden yapılandırmayı ve ihracata dayalı bir gelişmeyi öngörmüştür. Bu süreç bütünüyle, neo-liberal dönüşüm olarak adlandırılmaktadır. Bu kararlara işlerlik kazandıracak yapılanma ise 12 Eylül darbesi ile kurulan askeri yönetimle gerçekleştirilmiştir.

1983 yılından 1991 yılına kadar çıkarılan kararlarla uygulanmaya başlanan bu politikalar, 1991 yılında sermaye hareketlerindeki serbestliği tamamen sağlamıştır (Sönmez, 2009: 41). Bunun sonucunda üretim firmalarının maliyetleri artmış, firmalar, dış piyasalarla rekabet edebilmek ve onlara karşı maliyet avantajı sağlayabilmek için devletten kaynak çekmiş, emek maliyeti de baskılanmıştır. Türkiye, finans çevrelerine kaynak aktararak emek sömürsünü arttırmış, dış piyasadaki aktarılan kaynaklarla da Batı'ya borcunu ödemeye çalışmıştır. Bu strateji, emek sömürsünün yanı sıra kamu hizmetlerinin gerilemesini de beraberinde getirmiştir (Başseven ve Önder, 2009: 90).

Krizlerin ortak sonuçları, ekonominin kısa süre içinde önemli ölçüde daralması, işsizlik oranındaki artış, hızlanan enflasyon ve reel ücretlerin düşmesi olarak görülmüştür. Çoğu enformel sektördeki niteliksiz işlerde çalışan ve kriz sırasında ya işini kaybeden ya da geliri azalan ve gelirinin önemli bir kısmını, hızlı artan gıda maddelerine harcayan düşük gelirli kesimler, krizden en çok etkilenenler olmuştur. Bir başka ortak nokta ise kriz sonrasında uygulanan istikrar ve yapısal uyum programlarıdır. Bu programların ülke ekonomisini istikrara kavuşturmak adına uyguladığı, reel ücretlerin bastırılması ve kamu harcamalarının kısılması gibi politikalar, Türkiye nüfusunun çoğunluğu için yaşam koşullarının daha da ağırlaşması anlamına gelmiş; bu programların etkisini ekonomik krizlerin sosyoekonomik etkilerinden ayırtırmak güçleşmiştir (Koyuncu ve Şenses, 2004: 19).

1.3 Küresel Toplum: Neoliberal Politikalar ve Toplumsal Yeniden Yapılanma

Küresel politikalar ekonominin yanı sıra siyasal ve toplumsal alanları da etkileyerek hızla değişime uğratmıştır. 1945-1975 yılları arasında uygulanan refah devleti politikaları işlevlerini ve kurumlarını genişleterek her ne kadar toplumsal yaşam standartlarını iyileştirmeyi hedeflese de (Özdemir, 2004: 155) uygulanan politikalar sonucunda yaşam tarzlarına ilişkin tatmini sağlamak güçleşmiş, vaat edilen refah düzeyi sağlanamamıştır. Çelişkileri ve sorunları ile birlikte ideolojik bir soruna dönüşen bu yaklaşım toplumsal hareketlerin başlamasına neden olmuş (Aydoğanoglu, 2015); emek ve öğrenci hareketleri 1968'den itibaren sistemin çelişkileri nedeniyle yükselişe geçmiştir (Kagarlitski, 2006: 97).

Eleştiriler, ‘sosyal harcamaların ülkelerin ulusal gelirleri içindeki paylarının yükselmesine karşın yoksulluk, işsizlik, güvencesizlik sorunlarının aşamadığı, eşitliğin sağlanamadığı, devletin bireyin yaşamına pek çok yönden müdahale ettiği, hantal bir kamu bürokrasisine neden olduğu, refah devleti harcamalarının yüksek maliyetinin taşınmaz düzeylere ulaştığı ve harcamalarda etkinliğin sağlanamadığı’ yönünde yoğunlaşmıştır. (Koray ve Topçuoğlu’ndan akt. Alp, 2009: 269) Tüm bu sorunlar, 1980’li yıllarda refah devleti anlayışının çözülme sürecine girmesine neden olmuştur.

Refah devleti anlayışının çözülme sürecine girmesi İngiltere’de Reagan’ın, ABD’de de ise Thatcher’ın iktidara gelmesi ile başlamıştır. Bu iktidar dönemlerinde yeni liberal politikalar hakim paradigma duruma gelerek uygulanmaya başlamıştır (Peck ve Tickell’den akt: Alp, 2009: 269) Neoliberal politikaların ekonomide meydana getirdiği değişimlerin siyasal etkisi olarak da muhafazakarlık yükselmiştir. Bu ideoloji ‘yeni sağ’ olarak tanımlanmıştır. Yeni sağ ideoloji, liberalizm ve muhafazakarlığı ortak zeminde buluşturarak devletin küçülmesine, kamusal sorumluluk, adaletli ve eşitlikçi politikaların terk edilmesine yol açmıştır. Sosyal güvenlik alanının ise piyasa sisteminin ilkelerine göre belirlenmesini olanaklı hale getirmiştir. (Sallan Gül, 2000a: 52).

Belsey’in (1986) de belirttiği gibi yeni sağ ideoloji, liberalizmin, ‘bireycilik, seçim özgürlüğü, piyasa toplumu ve sınırlı devlet ilkeleri’ ile muhafazakarlığın, ‘güçlü hükümet (doğal olarak, muhafazakarların savunduğu aile değerlerinin korunması, ulusal savunma, iç güvenlik gibi belirli alanlarda), sosyal otoriterlik, hiyerarşi, itaat ve milliyetçilik ve hatta bazen ırkçılığa kadar uzanan değerlerinin’ birleşimini ifade etmektedir (Sallan Gül, 2000b: 5-6).

Yeni sağ ideoloji liberalizmin "pozitif özgürlük, sosyal adalet, katılımcı demokrasi ve eşitlik" ilkelerini dışlar. Bunun yerine negatif özgürlük, serbest piyasa ve rekabet, sınırlı devlet, biçimsel demokrasi, apolitik çoğulculuk, kendi kendine yeterlilik ve bireysel sorumluluk gibi ilke ve değerleri benimser. Bir yandan "ekonominin ve sermayenin globalleşmesi", "yeni dünya düzeni" ve "özelleştirme" gibi ekonomik söylemleri, diğer yandan da "devletin ve politik alanın geri çekilmesi" ya da "ulus devletinin çözülüşü", "küreselleşme global piyasa" ve "sivil toplumculuk" ya da "yerel topluluklara dönüş" gibi muhafazakar politik söylemleri kullanan bu ideoloji, hem uluslarda hem de uluslararası başat ideoloji haline gelmiştir (Dye’dan akt. Sallan Gül: 2000b: 4-5).

Yeni sağ ideolojinin yükselişi ve iktidarları meşrulaştırma çabaları teknoloji aracılığıyla gerçekleşmiş ve toplumlarda yaygınlık kazanmıştır. Çünkü hiyerarşiyi ve otoriterliği benimseyen bu ideoloji, siyasal alanda teknoloji ile bütünleştirilip egemenlerin çıkarlarını koruma amacı taşımıştır (Dickens’tan akt. Karaduman, 2009: 31). Teknoloji

aracılığıyla toplumları kendi ideolojileri çerçevesinde bütünleştirip teknolojik gelişmişlik düzeyine göre ‘ilerlemiş’ ya da ‘geri kalmış’ olarak sınıflandırmışlardır (Karaduman, 2009: 31).

Castells (2008b: 3), yeni sağ ideoloji ile birlikte teknolojinin ön planda olmasının yeni bir toplum biçimini yarattığını belirterek bu toplumu ‘ağ toplumu’ olarak adlandırmış; ağ toplumunun, ekonomik etkinliklerin küreselleşmesi sonucu oluştuğunu iddia etmiştir. Castells’e (2008a) göre ağ toplumunun 3 özelliği bulunmaktadır:

- İlk özelliği hammaddesinin enformasyon olmasıdır: Bu teknolojiler enformasyonu temel alan, hareket kaynağı enformasyon olan teknolojilerdir; daha önceki teknolojik devrimlerde olduğu gibi yalnızca enformasyonun teknolojiyi temel alması söz konusu değildir.
- İkinci özellikse, yeni teknolojilerin etkilerinin yayılımıyla ilgilidir. Enformasyon bütün insanî etkinliklerin ayrılmaz bir parçası olduğu için, bireysel ve kolektif varoluşumuzun bütün süreçleri doğrudan yeni teknolojik araçlarla şekillendirilir (kesinlikle bunlarla belirlenmese de).
- Üçüncü özellik, bu yeni enformasyon teknolojilerini kullanan bir sistemin ya da ilişkiler kümesinin ağ kurma mantığıyla ilgilidir (Castells, 2008a: 87-89-90).

Yukarıda belirtildiği gibi yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi neoliberal politikaların küreselleşmesini sağlamıştır. Örneğin; birbirine uzak bilgisayarlar arasında bağlantı kurulmasıyla zamanın paylaşılması mümkün kılınmıştır ki bu durum yatay küresel bir iletişimi gerçekleştirebilmek için büyük bir adım olmuştur. Daha sonra ağ katılımcılarının iletişimini sağlamak için e-posta teknolojisi kullanılmıştır. Bir başka teknolojik yenilik ise veri tabanlarına ulaşılabilmesini sağlayan ‘web server’lar olmuştur. Bu teknolojik yenilik kurumların, işletmelerin, derneklerin hatta bireylerin internet ortamında kendi sitelerini yaratabilmelerini olanaklı kılmıştır. Bu sayede örgütler iletişim ağına erişerek ağın ticarileşmesine yol açmıştır. Bireyler ise bireysel iletişim ağlarını kurmuşlardır. Bu teknolojik gelişme gayri resmi iletişimin de gelişmesini kolaylaştırmıştır (Castells, 2008a: 58-62-66-472). Daha sonra ise her tür metin, ses, video içeriğini, etiketi, yorumu karşılıklı değiş tokuş edebilen ve hem iç hem dış grup “sayfalarına” bağlantı yapabilen çok büyük sayıdaki iş gruplarının (arkadaş topluluklarının” yaratımını sağlayan ve her katılımcının içerik üretip yükleyebileceği interaktif iletişimi mümkün kılan Web 2.0 teknolojisi keşfedilmiştir (Kreitzberg’den akt. Adıgüzel, 2015: 3). Bu teknoloji ile Facebook, Myspace, LinkedIn, Friendster gibi sosyal ağlar, bloglar, YouTube, Dailymotion gibi video paylaşım ağları,

fotoğraf paylaşım ağları, Wikipedia gibi bilgi paylaşım ağları ile Twitter gibi mikrologging paylaşım ağları kurulmuştur (Talimciler, 2013: 18).

Sosyal medya beraberinde yeni bir sosyal yapılanmanın da oluşmasını sağlamıştır. Sanal cemaat adı verilen topluluklar, internet aracılığıyla fiziksel olarak birbirlerini tanımasalar bile ortak ilgi alanları çerçevesinde buluşabilmiştir (Tutal'dan akt. Göker ve Doğan, 2011: 178). Dolayısıyla sanal cemaatler, 'toplumsal meselelerden haberdar olmanın, diğer insanlarla bağlantı kurmanın, kendi kimliğini oluşturmanın, temel araçlarından biri haline gelerek kamusal alan oluşturma potansiyeline sahip olmuştur. (Özgül, 2012: 4530).

Castells (2008a: 473), ağın mimarisinin kamunun yaygın erişimini desteklediğinden, toplumsal eşitsizliklerin, elektronik alanda kendilerini güçlü bir biçimde ortaya koyduklarından bahseder ve bu durumun hükümetin kısıtlamalarına ya da ticari sınırlamalara ciddi biçimde ket vurduğunu ileri sürer. Castells'e (2008b: 623) göre, ağlar, yeniliğe, küreselleşmeye, merkezsiz yoğunlaşmaya, esneklik ve uyarlanabilirliğe, kültürün yeniden yapılanmasına, zamanın bertaraf edilmesini amaçlayan bir toplumsal örgütlenme için çok uygun araçlardır. Ayrıca iktidar ilişkilerini yeniden örgütleyebilme özelliği nedeniyle ağlar, ayrıcalıklı iktidar araçlarıdır. Dolayısıyla, toplumların şekillendirilmesinin, yönlendirilmesinin, yanlış yönlendirilmesinin başlıca kaynakları olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda ağlar "birbiriyle bağlantılı düğümler dizisidir", Castells (2008b: 623), bu düğümlerin küresel finans ağında menkul kıymetler piyasası olduğunu, siyasi ağda ülkelerin bakanlar konseyleri ve Avrupa Komisyonu üyeleri olduğunu, finansal kurumlar olduğunu, medyanın kültürel ağında, televizyon sistemleri, eğlence stüdyoları, bilgisayar grafiği ortamları, haber ekipleri olduğunu ifade etmiştir.

Ağ toplumu özellikle internet tabanlı bir toplum olduğundan örgütlenmiş şirketler, sermaye akışlarını, üretim/yönetim/dağıtım etkinliklerini internet üzerinden yapmaya başlamışlardır. Girişimciler internet dünyasında yepyeni kazanç kapıları yaratmışlardır. Bankalar, alışveriş merkezleri bu dünyada yerini almış, hükümetler ve pek çok organizasyon web sitelerini kurmuşlardır. İnternet sayesinde yeni bir ekonomi ve pazarlama anlayışı doğmuştur. 94 yılında internet, reklam pastasından payını almıştır. (<http://arsiv.ntv.com.tr>, 2015)

Teknolojiler gelişmeler karşısında tüketici taleplerini belirleyemediklerinden şirketler, yalnızca kendi kaynaklarına göre değil, şirketler arası bir güç birliği yaparak tüketici taleplerini karşılamaya çalışmışlardır. Dolayısıyla elektronik ağlarla kolektif bir kapitalist sistemin şirketler tarafından ağlar aracılığıyla yaratıldığı ileri sürülebilir. Bu durumun sonucunda ise ağlar hem sosyal hayatı hem de sanal uzamı etkileyebilme başarısı göstermişlerdir (Shaw'dan akt. Taş, 2006: 44-45).

Castells, (2008) ‘teknoloji devrimi’ olarak nitelendirdiği bu dönemde küreselleşmenin yeni sağ ideoloji ekseninde uluslararası etkisini şöyle özetler:

“Bilgi (enformasyon) teknolojilerini merkez alan teknoloji devrimi, ivme kazanan bir hızla toplumun maddi temelini yeniden şekillendirmeye başladı. Dünyanın dört bir köşesinde ekonomiler, ekonomi, devlet ve toplum arasında değişken bir geometri sisteminin devreye girmesiyle birlikte, küresel olarak birbirlerine bağımlı hale geldi. ....kapitalizmin kendisi de, yönetimin daha esnekleşmesi; adem-i merkeziyetçilik, şirketlerin hem kendi içlerinde hem de başka şirketlerle ilişkilerinde ağlar oluşturması; işçi hareketinin nüfuzundaki düşüşle birlikte sermayenin emek karşısında hatırı sayılır ölçüde güçlenmesi; çalışma ilişkilerinin giderek bireyselleşmesi ve çeşitlenmesi; kadınların daha fazla, genelde ayrımcı koşullarla ücretli işgücüne dahil edilmesi; devletin, her toplumda siyasi güçlerin ve kurumların doğasına bağlı olarak değişen yoğunlukta ve saiklerle, piyasayı yeniden düzenlemek, refah devletini silmek için seçici bir tavırla müdahalede bulunması; sermaye birikimi ve yönetimi koşullarının giderek coğrafi ve kültürel farklılıklara dayandığı bir ortamda küresel ekonomik rekabetin kızışması gibi gelişmelerde kendini gösteren köklü bir yeniden yapılanma sürecine girdi.....dünya çapında ekonomilerin değerli kısımlarının birleşip, gerçek zamanda tek bir birim gibi işleyen karşılıklı bağımlı bir sisteme dönüşmesine tanık olduk. Bu eğilimler yüzünden aynı zamanda eşitsiz gelişmeden, kaynaklanan tökezlemeler oldu”(Castells, 2008a: 1-2).

‘Ağ toplumu’ üretim sürecinde de emeğin kontrolünün arttırılmasına dayandırılmakla birlikte vasıf düzeyi yüksek işçiler talep etmektedir. Mevcut emek gücünün eğitimle karşılanabileceği belirtilerek bunun yanında teknolojik farklılıklara ayak uydurabilmesi talep edilen özellikler arasında yer almıştır. Bu gereksinim sonucunda toplumsal hayatın sürdürülmesine katkıda bulunacak, analiz edecek, geliştirecek ve sorumluluk alacak bireyler, sisteme kabul edilmiştir (Şenkal, 2007: 56, 498). Bunun dışında kalan vasıfsız işçiler için sistem, kısmi zamanlı çalışma, kadınlar için evde çalışma, taşeronluk gibi yeni istihdam modellerini ortaya çıkarmıştır (Atabek, 2006: 62-63).

Artık sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilirken, gelişmekte olan ülkelerin önüne bilgi ve enformasyon toplumuna geçme hedefi konulmuş, bu ülkelerin yeni teknolojileri alıp ekonomilerine uyarlamaları beklenmiştir. Ayrıca bu ekonomiye uygun siyasal ve kültürel altyapıyı da oluşturmaları talep edilmiştir (Yılmaz, 2007: 360-361). Ancak neoliberal politikaların uygulanmasıyla kültürel, siyasal ve ekonomik alanda ülkelerin çeşitli problemlerle karşılaşabileceği ihtimali hesaplanmamıştır. Yoksulluk ve işsizlik sorununun yanı sıra kimlik, çevre, kent ve iletişim gibi alanlarda sorunlarla mücadele edilmiştir. Bu sorunlara tepki olarak yeni toplumsal hareketler ortaya çıkmıştır. Yeni toplumsal hareketlerin çıkış nedenlerini oluşturan bu sorunlar çalışmanın bu bölümünde tartışılarak sorunların ortaya çıkma nedenlerinin ve etkilerinin neler olduğu üzerinde durulacaktır.

1.3.1 Yoksulluk ve İşsizlik Sorunlarının Ortaya Çıkması

Yapısal uyum politikaları kapsamında ekonomide deregülasyon ve özelleştirme politikalarının hayata geçirilmesi; devlet kontrolü yerine serbest piyasa koşullarının benimsenerek sermaye piyasalarının güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Özelleştirme politikalarıyla özellikle üçüncü dünya ülkelerine gelir dağılımı eşitsizliklerini, kamu varlıklarını satarak çözebilecekleri sunulmuş, bu durum devletin yetkilerinin sınırlandırılmasında ve özelleştirmenin hızla yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Özelleştirmenin uygulanabilmesi için ekonomik krizlerin nedeni kamu harcamalarındaki artışlara bağlanarak kamu hizmet alanlarının dahi özelleştirilmesi gerektiği düşüncesi ön plana çıkarılmıştır (Sapançalı, 2001: 118-129). Deregülasyon politikalarıyla da, ‘mal, sermaye, teknoloji ve hizmetler ile üretim ve dağıtım süreçlerinde’ engeller kaldırılmıştır. (Barışık ve Yirmibeşçik, 2006: 43) Böylelikle küresel ölçekte şirketlerin rekabet etmesi kolaylaşmıştır (Berger’den akt. Akgeyik ve Yavuz, 2015: 23).

Dolayısıyla piyasa ve rekabet gücünün bu süreçte daha fazla önemsenmesi ekonomide devlet tekelinin azaltılmasıyla devletin küçülmesine yol açmıştır (Pierson, 2000: 172). Üretimin, küçük ve istikrarsız pazarlara dayalı olarak ‘esnek’ bir biçimde gerçekleştirilmesi (Atabek, 2006: 62-63) ve teknoloji patentli bir üretim yapılanması, teknolojik bilginin yaşamın her alanında (ekonomi, sağlık, siyaset, eğitim vb.) kullanılmasını olanaklı hale getirmiştir (Dikkaya ve Özyakışır, 2006: 156).

Piyasa kurallarının işlediği özel alanın genişlemesi zaman ve mekan anlayışını da esnekletirmiştir. Yeni üretim tarzının ürün çeşitliliğini sağlayacak uzmanlaşmış iş gücü gerektirmesi, kendisini yeni duruma uyarlayacak imkanlardan yoksun olmasından dolayı istenilen donanımı sağlayamayan insanların, işsiz kalmasına yol açmıştır (Özalp, 2008: 114). Şirket evliliklerinin ve şirket alımlarının; şirketler ve ekonomik bazda yeniden yapılanmaların, büyük oranda işten çıkarma ile gündeme gelmeleri ve bu yeniden yapılanmalar ile sosyal güvenlik kurumlarının kaldırılması, iş konusunda toplumda güvensizliği arttırmıştır. Nitekim sürdürülen ekonomik büyüme içerisinde işsizlik oranları da düşmemiş giderek artmıştır (Mercan, 1999: 506). Bu dönemde özellikle toplumsal cinsiyet rolleri daha da pekişerek esnek üretim süreciyle ev içi üretim yaygınlaşmış, kadınların, kayıt dışı ekonominin içinde örgütsüz olarak yer almaları sağlanmıştır (Ergüneş, 2015, www.sosyalistfeministkolektif.org).

Bunların yanında işverene, işe alma ve işten çıkarma, çalışma saatlerinin esnetilmesi, iş güvenliği ve iş sağlığı konularında kolaylık sağlanmıştır. Bu koşullar, işçiler açısından sendikal hakların kısılması sorununu beraberinde getirmiştir. Ücretler, çalışma koşulları ve istihdam rakamları da gerileme göstermiştir. Devletin her alanda (ulaşım, havayolları, hava

trafiği kontrolü, enerji üretimi ve dağıtımı, elektrik, gaz, iletişim) kamu hizmeti sağlama misyonunu kaybetmesi (Kozanoğlu vd., 2008: 71-72) sorunları, yönetim krizinden insanlık krizine dönüştürmüştür. Küresel kapitalizm, kimi orta sınıf ve profesyoneller için yeni fırsatlar yaratmış olsa da nüfusun çoğunluğunun yoksullaşmasına yol açmıştır (Robinson, 2008: 217).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın raporunun 2014 verileri, dünya nüfusunun en zengin yüzde birlik kesiminin toplam gelirin yüzde 40'ını aldığını ve gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliğinin 1990 yılından 2010 yılına kadar yüzde 11 oranında artış gösterdiğini ortaya koyarak yoksulluk boyutunu gözler önüne sermiştir (<http://www.dunya.com>, 2014). Ülkeler arasındaki eşitsizliğin yanı sıra ülke içindeki bölgeler arasında da eşitsizlik var olmuştur. Yatırımların bazı bölgelere yapılması, ülke içerisinde yoksulluğun da bölgelere göre farklılıklar göstermesine neden olmuştur (Koray, 2000: 191).

Dolayısıyla 1980'lerin başından bu yana IMF ve Dünya Bankası tarafından gelişmekte olan ülkelere dayatılan “makro-ekonomik istikrar” ve “yapısal uyum” programlarının yoksulluğa yol açarak (Karakas, 2006: 9) gelir eşitsizliğini dengeleyeceği iddiasının sonuçları beklenen düzeyde olmamıştır. Hatta sorunlar artık küresel düzeyde oluşmaya başlamıştır.

1.3.2 Kimlik Politikalarının Ortaya Çıkması

Küreselleşmenin etkisiyle zaman ve mekan sıkışması ulusal kimlikleri etkileyerek (Larrain, 1995: 212) kültürün de zayıflaması sonucunu doğurmuştur. Böylece uluslararası sermaye güçleri tarafından şekillendirilmeye başlayan toplum, kültürel çeşitliliğin etkisinde kalmıştır. Özellikle iletişim teknolojilerinin küreselleşmenin yaygınlaşmasını sağlaması, ülkelerin uluslararası iletişim ve ticaret ağına hızlı bir şekilde uyum sağlamasını beraberinde getirmiştir. Bu teknolojilerin Batı'da gelişmesi ise ülkelerin Batı'nın kurum ve değerlerini takip etmelerine yol açmıştır. Özellikle İngilizcenin küresel iletişim dili olarak benimsenmesi batı kültürünün etkisi altına girilmesini kolaylaştırmış, ulus devletlerin gerileyip uluslararası etkileşimlerin artması, küresel kurumları yaratırken, yerel kültürler önemini kaybederek yeni bir küresel kültür ortaya çıkmıştır. Yerel kültürler de (gelişmekte olan) ana kültürü etkilese de hâkim etki üstün ülkelerin kültürü olmuştur. Bu nedenle süreç, Batı'nın (ABD) ‘kültür emperyalizmi’ olarak nitelendirilmiştir (Yılmaz, 2007: 500-503-507). Schiller (1979), küreselleşmenin, kültürü belirlemesini şu sözleriyle ifade eder:

“Kapitalizm, sadece küresel ekonomi- politigi tanımlayıp yapılandırmakla kalmamakta; bu süreç içinde, şirket kapitalizminin ve tüketiciliğin değerlerini ve yaşam felsefesini taşıyan ticarileşmiş medya ürünlerinin dağıtımı yoluyla küresel kültürü de belirlemektedir. Bu da, küresel bir bütünlük – bir

yaşam tarzı, gelişmekte olan ulusların izlemesi gereken bir gelişim yolu olarak algılanmaktadır” (Schiller’den akt. Tomlinson, 2004: 116-117).

Tüketim kültüründe kitlelere, tükettikçe mutlu olacakları ilkesi benimsetilmiştir. Bununla birlikte tükettikçe yüksek yaşam koşullarına sahip olacakları aşılacaktır. Kitlelerin ilgilerini ticarileştirilen bu sistem, tüketimi hep devingen tutmak adına metaların ömrünü moda ile kısaltarak (Oskay’dan akt. Köroğlu, 2014: 262), tüketimin psikolojik tatmin haline gelmesini, ihtiyaç kavramının ise ortadan kalkmasını sağlamıştır (Köroğlu, 2014: 262).

Yeni bir yaşam tarzı fikri ile kitlelerin umutlarını filizlendiren sistem, giderek bireyselliğin önem kazandığı bir biçime dönüşmüştür. Featherston (2013: 149), bireyselliğin, ‘kendini ifade etme ve üslupçu bir özbilinci çağrıştırdığını belirterek bir kimsenin bedeni, giysileri, konuşması, boş zamanı kullanması, yiyecek ve içecek tercihleri, ev, otomobil, tatil seçimleri vb. mülk sahibi/tüketicinin beğeni ve üslup duygusunun’ bu durumun göstergeleri olduğunu ifade etmiştir. Bauman (1998) ise tüketimin eninde sonunda bireysel bir eylem olmasının doğallığına ve kaçınılmazlığına vurgu yapar;

“eğer böyle olmasaydı, tüketicinin birlikte tüketmekten kazanacağı/elde edeceği hiçbir şey olmazdı. Tüketim faaliyeti tüm işbirliği (cooperation) ve bütünleşmelerin (entegrasyon) doğal düşmanıdır. Ayrıca tüketim eylemi, işbirliği ve bütünleşmenin etkilerine karşı bağıştıktır ve tüketim eylemine özgü yalnızlığı aşmaya yönelik bütün çabaları anlamsız kılar. Tüketiciler birlikte hareket ederken bile yalnızdırlar.” der (Bauman, 1998: 30).

Bauman’ın bu düşüncesinden hareketle Karataş (2006: 4), tüketimi, bireysel bir eylem olarak tanımlamıştır. Ayrıca bireysel tüketim davranışlarının, bireysel kimlik duygularını yönlendirdiğini belirterek tüketimin kolektif kimlikten ziyade bireysel kimlik inşa ettiğini ileri sürmüştür (Dağtaş ve Dağtaş, 2009: 7). Dolayısıyla tüketim pratikleri insanların amaçları, mutlulukları ve kimlikleriyle ilişkilendirilmiştir. Daha çok toplumsal statünün ve kimliğin göstergesi olarak konumlandırılan tüketim ideolojisi, moda ürünler, yeni yaşama tarzları ile kitle iletişim araçları tarafından meşrulaştırılmıştır (Dağtaş ve Erol, 2009: 171).

Tüketim pratikleri, bireyciliği kışkırtsa da toplumsal sınıf yapılarını yok edememiştir. İnsanların kendilerini algılayış biçimlerini ve gündelik yaşamlarını değişime uğratmıştır (Dağtaş ve Dağtaş, 2009: 62). Featherston (2013), Bourdieu’nün, Distinction (1984) adlı çalışmasında kültürel mallardaki beğenin, sınıfsal bir damga işlevi görmesini şöyle açıkladığına dikkat çekmiştir:

‘...hayat tarzı uzamının yapılanma ilkesini oluşturan, grupların sahip oldukları (iktisadi ya da kültürel) sermayenin hacmi ve kompozisyonu, sınıfsal/mesleki yapılanmayla çakıştırılıp bir haritaya döküldüğü vakit, beğenilerin karşıtlıkları ve bağıntısal belirlenimleri açıklığa kavuşur. Ortaya çıkan karşılıklı ilişkilerin kimi örnekleri şunlardır (bkz. Bourdieu, 1984:128-9): Yüksek bir iktisadi sermaye

hacmine sahip olanlar (sanayiciler, işverenler) iş yemeklerinden, ithal otomobillerden, müzayedelerden, ikinci bir eve sahip olmaktan, tenis oynamaktan, su kayağı yapmaktan, Paris’te Sen Nehri’nin sağ yakasında kalan galerileri ziyaret etmekten hoşlanırlar. Yüksek bir kültürel sermaye hacmine sahip olanlar (yükseköğrenim hocaları, sanat üreticileri, ortaöğrenim hocaları) Sen’in sol yakasındaki galerileri ziyaret etmekten, avangard festivallerden, Les Temps Modernes dergisinden, yabancı dil öğrenmekten, satranç oynamaktan, bitpazarlarından alışveriş yapmaktan, dağ gezilerinden hoşlanırlar. Hem iktisadi hem de kültürel sermaye hacmi düşük olanlar (yarı vasıflı, vasıflı, vasıfsız işçiler) futboldan, patatesten, sıradan kırmızı şaraptan, spor karşılaşmalarını izlemekten, toplu danslardan hoşlanırlar’(Featherson, 2013: 157-158).

Konyar’a göre de kültürel değerlerin ve tüketimin küreselleşmesinde yeni orta sınıf başat rol oynamaktadır. Çünkü bu sınıf, küresel eğitim seviyesine sahip, küresel değerleri paylaşan ve çokuluslu şirketlerin hizmet sektöründe çalışarak aşırı üretimin tüketilmesini ve bu tüketimin aktarılmasını sağlamaktadırlar (Konyar, 2000: 187). Bu bağlamda Featherstone, Bourdieu’nun (1986); yeni küçük burjuvaziyi, “yeni” entelektüeller olarak adlandırdığını şöyle özetler:

‘ Kendilerine en az bedelle entelektüelin doyumlarını ve itibarını sağlayan bir yaşama sanatı icat ederler: “Tabular”a karşı savaşmak ve “kompleksler”in ortadan kaldırılması adına, entelektüel hayat tarzının en dışsal ve kolayca ödünç alınabilen boyutlarını, serbest görgüleri, kozmetik ya da hazır mamul rezaletleri, özgürleşmiş duruşları ve konumları benimserler ve yeşertilmiş eğilimleri henüz meşruluk kazanmamış kültüre (sinema, çizgi roman, yeraltı), gündelik hayata (sokak sanatı), kişisel alana (cinsellik, kozmetik, çocuk yetiştirme, boş zaman) ve varoluşsal konulara (doğayla ilişki, aşk, ölüm) sistematik olarak uygularlar (Bourdieu’dan akt. Featherstone). Bundan dolayı yeni küçük burjuvazi entelektüellerin hayat tarzıyla özdeşleşir ve entelektüellerin düşüncelerinin daha geniş bir izlerkitleye aktarılmasında aracı rolü oynar. Ayrıca, giderek ciddi analizlere konu edilen popüler müzik, moda, tasarım, tatil, spor, popüler kültür vb. yeni uzmanlık alanlarının entelektüelleşmesini meşrulaştırmaya çalışmaları bakımından kendi başlarına birer kültür girişimcileri olarak hareket ederler’ (Featherstone, 2013: 162-163).

Castells (2008: 534), emeğin bireyselleşmesine ayak uyduramayan, istihdamın cinsiyet ayrımından uzaklaşmasıyla karşı karşıya kalan işçi hareketinin gücünü yitirmesi, kültürel kodların kuşaktan kuşağa düzenli bir biçimde aktarımının olmaması nedeniyle erkeklerin, kadınların ve çocukların yeni yaşam biçimleri geliştirmesine yeni sistemin neden olduğuna dikkat çekmiştir. Bu durumun yaratılmasını ise sanayileşme çağının kurumları ve örgütlenmelerinden, ulus-devlete dayalı demokratik liberalizmden ya da emeğe dayalı sosyalizmden doğan siyasi ideolojilerin, bu yeni toplumsal bağlamda fiilen anlamsız hale geldiklerini görmelerine bağlamıştır.

Bu bağlamda insanların küresel kültürü benimseyerek pazarlanan kültürel dünyayla ya bütünleşecekleri ya kendilerini soyutlayarak kendi kültürlerini yaratacakları ya da her ikisini

yaşamak isteyerek kültürel krizlerin oluşmasına yol açacakları belirtilmektedir. Çünkü biri diğerine üstünlük kurmak isteyeceğinden bu iki kültür arasında kalma durumu ortaya çıkacaktır. Oysaki ‘kültürün homojenleşmesi farklının ortadan kaldırılmasına, insanın tek boyutlu hale getirilmesini’ amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu kültürel krizin, ‘insanın köklerinden koparılması’ ve dayatılan kültüre bağlılığın yaratılması ile sonuçlanabileceği düşünülmektedir (Çelik, 2015: 22).

Bu yeni kültürel ilişkilerin (tikellik-farklılık ile evrensellik-türdeşlik) birbirlerini belirleme durumlarını Hall ise evrenselliğin arttıkça tikelliğin (belirli halklar, etnik gruplar veya bazı toplumsal kesimlerin) kendi farklılığını göstermek için daha çok çabaladığını ileri sürerek yerelliklerine daha fazla bağlandıklarını belirtmiştir (akt. Larrain, 1995: 213). Ulusal kültürün zayıflamasına yönelik olarak ulusal kimliği benimseyenlerin aşırı savunmacı ve saldırgan bir biçimde ırkçılığın artmasına zemin hazırlamaları da bu duruma örnek gösterilmektedir (Sözen’den akt. Karaduman, 2010: 2892). Tikel olanın evrenselleşmesi durumunda ise kimliklerin çokkültürlülüğü söz konusu olmuştur (Konyar, 2011: 26). Keyman (akt. Konyar, 2011: 26), kimliklerin çokkültürlülüğünün cinsiyet, kültür, ırk, sınıf gibi konuları kapsadığını belirterek bu çok boyutluluğun ötekileştirmeyi de beraberinde getireceğini savunmuştur Çokkültürlü kimlik anlayışını ise Konyar (2011) şöyle açıklamaktadır:

“Çokkültürlü’ kimlik-anlayışı ise, Batının ötekisi durumunda olan farklı kültürel yapıların, Batı hegemonyasını kuran, birey özgürlüğü, bireysel ilerlemeye duyulan inanç, fırsat eşitliği, kadın için eşitlik ya da gençlerin arkaik hiyerarşiye karşı isyan etmeleri, kendi sosyal grubuna daha, az bağlı olma, çok az bir çabayla hedeflerine ulaşma vb. şeklindeki bireyci kültürü kuran beyaz Protestan kültürel yapıyı yeniden üretecek biçimde liberal kültürel değerlerle bağlamsallık kazanarak farklılıklarını kaybetmeleri, yersiz yurtsuzlaşmaları ile kurulmaktadır”(Konyar, 2011: 33).

Dolayısıyla kimlikler yapısal dönüşüme uğrayarak tikel ve marjinalleşmeye doğru kaymaya başlamışlardır. Bu kimlikler (eşcinseller, feministler, Afrikalı-Amerikalılar, cemaatler, göçmen gruplar vb.) kültürel olarak kabul edilme arzusuyla hareket etmeye başlamışlardır (Sözen’den akt. Karaduman, 2010: 2892). Kadın, çevre, barış, etnik kimlik, azınlık hakları vb. etrafında örgütlenen "yeni" toplumsal hareketler de bu duruma örnek teşkil etmektedir (Coşar ve Özman, 2003: 100).

1.3.3 Yeni Orta Sınıfın Oluşması

Toplumsal üretim ilişkilerini önemli ölçüde etkileyen neoliberal politikalar, yeni esnek çalışma modeli ile yeni bir işçi tipini ortaya çıkarmıştır (Castells, 2008a: 355). Toffler, bu yeni işçi tipini, ‘proletarya’ (kol işçileri) yerine ‘cogniterya’ ve Standing (Durgun, 2015) ise

'prekarya' (bilgi işçileri) geçti diyerek tanımlamıştır (Yılmaz, 2007: 229). Artan uzmanlaşma ve iş bölümü, birçok yeni meslek grubunu da ortaya çıkarmıştır. (Arslan, 2004: 135)

Bazı kesimler, bu yeni işçi tipini beyaz yakalı 'yeni orta sınıf' olarak tanımlamıştır. Kozanoğlu vd., (2008: 244) orta sınıf deyince, gelir dağılımının orta sıralarında yer alanlardan ziyade, emekçi sınıflarla egemen sınıflar arasında sıkışan, yaşam ve çalışma alanlarında iki kutup arasında yalpalayanları anlamının uygun olacağını ileri sürerek bu sınıfa, avukat, doktor, muhasebeci gibi profesyonel meslek sahiplerinin; küçük iş erbabı, orta kademe yöneticilerinin, kabul edilebileceğini belirtmiştir. Bu sınıfın, küreselleşme sürecine tam entegre olabilecek donanımında, uluslararası rekabetin nimetlerinden yararlanabilen, çoğunlukla Çok Uluslu Şirketlerin (ÇUŞ) orta-üst kademelerinde çalıştıklarını vurgulayan Kozanoğlu vd., bazılarının konumları ve statülerinden dolayı gelecek korkuları ağır bassada kendilerine sunulan koşullara uyum göstermeye çabaladıklarına işaret etmişlerdir. Çünkü esnek çalışma koşulları ile yasalar, piyasa güçlerine karşı koyacak her şeyin tasfiye edilmesini gerekli kılmıştır. Dolayısıyla rekabet ortamı yaratılarak işçi dayanışmasının zayıflatılması amaçlanmıştır (Bello ve Malig, 2007: 161-194).

Marksist anlayışa göre ise beyaz yakalı iş alanlarının genişlemesi, esasen, işçi sınıfının yok olmasını değil, yapısının değişmesini sağlamıştır (Callinicos, 2012). Yıldızoğlu (2010), işçi sınıfının yeni fraksiyonunu oluşturan yeni orta sınıfı şu sözleriyle tanımlamıştır:

"İngiltere Savunma Bakanlığı, yeni proleterya dediği bu kesime tamamen güvenlik açısından yaklaşıyor. Çünkü geçmişte sanayi proleteryasının yarattığı istikrarsızlıkları yaratma özelliğine sahip olan üstelik bunu dünya çapında yapma yeteneği ve olanağı olduğunu gösteren bir sınıf bu. Bence de 19. Yüzyıl başındaki sanayi proleteryasına benziyorlar. 19. Yüzyılda öncü sınıf olarak sanayi proleteryası olduğu işaret edildiğinde, sınıf proleteryası o günü en ileri üretim tekniklerini yaşayan, sınıfın kolektif çabasını en iyi gösterebilen, birbirleriyle en iyi konuşabilen, en ileri kesimiydi. Şimdi bu ölçütlerle baktığımızda şu anda şekillenmekte olan kesim bütün bu özellikleri gösteren bir kesim. Yani sınıfın en ileri kesimi, en eğitilmiş kesimi, çok dil konuşabiliyor, gelişmiş teknolojik sistemleri en iyi onlar kullanıyorlar, hatta onun içinde yaşıyor, internet kullanabiliyor, cep telefonu kullanıyor, yabancı gazeteleri, yabancı kanalları izleyebiliyorlar. Bu yeni sınıf, iletişim sektörü ile çok yakından ilişkili. Ama bunların bir kısmı aynı zamanda kendi zincirlerini de üretiyorlar, yani kültür endüstrisinde çalışıyorlar"(Yıldızoğlu, 2010: 101-102).

Bürkeve'de (2013) benzer biçimde yeni orta sınıfı tanımlayarak bu sınıfı neden yeni bir işçi sınıfı olarak gördüğünü şu sözleriyle anlatmıştır:

"Bunlar gündelik hayatta karşımıza çıkan avukatlar, doktorlar, eczacılar, mühendisler, grafikerler, tasarımcılar, bilgisayarlılar, öğretmenler, öğretim üyeleri vb. olarak durmakla birlikte, hızla kalıcı bir ara sınıf olma özelliklerini yitirerek işçi sınıfına dahil olmaktadır. Çünkü bu 'orta sınıflar' neoliberal politikaların sonuçlarına bağlı olarak bir yandan mesleki olarak vasıfsızlaştırılmakta, dolayısıyla işlerine yabancılaşmaktadır. Diğer yandan ise düz ücretli emekçi kategorisine güvencesizlik

koşullarında dahil olmakta ve tarihsel refah düzeylerini kalıcı olarak yitirmektedirler. ....Bu kesimler, ebeveynleri tarafından daha iyi bir refah seviyesinde yaşayacakları umudu içinde egemen tüketim kalıplarına uygun olarak yetiştirilmiş, iyi eğitilmiş gençlerdir. Ancak bunlar hala genellikle ebeveynlerinin maddi desteği ile günlük yaşamlarını idame ettirebilmekte, henüz proleter olduklarını kabullenmemekte, bu gidişten hızla kurtulabilmek için kestirme tepkilere yönelebilmektedirler” (Bürke, 2013:20).

Neoliberal politikaların anlaşıldığı üzere üretken emekte bir dönüşüm gerçekleştirdiği öne sürülerek beyaz yakalıların bu politikaların sonucunda yeni işçi sınıfı olarak algılanabileceği savunulmuştur. Çünkü üretken emeğin dönüşümünün, küresel politikaların, ucuz işgücü ve üretim biçimleri aramasıyla dünyanın bir fabrikaya ve buna bağlı olarak dünyayı tüketim pazarına dönüştürme çabasının sonucunda ortaya çıktığı görülmüştür. Beyaz yakalıların sistem tarafından ideolojik olarak etkilenmeleri ve sınıfsal konumlarına dair farkındalık geliştirememiş olmaları kabul görmüş bir düşünce olmakla birlikte toplumsal gerçekliklerin sonucunda bu durumun devam etmeyeceği de iddia edilmiştir (Çoban, 2009: 23-25).

Özellikle yeni orta sınıf analizlerinde son yıllarda ortaya çıkan toplumsal hareketler, sınıfsal bir çıkar yerine toplumsal tepkiler olarak kabul edilmektedir (Bkz. Offe, 1985). Ancak bu sınıfın mesleki konumları, yüksek eğitilmiş olmaları, hizmet sektöründe çalışmaları ve bürokratik kontrole daha fazla maruz kalmaları, kapitalist devlet-yönetim sistemlerinin çelişkilerini daha açık bir biçimde görüp değerlendirmelerini sağlamaktadır. Aynı zamanda bu sınıfların bilgi ve becerilerinin yüksek olması baskılardan bağımsız ve özerk olmalarının yanı sıra siyasi eylemliliklerinin etkinliğini artırmaktadır (Pakulski, 2007: 45). Dolayısıyla yeni orta sınıfların, sınıf farkındalıklarının gelişeceği konusundaki bu iddia, yeni toplumsal hareketlerde başat rol oynamalarından dolayı güçlü görülebilir.

1.3.4 Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkması

Tüketim kültürünü yaygınlaştıran araç olarak bu dönemde kentler öne çıkarılmıştır. Kentler, ekonomileri, yaşam tarzları ve insanları ile tek bir sistem içerisine girmiştir. Barınma, dinlenme, eğlenme ve çalışma mekanları tüketim ile özdeşleştirilmiştir (Kiper, 2015: 14) ‘Mega kentler’ olarak adlandırılan bu kentler, kısacası tüketimin merkezi olarak işlev görmüştür. Castells’e (2008a: 545) göre bu megakentler ‘kültürel ve siyasal yeniliklerin merkezi ve her alanda küresel ağla bağlantı noktalarının’ olduğu yerdir.

Baudrillard (1983) deregülasyon ve özelleştirme politikalarının etkisiyle sermayenin taleplerine göre kentlerin şekillendirildiğini ileri sürerek kent yaşamının estetik bir meta olarak gören projelerle çekici hale getirildiğini belirtmiştir (akt. Akyos ve Danış, 2015: 149-

150). Hizmet sektörü kentlerde kültür endüstrileri halini alırken yeni üst orta sınıfın tercihlerine uygun bir biçimde kentlere rezidanslar, kültür merkezleri, müzeler, festivaller, bienaller, güvenli siteler tüketim toplumu olgusunu netleştiren mega alışveriş mağazaları yapılmıştır (Akyos ve Danış, 2015: 163; Kaygalak ve Işık, 2007: 26). Tüketim politikaları, reklam, ambalaj, medya, sinema, müzik endüstrisinin desteği ile bütünleştirilip toplumların yönlendirilmesi sağlanmıştır. Giyimden beslenmeye, eğitimden müzik anlayışına kadar yeni bir toplum yaratılmıştır. Sokaklar dünya markaları ile dolarken yerel mutfakların yerini “fast food” restoranlar almıştır (Kiper, 2015: 17).

Megakentlerin bu özellikleri, toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunlarının artmasına yol açmıştır (Zülal, 2006: 19). Örneğin; hizmet sektörünün kentlerde gelişmesi, kentlere göçün artmasına yol açmıştır. İç göçün denetime alınamaması kırsal kültür tarafından kuşatılan kentlerin köyleşmesine, çarpık kentleşmeye neden olmuştur (Kaypak, 2013: 88). Bunun yanında kültürel anlamda farklı grupların bir araya gelmesi bütünleşme sorununu ortaya çıkarmıştır. Sosyal ilişkiler komşuluk temelli olma işlevini yitirmiş (Giddens’tan akt. Kaypak, 2013: 91), kentlerin hızına göre insanlar yaşamlarına yön vermeye başlamıştır. Göçle birlikte nüfusun sürekli artması, insanların sosyal ve ekonomik yönden beklentilerinin karşılanamaması, ayrıca göçlere yönelik yönetimde ve güvenlikte denetimin yetersiz olması suç oranlarında artışları meydana getirmiştir (Yılmaz vd., 2006:21).

Kitleler, megakentlere genellikle iş ve daha iyi bir yaşam koşuluna sahip olma umuduyla gelmiştir. Ancak yaşam koşulları megakentlerde daha da kötüleşmiştir. Özellikle eğitim düzeyleri düşük olanlar, kayıtdışı çalıştırılmak ve altyapı olanaklarının yeterli olmadığı gecekondularında ikamet etmek zorunda kalmışlardır (Yılmaz, 2006: 2). Ya da geleneksel dokunun yer aldığı ama bakımsızlıktan kira ücretlerinin düşük olduğu mahallelere taşınmışlardır.

Kiper (2015: 15-16), bu mahallelerdeki sorunların günümüzde ‘kentsel dönüşüm’ adı altında yenileme ve koruma gibi iki farklı uygulamayla çözülmeye çalışıldığını belirterek uygulamalarda korumadan ziyade yenilemenin yapıldığını, kentlerin belirli parçalarının rant haline getirildiğini ileri sürerek bunun nedenini ise kentlerdeki yerel yönetimlerin, giderek kamu hizmet sunumunu ve kentsel gelişmelerdeki düzenleyici rollerini özel sektöre devretmesi olarak görmüştür. Ayrıca özelleştirme sonucuyla kentlerde yıkılan yapılar yerine çok katlı rant tesislerinin yapımının hedeflendiğini ifade eden Kiper (2015), kentsel dönüşüm projelerinin bir diğer olumsuz yanının ise kentlerin kimliklerini yitirmesine yol açtığını, bu çevrelerde yaşayan insanların çevrelerine yabancılaştığını iddia etmiştir.

Bu sorunların yanında megakentlerde artan nüfus, sanayileşme, hizmet sektörünün genişlemesi, çok katlı binaların yapımı vb. oluşumlar, hava kirliliği, ulaşım sorunları, çevre

kirliliği gibi ekolojik sorunları doğurmuştur. Çünkü megakentlerde genellikle üretimde, ulaşımda, ev ve işyerlerinde kullanılan enerji, fosil yakıtlardan elde edilmektedir. Uzmanlar ise bu enerjinin kullanılmasının sonuçlarını, çevre kirliliği, hava kirliliği, atıklar ve küresel ısınma sorunları ile ilişkilendirmiştir çünkü enerji üretiminin fazlalığı kirliliği de o denli arttırmıştır (Can, 2006: 13).

Ayrıca neoliberal politikalar neticesinde büyüyen ihracat piyasaları, sanayi atıkları, kullanılan kimyasal maddeler; doğal kaynakların tükenmesine, biyolojik çeşitliliğin ve ormanların yok olmasına yol açmıştır. Çevrenin bozulması insanları dünya çapında korkutmakta ve en az yarım milyon insanın geçim kaynağının ortadan kalkmasına yol açmıştır (Mercan, 1999: 507).

Neoliberal politikaların sonuçlarına dair Savran (2008), şöyle bir değerlendirme yapar:

“Küreselleşme, yeni liberalizmin hegemonik konumunu pekiştirir. Emperyalist ülkelerin sosyoekonomik, politik ve kültürel yapılarını bütün öteki ülkelere kendi gelecekleri gibi gösteren emperyalizmin hakimiyeti altında bir bütünleşmeyi bütün ülkelerin çıkarı olarak sunan bir teoridir. Gerçek dünyada ulusal devletler ve milliyetçilik son derece güçlü tarihsel etkenler olarak varlıklarını sürdürürken bunların sonunu ilan ederek, emperyalizmin güncel dinamiklerini ve yakın dönemin gelişme olasılıklarını kavramayı engeller. Küreselleşme teorisi, yeni liberal tarzda bütünleşmenin kaçınılmaz olduğu, herkesin kendisini buna göre uyarlaması gerektiği önermeleriyle işçi sınıfı ve emekçi kitleler saflarında solda ve toplumsal hareketler içinde bir kadercilik ve teslimiyet atmosferi yaratır. Ayrıca yeni sistemin kaçınılmazlığına o kadar inanır ve muhataplarını inandırmaya çalışır ki sistemin sorgulanabileceğini aklında bile geçirmez.” (Sungur, 2008a) Sistemin sorgulanması, kabul edilmemesi ise başka bir dünyanın mümkün olabileceğini gösterir” (Sungur, 2008b: 156-157).

Nitekim neoliberal politikaların uygulamaları sonucunda ortaya çıkan sorunlar ve değişimler nedeniyle artık sınıf çatışmalarından farklı olarak yeni toplumsal çatışmalar ortaya çıkmıştır. Başka bir dünyanın mümkün olabileceğini düşünen yeni orta sınıflar, sınıf çatışması yerine, yeni düzenin sorunları haline gelen çevrecilik, barış, kadın sorunları ve etnik kimlik etrafındaki sorunlara odaklanmışlardır. Ancak Coşkun’un (2007: 16-17) belirttiği gibi, ‘bu çatışmaların, sınıf hareketini bitirdiği, bundan sonra gelişiminin de olanaksız olduğu, bunun yerine yeni toplumsal hareketlerin geçtiği biçiminde yorumlanması bütünüyle gerçeği yansıtmamaktadır. (...) Zira söz konusu değişimler yeni bir topluma geçiş olarak değil, bizzat kapitalist toplumun kendi içindeki değişimleri olarak okunmalıdır.’

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER

2.1 Yeni Toplumsal Hareketlerin Ortaya Çıkması

Neoliberal politikaların toplumsal paradigması olan yeni sağ ideolojinin dünya ülkeleri tarafından benimsenmesi, sosyal haklar, çevre ve ekonomik gelişim konusunda benzer etkilere yol açmıştır. İşsizlik, özelleştirmeler, çevre kirliliği ve ekonomik krizler bu toplumların ortak sorunu haline gelmiştir (Lelandais, 2009: 77). Yeni toplumsal hareketler (YTH), bu sorunlara karşı tepki niteliğinde ortaya çıkmış, kimi zaman ulusal çapta kimi zaman da sorunların benzeşmesi nedeniyle ulusötesinde ses getirmiştir. Son birkaç yıllık süre içerisinde sosyal eleştirinin odak noktası haline gelen küreselleşme, finansal dengesizlik, ekonomik kriz, küresel eşitsizlik, derinleşen yoksulluk ve toplumsal mahrumiyet, iş kayıpları, Amerikanlaşma ve çevresel bozulma yüzünden kolektif memnuniyetsizliği oluşturan bir unsur olmuştur (Pieterse, 2001: 28).

Küresel kapitalizmin farklı ülkeleri farklı yollarla etkileyen karmaşık bir süreç olduğunu belirten Slavoj Zizek (2013) de benzer bir şekilde kapitalist küreselleşmenin farklı yönlerine karşı tepkileri temsil eden bütün çeşitliliklerin birleşmesinin sonucunda protestoların oluştuğundan bahseder:

“Günümüz protesto eylemleri ve isyanlarının sürekliliğini sağlayan etken, birbiriyle örtüşen çeşitli taleplerin bir araya gelmesidir ve bu başkaldırıların kuvvetini de bununla açıklayabiliriz: İnsanlar, otoriter rejimlere karşı (normal, parlamenter) biçimlerden yana mücadele ediyorlar; özellikle de göçmenler ve mülteciler söz konusu olduğunda ırkçılığa ve cinsiyet ayrımcılığına karşı mücadele ediyorlar; siyasette ve iş dünyasında çürümeye (endüstriyel atıklarla çevrenin kirlenmesine, vb.) karşı mücadele ediyorlar; neo-liberalizme karşı refah devletini istiyorlar; çok partili ritüellerin ötesine geçen yeni demokrasi biçimleri talep ediyorlar. İnsanlar ayrıca, genel olarak küresel kapitalist sistemi sorguluyor ve kapitalizmi aşan bir toplum fikrini canlı tutmaya uğraşıyorlar” (Zizek, 2013: 9-8- 12-13).

YTH, iktidar ile birlikte siyaset ve toplum düzenini eleştirerek özellikle gündelik yaşamın siyaset alanına dahil edilme çabası olarak görülmektedir. Devletin bürokratikleşmesinin sonucunda kolektif kimlikleri şekillendiren ya da onları yok eden kitle medyasının etkisiyle sosyal ihtiyaçların piyasaya uygun olarak metalaşması ve toplumsal yaşamın kültürel yığınlar haline getirilmesi direnişlerin ortaya çıkmasının nedenlerini oluşturmuştur (Mouffe'den akt. Demiroğlu Topal, 2014: 137). YTH'in daha iyi yaşam talepleri ekseninde kutuplaşması ise siyasetin sadece iktidar mücadelesi olmadığını göstermiştir (Yıldırım, 2012: 76).

Benzer bir biçimde yeni çatışmaların, ekonomik dağılım problemlerinden değil, yaşam biçiminin düzenlenmesine bağlı sorunlar tarafından oluştuğuna değinen Habermas (1981), hareketlerin taleplerinin ekonomik çıkarlarından ziyade devletin ve ekonominin baskıcı yapısına karşı yaşam alanlarının özgürleşmesine yönelik olduğunu iddia etmiştir (Demiroğlu Topal, 2014: 137). Bu bağlamda YTH'in, değişik çıkar gruplarını bir araya getirebildiği, bu grupların bir araya gelmelerini sağlayan en önemli nedenin ise politik ortamda hissettikleri 'demokrasi eksikliği' olduğu ifade edilmektedir (Tilly, 2008: 13).

Offe'ye (1999: 74) göre YTH'i yaratanlar, 'daha çok merkezi, bürokratik ve teknoloji çoğunluklu örgütlenme biçiminin gerçekleştirebileceğinden daha ileri düzeyde modern değerlerin yerleşmesine yol açacak bireysel özgürlük ve evrensel değerler gibi değerleri ve düzenlemeleri' savunanlardır. Anthony Giddens'a (akt. Offe, 1999: 68) göre ise talepler evrensel niteliktedir ya da sadece belirli bir grup içindir. Bu yüzden sınıfsal bir temeli yoktur. Gouldner vd., (Gouldner'den akt. Erbaş ve Coşkun, 2007: 6) de aynı şekilde artık 'sınıf temelli siyasal kutuplaşmadan değer temelli siyasal kutuplaşmalara doğru gidildiğini' ileri sürmüştür. Bu nedenle sınıf çatışmasının yerini kültürel kimliklere dayanan hareketler almıştır. Artık çevrecilik, barış, kadın sorunları ve etnik kimlik gibi değerler toplumsal hareketlerin konusunu oluşturmaktadır. Kültürel kimlikler üzerinden hareketlerin yükselerek demokrasiyi geliştireceği düşünülmektedir (Erbaş ve Coşkun, 2007: 6). Hareketlerin en temel ortak noktası yaşanan dünyaya 'karşı olma' eğilimi göstermeleri olarak görülmektedir. Hareketlerin bu yönünü gösteren ise kullandıkları 'Başka Bir Dünya Mümkün' sloganıdır (Çımrın, 2009: 151).

Neoliberal politikalarla küreselleşme sürecini yaşayan toplumları, Castells 'ağ toplumu', Bell, Piore ve Sabel 'post-endüstriyel toplum', Urry ve Offe 'örgütsüz kapitalizm' Touraine 'programlanmış toplum' kavramları ile tanımlamıştır (Erbaş, ve Coşkun, 2007: 7). Bu kavramlarla toplumların tanımlanmasının nedeni, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte internetin, yaşamın tüm alanlarında baskın hale gelmesidir. Özellikle Web 2.0. teknolojisi, insanların, fiziksel mekândan bağımsız bir biçimde 24 saat iletişim kurabilmelerine imkan tanımaktadır.

Sosyal medya ve web tabanlı uygulamalar, bu uygulamalardan faydalanan kullanıcıları içerik üreticisi yapmanın yanı sıra internet üzerinden yürütülen ticari eylemlere ve reklam verenlere de pazarlanan tüketiciler konumuna getirmektedir (Sayımer, 2014: 102-103). Her ne kadar bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan bu değişim, küresel kapitalizmin amaçlarına hizmet etmek için kurulsun da muhalif seslerin de amaçlarına hizmet etmektedir. Özellikle internet kullanımının zaman ve mekan engelini ortadan kaldırması yeni toplumsal hareketlerin tepkilerini küresel ölçekte duyurabilmesini sağlamıştır (Meriç, 2012: 2-3). Bu nedenle YTH,

örgütlenmede ve ses getiren eylemler düzenlemede yeni iletişim teknolojilerinden artık daha fazla yararlanmaktadır (Kalafatoğlu, 2010: 21-22- 27)

Yeni iletişim teknolojileri sayesinde YTH, benzer sorunları yaşayanların katılımıyla ya da desteğiyle hareketi güçlendirebilmekte ve hareketin tüm dünyada ses getirebilmesini sağlayabilmektedir. 1990'lı yıllardan itibaren internetin gelişimine paralel olarak ortaya çıkan internet tabanlı YTH, "sosyal medya" ağlarıyla entegre olarak, yerel ve küresel ölçekli olayların parçası haline gelmiştir (Kar ve Kesim, 2015: 158). Castells (2013: 191) de 'toplumsal hareketlerin adaletsizliğe karşı öfkeyle ve değişim umuduyla tetiklenen duygusal bir seferberlik ile görüntüler ve mesajların internette ağlar oluşturmasıyla doğduğunu', her isyanın bir sonrakine örnek teşkil ederek ilerlediğini savunmaktadır. Ayrıca 'bu hareketlerin farklı konulara odaklanmasına rağmen ortak bir örüntü oluşturan belli ortak özelliklerine değinir ki ona göre bu ortak örüntü, İnternet Çağında toplumsal hareketlerin şeklidir'.

İnternet çağının ilk toplumsal hareket örneği olarak Zapatistalar (Ulusal Kurtuluş Ordusu-EZLN) verilmektedir. Zapatistalardan sonra sosyal ağların direnişin temel araçlarından ve alanlarından biri olarak kullanıldığı diğer hareketlere, Seattle olayları, Afrika ve Ortadoğu'daki Arap Baharı, ABD'de Wall Street'i İşgal Et Hareketi, İspanyada 15-M Hareketi, Yunanistan'da ekonomik kriz sonrasında ortaya çıkan toplumsal ayaklanmalar ve Türkiye'de Gezi olayları gibi direnişler örnek verilmektedir (Şener ve Öğün Emre, 2015: 209).

2.1.1 Zapatista İsyanı

1910 yılında başlayan Meksika Devrimi'nin lideri Emiliano Zapata'dan esinlenen Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu EZLN, "Bu topraklar üreten işçindir" söylemiyle tüm Meksika halkı için iş, toprak, barınak, yiyecek, sağlık, eğitim, bağımsızlık, demokrasi, özgürlük, adalet ve barış talep etmek amacıyla 1983 yılında kurulmuştur (Bozdemir, 2014). Meksika halkı, hem kendi ülkesi hem de diğer ülkeler tarafından tarih boyunca özgürlükleri kısıtlanarak yaşamaya mahkum edilmiş, özellikle neoliberal politikaları uygulayan Meksika hükümeti tarafından iç sömürge olarak kullanılmıştır. Ayrıca açlık ve sefalet içinde demokratik süreçten yoksun bir biçimde yaşamak zorunda bırakılmıştır (Oktay, 2014).

1 Ocak 1994 yılında Amerika, Kanada ve Meksika arasında Kuzey Atlantik Serbest Ticaret Antlaşması (NAFTA) imzalanarak, antlaşmanın 27. maddesine göre 'halka ait topraklar özel mülk sayılacak ve satılmaya ya da diğer yatırım stratejilerine uygun hale getirilecekti'. Bu maddenin kabulüyle korporatif sistemin sonlandırılacağı ve yerli halkın üzerindeki sömürgeciliğin artacağı iddiası gündeme gelmiştir (Siyasal Hayvan, 2014). Buna göre halk, ürünlerini alırken ya da satarken daha fazla sömürülecek, temel ihtiyaçlarını temin ederken daha fazla zorlanacaktır. Nitekim NAFTA'nın kabul edilmesiyle Zapatista Ulusal

Kurtuluş Ordusu (EZLN), neoliberalizme karşı mücadele başlatmış, 'Ya Baste!' (Yeter Artık) söylemi ile başlatılan direniş, 12 gün sürmüştür. Zapatistalar, mücadelede, silahlı örgütler listesinde bulunmasına karşın silahlı eylemde bulunmamıştır (Oktay, 2014). Çünkü amaçlarını, devleti devirmek olarak değil, yolsuzluklara karışmış Endüstriyel Devrim Partisi (PRI) rejimini sona erdirmek ve NAFTA'yı kabul eden suç ortaklarını ortadan kaldırmak olarak tanımlamışlardır (Tonak, 2002).

Wallerstein'a göre (2014) EZLN, kolektif ve demokratik olarak yerli halkının kendi kendisini yönetme hakkını geri almak ve ezilen bu halkın itibarını kazanmak için direnmiştir. Zapatistalar'ın NAFTA'nın kabul edildiği gün isyana başlamalarını ise Wallerstein, ABD'nin Meksika ve dünyadaki emperyalist rolünün reddedilmesi olarak değerlendirmiştir. 'EZLN ayaklanması, dünya sağının 1970 ve 1994 arası görece kısa süreli başarısına karşı dünya solunun karşı-saldırısının başlangıcı sayılmıştır. Washington Konsensüsü'nün ekonomik-politik etkisi ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü dünya sağının üstünlüğünü ilan etse de Zapatistalar, daha demokratik ve eşitlikçi bir dünyanın varlığını hatırlatmıştır' (Wallerstein, 2014).

Zapatistalar, neoliberal politikalara karşı uluslararası boyutta mücadele edilmesi gerektiğini öngörerek eylemliliklerini uluslararası boyuta taşıma kararı almışlardır ve 1996 yılında dünyaya örgütlenme çağrısı yapmışlardır. Birçok ülkeden, işçi, köylü, anti nükleerci, radikal ekolojistler, anarşistler ile siyasi partiler bu çağrıya yanıt vermiş, yapılan toplantılarla neoliberalizme karşı ortak bir örgütlenme ve eylemlilik kararı alınmıştır (Mahmutoğlu, 2002). Bir yıl sonra (1997 yılında) İspanya'da gerçekleştirilen toplantıda 'People Global Action/Halkların Küresel Hareketi' (PGA) fikri oluşturulmuş ve 1998 yılında küreselleşme karşıtı hareket adı altında eylemler gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Çopuroğlu ve Çetin, 2010: 78). '1998 yılında İngiltere-Birmingham' da G8 zirvesi'ne ve WTO 2. Bakanlar Zirvesi'ne karşı yapılan eylemler' bu oluşumun önderliğinde gerçekleşen eylemlere örnek gösterilmektedir. Yine 'Hindistan-Haydarabat'da 200 bin köylünün ve Brezilya' da 50 bin topraksız köylünün yaptıkları eylemler de oldukça ses getirmiş, sonrasında benzer sorunlara karşı 30 ayrı ülkede eş zamanlı protestolar gerçekleşmiştir. Bu eylemlerin en büyük özelliği, küreselleşme karşıtı eylemlerin ilk örnekleri olmalarıdır. Yine 99 yılında G8 zirvesi, eş zamanlı olarak 72 ülkede kitlesel olarak protesto edilmiştir. Aynı yılın mayıs ayında ise "Kıtalararası Karavan Eylemi" başlatılmıştır. Asya, Avrupa, G. Amerika ve en son Seattle' da yürüyüşler sona ermiştir. Yürüyüşe, Hindistan, Bangladeş ve G. Amerika'dan köylü hareketleri katılmış, Avrupa'da çeşitli sermaye örgütlerinin merkezleri önünde kitlesel eylemler düzenlenmiştir (Mahmutoğulları, 2002).

Zapatista isyanının dünya çapında etkili olması yeni iletişim teknolojilerini kullanmalarından kaynaklanmıştır. Bu sayede halklarının seslerini tüm dünyaya duyurabilmişlerdir. Zapatistalar, "Yeni teknolojileri kullanmayıp eskilerinde ısrar edersek, 60'ların 70'lerin Samizdat anlayışını internete geçiremezsek, çok etkili olamayız' demiştir (Uyanık, 2015: 230). Seslerini dünyaya duyurabilmek için ayrıca bağımsız medyalarını kurmuşlardır. Bağımsız medyaları, mücadelelerinde büyük rol oynamıştır. 10 halk radyo istasyonu bulunan Zapatistalar, La Garrucha'da radyo ve sinema eğitimi de verdikleri bir medya merkezini de oluşturmuşlardır (Bozdemir, 2014). Bu sayede Zapatistalar, yerelin sesini küresel boyutta duyurma fırsatı yakalamıştır. Yereldeki küresel sömürüye karşı çıkarak yaptıkları çağrılarla edindikleri destek ve düzenledikleri toplantılar sayesinde küresel kapitalizmi tartışmakla kalmamış, küreselleşme karşıtı eylemliliklerin ilham kaynağı olmuşlardır. (Otonom Dergisi, 2015).

2.1.2 Seattle Olayları

30 Kasım 1999'da ABD'nin Seattle kentinde 21. yüzyılın liberalleşme takvimini belirlemek amacıyla Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Bakanlar Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansta ABD, Kanada, Japonya ve Avrupa Birliği (AB) ülkeleri tarafından liberalleşmenin nasıl uygulanacağını belirlenmesinin yanı sıra çokuluslu şirketlere, gelişmekte olan ülkelerin pazarlarının daha da fazla açılabilmesi için yeni kurallar koyulması planlanmıştır. Toplantıda karara bağlanması planlanan düzenlemelerin genel çerçevesini oluşturan konular şu şekilde özetlenmiştir (Demirkan, 2015: 4):

- Çok uluslu şirketlere her türlü ekonomik sektörde yerli şirketlerle yarışma hakkı.
- Savunma ve iletişim de dahil olmak üzere her tür stratejik sanayi dalı ve doğal kaynakların kullanımı da dahil olmak üzere her alanda ortaklık ya da iş kurma hakkı.
- Ulusal paraları rahatça alıp-satma ve herhangi bir engelleme olmadan sınır ötesine taşıma hakkı.
- Üretim faaliyetlerinin, o bölgedeki halk ya da işçiler üzerindeki etkisini düşünmeden, herhangi bir sınırlama ya da ceza olmaksızın taşınabilmesi hakkı.
- Spekülasyonları engellemek için yatırımlara getirilen 'performans şartı' gibi sınırlamalardan bağımsız hareket edebilme hakkı.
- Anlaşma gereği sahip olduğu hakların uygulanmadığını düşünen bir yatırımcının hükümeti dava etme ve tazminat talep etme hakkı.

Bu konularla birlikte çevre sorunları ve işçi haklarını dahil eden konularda daha kapsamlı görüşmelerin de yapılması talep edilmiştir. (Paarlberg, 2000: 12). Çevreci gruplar, bu konuların karara bağlanmasının çevreyi korumaya yönelik kararlar alınmasını imkansızlaştıracağını ifade ederek serbest ticaretin ise gelişmiş ülkelerde işsizlik sorununa, gelişmekte olan ülkelerde de işçi sömürsüne yol açacağını vurgulamışlardır. Onlara göre gelişmekte olan ülkelerde, işgücü maliyetleri nedeniyle düşük ücret uygulaması yaygınlaşacak, sosyal güvenlikten yoksun bir biçimde çalışma koşulları kötüleşecek, bunun sonucunda da çocuklar dahi çalışmaya zorlanarak işgücü sömürsü artacaktı (Acar, 2015: 39-40). Bu kararlarının alınmasını engellemek için Seattle’da binlerce kişi, DTÖ ve kurumlarını protesto etmek için toplanmış, toplantının engellenmesi için binlerce kişi toplantıdan bir gün önce (29 Kasım akşamı) şehir merkezinde bir araya gelerek küresel ticaret rejimine karşı muhalefetlerini gösteren sokak protestoları düzenlemişlerdir (Tilly, 2014: 186). Köşe yazarları, eylemlerde birbirinden çok farklı özellikteki grupların yer aldığına bu nedenle bu grupların kısa bir sürede dağılacağına dikkat çekmek istemişlerdir (Aguiton, 2005: 296). Ancak Seattle’daki DTÖ karşıtı bu gösterilere ortak bir amaç etrafında birleşen binlerce kişinin yanı sıra dünya çapında 1500 örgüt destek vermiştir. Dirlik’e (2014: 86) göre hareketin büyük oranda destek görmesi ‘ hareketin, geniş bir sorun yelpazesini kucakladığının ve merkezi olmayan yapısı içinde sosyal, kültürel ve siyasi çeşitlilik barındırdığını’ göstermiştir. Gösteriler ise 5 gün boyunca sürmüştür.

Seattle gösterileri için eylemciler haftalar öncesinden başlayarak şiddetten arındırılmış eylem eğitimleri almışlar (Starhawk, 2004: 42). Hawken (2004), eylem eğitimlerinde stratejilerini şöyle özetlemiştir:

“Plan çok basitti: şiddetten arındırılmış eylem eğitimi almış aktivistleri şehrin kilit kavşaklarına yerleştirerek delegelerin hareket etmelerini imkansız hale getirmek. DAN (Doğrudan Eylem Ağı) 1.500 kişinin gelmesini umuyordu, ama yaklaşık 10 bin kişi geldi. Victor Steinbrueck Parkı ve Seattle Community College’dan sabah 7’de yürümeye başlayan 2 bin kişi, kilit giriş ve kavşakları bloke etmekle sorumlu dayanışma grupları ve topluluklardan oluşuyordu. Konferans merkezinin çevresindeki sokakları 13 bölgeye ayırmışlardı. Grup ve topluluklar bunlardan birini ya da ötekini tutmaktan sorumluydu. Bunların dışında bir bölgeden diğerine hareket eden bir saldırı durumunda gruplara destek olan ‘çevik gruplar’ vardı. Gruplar kendi içlerinde gözaltına alınmayı isteyenler ve istemeyenler olarak da bölünmüşlerdi. Protestolar cep telefonları, megafonlar ve işaretleşmeyle organize ediliyordu. Herkesin hemfikir olduğu temel kurallar şunlardı: ‘Fiziksel ya da sözlü şiddet uygulanmayacak, silah yok, uyuşturucu ve alkol yok’” (Hawken, 2004: 25).

Starhawk’a (2004) göre de;

“Bizim iktidar modeliniz ademi merkezietçiydi ve liderlik tüm grup tarafından yapılıyordu. Her gruba, ablukaya nasıl katılacakları konusunda kendi kararlarını verme yetkisi tanındı. Bazı gruplar

sokak tiyatrosu düzenleyecek, bazıları kendilerini binalara zincirleyecekti. Bazıları pankartlar ve dev kuklalar taşıyacak, diğerleri sadece kol kola girerek delegelerin yolunu şiddet kullanmadan kesecekti”(Starhawk, 2004: 41-43).

Bu hazırlıklar ve örgütlenme taktikleri, her grubun temsilciler göndererek fikir birliğiyle elde ettikleri toplantılarla sağlanmaktaydı. Bu gruplardan öne çıkan STK’ların bir kısmı ABD ve Kanada merkezli iken, bazıları da Üçüncü Dünya’nın sorunları, ekonomik küreselleşmenin etkileri gibi konular üzerine yoğunlaşmış örgütlerdi (Aldemir, 2010: 60). Bu örgütlerden Yaygara Topluluğu (Ruckus Society) önemlilerinden biri olmuştur. Bu grup, çevreci insan haklarına duyarlı ve sosyal adaleti düzenlemek isteyenlere hedeflerine ulaşabilmelerini için ihtiyaç duydukları araç-gereç sunmakta aynı zamanda eylemcilere eğitim ve destek sağlamışlardır (Ruckus Society, 2015). Altı ay boyunca eylemcileri DTÖ protestoları için eğitmişlerdir (Perry, 2009).

Çatışmalar ve karşıt gruplar arasındaki göstericiler, toplantı günü polis güçlerinin kendilerine yönelttiği göz yaşartıcı bomba, biber gazı ve plastik mermiye aldırılmadan binanın etrafını kuşatıp DTÖ delegelerinin binaya girmelerini engellemiştir. DTÖ politikalarının çevreyi kötü etkilediğini düşünen göstericiler, buna istinaden denizkaplumbağası, ağaç ve kelebek kılığına girerek küresel kapitalizme karşı tepkilerini dile getirmişlerdir (Knowlton, 1999). Kısacası hükümetler, Seattle’da başarılı bir toplantı gerçekleştirme ile ilgili zorlu süreçlerle karşılaştılar. Kuzey ve Güney arasında köprü kurma umutları, protestocuların ve işçi güvenliği ile ilgili sorunlar nedeniyle tamamen yok olmuştur (Smith ve Johnston, 2002: 208-209).

Polisin aşırı şiddet kullanmasına rağmen protestocular dağılmamış, dans edip şarkılar söyleyerek direnmeye devam etmişlerdir. Şehirde “olağan üstü hal” ilan edilmiş, ancak protestocular amaçlarına ulaşarak DTÖ toplantılarının iptal edilmesini sağlamışlardır (Hawken, 2004: 27-30).

Seattle gösterilerinde de hazırlık aşamasından protesto gösterileri bitinceye kadar yeni iletişim teknolojileri, eylemciler arasında yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Katılımın örgütlenmesi için protestocular, kendi aralarında haberleşmeyi sağlamak ve pek çok hazırlığı yapmak için interneti kullanmışlardır (Yamaç, 2010: 523). Networkler (mail ve ağlar) sayesinde örgütlenerek gösterilere binlerce kişinin katılmasını sağlamışlardır. Sustam’a (2009: 138) göre ‘Seattle olayları bu anlamda dünyanın yeni sosyal hareketlerini belirleyici kılacak siyasal geçmişinden uzaklaşan bir formasyonu sunacak önemli eylem tarzlarından biri’ olmuştur.

Seattle olaylarının diğer bir özelliği seslerini dünyaya duyurmak ve kendi haberlerinin doğru bir şekilde aktarılmasını sağlamak amacıyla The Independent Media Center (www.indymedia.org) adında kendi alternatif medyalarını kurmuşlardır. Çünkü bu

protestolara kalıcı dayanak oluşturmaya çalışmışlardır. Bu siteden gazeteciler için anlık rapor, fotoğraf ve sesleri yayınlamışlardır. Bunun yanında merkez üyeleri tarafından hazırlanan belgeseller, her gün uydu üzerinden sadece ABD’de değil, birçok ülkenin erişebileceği şekilde yaygınlaştırılmıştır. Bir haber sitesi şeklinde çalışan merkez, birçok kıtada ağlar oluşturarak o ülkenin protestolarının sesi olmuş, indymedia toplam 8 ülkede alternatif haber ağına dönüşmüştür (Indymedia, 2009).

Bu hareket, sanal alemde inşa edilen sosyal ağlardaki alan birlikteliği sayesinde toplumsal hareketleri mekân esaslı olmaktan çıkararak dijital ağda inşa edilen hareketleri başlatmada öncü sayılmıştır. Seattle sonrasında coğrafi sınırları aşan çok sayıda toplumsal hareket gerçekleşmiştir (Tatar, 2013: 16). Çünkü kapitalist sermaye, dünyanın her yerinde siyasal, ekonomik ve sosyal krizler yaratarak topraksızları, evsizleri, işçileri, işsizleri, göçmenleri, köylüleri ve üreticileri garantisiz bırakmış ve onların birleşmesini sağlamıştır (Sustam, 2009: 138). Dünyanın çeşitli yerlerinde küresel kapitalizmin politikalarının uygulayıcısı kurumlar; IMF, Dünya Bankası, DTÖ, Dünya Ekonomik Forumu (WEF), AB, G-8 büyük toplantılarının her birinde uluslararası nitelikte eylemler yapılmıştır (Kara, 2001). Binlerce kişinin katıldığı bu eylemlere örnek olarak “Washington, Melbourne, Okinava, Davos, Quebec, Prag, Nice, Göteborg, ölümle sonuçlanan Cenova ve Barcelona”, Occupy verilebilir (Mahmutoğulları, 2002).

Tablo 2.1 Küreselleşme Karştı Eylemler

Yer	Tarih	Eylem	Sayı
Seattle ABD	30 Kasım 1999	DTÖ toplantısına karşı gösteri	70,000
Washington ABD	16 Nisan 2000	IMF-DB toplantısına karşı gösteri	30.000
Mi lau Fransa	30 Haziran 2000	McDonalds'a saldıran çiftçi José Bové'un yargılanmasına karşı gösteri	60.000
Okinava Japonya	Temmuz 2000	IMF-DB toplantısına karşı gösteri	5,000
Melbourne, Avustralya	11 Eylül 2000	DünyaEkonomik Formu toplantısına karşı gösteri	10.000
Prag, Çekoslovakya	26 Eylül, 2000	IMF toplantısına karşı gösteri	20.000
Seul, Güney Kore	10 Ekim 2000	Dünya liderleri Asya-Avrupa zirvesine karşı protesto	10.000
Nice, Fransa	6 Aralık 2000	AB Zirvesi protestosu	100.000'
Washington, ABD	20 Ocak 2001	IMF-DB toplantısına karşı gösteri	
Davos-Zürih, İsviçre	2001 Ocak	Dünya Ekonomik Forumu	Binlerce
PortoAllegro, Brezilya	2001 Ocak	Dünya Ekonomik Formuna alternatif forum ve gösteri	10.000
Quebec, Kanada	20 Nisan 2001	FTAA toplantısına karşı gösteri	80.000
Dünyanın çeşitli ülkeleri	1 Mayıs 2001	1 Mayıs gösterileri	Onbinlerce
Göthenborg, İsveç	15 Haziran 2001	AB toplantısı ve Bush protestoları	30.000
Cenova, İtalya	21 Temmuz 2001	G 8 toplantısına karşı gösteriler	300.000
Barcelona, İspanya	15 Mart 2002	Avrupa Birliği Zirvesi protestosu	500,000
Londra, İngiltere	15 Şubat 2003	Irak Savaşı'na karşı düzenlenen gösteri	2,000,000

Kaynak: (Kara, 2001, <http://www.jmo.org.tr> ; Aldemir, 2010: 62)

Ayrıca yine Seattle ve Davos'taki gösteriler sırasında, “kitlesel protesto” ile “entelektüel analizi” birleştirecek dünya çapında bir forum yapılması kararı alınmıştır. 2001 yılından itibaren ‘Dünya Sosyal Forumu’ (DSF) adı altında yıllık toplantılar şeklinde forumlar yapılmaya başlanmıştır. Forumlardan ilk üçü Porto Alegre’de, dördüncüsü Hindistan’ın Mumbai kentinde, beşincisi Porto Alegre’de, altıncısı aynı anda üç ayrı merkezde Batı yarıküre için Venezüella'nın başkenti Caracas'ta, Afrika için Mali'nin başkenti Bamako'da ve Asya için Pakistan'ın Karaçi kentinde, yedincisi de Kenya'nın Nairobi kentinde yapılmıştır. Bölgesel ve ülkesel sosyal forumlar da gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, 30 Eylül-1 Ekim 2006 tarihlerinde İstanbul'da da Türkiye Sosyal Forumu toplanmıştır (Kalfa ve Atay, 2008: 128). Sosyal forumlarda her yıl artan bir katılımı on binlerce insan bir araya gelerek ekonomik, siyasal, toplumsal ve çevreye ilişkin sorunları tartışmış, deneyimler aktarılmış ve gelecekte yapılacak faaliyetler için dayanışma ağları oluşturulmuştur.

2.1.3 Arap Baharı

2011 yılında ilk olarak Tunus'ta başlayan daha sonra tüm Arap ülkelerine yayılan toplumsal hareketler, ‘Arap baharı’ olarak anılmaktadır (Ayhan, 2011: 18) Arap baharı olarak bilinen bu hareketler, ‘Tunus, Mısır, Bahreyn, Cezayir, Suriye, Ürdün, Yemen, Libya gibi ülkelerde daha şiddetli yaşanmışken Suudi Arabistan, Fas, Irak, Umman, Lübnan gibi ülkelerde küçük çaplı protestolar ve yürüyüşler şeklinde gerçekleşmiştir (Kırık, 2012: 90). Oğuzlu (2011), Arap baharını, iktidarların demokratik olmaması, iktidar yapılarının kapalı olması ve ekonomik açıdan Batının bölgesel çıkarları bulunduğu iktidardakileri desteklemesi gibi önemli noktalara dayandırarak hareketlerin ortaya çıkma nedenlerini şöyle belirtmiştir:

“Arap Baharı öncesi geçerli olan bölgesel yapının belki de en önemli özelliği mevcut rejimlerin neredeyse tamamının temsili ve demokratik olmayan karakteriydi. İktidarda bulunan yönetimlerin çoğu meşruiyetlerini ya askeri bir darbeye ve bunun neticesinde oluşturulan baskıcı devlet kurumlarına ya da kraliyet bağlarına ve monarşik bir geçmişe dayandırmaktaydı. Arap Baharı öncesi dönemin ikinci temel özelliği, genel olarak bölgenin özel olarak da bölgedeki ülkelerin çoğunun uluslararası siyaset bağlamında nesneleştirilmesi ve araçsallaştırılmasıdır. Ortadoğu tarih sahnesindeki önemini bölge dışı küresel aktörlerin bölgeye ilişkin çıkarları bağlamında edinmiştir. Bölgesel dinamiklerin belirlenmesinde bölge aktörleri genelde etkisiz ve pasif kalmışlar, bölge dışı aktörlerin bölgeye ilişkin vizyonlarının gerçekleştirilmesinde araç olarak kullanılmışlardır. Bu bağlamda altı çizilmesi gereken üçüncü nokta bölgedeki rejimlerin devamlılığı ve meşruiyetleri Amerika Birleşik Devletleri ile kurdukları ilişkilere ve ABD'nin bölgeye ilişkin politikalarının gerçekleştirilmesinde oynadıkları rollere yakından bağlı olmuştur. ABD ile yapılan yakın işbirliği paradoksal bir şekilde rejimlerin ayakta kalmasını mümkün kılarken, kendi halklarının gözündeki meşruiyetlerinin aşınmasına sebep olmuştur” (Oğuzlu, 2011: 9-10-11).

Bu durumların sonucunda ortaya çıkan isyanlarda, Arap halkları, meşruluklarını ailelerinden, kolluk kuvvetlerinden alan diktatör iktidarlar yerine serbest ve adil seçimler sonucuyla belirleyecekleri iktidarlar tarafından yönetilmeyi talep etmişlerdir (Özpek, 2013: 53). Aslında Arap baharı öncesinde bu coğrafyada küçük çaplı bazı halk hareketleri yaşanmıştır. Tunus'ta 1984 yılında gıda fiyatlarının yükselmesi nedeniyle 'Ekmek İsyanı' (Koçak, 2012: 24), Amerika'nın Irak işgaline karşı yapılan protestolar, Filistin İsyanı ve İsrail'in 2002 yılında West Bankı yeniden ele geçirmesi siyasi farkındalığı arttırmıştır. Bundan sonra üniversite ve akademik bağımsızlık için 9 Mart hareketi gerçekleştirilmiş, ekonomik özgürlük ve demokrasi talep edilen 6 Nisan Gençlik Hareketi, Mubarek'in 5. kez seçilmesini eleştiren ve 'yeter' anlamına gelen Kefaya Hareketleri (Lesch, 2011: 43) bu hareketlere örnek olarak verilmektedir.

Arap Baharı'nı ise 2010 yılında Tunus Devlet Başkanı Zeynel Abidin Bin Ali'nin damadı Muammed Şakir El Materi'nin evinde akşam yemeği yiyen ABD'nin Tunus Büyükelçisi Robert Godec'in, Materi'nin yaşamının ihtişamından bahsettiği Wikileaks belgelerinin ortaya çıkmasıyla başladığı belirtilmektedir. Bu belgeler, Tunus halkının yolsuzluk iddialarının güçlenmesine yol açmış, Materi'nin lüks yaşantısı kamuoyu gündemine oturmuştur. Bu konunun tartışıldığı günlerde 26 yaşında üniversite mezunu olduğu halde manavlık yapan Muhammed Bouazizi'nin kendisini Sidi Bouzid şehrinin ortasında ateşe vermesi ise Arap baharının fitilini ateşleyen ilk olay olmuştur (Özpek, 2013: 53).

Koçak'a (2012: 29-30-31) göre ekonomik büyüme, yeni iş olanakları yaratamadığından 'eğitimli gençlerin işsizlik sorununun çok ciddi boyuta ulaşması, kayıt dışı ekonomide düşük ücretle çalışanların sayısının artması, gelir dağılımı adaletsizliğinin giderek büyümesi ve bölgelerarası gelişmişlik farkının derinleşmesi gibi kritik hususlarda çözümler üretilmemesi, ülkenin az gelişmiş kesimlerinde ve eğitimli işsizler arasında rejimin meşruiyeti ve geleceğinin sorgulanmasına' yol açmıştır.

Muhammed Buazizi, belediye zabıtalrı tarafından tezgâhına el konulması nedeniyle kendisini ateşe vermiş, iki hafta sonra da hayatını kaybetmiştir. Tunus halkı olaya kayıtsız kalmayarak yaşam koşullarının iyileştirilmesini isteyerek protesto yürüyüşleri gerçekleştirmişlerdir. Ancak göstericiler, polisin sert müdahalesi ile karşılaşmıştır (Kırık, 2012: 90). Muhammed'in kuzeni Ali'nin protestoyu kaydedip internette yayması ise olaya karşı tepkilerin büyümesini sağlamış ve protestolar ülkenin dört bir yanına yayılmıştır. Polis şiddetinin birçok kişiyi öldürmesi bile protestoların büyümesini engellememiştir. Facebook, YouTube ve Twitter üzerinden oluşturulan iletişim ağı sayesinde yüzlerce kişi Tunus'ta birleşmiştir (Castells, 2013: 35). Buazizi protestoları, Wikileaks belgelerinin ortaya çıkmasıyla kamuoyunda oluşan yolsuzluk algısının etkisiyle mevcut hükümetin politikalarının

ve hükümetin özgürlükleri kısıtlayıcı tavrının protesto edilmesine dönüşmüş, protestolar, ‘işçi, öğrenci, öğretmen, hukukçu, gazeteci, insan hakları aktivistleri, muhalif siyasîleri ve karşıt grupları’ bile bir araya getirmiştir (Koçak, 2012: 28).

Hükümet meydanını işgal eden göstericiler, meydanda çadırlar kurarak forumlar düzenlemişlerdir. Forumlarda hükümeti reddettiklerini belirten göstericiler, demokrasi talebinde bulunmuşlardır. Yeni bir seçim rejimi istemişlerdir. Bu konuların yanında istihdam yaratılması ve bölgesel hakların korunması gibi konuları sıkça tartışmışlardır. Aynı zamanda direnişlerinin filmlerini çeken göstericiler, videolarını internet üzerinden dünyayla paylaşmış, duygularını Arapça, Fransızca ve İngilizce sloganlarla meydanların duvarlarına yazmışlardır (Castells, 2013: 35-36).

Hükümetin baskıcı tavrına yönelik başlayan protestolarda halk, hükümetin tepkilerini şiddetle bastırmaya çalışmasına karşılık seslerini daha fazla yükseltmiştir ve sonunda direnişleri başarıya ulaşılarak Bin Ali’nin iktidarından vazgeçmesini sağlamışlardır (Koçak, 2012: 42). Bunun üzerine yıllardır ekonomik ve sosyal sorunlar yaşayan Arap halkları harekete geçerek ‘7 Ocak 2011’de Cezayir’de işsizlik ve yiyecek fiyatları nedeniyle halk ayaklanmıştır. 13 Ocak 2011’de Cezayirli Muhsin Buterfif devleti protesto etmek için intihar etmiştir. 17 Ocak 2011’de bir protestocu Mısır Parlamentosu’nun yakınında kendini yakmıştır. Mısır’da Kahire Üniversitesinde İşletme öğrenimi gören 26 yaşındaki Esmâ Mahfuz, Facebook sayfasında videosunu paylaşarak tepkisini şöyle dile getirmiştir:

“Dört Mısırlı kendisini yaktı... İnsanlar biraz utanın! Ben, kız başıma, Tahrir Meydanına gideceğimi, tek başıma duracağımı, Bayrağı taşıyacağımı söylüyorum... Bu videoyu size basit bir mesaj vermek için yaptım: 25 Ocak’ta Tahrir Meydanına gidiyoruz... Evlerinizde kalırsanız, size yapılanları hak edersiniz, ülkeniz ve halkınız nezdinde suçlu olursunuz. Sokaklara çıkın, cep telefonuyla mesajlar gönderin, internete mesajlar yazın, insanları haberdar edin” (Castells, 2013: 62).

Bu videonun YouTube’da paylaşılmasıyla Mahfuz’un çağrısı binlerce kişiye ulaşmıştır. Ve 25 Ocak 2011’de Lübnan ve Mısır’da protestolar başlamış, Mısır’daki “polis günü”, “öfke günü”ne dönüşmüştür. Yüzbinlerce Mısırlı, ekonomik ve siyasal sorunlarından dolayı hükümeti protesto etmiştir (Kök ve Tekerek, 2012: 61). 27 Ocak 2011’de tutuklanan protestocuların serbest bırakılmamaları üzerine Yemen’de, 28 Ocak 2011’de Ürdün ve Filistin’de, 12-17 Şubat 2011’de Bahreyn, Cezayir ve İran’da, 16 Şubat 2011’de Libya’da protestolar başlamıştır (The New York Times, 2011). 11 Şubat 2011’de Mısır’daki direniş de başarıya ulaşmış, Hüsnü Mübarek Mısır yönetimini bırakmıştır. Diğer ülkelerin kazanımları ise iktidarların, ülkelerinde “artık çok partili seçimlere hazır” bir ortam oluşacağını, ‘bireysel ve kültürel özgürlüklere önem vereceklerini’ ifade etmeleri olmuştur (Kibaroglu, 2011: 30).

Arap Baharı'nda yeni iletişim teknolojilerinin etkin bir şekilde kullanılması, direnişlerin başarıya ulaşmasının nedenleri arasında görülmektedir. Direnişçiler görüşlerini, baskı ve sansür nedeniyle geleneksel kitle iletişim araçlarında aktaramadıkları için internet ve sosyal medyalar aracılığıyla kimliklerini gizleyerek fikirlerini özgürce ifade edebilmişlerdir (Kırık, 2012: 97). Castells (2013), sosyal medya ağlarının Mısır devrimindeki önemi anlatırken “Facebook'ta düşünüp taşındılar, Twitter'da koordine oldular ve görüşlerini aktarıp tartışmalar yürütmek için yaygın şekilde blogları kullandılar” ifadeleri kullanmıştır (Castells, 2013: 63-64).

Arap Baharı'nda sosyal medya sayesinde kitleler, korkularını yenerek mobilize olmuş ve hareketlere destek vermişlerdir (Szajkowski 2011: 420). Sosyal medya aracılığıyla bilgi alıp gelişmelerden haberdar olarak birlik ve beraberlik içerisinde özgürlük mücadelelerini sürdürmüşlerdir (Babacan vd., 2011: 66). Eylemlerinde kullandıkları taktikler, diğer direnişlere ilham vermiştir.

2.1.4 “Wall Street'i İşgal Et” Hareketi

‘Wall Street'i İşgal Et’ hareketi, 17 Eylül 2011 yılında New York'ta başlamıştır. Hareket, neoliberal politikaların yarattığı sosyal eşitsizliklere, anti-demokrasi uygulamalarına tepki niteliğinde ortaya çıkan esnek örgütlenme modeliyle kentsel bir muhalefet hareketi olarak tanımlanmıştır. Küresel kapitalizmin merkezlerinden biri olan Wall Street'te başlayan bu hareket, diğer direnişlerde olduğu gibi ‘toplumsal adalet ve demokrasi’ talep etmiştir (Adanalı, 2011: 27). Arap Baharı'ndan etkilenecek başlayan hareketin amacı, “Biz % 99'uz” sloganıyla, ‘en zengin %1'in küresel ekonominin kurallarını nasıl yazdığını’ ortaya çıkarmaktır (Şen, 2011: 139).

Hareketin ortaya çıkma nedenlerine bakıldığında diğer toplumsal hareketlerle benzeştiği görülmektedir. Öyle ki neoliberal yeniden yapılanmanın, ABD'de 2007'de ekonomik krizin başlamasına neden olması, krizlerin geniş kitleleri etkilemesi, gelirlerin yoksul ve orta sınıftan zenginlere akmasını kolaylaştıran düzenlemeler, işsizlik oranının, %9.1'de seyrederken, Latin kökenlilerde %11.3'e, siyahlarda ise %16.8'e çıkması ve reel gelirlerin gerilemesiyle geniş kitlelerin sürekli borçlarının artması (Kozanoğlu, 2011) sloganlarında belirttikleri gibi %99'un %1'i sorgulamasına yol açmıştır.

Obama'nın seçim kampanyasında bu sorunların çözümüne öncelik vereceğini belirtmesi de seçimleri kazanmasında büyük rol oynamıştır. Ancak seçimler sonrasında düzenlemelerde bir değişiklik olmaması kitlelerin daha da öfkelenmesine neden olmuştur (Castells, 2013: 14). Özdemir'e (2015) göre ‘Amerikalıların çoğunluğu açısından ekonomik eşitsizliğin, işsizliğin artması, evlere el konulması ve kazançların düşmesi gibi sonuçlar,

hareketin destek görmesinde çok etkili olmuştur. Çünkü 30 yıllık ABD neoliberalizmi, zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul yapmıştır’.

Hareketin temel aldığı sorunlar; ‘sosyal-ekonomik eşitsizlik, açgözlülük, yolsuzluk ve şirketlerin (özellikle finansal hizmet sektörünün) hükümet üzerindeki etkisi’ olarak görülmektedir. Kitleler, adaletsizliğine dikkati çekerek başka türlü bir sosyo-ekonomik sistem’ hayal etmişlerdir (Gezi Broşür, 2015). Ve hareketin ilk kıvılcımı, Arap coğrafyasındaki ve İspanya’daki hareketlerin sosyal medya ve internet üzerinden yayılmasından etkilenen tüketimcilik karşıtı alternatif haber dergisi Adbusters’ın 90 bin kişilik takipçi listesine yaptığı çağrıyla atılmıştır. Adbusters, 20 bin kişinin New York Zuccoti Park’ta toplanıp bir meclis oluşturmalarını istemiştir (Özdemir, 2015). Adbusters, ‘Bu 17 Eylül Günü İlimli Bir Eylem Çağrısı’ (A Modest Call to Action on this September 17th)’ adında bir bildiri yayınlayarak, yaptıkları çağrının amacını beş maddede belirtmiştir (bkz. www.occupywallst.org). ‘Özgürlük talebi ile birlikte özel mülkiyet, ulus devletlerin küresel şirketlerle işbirliği içinde oluşturdukları baskıcı düzeni eleştirerek’ eylem çağrısı yapmışlardır (Acar, 2014: 13). Yapılan çağrıyla birlikte yaklaşık 1.000 kişi Wall Street’te gösteri yapmış ve Zuccotti Park’ı işgal etmiştir (Castells, 2013: 145). Hareket daha sonra toplam 82 ülkenin yaklaşık 1500 şehrine yayılmıştır (Öykü, 2011).

Adbuster’ın çağrısıyla toplanan kitleler, Wall Street’i *"Amerika'nın Tahrir Meydanı"* yapacaklarını ifade ederek, *"Yolsuzluk bitsin", "Bütçe kesintisine son", "New York, Wall Street'in para hırsına hayır diyor", "Aç gözlü Wall Street", "New York'lular, Artık yeter diyor"* yazılı pankartlar ve dövizler ile *"Bu, açgözlü şirketlere karşı bir protestodur. Biz Wall Street'e geldik çünkü Wall Street, bunun tam olarak merkezidir. Buradayız çünkü artık usandık, buna daha fazla katlanamayacağız"* diyerek tepkilerini dile getirmişlerdir (Siyaset Dergisi, 2011).

Sosyal paylaşım siteleri üzerinden ve afişlerle duyurular yapan eylemcilere Susan Sarandon ve Cornel West gibi kamuoyu tarafından tanınan isimlerin destek ziyaretinde bulunmaları harekete katılımı arttırmış, işgale karşılık polis şiddetinin artması ise hareketin ana akım medyada yer bulmasını sağlamıştır. Böylece daha çok kişi tarafından bilinir hale gelen hareket, işgallerden, çevre felaketlerine kadar pek çok sorunun tartışıldığı bir platforma dönüşmüştür (Sol Haber, 2011). Hatta New York Şehri Genel Meclisi tarafından 21 maddelik bir manifesto hazırlanmıştır. Kozanoğlu (2011), bu manifestoda ‘kanunsuz hacizlerden, vergi mükelleflerinin cebinden banka kurtarmaya, toplumsal cinsiyet, renk, yaş ayrımcılığından, adalet sistemine bir insan hakkı kabul edilen eğitimin piyasalaşmasından, emek kazanımlarının gaspedilmesine, mahremiyetin bile metalaştırılmasından, masum sivillerin ödürülmesine, işkenceye kadar varan emperyalist politikaların tümünün’ eleştirildiğini ifade etmiştir.

Mavi yakalı işçiler, işsizler, emekliler, yoksullar, evsizler (Özdemir, 2015), Obama'nın politikalarına artık bel bağlamayanlar, kadın hareketleri ve ekolojik hareket muhalifleri, ezeli sistem muhalifleri, olup biteni yerinde görmek isteyenler, dışlanmışlar, harekete katılmış ve güç vermiştir (Kozanoğlu, 2011). Bu grupların dışında harekete, Amerikan Emek Federasyonu - Endüstriyel Örgütler Kongresi'nin (AFL-CIO) başkanının yer aldığı sendikalar ve sendika temsilcileri de katılmıştır ve bu göstericilerin hepsi ortak bir talep etrafında birleşmiştir: 'adalet' (Wallerstein, 2011). Adalet isteyen göstericilerin başka bir dünyanın mümkün olabileceğini gösterdikleri Castells (2013) şu sözleriyle dile getirmiştir:

"New York, Los Angeles ve Oakland gibi büyük işgallerde gündelik hayat büyük bir özenle örgütleniyordu. Çadırlar, ardından tuvaletler, mutfaklar, çocuk bakım merkezleri, çocuk oyun alanları, bir bahçe, bir halk kütüphanesi, işgalcilere hitap etmek üzere konuşmacıların davet edildiği bir işgal üniversitesi, kimi zaman elektriği bisikletlerle sağlanan medya merkezleri kuruluyordu. Gönüllü sağlık personelinin tıbbi yardım vermesi örgütleniyor, hukuk ekipleri hazır bulunuyor, Wi-Fi ağları kuruluyor, bir internet sitesi geliştiriliyor, kampın güvenliği sağlanıyor, çatışmalar uzlaştırılıyor, hatta ev sahibi bir ekip hareketi merak eden, belki de katılmakla ilgilenenleri işgal turlarıyla gezdiriyordu" (Castells, 2013: 152).

ABD Başkanı Barack Obama ve Başkan Yardımcısı Joe Biden, göstericileri anladıklarını ifade etmiş, ABD Merkez Bankası'nın Teksas Fed Başkanı *Robert Fischer ise* 'Çok fazla insanımız çok uzun süredir işsiz. Hiç de eşit olmayan bir gelir dağılımımız var. İnsanlar çok fazla hayal kırıklığına uğradı ve ben onların bu hüsrânını anlayabiliyorum' demiştir (Siyaset Dergisi, 2011). Kitleleri anladıklarına dair açıklamalar yapılsa da polis aşırı şiddet uygulamış, uygulanan şiddetler, hareketlere katılımın daha da artmasını sağlamıştır. Çünkü polis müdürlerinin uyguladıkları şiddet görüntüleri, kameraya alınıp YouTube'a yüklenmiş ve büyük bir hızla kitleler arasında yayılmıştır (Öykü, 2011). Örneğin 700 göstericinin Brooklyn Köprüsü'nde gözaltına alınmaları görüntülenerek YouTube'dan paylaşılmıştır. Bu görüntüler, hareketin direncini kırmak yerine harekete karşı sempati oluşmasını özellikle sendikaların aktif desteğinin artmasını sağlamıştır (Kozanoğlu, 2011). Genel olarak protestolar sırasında 6 binden fazla protestocu gözaltına alınmış (BTNET, 2012) polis tarafından sıkça biber gazı kullanılmıştır.

Wall Street'i İşgal Et hareketinin Castells'in deyiimiyle 'ana damarı yeni iletişim teknolojileri' olmuştur. Gruplar özellikle internet ve sosyal medya üzerinden organize olmuşlardır. Kendi medya ağlarını kurmuşlardır. <http://occupywallst.org> adlı bir internet sitesi kurup faaliyetlerini buradan yaymışlardır. İnternet üzerinden eylemler organize edildiği gibi tartışma forumları yaratılmıştır. Ayrıca sonraki yıllarda Gezi, Brezilya, Bosna, Bulgaristan, vb. hareketlerle dayanışma eylemleri yapılmıştır (Gezi Broşür, 2015).

2.1.5 Gezi Parkı Direnişi

Gezi Parkı direnişi, İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde bulunan Gezi Parkı'nın yerine 'Topçu Kışlası'²'nin yeniden inşa edilmek istenmesi üzerine ortaya çıkmıştır. Hükümetin kışlayı inşa etmek istemesi ve 27 Mayıs 2013 tarihinde iş makinelerinin Gezi Parkı'na girmesi, eylemlerin başlamasına yol açmıştır (Ertan, 2014: 59). Özen ve Avcı (2013: 36-37), mekâna yönelik tehditlere (HES, termik santral, madencilik, baraj, kentsel dönüşüm vb. projeler) karşı çıkan protesto hareketleri gibi, gezi protestolarının da 'Taksim Yayalaştırma Projesi'nin kamusal mekâna yönelik tehditlerine karşı başladığını' belirtmiştir.

2012 yılında başlayan Taksim Yayalaştırma Projesi'ne karşı, aynı yıl sendikalar, odalar, siyasi partiler, çevre örgütleri ve dernekler İstanbul Mimarlar Odası öncülüğünde birleşerek Taksim Dayanışması'nı kurmuşlardır (Sol Haber, 2012). Kuruldukları tarihten itibaren projeyi engelleyebilmek için 'dilekçe ve imzalar toplayarak, kararı protesto ederek konuya dikkat çekmeye çalışmışlardır. Hatta kararın iptali için dava da açmışlardır. Ancak projenin uygulanmaya başlamasına engel olamamışlardır (Öğünç, 2013).

Proje kapsamında ise 27 Mayıs 2013 tarihinde Gezi Parkı'nda ağaçlar sökülmeğe başlamış ve çevreciler bu durumu protesto etmişlerdir. Hatta Barış ve Demokrasi Partisi İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder, ağaçları sökmek isteyen buldozerin önüne geçmiştir (Özsoy, 2015). Polisin eylemi dağıtmak için aşırı şiddet uygulaması ise tepkilerin artmasına neden olarak küçük çaplı bir eylemin kitlesel protestolara dönüşmesine neden olmuştur.

Eylemin kitlesel protestolara dönüşmesini Emre Kongar, 'masum bir çevreci hareket, on bir yıllık AKP iktidarının buyurgan eylem ve söylemlerinin yarattığı birikim sonucu bir demokrasi ve özgürlük hareketine dönüşmüştür' şeklinde değerlendirmiştir (Kongar, 2013: 10). Slavoj Žižek, 2 Haziran 2013 tarihinde Gezi Parkı direnişi için yayınladığı yazılı mesajında direnişin derin bir öfkeye neden işaret ettiğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

"Yaygın bir şekilde 'ılımlı İslam' ülkesi modeli olarak algılanan ve ekonomisi hızla gelişen bir ülkede bu öfkenin patlak vermesi, hastalığın nedenlerini de açıkça ortaya koyuyor. Bu tepkinin nedenlerini de açıkça ortaya koyuyor. Bu tepkinin nedeni, vahşi neoliberal ekonomi ile dini-milliyetçi otoriterliğin kaynaştırılması girişimidir. Bu iki sürecin de kurbanları aynıdır; dayanışma ruhuna ve kültürel hoşgörüyü sahip bağımsız sivil toplum anlayışı. Bir ulusun ahlaki sağlığının da belkemiğini tam da bu ruh oluşturur. Bu protestolar, serbest piyasanın toplumsal özgürlük anlamına gelmediğinin, ancak otoriter politikalarla gayet güzel bir arada bulunabileceğinin canlı kanıtıdır. İşte bu nedenle bu protestolar, dünya çapında kurulu düzeni sarsan aynı küresel galeyanın bir parçasıdır. Özgürlüklere ve özgürleşmeye önem veren bütün insanlar Türkiye halkına şöyle seslenmelidir: 'Hoşgeldiniz! Artık

² Topçu Kışlası, Osmanlı Dönemi'nde bugün Gezi Parkı'nın bulunduğu alana inşa edilmiş, 1940 yılında ise şehir planlamacısı Henry Prost'un önerisi ile yıkılmıştır.
http://tr.wikipedia.org/wiki/Taksim_K%C4%B1%C5%9Flas%C4%B1

hepimiz küresel mücadelenin parçalarıyız. İspanya, İsveç, Yunanistan, Türkiye... Ve ancak birlikte savaşırsak bir şansımız olabilir” (Zizek, 2013: 1-2).

Özden ve Avcı, (2013: 35-36), Türkiye’de mevcut iktidarın uygulamalarına bakıldığında neoliberalizmin, ‘dindar/muhafazakar ideolojisi ile otoriter devlet yönetiminin birleşimi şeklinde uygulandığını belirtmişlerdir. Muhafazakarlığın ise Türkiye’de daha çok ‘din eksenli bir muhafazakarlık’ olduğunu ileri sürmüşlerdir. Özellikle AKP’nin, ‘Sünni İslam’ referanslarıyla hareket ederek, bu ideolojiyi oluşturma ve uygulama aşamasında giderek daha otoriter bir yönetim tarzı benimsediğine dikkat çekmişlerdir. Bu anti-demokratik yönetim tarzının ise kimi çevrelerce kabul edildiğine kimi çevrelerce istenmediğine kimilerinin de memnuniyetsiz olmalarına yol açtığına işaret etmişlerdir.

Özellikle yaşam tarzına yönelik muhafazakar siyasal söylemler ile eğitim alanındaki uygulamalar kamuoyunda büyük tartışmalara yol açmıştır. AKP hükümeti tarafından yaşam tarzına yönelik ‘üç çocuk yapılması konusunda ailelerin teşvik edilmeye çalışılması, alkol yasağı, sezaryen ve kürtaj yasağı gibi konular gündeme getirilmiş, hatta kadınların etek boyu ile ilgili açıklamalar yapılmıştır (Doğan, 2014: 96). Eğitim alanında ise din dersleri zorunlu hale getirilmiş, felsefe dersi dahil olmak üzere pek çok ders kapsamında dini referanslar arttırılmıştır. Okunması önerilen 100 temel eser içinde yer alan hikayeler, dini söylemlerle yeniden şekillendirilmiştir (Yıldız, 2012). Bunun yanı sıra 4+4+4 sistemi uygulamasına geçirilerek ilköğretimin 4+4 olarak ikiye bölünmesi, imam hatip okullarının orta kısımlarının yeniden hayata geçirilmesinin yolu açmış, din derslerinin de sayısının artmasına yol açmıştır. Bu uygulama sonucunda 2012 yılında 1099 imam hatip ortaokulu kurularak bu sayı bir yıl sonra 1361’e ulaşmıştır. Öğrenci sayısı ise 94 binden 140 bine çıkmıştır (Meriç, 2014).

Mevcut hükümetin iktisat politikalarına bakıldığında ise ekonomide ‘devlet tüketiminin, gayrimenkul ve inşaatın ön plana çıktığı görülmektedir. Hükümet tarafından imar durumu değişiklikleriyle özel sektör yatırımları daha az riskli olması bakımından araştırma-geliştirme ve üretim yerine inşaat ve gayrimenkule kaydırılmış, böylece inşaat alanına hem devlet hem de özel sektör yatırım yapmaya başlamıştır. Bu durumun sonucu ise Türkiye’de özensiz bir yapılaşmanın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Gürkaynak, 2015: 1). Kentsel dönüşüm politikaları ile inşaat talebi yaratan hükümet, bu taleplerin, Toplu Konut İdaresi (TOKİ) tarafından desteklenmesinin yolunu açarak imar mevzuatlarında yaptıkları değişikliklerle inşaat sektörü için engel oluşturabilecek sorunları ortadan kaldırmıştır (Gürkaynak ve Sayek Böke, 2013: 68). Sermayenin yeniden üretimine yönelik rant-odaklı kentsel projelerin devreye sokulmak istendiğini belirten Uğurlu (2013), neoliberal politikalara bağlı olarak mevcut hükümetin uygulamalarını şu şekilde özetlemiştir:

“Kamu arazilerinin turizm, toplu konut, alışveriş merkezleri ve kentsel dönüşüm projeleri için özel sektöre tahsis edilmesi ve satılması, TOKİ'nin yetkilerinin artırılması yönünde yeniden yapılandırılması ve toplu konut üretiminin teşvik edilmesi, kıyı alanlarında ve turizm merkezlerinde yatırımları kolaylaştıracak önlemlerle yapılı çevre üretiminin desteklenmesi, büyük ölçekli kentsel projelerinin desteklenerek belediye ve kamu-özel sektör ortaklıklarının bu projeleri yaşama geçiren kurumsal yapılar olarak düzenlenmesi bu dönemde görülen başlıca politikalar. Neoliberal politikaları uygulamak üzere iktidara gelen AKP hükümeti döneminde sanayinin kent dışına çıkarılması, sanayinin terk ettiği alanların iş merkezleri, oteller, lüks konut alanları, üniversite yerleşkeleri, alışveriş merkezlerine dönüşmesi, İstanbul için tarihi yarımada'daki sanayi ve merkez aktivitelerini azaltılarak turizm alanına dönüştürülmesi, gecekondu alanlarının ıslah imar planları ile çok katlı yapılaşmaya açılması dönem boyunca gerçekleştirilen temel uygulamalar olmuştur. Ülke genelinde yapımına başlanan yeni bina sayısı, 2002'de 43.430'dan, 2006'da 114.204'e ve 2007 yılında 106.659'a çıkmıştır. İnşaat sektörü yatırımlarının GSMH içindeki payı ise 2004 yılında %3.8'den, 2006'da %4.8'e yükselmiştir. 2004 ile 2007 yılları arasında, yıllık ortalama %12'lik büyüme oranı ile inşaat sektörü, ekonominin en çok ve hızlı büyüyen sektörü olmuştur” (Uğurlu, 2013: 7-8).

İnşaat sektörünün büyümesi için hazırlanan yasal zeminler, kentlerle birlikte doğal çevrenin de tahribatına yol açmıştır. Bu çerçevede yapılan yasal düzenlemelerin sermaye kesimini korumaya yönelerek kent ve çevrenin bozulmasını göz ardı ettiği söylenebilir. Bu bağlamda Çoban ve Duru (2009: 60-62), yerel yönetimlerde özelleştirmenin içme suyu, kanalizasyon, katı atıklar gibi temel hizmet alanlarının büyük bir pazar haline gelerek ulusal ve küresel nitelikli şirketlere açıldığını, çevre kanununun yenilenmesi ile petrol, jeotermal kaynaklar ve maden arama faaliyetlerinin çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) dışında tutularak “çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi için uyulması gereken zorunlu standartlar, vergi, harç, katılma payı, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve temiz teknolojilerin teşviki, emisyon ücreti ve kirletme bedeli alınması, karbon ticareti gibi ekonomik araçların yasallaştırılmasıyla göz ardı edildiğine işaret etmişlerdir. Ayrıca 2004 yılında Maden Kanunu'nda madencilik sektörünün orman, kıyı, koruma alanı da dahil olmak üzere bütün alanlarda faaliyetlerini sürdürebilmesine, 2005 yılında Kıyı Kanunu'nda yapılan değişiklikle kıyılarda turistik ve ticari amaçla büyük işletmelerin kurulmasına izin verildiğini vurgulamışlardır. AK Parti'nin parti programına bakıldığında da çevre politikalarında ekonomik etkinin göz ardı edilmediği yorumu yapılabilir:

“Partimiz, çevre sorunlarına hem sağlıklı bir ortam sağlanması, hem de ulusal maliyetlerin azaltılması açısından bakmaktadır”(AK Parti, 2015).

Bu politikaların uygulanmasına Türkiye'de 2000'li yıllarda hız kazanan HES inşaatları örnek verilebilir. Ülkenin enerji ve tarımsal sulama ihtiyacı nedeniyle HES inşaatlarına gereksinim vurgulanırken, HES inşaatlarının ekolojik yıkıma ve toplumsal yaşam üzerinde

yarattığı olumsuz etkiler göz ardı edilmektedir. Bu nedenle inşaatların yapıldığı bölgelerde yerli halklar, ‘yaşam haklarının ve suya erişimlerinin kısıtlanmaması için HES’lere karşı protesto eylemlerine girişmişlerdir’ (Atvur, 2014: 291).

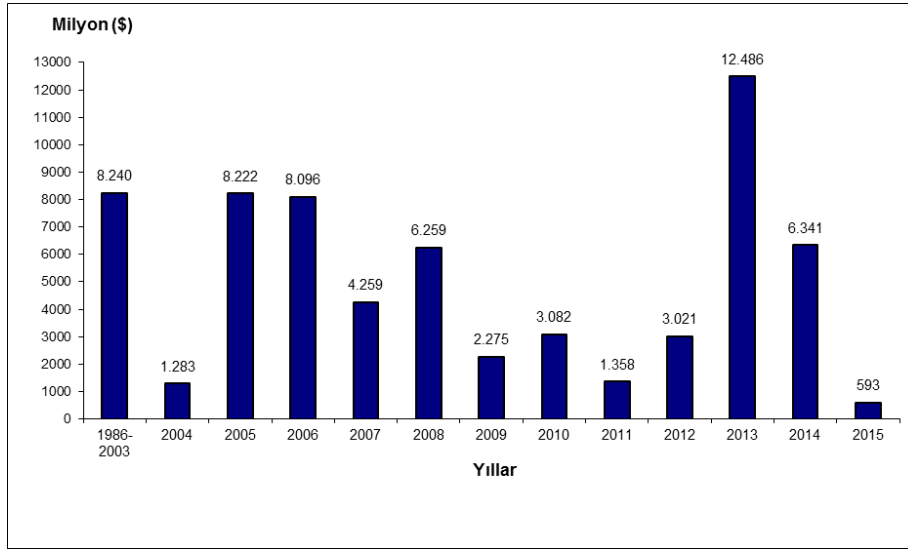
Ayrıca hükümetin iş dünyasındaki yakın çevresine sağladığı iddia edilen olanaklar, ekonomik anlamda dile getirilen bir başka rahatsızlık olmuştur. Buğra’ya (2013: 62) göre, devletin iş dünyası üzerindeki etkisi, sahip olduğu olanakları kendisine yakın çevreler için kullanarak eskisinden farklı bir biçimde devam etmiştir. Hükümet, ‘yasal mevzuatı esnetmek, idari yargının kamu yararına yaptığı müdahalelerin alanını daraltmak, yasa değişikliği yapmak’ gibi uygulamalarla iş dünyasındaki yakın çevresine avantajlar sağlamıştır. Bu durum Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporları’nda eleştiri konusu olsa da hükümetin politikalarında herhangi bir değişiklik yapmamasını Buğra, ‘Kamu İhale Yasası’nın, 100’den fazla maddesini etkileyecek şekilde, 24 kere değiştirilmesini’ örnek göstermiştir.

Hükümetin neoliberal ekonomi politikalarının bir diğer uzantısı olan sağlık politikaları kapsamında da 2003 yılında “Sağlıkta Dönüşüm Programı” (SDP) oluşturulmuştur. Bu programa göre, sağlık sisteminde ‘örgütlenme, finansman ve sağlık hizmeti sunumu’na yönelik stratejiler belirlenmiştir. SDP ile uygulanan politikalarla, sağlık sisteminde tedavi edici sağlık hizmetlerine odaklanılan özel sektörün egemen olduğu bir sistem yaratıldığı ileri sürülerek bu sistemin yoksullar olmak üzere toplumun dar gelirli kesimlerinin sağlık hizmetine erişimlerinin kısıtlanarak sağlıkta eşitsizliği ortaya çıkardığına dikkat çekilmiştir (Erol ve Özdemir, 2014: 12).

Yukarıda belirtilen sorunların yanı sıra neoliberal politikalar, esnek üretim sistemi ile verimliliğin artırılması amacıyla üretim süreçlerinin organizasyonunun yeniden yapılandırılmasına ilişkin olarak taşeron sisteminin doğmasına yol açmıştır. ‘Eskiden firma içinde yapılan işlerin bir kısmının dışarıdan, daha ucuz ve güvencesiz emek ile yapılması’ anlamına gelen bu sistem, ‘düşük ücretler, ağır çalışma koşulları, sosyal güvencesizlik, işçi sağlığı ve güvenliğinin olmaması, sendikasızlaşma’ gibi sorunların oluşmasına neden olmuştur (İşçioğlu Fasikül 28, 2015: 3). Bunun yanında 4857 sayılı İş Kanunu’nun 2003 yılında kabul edilmesiyle haftalık çalışma süresi 45 saat olma zorunluluğu kaldırılmıştır. Ayrıca ‘kısmi süreli çalışma (part-time), çağrı üzerine çalışma, ödünç iş ilişkisi gibi esnek çalışma biçimleri yasaya girmiştir’ (İşçioğlu Fasikül 2, 2015: 3). Hizmet sektörünün gelişmesiyle birlikte Türkiye’de de beyaz yaka çalışanlarının sayısı artmıştır. Ancak kötü çalışma koşulları; ‘esneklik, belirsizlik ve güvencesizlik, artan işsizlik ve toplu işten çıkarmalar’ bu çalışanların da başlıca sorunu olmuştur (Erdoğan ve Köten, 2014: 99). Emegün esnekleştirilmesi, ekonomide kısa vadeli belli bir büyümeyi sağlamış olsa da işsizlik ve yoksulluk engellenememiştir (Bozkurt, 2015).

Genel olarak AKP hükümetinin neoliberal politikalarının yukarıda belirtilen sorunlara yol açtığı söylenebilir. Grafik 2.1’de Türkiye tarihinde yapılan özelleştirmeler verilmektedir ve en yüksek oranının AKP hükümeti döneminde gerçekleştirildiği görülmektedir. Özelleştirmeler, üretim ile birlikte üretim süreçleri, eğitim, sağlık, çevre vb. her alanda olumsuz etkilere yol açmıştır.

Grafik 2.1 Türkiye’de Özelleştirme Politikalarının Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: Özelleştirme Daire Başkanlığı, 2015

AKP'nin iktidar olduğu dönemde, en stratejik kurumlar (Türk Telekom, Erdemir ve İsdemir, TÜPRAŞ, PETKİM, TEKEL, DİTAŞ, TAKSAN, GERKONSAN, TŪMOSAN, TZDAŞ, HAVELSAN, THY'ye ait USAŞ, İGSAŞ, Petrol Ofisi, Başak Sigorta vb.) satılmıştır (Ekoayrinti, 2008). Bu kurumlardan en çok ses getireni ise TEKEL olmuştur. TEKEL'in özelleşmesiyle tekel işçilerinin, 4-C maddesine göre 'geçici işçi' statüsünde çalıştırılmak istenmeleri, esnek ve güvencesiz istihdam koşullarına karşı direniş sergilemelerine sebep olmuştur. Tekel işçileri, çadırlarda kalarak 78 gün direnişlerini sürdürmüş, polis şiddetine maruz kalmışlardır. Polis şiddetinin artması direnişe destekleri arttırmış, protestoların kitlesel hale gelmesini sağlamıştır. Bu nedenle Tekel direnişi, 'Gezi Direnişi'ni önceleyen ve onun habercisi olan bir protesto döngüsünün önemli tarihlerinden biri' olarak görülmüştür. Çünkü hükümetin muhafazakar hayat tarzı dayatmaları ve uyguladığı neoliberal politikalar, toplumun farklı kesimlerinin 'adaletsizlik' algısı 'kitle seferberliğinin tetiklenmesini beraberinde getirmiştir'(Doğan, 2014: 93-94).

Dolayısıyla AKP hükümeti döneminde uygulanan politikaların yarattığı olumsuzluklara karşı toplumsal olarak verilen tepkiler, ilk sinyallerini tekel direnişinde göstermiş, kitlesel bir öfke patlamasına dönüşmesi ise Gezi Direnişi'nde olmuştur. Çünkü

toplumun ‘sistem kurucu ideolojilere olan güven ve inancının sarsılması’, toplumsal ve siyasal taleplerinin azalmasına yol açarken bireyciliğin ve bireysel özgürlük taleplerinin güçlenmesini’ sağlamıştır (Malkoç, 2013: 152). Bu nedenle Gezi direnişinde toplumsal bir patlama yaşanmıştır.

Tüm bu koşullar altında farklı platformların, odaların, sendikaların ve siyasi parti örgütlerinin yer aldığı Taksim Dayanışması’nın itirazlarına rağmen hükümetin, Gezi Parkı’nda yıkım çalışmalarına başlaması ve polisin orantısız şiddet kullanımı, hükümetin itirazlara karşılık, verdiği cevaplar olmuştur. Ana akım medya tarafından da görmezden gelinen bu şiddet, örgütlerin üyelerinin iletişim ağları sayesinde geniş kitlelere duyurulmuştur. Sosyal medyanın etkin şekilde kullanılması sonucu ayrıca dönemin Başbakan’ı Recep Tayyip Erdoğan’ın direnişçilere sarf ettiği sözler, kısa zamanda geniş bir kitlenin direnişe destek vermesini sağlamıştır. İnal (2013), Başbakan’ın söylemlerini kara mizah olarak kullanan kitlenin yeni bir direniş kültürünü de ortaya çıkardığını şu sözleriyle ileri sürmüştür:

“Başbakan’ın direnişçilerin aleyhine kullandığı birçok sıfatın (marijnal, terörist, ayyaş vs.) içinde “çapulcu” kelimesi, tüm direnişçileri tanımlayan bir sığata ve direnişin eylemsel (fili) yönüne dönüştü. Kara mizahın bütün gücünü kullanan direnişçilerin, militan solun şu ana değin kullanmadığı son derece popüler sloganlarla ortaya çıkması, yeni bir direniş kültürü de yarattı. Koltukaltını kaldırıp polise göstererek “buraya da sık” diyen gencin temsil ettiği bu dil, mücadelesini hem barikatların ardında hem de sosyal medyada kıyasıya sürdürdü. Duvarlardaki grafitilerde hayat bulan sloganlar, küfürler ve çeşitli mesajlar, bir yandan bu direnişçi gençlerin zııırlılığını gösterirken öte yanda aynı gençlerin, onca apolitik veya anti-politik etiketlemelerine karşın başta “Gündoğdu” ve “Çav Bella” marşlarını söylemeleri, geleneksel sosyalist sloganları (*Faşizme karşı omuz omuz*; isyan, Özgürlük, Devrim vd.) atmaları da ilginçti”(İnal, 2013: 20-21).

Çeğın ve Özcan (2014: 154-155), Taksim Dayanışması’nın, “*Bu Bir Sivil Direniş, Hiçbir Şeye Zarar Verme*” sloganı ile direnişin şiddet karşıtlılığını belirtmek istediklerini ileri sürmüşlerdir. Gezi direnişi şiddetin yerine, ‘yeni eylem ve söylemleri’ ile Türkiye’de kitlesel sivil direnişin en başarılı örneklerinden biri haline gelmiştir. Çünkü Occupy hareketinde olduğu gibi Gezi Parkı dayanışma alanına dönüştürülmüştür. Parka yapılması planlanan AVM’nin neden olduğu direnişte, ‘anti-AVM ve alışveriş çılgnılığı’na karşı ‘Çapulcu pazarları’ kurularak parasız bir yaşam alanına dikkat çekilmiştir (Özatalay, 2014: 181-182).

Parklara çadırlar kurulmuş, forumlar düzenlenmiş, kütüphaneler oluşturulmuştur. Biriken çöpler bile birlikte toplanarak Doğan’ın belirttiğı gibi ‘barikatların arkasında oluşan alanda, dayanışmacı pratikler sayesinde ve Türkiye solunun çeşitli düzeylerde etkin olduğu kurumların desteğıyle alternatif bir kamusalılık oluşturmaya dönük adımlar atılmıştır. Bu da kuşkusuz eylemliliğın sürekliliğine katkıda bulunmuştur’ (Doğan, 2014: 103). Başbakan Erdoğan ise Gezi Parkı direnişi ile ilgili "eylemlerin, Türkiye'nin "ekonomisine, turizmine,

yatırım ortamına kast eden", "bazı sermaye grupları, faiz lobileri, bazı medya grupları" tarafından kullanıldığını öne sürmüş, "Taksim Gezi Parkı kılıfıyla Türkiye'de büyük bir oyun oynamak istendiğini" iddia ederek "Burada solculuk maskesi altında faiz lobisinin figüranlığı yapılıyor" sözlerini kullanmıştır (BBC, 2013). İnal'a (2013) göre bu ve benzeri açıklamalarla Erdoğan, 'Milli refleks, Mücadelenin yönünü saptırma ve Geziyi ikiye bölme' taktiklerini kullanmıştır:

1. *Milli refleks*: Gezi'yi komplo teorileriyle açıklayarak müdahalenin (isyan ve direniş) milli bünyeye yabancı olduğunu ilan etti. Komplo teorilerinin Hıristiyan ve Siyonist Batı'nın işi olduğu, aslında örtük değil açık biçimde işlenerek emperyalizmin Ortadoğu üzerindeki politikalarının hâlâ iş başında olduğunu, vurguladı.
2. *Mücadelenin yönünü saptırma*: Politik olan mücadeleyi İslami muhafazakâr kimliği ve tabanını tahkim etmek adına kültürelleştirmeye, yani eylemi dikotomikleştirerek (laik-müslüman; yerel-merkez, avam-elitist vs.) eylemcileri Türk-İslam kültürünün dışına atıp yabancılama, onları milli bünyeden dışlamaya çalıştı. Başbakanın eylemcilere yönelttiği sıfatların (vandal, çapulcu, pis kokan, Gezi'yi pisleyen, camiye ayakkabıyla girip orada içki içen, devlet düşmanı vs.) çoğu aslında kültürel (Türk-İslam kültürü) açıdan onları aşağılama amacı taşıyordu. Zaman zaman suçlamanın dini yerel bir dile yaslanması (nifak sokma gibi), İşin başörtü meselesine sıkıştırılmaya çalışılması, eylemcilerin AKP'lileri küçük ve hakir gördüğü iddialarında bulunulmasının ardındaki asıl motivasyon, eylemlerin siyasal perspektifinin arkasında aslında Müslümanların kültürel olarak aşağılanması zihniyetinin olduğu iddiasıydı. Dinle karışık kültürel açıklama mantığıyla Gezi'nin gayri milli unsurların (başta Siyonistler olmak üzere) işine yaradığı tezi sürekli işlendi.
3. *Geziyi ikiye bölme*: Başbakan, hükümet ve yandaş kalemler Gezi'nin bir haklı (masum çevreciler ve ekolojik eylemler) ve fakat bir de haksız (marjinal, terörist unsurlar ve onların siyasal eylemleri) yönünün olduğunu iddia ettiler. Bu üçüncü taktik klasik böl-yönet stratejisinden başka bir şey değildi ve fakat sonuç vermedi"(İnal, 2013: 22-23).

Başbakanın bu açıklamaları, İnal'ın da ifade ettiği gibi sonuç vermemiş, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan verilere göre Bayburt ili hariç 80 ilde Gezi Parkı direnişi desteklenmiştir. Düzenlenen eylemlere 3,5 milyonu aşkın kişi katılmıştır (Ertan, 2014: 59). Karadağ (2014: 187-188), Gezi Parkı hareketine katılanları, 'kentli, eğitilmiş,

küresel kültürle yakın temasta olan bireyler' olarak tanımlayarak bu görüşünün yapılan anketlerle desteklendiğini belirtmiş, posterler ve duvar yazılarında kullandıkları yabancı dil bilgisi ve bilgisayar kullanma becerilerinin de bu özelliklerinin göstergesi olduğunu ileri sürmüştür. Katılımcı demokrasi talebiyle temel özgürlüklerine sahip çıkan kitlenin, Genar şirketinin araştırma sonuçları göz önüne alındığında %53.8'ini ücretlilerin, %24.1'ini öğrencilerin ve %10.8'i ise işsizlerin oluşturduğu görülmektedir (Aslan, 2013: 37).

3-4 Haziran'da 20 saat erişime açık olarak internet üzerinden üç bin kişinin katılarak yapıldığı diğer araştırma sonucuna göre ise 'protestolara destek verenlerin % 39.6'sı 19-25, % 24'ü 26-30 yaşları arasındadır. % 75.8'i eylemlere sokağa çıkarak katılır. Bu kişilerin yüzde 53.7'si daha önce hiçbir kitlesel eyleme katılmamıştır. Eylemcilerin yüzde 70'i kendini hiçbir siyasi partiye yakın hissetmemektedir. Göstericilerin yüzde 81.2'si kendini "özgürlükçü" olarak tanımlamaktadır' (Özsoy, 2015: 4). Aynı ankete katılanlar, protestolara katılma gerekçelerine ilişkin ifadelerin her birine de yüksek oranda katılım göstermiştir. Buna göre; katılımcılar %92.4 oranında Başbakanın otoriter tavrının etkili olduğunu, % 91.3 oranında Polisin uyguladığı orantısız gücün etkili olduğunu, %91.1 oranında demokratik hakların ihlal edilmesinin etkili olduğunu, %56.2 oranında ağaçların kesilmesinin etkili olduğunu, %84.2 oranında medyanın suskunluğunun etkili olduğunu belirtmişlerdir. Polis şiddeti dursun önerisine ise %96,7 oranında destek verilmiştir (Kongar, 2013).

Ülkenin her yerinde direnişe verilen destekler, polisin orantısız güç kullanımı ile giderek artmış, eylemler 2013 yılının Mayıs ayından Ekim ayına kadar sürmüştür. Türk Tabipler Birliği'nin verileri polis şiddetinin sonuçlarını ortaya koymuştur: '15 Temmuz 2013 tarihine kadar yaklaşık 10 bin kişi yaralanmış, bunlardan 8163 kişi hastanelere/gönüllü revirlere başvurmuş, 91 kişi kafa travmasına uğramış, 10 kişi gözünü kaybetmiş ve 1 kişinin dalağı alınmıştır' (Türk Tabipler Birliği, 2013). Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre ise 4 bin 329 eylemci, 697' de polis yaralanmıştır (Ertan, 2014: 59). Ethem Sarısülük, Berkin Elvan, Ali İsmail Korkmaz, Abdullah Cömert, Mehmet Ayvalıtaş, Ahmet Atakan ve polis memurları Mustafa Sarı ile Ahmet Küçükdağ direnişte hayatını kaybetmiştir.

Diğer küresel direnişlerde olduğu gibi Gezi direnişinde de ana akım medyanın direnişe yer vermemesi, sosyal medyanın etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır. Hatta direnişçiler kendi medyalarını oluşturarak seslerini duyurmuşlardır. Sınır'a (2014: 204-205) göre 'Ulusalçılar, PKK'lılar, Aleviler, eşcinseller, kürtaj yasasına, alkol yasağına karşı olanlar, memur ataması yapılamayanlar, antikapitalist müslümanlar, iş insanları, işsizler, öğrenciler, ülkücüler, futbol takımlarının taraftar grupları (Çarşı vb.) ve daha farklı pek çok birey, grup, sivil toplum örgütleri ve siyasi parti temsilcileri' direnişte yer alarak sosyal medya üzerinden örgütlenmişlerdir. Küresel ölçekte seslerini duyuran direnişçilere benzer sorunları

yaşayan diğer ülkelerden de birçok kişi, aydınlar, yazarlar, direnişçiler destek vermişlerdir. Örneğin; Brezilya'daki eylemlerde Gezi Parkı direnişini ile ilgili açıklamalar yapılmış, pankartlar açılmıştır (Ertan, 2014: 74). Haziran ayı ve tüm yaz boyunca 'fotoğraflar, videolar, kısa filmler, sloganlar üretilerek, sosyal medyada paylaşılmıştır'.

Özsoy'a (2015) göre '90 kuşağının sözel ve görsel alandaki yaratıcılıkları, esprili zekaları bu süreci eğlenceli, yumuşak, karnaval havasında bir muhalefet yapma sürecine dönüştürmüştür'. Türkiye siyasetinin ise kitlesel demokratik bir kültür oluşumunu Gezi direnişi ile kazandığı söylenebilir. Çünkü muhalefet bitmiş gibi görünse de Gezi'de yeşeren dayanışma kültürü ve özyönetim talebi parti siyasetini reddeden kuşak tarafından forumlarda yaşatılmaya devam etmektedir (Çeğin ve Özcan, 2014: 156). Genel olarak bakıldığında örnek verilen yeni toplumsal hareketlerin birçok ortak özelliğinin olduğu söylenebilir. Farklı konulara karşı direnişler geliştirmiş olsalar da benzer taktikleri kullanarak küresel ölçekte seslerini duyurmuşlardır.

2.2 Yeni Toplumsal Hareketlerin Özellikleri

YTH, neoliberal politikaların toplumsal ve siyasal alanda yarattığı değişimler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu etkiler sonucunda farklı ülkelerde farklı taleplerle ortaya çıkan hareketler, yeni iletişim teknolojilerinin avantajlarını kullanarak küresel ölçekte tepkilerini dile getirebilmişlerdir. Hareketlerin toplumsal değişimler ekseninde yeni ve kültürel nitelikte olduğunu açıklayan görüşler olduğu gibi hareketlerin siyasal nitelikte ve eski toplumsal hareketlerin bir devamı olduğunu ileri süren görüşler de ifade edilmiştir.

Buechler'e (akt: Hasdemir ve Coşkun, 2008: 48). göre 'kültürel' ve 'siyasal' olarak sınıflandırılan yeni toplumsal hareket teorilerinde kültürel yaklaşım, hareketlerin, değerler ve ideolojiler temelinde kültürel koşullarla açıklanabileceğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşımda, hareketin merkezlessiz ve gündelik yaşama ilişkin olduğuna dikkat çekilerek, hareketlerle devlet ve sivil toplum arasındaki özgür alanların yaratılmak istendiği üzerinde durulmaktadır. Siyasal yaklaşım ise kapitalizmin günümüz koşullarına uyarlanmasıyla emek sermaye çelişkisinin devam ettiğini vurgulayarak yeni toplumsal hareketlerin yürüttüğü mücadelenin sınıf temelli olduğunu savunmaktadır (Savran'dan akt. Yıldırım, 2012: 70).

Kültürel yaklaşım, Habermas (1984), Laclau ve Mouffe (1992), Touraine (Dubet ve Wieviorka, 1996), Melucci (1995), Castells (1996) ve Cohen/Arato (1992) tarafından savunulurken, siyasal yaklaşım, Offe (1985), Wallerstein (1993) ve Raymond Williams (1989) tarafından temsil edilmektedir (Coşkun, 2006: 70). Bu iki yaklaşımın ayrıldıkları noktalar Tablo 2.2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2 Kültürel ve Siyasal Yaklaşımlara Göre YTH'in Özellikleri

Kültürel Yaklaşım (Kopuş)	Siyasal Yaklaşım (Süreklilik)
Yeni toplumsal hareketler sosyalist ideolojinin, modernleşme sürecinin ve refah' devletinin eleştirisini yaparak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle eski toplumsal hareketlerden keskin bir ayrıma işaret ederler.	Yeni toplumsal hareketlerin talepleri kapitalizmin sınıf yapısından kaynaklanan sorunlara karşı bir tepkidir ve ekonomik yapıdan özerk değildir. Yeni toplumsal hareketlerin talepleri, bu nedenle, eski toplumsal hareketlerden miras alınmış görünmektedir.
Yeni toplumsal hareketler orta sınıf temelli hareketlerdir.	Yeni toplumsal hareketler eski ve yeni orta sınıflardan, işsizlerden, öğrencilerden ve emeklilerden oluşur. Dolayısıyla bu hareketler sınıflar arasındaki bir ittifaka dayanır.
Kimlik yönelimli talepler içerirler. Bu nedenle de üretim ilişkileri gibi kavramlarla açıklanamazlar.	Bu hareketlerin talepleri üretim ilişkilerinden ayrılamaz. Bu talepler emek-sermaye çelişkinin karmaşık dolayımıdır
Yeni toplumsal hareketler merkezsiz ve hiyerarşik olmayan örgütlenme biçimleri ortaya koyarlar.	Yeni toplumsal hareketler örgüt içinde yatay ve dikey olarak daha az bir farklılaşma üretir

Kaynak: (Coşkun, 2007: 148-149)

Touraine (1999, s.51), YTH, 'tarihselliğin biçimi, kültürel yatırım, bilgi ve ahlâk modelleri üzerindeki hakimiyeti ya da bağımlılığı ile tanımlanan bir sosyal sınıfın, kültürel modellere yönelmiş çatışmacı hareketi' olarak tanımlamıştır. Touraine'e göre çatışmalar, 'kültürel kimlikler ve hayat tarzlarına yönelik olarak özel ve kamusal alanın sınırlarının belirsizleştiği sivil toplumda oluşmaktadır'(Çayır, 1999: 24). İktidar baskısının toplumun umudunu yitirmesine yol açtığı anda ise çatışmalar görünür hale gelmektedir (Çoban, 2009: 176-177). Dolayısıyla hareketler, devlet gücünü kontrol etme fikrinden kendilerini ayırttıkları ve sivil ilişkileri dönüştürmeyi amaçladıkları için 'yeni' olarak tanımlanmaktadır (Çayır, 1999: 16).

Benzer bir biçimde Alberto Melucci (1999) de YTH'leri, 'farklı grupların bir araya gelerek kolektif kimlikleri oluşturduğu bir toplumsal ilişkiler ağı' olarak ifade etmektedir. Bu ilişkiler ağında Melucci'ye göre kolektif kimlikler, roller, deneyimler ve parçalanmış kimlikler bütünleşmektedir (Melucci'den akt. Çayır, 1999: 24). Toplumsal hareketleri 'yeni' olarak tanımlayan kültürel yaklaşımda hareketlerin, yeni orta sınıf tarafından oluşturulduğu, bu sınıfın apolitik olduğu ve yaşam tarzları ile endişe duydukları ve yaşam kalitesi üzerinde durdukları, hiçbir kuruma bağlı olmadıkları fikri önem taşımaktadır (Pichardo, 1997: 414-418).

Cohen (1985: 664-665), hareketlerin en önemli özelliğinin yeni olmasına vurgu yapar ve hareketlerin yapısal değişimi savunarak ekonomik ve siyasal sistemi ortadan kaldırmayı

amaçlamadığını belirtir. Bu durumu ise kendini sınırlayan radikalizm olarak ifade eder. Hareketlerin hepsinin ortak amacının devlete karşı olma fikrinden ayrıştığını ileri sürerek, hareketlerin yeni birşey ima ettiğini söyler. Hareketlerin devlete karşı olma fikrinin olup olmadığını ise ‘kimlik, örgütlenme biçimi ve çatışma senaryoları’ ile bağlantılandırır. Ve hareketlerin demokratik toplumun sınırları içinde özerklik, farklılık ve kimlik adına mücadele ettiklerini’ vurgulamaktadır (Çayır, 1999: 18). Cohen (1998) hareketlerin özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

“Yeni toplumsal hareketler; ‘Kültürel ve kişisel kimliklere yönelirler; teknolojik devlete karşı kültür ve sivil toplumu savunurlar; yaşam niteliğine ilişkin ihtiyaçlara odaklanırlar; karar verme süreçlerini demokratikleştirmişlerdir; alternatif anlam çatılarının gündelik hayatta üretimiyle beslenirler ve demokratik-katılımcı biçimleri deneyimlemektedirler’(Coşkun, 2007: 135-137).

Offe (1999) ise YTH’lerde ‘bireysel özgürlük, eşitlik, katılım, barış ve dayanışmacı toplumsal örgütlenme gibi taleplerin ve ahlaki prensiplerin’ yeni olmadığını belirterek ‘asrın modern politik felsefelerinde (ve estetik teorilerinde) bu değerlerin var olduğunu’ savunmaktadır. Ayrıca bu değerlerin, ‘burjuvazi ve işçi sınıfının ilerlemeci hareketlerinden miras alındığını’ belirterek sorunun değerlerin hayata geçiriliş tarzı olduğunu şu sözleriyle açıklamaktadır:

“Örneğin kişisel özgürlük hiçbir şekilde "yeni" bir değer değildir; yeni olan bu özgürlüğün piyasa mekanizması, demokratik kitle politikaları, çekirdek aile ya da kitle kültürü ve iletişim kurumları gibi kurumlarının bir 'otomatik yan' ürünü' olarak artacağı ya da azalacağı hakkındaki şüphedir. Sorun değerler değil, değerlerin hayata geçiriliş tarzıdır. Özerklik, kimlik, otantisite, insan hakları, barış ve dengeli bir fiziksel çevre istemi gibi değerler büyük ölçüde ihtilaf doğurucu değerler değildir. Yeni sosyal hareketlerin altını dolduran değerlerin bu "çağdaş" niteliği, hareketlerini entelektüel ve politik muhaliflerini savunmasız bırakmakta yahut onları bu değerleri ya romantik ya da sosyal gerçeklikle bağı kopmuş imtiyazlı grupların lüks eğlenceleri olarak karikatürize etmeye itmektedir. Daha somut kelimelerle bu hareketlerin, "anti-modernist" ya da "postmateryalist" değil, modernleşmenin "modern" bir eleştirisi olduğu söylenebilir. Çünkü eleştirinin temelleri modern hümanizm, tarihsel materyalizm ve aydınlanmanın özgürleşmeci fikirlerinde yatmaktadır. Dolayısıyla gözlemlediğimiz bir "değer değişimi" değil, modern değerler evreninde bir kısmî uyumsuzluğun ya da çözümlenin bilincine varılmasıdır” (Offe, 1999: 75-76).

Benzer şekilde Williams (1989: 167) da ileri kapitalizm ile YTH’in ortaya çıkması arasında güçlü bir ilişki olduğunu savunmaktadır. Williams’a göre ‘çevre, barış, insan hakları gibi sorunlar sınıf politikasının ötesine geçmez aksine bizi sanayi dönemi üretim tarzına ve sınıflar sistemine götürmektedir. Bazı sendikaların yeni toplumsal üretim biçimlerinin oluşturulmasına yönelik önerileri yeni toplumsal hareketlerle bağlantılı olmaları bakımından

önem taşımaktadır ve sınıf dışı olmadıklarının göstergesidir (Hasdemir ve Coşkun, 2008: 141).

Tarrow (2011: 7), hareketleri ‘belirli amaçlar doğrultusunda hareket eden bireyler tarafından geliştirilen kolektif eylemler’ olarak tanımlarken hareketleri oluşturanların, siyasi fırsatları kendi çıkarılarına yönelik olarak kullandıklarına değinir. Tilly de ‘yeni toplumsal hareketleri oluşturanların piyasa ekonomisini ve devleti kontrol etme amacıyla maddi çıkarlarını korumaya çalıştıklarını’ vurgulamaktadır (Cohen, 1999: 116). Ayrıca toplumsal hareketlerin çeşitli çıkar gruplarını kapsadığını belirterek bu grupların içerisinde işçiler, kadın grupları, öğrenciler, gençler ve entelektüeller gibi grupların yer aldığını ifade etmektedir (Tilly, 2008: 13).

Benzer bir şekilde Offe’de (1999: 66), ‘hizmet sektöründe çalışan yeni orta sınıfın, eski orta sınıfın unsurlarının ve piyasasının dışında kalan insanların (işsizler, öğrenciler, ev hanımları, emekliler vs.)’ hareketleri oluşturduğunu ileri sürmektedir. Bu gruplar, YTH’i, ‘üretim ve sınıf ilişkileri etkisinde, yeni biçimlerde’, oluşturmaktadırlar (Erdoğan ve Köten, 2014: 99). Hareketler, ‘toprak, beden, sağlık, cinsel kimlik, şehir ve fiziksel çevre, kültürel, etnik kimlik ve ulusal miras’ gibi benzeri konuları kapsamaktadır (Offe, 1999: 63). Bu görüşleri içeren siyasal yaklaşıma göre, YTH’i oluşturan sınıfsal ve sınıfsal olmayan gruplar birleşebilirlerse hedefledikleri değişimi sağlayacak başarıya ulaşabilirler (Coşkun, 2006: 73-74). Yine bu yaklaşıma göre YTH, sınıf hareketinin zıddı değil, sınıf hareketiyle birlikte dayanışma içerisinde mücadele eden ve yükselen hareketlerdir (Çoban, 2009: 24-26).

Coşkun (2006) ise YTH’in benzer ve farklı yönlerini değerlendirebilmek için, hareketlerin ortaya çıktığı toplumsal koşulların analiz edilmesini önermektedir. Çünkü Coşkun’a göre bu hareketler, kendilerine özgü niteliklere sahiptirler. Coşkun bu görüşünü Ankara’da YTH aktörlerine yaptığı araştırmanın sonuçlarına dayanarak şöyle örneklendirmektedir:

“Türkiye’deki YTH, söz konusu olduğunda bu belirlenimler, az gelişmişlik ve geç kapitalistleşmiş olmak, sürekli olarak yaşanan ekonomik krizler, yarı feodal nitelikler taşımak, az gelişmiş bir demokrasi, sivil toplum ve siyasal yapıya sahip olmak, devletçi-seçkinciler eliyle kurulmuş bir modernizm, bu modernizmin Kemalizm dolayısıyla kurulmuş olması, nüfusunun Müslüman olması vb. özellikler bağlamında ortaya çıkar. (akt. Hellman, 1992)... Bütün bu sonuçlardan yola çıkarak, Türkiye’deki YTH’in eski sınıf temelli hareketlerden tam bir “kopuş” yaşamadığı, doğrusu, aralarında bir “süreklilik” kurulabileceği söylenebilir. Çünkü, Türkiye’deki YTH, kopuş teorisyenlerinin vurguladıklarının aksine ne sadece orta sınıfa dayanmaktadırlar, ne sadece kimlik yönelimli talepler içermektedirler, ne de merkezsiz ve hiyerarşik olmayan örgütlenme biçimleri geliştirmişlerdir. Bu anlamda Offe, Wallerstein ve Williams’ın YTH’e ilişkin ileri sürdükleri yaklaşım ve gözlemlerin Türkiye’deki YTH’i daha iyi açıklayabildiğini söylemek olanaklıdır” (Coşkun, 2006: 97-98).

Bu görüşlerin yanı sıra YTH'in ortak özelliklerine de değinilmektedir. Örneğin; Lelandais'a (2009: 78-79) göre hareketlerin genel olarak ortak özellikleri şöyledir:

- Sosyal hareketler, benzer sorunları ve temaları işleyebilirler. Benzer amaçları benimseyebilirler. Aynı hareket bu savaş karşıtı, feminist ya da çevreci bir hareket olabilir- farklı ülkelerde aynı şekilde ortaya çıkabilir. Bu nedenle de talep ve stratejileriyle, ideolojileri diğer ülkelerdeki hareketlerin sahip olduğu özellikleri yansıtabilir.
- Sosyal hareketler kendi aralarında benzer oranda gösteri ve katılımcı olmasını sağlayan benzer seviyede bir kalkışmaya (mobilizasyon) sahip olabilirler.
- Strateji, taktik ve eylem tipleri birbiriyle benzeşebilir.
- Kaynak ve örgütsel özellikler bağlamında benzer örgütsel yapılar gözlemleyebiliriz.
- Hareketlerin ideolojik ve sembolik içerikleri (kültürel çerçeve, fikir ve söylemler) benzer modellere işaret edebilir.
- En ilgi çekici olanı ise eylemlerin düzenlenme tarihleri arasında paralellikler gözlenebilir.

YTH'in bir diğer benzer özelliği de yeni iletişim teknolojilerini etkin şekilde kullanmalarıdır. Hareketler seslerini duyurabilmek için internetin tüm ortamlarını (facebook, twitter, web siteleri, bloglar, sohbet odaları vb.) kullanarak internet üzerinden eylemlerini örgütleyebilmekte ve politika üretmeye çalışmaktadırlar (Versa, 2015: 27-28). Ayrıca internette ağlar oluşturarak yereldeki mücadelelerini küresel boyuta taşıyabilmektedirler (Şener ve Öğün Emre, 2015: 211).

Harvey (2013), sadece sanal dünyada politika yapılamayacağını belirterek yeni iletişim teknolojileri ile birlikte çalışan sokak siyasetinin inanılmaz bir güç oluşturabileceğini vurgulamaktadır. Castells, benzer bir şekilde 18 Şubat 2014'de Harvard Üniversitesi'nde 'Toplumsal Hareketler ve İnternet üzerine yaptığı konuşmada, 'hiçbir teknolojinin bir toplumsal hareketi yaratamayacağına' değinerek ağların, günümüzdeki YTH'in küresel ölçekte yükselmesini sağladığını şu sözleriyle vurgulamıştır:

“Zira, var olan kentsel yapının yeniden üretimi süreçlerinde dışlandığını hisseden yurttaşlar direnir. Bu direnişte de internet ağlarını kullanır.... Hareketler, kendiliğindendi ve 100'den fazla ülkede binlerce kenti etkiledi. Küçük ölçekli başlayıp yüzbinlerce kişiyi harekete geçirdi ve geniş bir toplumsal destekle karşılaştı...İlk olarak bu hareketler internet ve mobil iletişim çevresinde ağ oluşturdu. 1991 yılında dünyada cep telefonu kullanımı ile ilgili ilk *surveylerde* 16 milyon kişi abone görünürken şimdi 7 milyar kişi kullanıyor. Özellikle böylesi bir hareket için teknik ve sosyal platform sağlaması bakımından akıllı telefonların önemi büyük. İletişim her zaman bu hareketler için merkezi öneme sahip

olageldi. Broşürler, konuşmalar, radyo ve TV'nin kullanımı gibi. İletişim olmadan toplumsal hareketler de olmazdı. Bugün ise ağları kullanan hareketler daha hızla yayılarak etkisini arttırabiliyor ve daha da önemlisi iletişimsel özerkliğe sahip olabiliyor. Büyük şirketler platformları kontrol etseler de hareketler devlete, medyaya ve diğer kurumlara karşı özerkliklerini arttırıyorlar” (Gencel, Bek, 2014).

Hareketler, küresel ölçekte seslerini duyurarak kendilerini etkili kılmakta ve çok sayıda destek görmektedir. Örneğin; Gezi Parkı direnişine destek verilmesi için internette imza kampanyası düzenlenmiş ve bu kampanyaya yurtdışından ‘1500’ün üzerinde filozof, yazar, düşünür ve akademisyen katılmıştır. Bu kişiler arasında ‘Alain Badiou, Slavoj Zizek, Antonio Negri, Etienne Balibar, Philip Armstrong, Bernard Stiegler, Noam Chomsky gibi dünyaca ünlü kişiler de bulunmuştur. (Çelebi ve Soysal’dan akt. Ertan, 2014: 71). Ayrıca pek çok farklı ülkede destek eylemleri yapılmıştır (Ertan, 2014: 71-79).

Hareketlerin yeni iletişim teknolojilerini bu kadar etkin bir şekilde kullanmalarının nedeni ana akımın kendilerini görmezden gelmesi olarak yorumlanmaktadır. Direnişler sırasında ana akım medyanın günlük yayın akışına devam etmesi tepki görmelerine ve eylemciler nezdinde saygınlıklarını yitirmelerine yol açmıştır. Bu durum ayrıca internette direniş haberlerini veren medyaların önem kazanmasını sağlamıştır (Versa, 2015: 64).

Genel olarak toplumsal hareketler incelendiğinde her hareketin kendi döneminin koşullarındaki medyaları kullanıp muhalefet ettikleri söylenebilir (Çoban, 2009: 46). Benzer bir biçimde Howard Rehingold, toplumsal hareketler eylemcilerinin her zaman kendi dönemlerinde var olan kitle iletişim araçlarını kullanarak iletişime geçtiklerini belirterek. 19. ve 20. yüzyılda yazılı basın, bunun yanı sıra 20 yüzyılda radyonun ve televizyonun toplumsal hareketlerde önemli bir rol oynadığı vurgulamıştır (Tilly, 2008: 163). Günümüzdeki toplumsal hareketler için vazgeçilmez olan araç internettir. Çünkü internet, ‘bireylerin ve bağımsız kolektiflerin tüm dünyada milyonların takip edebildiği kendi sesleriyle iletişim kurabildikleri ilk medyadır’ (Gill’den akt., Çoban, 2009: 57).

Geleneksel medyanın gençlerin sesi olmayı yitirmesi, iktidarla olan ilişkisi ve anlık muhalefete olanak tanımaması (Tunç, 2011), muhalefet yapmak için muhalif medyaların yaratılmasını gerekli kılmıştır (Çoban, 2009: 43). İnternetin bu özelliği sayesinde kimi hareketler facebook, twitter, tumblr, bloglar vb. ortamlar üzerinden muhalefet yapmış, kimileri ise hareketlerin kendi medyalarını oluşturarak alternatifliklerini sağlamışlardır. Nelioliberal politikaların sonuçlarına tepki olarak oluşan yeni toplumsal hareketler, medyanın küreselleşmesi sonucunda kendi seslerine ana akım medyada yer verilmemesine tepki olarak internetin kendilerine sağladığı avantajları kullanmışlardır. Kendi medyalarını yaratarak ana akıma karşı alternatif medyalarını var etmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLERİN ve ALTERNATİF MEDYA ile İLİŞKİSİ

3.1 Alternatif Medyanın Gelişimi

Neoliberal politikaların, ulus ötesi pazar arayışlarının bir diğer odak noktası medya sektörü olmuştur. Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde medya alanında ticarileştirme ve özelleştirme çalışmalarıyla stratejik büyüme hedeflenmiştir (Adaklı 2006: 57). 1980 sonrası neoliberal politikaların ekonomik ve siyasal alandaki etkilerinin sonucunda medyanın sermaye ile bir araya gelmesi iki yönlü bir gelişim sürecine tekabül etmiştir. Bir yandan enerji, bankacılık, finans, turizm, inşaat vb. sektörlerdeki girişimciler kendi medyalarını satın alırken diğer yandan sadece medya alanındaki faaliyet gösteren kişiler, medya dışı sektörlerle de yatırım yapmaya başlamıştır. Bu süreç, medyanın endüstrileşmesine yol açarak medya ve endüstri arasındaki ilişkileri karşılıklı bağımlılık ekseninde dönüştürmüştür (Aydın, 2015: 34; Bulut, 2009: 75). Medyanın sahiplik yapısında gidilen yasal değişiklikler, medya holdinglerinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bu holdingler, borçlarını ödemek ve yatırımcılarını hoşnut etmek adına medya sektörüne girerek haber bölümlerinin özerkliğini ellerine almışlardır. Sektör çalışanlarından ise karlarını arttıracak şekilde iş yapmalarını talep etmişlerdir. Bu beklentiler, dolayısıyla ana akım olarak tabir edilen medya sektörünün hızla ticarileşmesine yol açmıştır (McChesney, 2006: 91).

Medyanın ticarileşmesinin etkileri yapısal ve içeriksel olmak üzere iki boyutta değerlendirilebilir. Yapısal boyutla medya sektörünün sahiplik yapısı, üretim biçimi ve çalışma ilişkileri kastedilmektedir. Yani özel mülkiyetin, medyaya sahip olabilecek olan insanların sayısının giderek azalttığı, yoğunlaşmayı güçlü biçimde teşvik ettiği ve daha küçük ve ticari açıdan marjinal medyayı tasfiye ettiği (McChesney, 2009: 295) söylenebilir.

Bu bağlamda Adaklı (2006), tekelleşmenin üç ayrı şekilde gerçekleştiğini ileri sürer:

1) Yatay ve dikey bütünleşme, 2) Çeşitlenme, 3) Uluslararasılaşma.

1. Yatay ve dikey bütünleşme

- *Yatay bütünleşme: Şirketler, belirli bir alt sektörde birden fazla ürünle/kuruluşla o sektördeki farklı hedef kitleleri ve dolayısıyla piyasayı kontrol etmeye çalışırlar. Örneğin genel izleyiciye seslenen bir televizyon kanalının yanı sıra, bir de haber kanalı kurmak ya da farklı okuyuculara seslenen gazeteler çıkarmak bu tip bütünleşme örnekleridir.*
- *Dikey bütünleşme: Hammadde kaynağının ya da temel üretim girdilerinin temininden, nihai malın tüketiciye ulaştırılmasına kadar süren üretim*

zincirinin bütün halkaları kontrol etmeye dönük bir yoğunlaşma biçimidir. Üretim sürecinin tamamı tek bir merkezden kontrol edilmeye başlandığında tekelleşme eğilimi güç kazanmaktadır.

2. *Çeşitlenme: Çapraz bütünleşme ya da çapraz mülkiyet terimiyle de ifade edilen bu bütünleşme sürecinde, belirli bir araç üzerindeki kontrollerini, birleşme ve satın almalarla (mergers and acquisitions) güçlendiren büyük şirketlerin, farklı sektörlerde el atarak kontrol alanlarını genişletmeleri söz konusudur. Örneğin müzik piyasasında söz sahibi bir holding, kitap çalışmanın yayıncılığı ya da kablolu televizyon sektörüne de girebilir. Kuşkusuz bu durum, bir sektördeki konjonktürel gerileme eğiliminin, diğer sektördeki gelişmeyle giderilmesi imkanı yaratmaktadır.*
3. *Uluslararasılaşma: Yeni pazar arayışlarının yönlendirdiği neo-liberal politikaların medya endüstrileri açısından bir başka önemli vechesi, ürünlerin ulusal pazarların yanı sıra, uluslararası pazar için de üretiliyor olmasıdır. Yeni iletişim teknolojileri, 1970'lerde kâr oranlarının düşme eğilimiyle birlikte baş gösteren krizden çıkışın anahtar girdisini yaratmıştır. Sürekli bir kâr sıkışması tehdidiyle yüz yüze olan dev şirketler, ulusal pazarlardan çok uluslararası pazarlarda ortaklıklara ve satın almalara girişmektedir (Adaklı, 2006: 36-37).*

Medya sektöründeki bu oluşumlar, gazete ve dergi sahipliği, kitap, müzik, TV program yapımcılığı, TV istasyonları ve kablolu kanallar, uydu yayıncılığı ve film yapımcılığının yanında medya -eğlence endüstrisinin global medya pazarına dönüşmesine ve ulusötesi şirketlerin (General Electric, AT&TLiberty Media, Disney, Time Warner, Sony, New Corporation, Viacom and Scagram, Bertelsmann gibi) pazarın hakimi olmalarına yol açmıştır (Bulut, 2009: 86).

Teknolojik altyapıdan yoksun olan ülkeler ise bu şirketlerden hem altyapı hizmetleri hem de programlar ithal etmek zorunda kalmışlardır. Giderlerini karşılamak için de ticari reklamlara bağımlı hale gelmişlerdir (Konyar, 2002: 184). Dolayısıyla medya sermayesinin bu yönde eğilimler göstermesinin bir sonucu olarak kamu yayıncılığı terk edilmiştir. Çalışma ilişkileri de değişerek çalışanlar, sendikal haklarını kaybetmişlerdir. Aydın'a (2015: 36) göre bu durum, 'habercilik pratikleri ve gazeteciliğin ahlaki kodları (kamu çıkarı, editöryal bağımsızlık, vb.) üzerinde son derece tahrip edici etkiler yaratmış olmanın yanı sıra, medya sektöründe bugün had safhaya ulaşmış, esnek-güvencesiz istihdam formlarına yaygın biçimde uygulanmasına da katkıda bulunmuştur'.

Ticarileşmenin içeriksel boyuta etkisi ise sistemin devamlılığını ve yeniden üretimini sağlamak için hegemonik söylemler üretilmesini gerektirmiştir (Özonur, 2015: 104). Çünkü

neoliberal politikaların etkisiyle değişen haber medyası ve yöneticiler, ekonomik ve siyasi iktidarın boyunduruğu altına girmiştir. Dolayısıyla haber metinleri iktidar/güç ilişkileriyle çevrili toplumsal alanda anlam çerçeveleri oluşturmak ve bu ilişkileri yeniden üretmek amacıyla yaratılmıştır (Şen ve Avşar, 2012: 43). Medya, genel olarak sermayenin egemenliği altındaki kültürel alanı yeniden yapılandırma işlevi görmüştür. Neoliberal politikalara uygun birey yaratmak amacıyla yayınlarını yapmaya başlamıştır. Yayın içeriklerini ise genellikle sansasyonel haberler, ünlü kişilerin özel yaşamları, bireysel başarı öyküleri ve sıradan insanların yaşadıkları kötü olaylar oluşturmuştur (Aydın, 2015: 33-37). Kısacası bu dönemde bilgi vermektan çok eğlendirmeyi amaçlayan bir yayıncılık türü (magazin yayıncılığı) gelişmiştir.

Dağtaş'a (2005: 65) göre magazin yayıncılığı, 'bireyleri gerçek dünyayı nedensellik ilişkilerinin dışında yapılandırın, olguları bağlamlarından koparan, geçiciliğin sürekli kılınmasını yücelten ve "ideolojiyi eğlence aracılığıyla aktaran" yapısıyla bu sürecin vazgeçilmez bir üreticisi durumunda olmuştur Bu bağlamda magazinleşme, kitle iletişim araçlarında etkili bir biçimde kullanılmıştır. Haber bültenlerinde bile şarkıcıların, futbolcuların, mankenlerin vb. kişilerin özel hayatlarına ilişkin haberler verilmeye başlanmış, gündemin ilk sıralarını bu haberlerin işgal etmelerine izin verilmiştir (Dağtaş, 2005: 70). Bu yayıncılığın sonucu olarak 1990'lı yıllar sonrasında yazılı basında tirajlar, ürün çeşitleri hızla artmış, buna bağlı olarak reklam gelirlerinde de yükselme olmuştur. Özellikle bu dönemde ileri teknolojileri kullanan şirketler, hem satışlardan hem reklam harcamalarından büyük paylar alarak sektöre hakim olmaya başlamışlardır (Bulut, 2009: 90).

Şirketler, kamunun bilgilendirilmesi yerine bireyi, 'tüketici' olarak gören bir yaklaşımla reklam gelirlerini arttırma stratejileri geliştirmişlerdir. Gazetelerin kilit yöneticileri olarak başyazar ya da yazı işleri müdürleri yerine reklam ya da promosyon müdürleri geçmiştir (Duran, 2015: 21). Gazetelerde magazin ekleri, promosyon ürünleri dağıtımını ile birlikte yeni ve farklı yaşam tarzları bireylere aktarılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda ise ticarileşen medya, ürünlerin tek tipleşmesine ve metalaşmasına olmuştur (Dağtaş ve Okuroğlu, 2012: 244).

Gazetecilerin, medya sahiplerine ve reklam verenlere cazip gelen toplum kesimlerine yönelik haber yapmaya yönelmesi sonucunda işçi sorunları, yoksulluk vb., haberlerin yerini iş dünyası ile ilgili haberlerin alması sağlanmıştır (McChesney, 2006: 104-105-106). Dolayısıyla neoliberal politikaların sonucu olarak bu içeriklere maruz kalan kesimler, kanaat oluşturmalarını sağlayacak bilgiden yoksun kalarak demokratik sürece katılamamış ya da bu durumu değersizleştirmeye başlamışlardır (Aydın, 2015: 37). Böylelikle medya toplumun apolitikleştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Neoliberal politikaların yarattığı bu medya düzeninde ekonomik, siyasi ve ideolojik olarak muhalefet eden tüm güçler dışlanırken, alternatif medya olanakları da zayıflatılmıştır (Şen ve Avşar, 2012: 43). Ancak iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle farklı medyaların bütünleşmesi, yeni iletişim ortamlarının yaratılmasını mümkün kılarak sermaye kurallarına uygun şekilde işleyen ana akım medyaya karşı alternatif iletişim ortamlarının kurgulanmasını sağlamıştır (Başaran ve Aydoğan, 2015). Özellikle 1990'lı ve 2000'li yıllarda YTH'in internetin yaygınlaşmasıyla kendi medyalarını yaratarak interneti etkin bir şekilde kullanmaları yerelin sınırlarını aşan alternatif medyaların oluşmasını sağlamıştır (Ceyhan, 2008: 78). Sosyal medya da bu süreçte önemli bir rol oynamıştır. Çünkü ideolojik olarak iletilmeyen bilgiler, bu kanallar sayesinde hızla geniş kitlelere aktarılabilmekte ve kitlelerin birbirleri ile buluşmasına aracılık etmektedir (Talismciler, 2013: 16).

3.2 Türkiye'de Alternatif Medya

Türkiye'de alternatif medyanın tarihsel gelişimini incelemek, İkinci Meşrutiyet dönemine gitmeyi gerektirmektedir. Alternatif yayın olarak ilk sosyalist gazetenin, 1908 yılında İzmir'de çıkarılan haftalık Gave gazetesi olduğu belirtilmektedir. Yine aynı dönemde Selanik'te Amele gazetesi sosyalist yayınlar arasında gösterilmektedir. İstanbul'da ise 1910 yılında Hüseyin Hilmi tarafından çıkarılan ve içeriğini işçi sorunlarıyla ilgili yazılar ve yabancı ülkelerdeki sol eylemlerin oluşturduğu ilk solcu gazetenin İştirak olduğu, İştirak gazetesinin kapatılmasıyla Medeniyet, Sosyalist ve İnsaniyet gazetelerinin yine aynı kişiler tarafından çıkarıldığı görülmüştür. 1919 yılında ise muhalif olarak Türkiye Osmanlı Fırkası'nın yayın organı İdrak gazetesi kurulmuştur (Topuz, 2014: 94-95).

4 Mart 1925 tarihinde Takrir-i Sükûn Kanunu'nun (Huzuru ve Barışı Sağlama Yasası) çıkarılmasıyla kanunda "gericiliğe, ayaklanmaya, memleketin sosyal düzeninin, huzurunun ve sükûnunun bozulmasına neden olan bütün kuruluşları ve yayınları yalnızca idari kararlarla yasaklama ve kapatma yetkisi verilecektir" ifadesinin yer alması o dönemde birçok gazetenin muhalif duruşlarından dolayı kapatılmasına ve birçok gazetecinin de İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmasına yol açmıştır (MEGEP, 2008: 37-51). Ancak muhalif gazeteler 1930'lu yıllara gelindiğinde de yayınlanmaya devam etmiştir. Bu yıllarda Arif Oruç tarafından Yarın gazetesi kurulmuş, Serbest Fırka'yı destekleyerek muhalif yazılar yayınlamıştır. Yine aynı dönemde Zekeriya Sertel, Selim Ragıp Emeç, Ekrem Uşaklıgil ve Halil Lütfi, Son Posta'yı çıkarmışlardır. Gazete, dönemin tek partili sistemini eleştirerek halkın hoşnutsuzluğuna dair haberler ve yazılar üretmiştir. Benzer bir politikanın izlendiği bu dönemde yine İzmir'de Hizmet, Halkın Sesi ve Yeni Asır gazeteleri muhalif yayınlar olarak karşımıza çıkmaktadır

(Topuz, 2014: 155-156). Sonraki yıllarda Yurt ve Dünya, Yeni Ses, Adımlar ve Tan gazeteleri ise sol söylemlerle çıkarılmıştır (Topuz, 2014: 180).

1950’li yıllarda ise ‘artık her türlü özgürlük var’ denilerek Gerçek, Gün, Yığın gibi muhalif dergiler ile bunların yanında Mehmet Ali Aybar tarafından çıkarılan Zincirli Hürriyet, Sabahattin Ali ve Aziz Nesin tarafından çıkarılan mizah dergisi Marko Paşa alternatif yayınlar olarak döneme damgasını vurmuştur. Bu dönemde edebiyat ve sanat ağırlıklı dergiler de yayınlanmaya başlamıştır. Bu dergilere, Ankara’da Yaprak, İstanbul’da Varlık, Yeditepe ve yine Ankara’da Kaynak gibi dergiler örnek verilmektedir (Topuz, 2014: 191). Dönemin en ünlü dergisi ise Türk basın tarihinin en yüksek tirajlı yayınına sahip olduğu için o dönemde Makro Paşa olmuştur (MEGEP; 2008: 51).

1960’lı yıllarda basın yasasındaki antidemokratik maddelerin kaldırılmasıyla sol yayınlarda gelişme görülmüştür. Vatan gazetesi, Yön (1961), Ant (1970), Devrim (1969) gibi sol dergiler, sol düşüncenin kamuoyuna sunumunda önemli rol oynamışlardır. Eylem, İmece, Forum ve Sosyal Adalet dergisi, Türk Solu ve Aydınlık Sosyalist Dergileri de yine bu dönemde yayımlanan sol dergilere örnek gösterilmektedir. Ancak 12 Mart 1971 muhtırası sonrası birçok sol gazete ve dergileri kapatılmış, yazarları ise tutuklanmıştır (Türk Basın Tarihi, 2015).

Ancak sol aktivizm güçlenmeye devam etmiştir. Bu dönemde, Fikir Kulüpleri Federasyonu’nun İleri dergisi, ayrıca Gençlik ve Devrimci Yol dergileri, Kurtuluş Sosyalist Dergi, Türkiye Halk Kurtuluş Örgütü’nün Halkın Kurtuluşu gazetesi, Yoldaş ve Heval adlı Kürtçe yayınlar ve mizah dergisi olarak Gırgır dergisi dönemin alternatif medyalarına örnek verilmektedir. 1980 yılında ise askeri darbenin olması, sonrasında Türkiye’de demokratik sürecin gerilemesini beraberinde getirmiştir. Bu dönemde azınlık grupları, emekçiler, öğrenciler ve sivil toplum örgütleri ana akım medyada temsil edilemedikleri için kendi medyalarını yaratmışlardır. Feministler, Kadın Çevresi adıyla yayınlarını sunmuşlardır. 2000’li yıllarda ise Amargi Feminist Dergi’yi çıkarmışlardır. Günümüzde Uçan Süpürge kadın haber sitesi yayın hayatına devam etmektedir. LGBTİ (lezbiyen, gay, biseksüel, travesti, transseksüel) bireyler, Yeşil Barış dergisinde “Gay Liberasyon” sayfasıyla kendilerini görünür kılmıştır. Daha sonra Kaos GL adlı dergilerini kurmuşlardır. Mizah dergileri de bu yıllarda artış göstermiştir. Gırgır ile birlikte Fırt, Çarşaf, Mikrop, Pişmiş Kelle, Hıbrır, Limon, günümüzde ise Leman, Penguen, Uykusuz dergileri ortaya çıkmıştır (Taylan, 2012: 193- 194, 195-196-197-198).

Azınlık medyaları 80 sonrası dönemde artmaya başlamıştır. Halk Gerçeği, Yeni Halk Gerçeği ve Yeni Ülke 1992 kurulan ve şuan yayın hayatına devam eden Özgür Gündem ile Kürt medyaları gelişmiştir. 2010 yılında Diyarbakır’da Türkçe-Kürtçe yayın organı olarak

Hevjin'i çıkarmışlardır. Alevilere yönelik medyalar ortaya çıkmıştır: Yol TV, Su TV, Düzgün TV, Cem TV, Mozaik TV, Dem TV, Ekin TV, Kanal 12, IMC TV gibi. Günümüzde gelindiğinde ise internet yayınları da dahil olmak üzere Birgün gazetesi, Evrensel gazetesi, sol.org web sitesi, sendika.org web sitesi, ucansupurge.org web sitesi, Özgür Radyo, Açık Radyo, Hayat TV, Express dergisi, Diken, Ötekilerin Postası, Bianet, İleri haber gibi muhalif yayınlar ve internet siteleri ana akım medyaya karşı direniş noktası oluşturmayı sürdürmektedir (Taylan, 2012: 200-201-205).

3.3 Alternatif Medyanın Tanımı

Ana akım medyanın 'tek fikirleştirme çabası, küresel medya içeriklerinin sermayenin taleplerine uygun bir biçimde sunulması, bu içeriklerin toplum nezdinde meşrulaştırılmaya çalışılması ve böylelikle neoliberal düzenin sürdürülmeye çalışılması alternatif medyaların ortaya çıkma nedenleri olarak işaret edilmektedir (Köse, 2007: 235). Özer (2012: 10) de benzer bir şekilde devlet ve sermayenin kontrolündeki ana akım medyanın, sıradan vatandaşlara kısıtlamalar getirmesinin ve vatandaşların bu medyanın haber kaynaklarından doğru bilgiye ulaşamamalarının sonucunda kendi seslerini duyurabilecekleri medyalara ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Bu bağlamda alternatif medyaların, ana akım medyanın 'yetersizliklerine ve eksikliklerine bir tepki niteliğinde' çıktığını ifade etmiştir.

Alternatif medyanın farklı perspektifler üzerinden farklı kavramlarla tanımlandığı görülmüştür. John Downing (2001) 'radikal medya' ve 'toplumsal hareket medyası', Olga Bailey, Bart Cammaerts ve Nico Carpentier (2008) "alternatif medya"; Clemencia Rodriguez (Boler, 2008) 'yurttaş medyası'; Noam Chomsky ve Edward Herman (2006) 'bağımsız medya', Mitzi Waltz (2005) "aktivist medya", Chris Atton "alternatif medya"yı (2002) kullanmayı tercih etmiştir.

Alternatif medyaya getirilen bu farklı tanımlamalar alternatif medyanın bazı ortak özelliklerine yapılan vurgu temelinde üç gruba ayrılabilir. Bunlardan ilkinde temel vurgu alternatif medya ile ana akım medya arasındaki karşıtlığa odaklanmıştır. Bu yaklaşım çerçevesinde Yanıkkaya (2014b: 49), alternatif medyanın 'baskın olanın düşüncelerini ve fikirlerini kendi bakışından, kendi sesinden yayma temeliyle hareket eden, ana akım medyanın dışında kalan; dışarıda bıraktıklarının, süzgeçten geçirip elediklerinin ve uygun görmediklerinin medyası olduğunu belirtmektedir. Alternatif medyanın anaakım medyayla olan karşıtlığını daha kapsamlı ele alan İnceoğlu'na (2011) göre alternatif medya, 'anaakım medyaya muhalif, radikal, anarşist, anti-otoriter, anti- hiyerarşik, kâr amacı gütmeyen ve anaakım medyada göremediğimiz haberlerin görüldüğü, temsil edildiği bir mecradır. 'Ekolojist Hareketler, Eşcinsel Hareketler, Anarşist Hareketler, Feminist Hareketleri'n

alternatif medyalara örnek gösterilebileceğini belirterek "Bir başka dünya mümkün" sloganı ile alternatif medyanın temelini oluşturulduğuna dikkat çekmektedir. Çünkü alternatif medya, ana akım medyanın dayattığı, çarpık, eksik, haberler karşısında ötekilerin sesi olmaya çalışmaktadır.

İkinci grupta yer alan tanımlamaların ortak noktasını ise alternatif medyanın hegemonya mücadelesindeki rolü oluşturmaktadır. Bu kapsamda Downing (2001: 14-15) radikal medya kavramını, Gramsci'nin "karşı hegemonya" kavramı üzerinden tanımlamaktadır. Bu bağlamda, radikal medyanın rolü, ana akımdaki yalanlara karşı gerçekleri anlatmak, sessizliği bozmaya çalışmaktır.

Üçüncü grupta yer alan tanımlarda ise alternatif medya, demokrasi ve katılımcılık, çoğulculuk gibi ilişkili kavramları bağlamında tanımlanmıştır. Örneğin Sullivan, alternatif medyayı, demokratik, paylaşımcı üretim ve yeni içeriklerin keşfi olarak tanımlarken kurumsal politikaları reddeden eleştirel yapıya sahip olduğunu vurgulamaktadır. Traber'de benzer düşünce ile eşit, sosyal ve kültürel değişime aracılık eden alternatif medyayı 'tarafar ve taban medyası' olarak nitelendirirken tarafar medyasının alternatif sosyal aktörler tarafından ana akımdan farklı konuları işlediğini, taban medyasının ise sıradan insanların katılımıyla kendi haberlerini oluşturan bir medya olduğuna dikkat çekmektedir. Dargon'da (2004) gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki iletişim eşitsizliklerine istinaden alternatif medyayı üçüncü bir medya olarak konumlandırarak üçüncü medyanın politik partilerle ilişkili olmadığını ancak toplumsal hareketlerle organik bir ilişkisi olduğunu savunmaktadır (Sullivan, Traber ve Dargon'dan akt. Atton, 2002: 10-14). Törenli'ye (2011: 190-191) göre ise alternatif medya, 'İnternet'in sunduğu olanakları kullanarak yeni ve çok kişiye yönelik demokratik bir iletişim modelidir. Bu medya, insan ögesini dışlayan, kimliksizleştirici kültürel ve toplumsal koşulların geri dönülemez bir biçimde kök salmasını önlemek için tekelleşmiş haber ve eğlence içerikleri pazarının karşısına yeni bir anlayışla' çıkabilen bir medyadır (Törenli, 2005: 226).

Clemencia Rodriguez (Ceyhan, 2008: 73) spesifik medya türlerinin sadece ana akım medya ile ilişkili olarak değil, amaçları, etkileri ve süreçleri çerçevesinde tanımlanması gerektiğini ileri sürerek 'yurttaş medyası' kavramını öne sürmüştür. 'Yurttaş medyası' kavramının, açık erişim ve gönüllülük ile nitelendirilen üretim yollarını, toplumsal değişiklik içeren amaçları ve kar amacı gütmeyen bir eğilimi kapsayan medyayı tanımlamada daha uygun bir terim olduğunu savunmaktadır. Bu tür medya ürünlerinin ise hangi tanımla olursa olsun, hem alternatif hem aktivist olacağını belirtmektedir. Çünkü yurttaş medyasının ilk olarak kurumsallaşmış medya ortamının dönüşümü için aktif bir düzeltme isteğiyle kolektivite tarafından harekete geçirildiğini, ikinci olarak sosyal kodlara, meşru kimliklere,

kurumsallaşmış sosyal ilişkilere karşı koyduğunu, üçüncü olarak bu iletişim pratiklerinin topluluğun yetkilendirilmesini içerdiğini ve bu noktanın dönüşümü ve değişimi yarattığını” ifade eden bir kavram olduğunu ileri sürmüştür.

Alankuş (Özer, 2012: 10-11), alternatif medyayı ‘başka medya’ olarak kavramsallaştırmıştır. Başka medyanın sadece ana akımın karşısında yer alan medya olarak ifade edilemeyeceğine dikkat çekerek bu medyaların çeşitlilikler üzerinden de kurulabildiğini belirtmiştir. Bu nedenle kavramın daha esnek yaklaşımlarla tanımlanması gerektiğini ileri sürerek alternatif medyayı, yurttaş gazeteciliği, barış gazeteciliği ve hak odaklı habercilik olarak ayrı ayrı değerlendirmiştir (Bilik Yıldırım, 2012: 65). Atabek (2015) benzer bir şekilde egemen ve alternatif medya kavramlarının siyasi bir anlam içerdiğini, hem ana akım medyanın hem de alternatif medyanın birden çok odağının olması gerektiğinin altını çizerek bu odaklar arasındaki geçişlerin varlığının önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Çünkü Atabek’e (2015) göre alternatif medyalar, siyasal anlamda literatürde ‘extra politik’ bağlamda kullanılarak birbirine karşıt konumda olan medya kurum ve içeriklerinin tek bir kavram (alternatif) içerisinde eritilmesidir.

Alternatif medya, farklı kavramlarla dile getirilip farklı boyutlarıyla ele alınsa da genel olarak bakıldığında yapılan değerlendirmeler bazı ortak noktalarda kesişmektedir; örgütlenme yapıları, ekonomik yapıları ve içerik. Ana akım medyanın hiyerarşik ve dikey örgütlenme yapısına karşı alternatif medyalar, kolektif üretimi temel alarak yatay bir örgütlenme yapısına sahiptir. Katılımcılığa ve demokratik ilişkilere açık bir biçimde muhalefet etmektedir. Çünkü sosyal değişimden yana ve ezilen grupların sesi olarak bu medya, alternatif bir kamusal alan oluşturmaktadır. Dolayısıyla alternatif medya, ‘yeni toplumsal hareketler, radikal demokrasi, hegemonya, sivil toplum kavramlarıyla’ bütünleştirilmektedir (akt: Ceyhan, 2008: 75).

3.4 Alternatif Medyaların Özellikleri

Alternatif medya, egemen ideolojiye karşı kendini konumlandırarak yurttaşlara, kendi seslerini duyurabildikleri ve muhalefet edebildikleri bir iletişim ortamı sunmaktadır. Bu bağlamda alternatif medya, sermayenin gücü karşısında başka bir dünyanın mümkün olduğunu düşünen ezilen sınıfların ve grupların ideolojilerini temel alarak kar amacı gütmeyen, toplumsal hareketlerin medyası olarak ifade edilmektedir (Çoban, 2014b: 169). Benzer bir şekilde Williams (Hamilton, 2000: 362), alternatif medyanın, baskın olana karşı ve ondan farklı bir toplumsal düzenin dile getirilmesini mümkün kılacak olan alternatif iletişime olanak sağladığını belirtmiştir. Ancak bu medyaların, alternatif medya olarak değerlendirilebilmeleri için ise kendi iç dinamikleri ekseninde belirli özelliklere sahip

olmaları gerektiği belirtilmektedir. Yaygın görüş ise alternatif medyanın, ana akım medyadan ekonomik ve ideolojik anlamda farklılaşmasıdır.

Downing'e (2001: 16) göre "Radikal medyanın görevi, sadece halkın reddettiği gerçekleri sunmak değil, hegemonik perpektifi sorgulayarak geliştirecek yeni yollar keşfetmek ve yapısal değişim için halkın güven duygusunu arttırmaktır. Dolayısıyla alternatif medya, toplumdaki muhalif grupların siyasi bilinçlerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır (Atton, 2008: 217). Downing (2001), radikal medya olarak kavramsallaştırdığı alternatif medyanın on özelliğinden bahsetmektedir:

- "Birincisinde alternatif medyadan basitçe söz etmenin neredeyse tezat bir şey olduğunu düşünür. Zira her şey bir noktada başka bir şeyin alternatifidir. Bir ölçüye kadar 'radikal' kavramının sınırlarının belirlenmesi alternatif medya kavramını sağlamlaştırmaya/kesinleştirmeye yardımcı olur.
- İkincisi, radikal medya, gözlemcinin ya da aktivistin bakış açısına bağlı olarak yapıcı güçlerin yanı sıra radikal negatif güçleri de temsil edebilir. Köktenci, ırkçı ya da faşist medya toplumu geri götürür ama bu medyalar da ana akımın dışında kadığı için radikaldir.
- Üçüncüsü, bazı durumlarda radikal medya, etnik azınlık medyasını da içerebilir. Hatta bazı durumlarda dini medyayı da içerebilir. Ama eşit ölçüde radikal kavramı her zaman bu medyaları tanımlayan uygun bir kavram olmayabilir. Bağlam ve sonuçlar, neyin radikal alternatif medya olarak tanımlanıp tanımlanamayacağına dair birincil rehberlerimiz olmalı. Radikal alternatif medya aktivistlerinin kullandığı her teknoloji, bugün de geçmişte de daha çok ana akım amaçlar için kullanılmıştır. Bu nedenle radikal medya ve ana akım arasında sınırları belirlemek zordur.
- Dördüncüsü olarak radikal medyanın ifade gücünün etkililiği bir yana dursun-radikal medya, radikalliğin derinliklerinde bir karmaşıklıktan muzdariptir. Örneğin; Amerika'da kadınlara oy hakkı için yayınlar yapan muhalif basındaki karikatürler eninde sonunda ataerkil stereotipleri yeniden üreten yayınlardır. Zira bu karikatürlerde çoğunlukla kaçınılmaz olarak erdemli, çoğu zaman kurban olarak, çok nadiren otorite figürleri olarak gösterilirler. Otorite figürleri olarak gösterildiğinde beyaz ve eğitimli kadın olarak gösterilirler.
- Beşincisi, sistematik baskı ve sansür nedeniyle, özellikle otoriter ve militarist rejimlerde medyalar yeraltına inmeye zorlanmışlardır.
- Altıncı olarak, radikal alternatif medya aktivistleri çok çeşitli ortamlarda bulunabilir. Radikal medyaların finansal açıdan genellikle tatmin edici olmaması

nedeniyle aktivistler yaşamlarını sürdürebilmek için ana akım medyada da çalışabilirler ve bu medyada radikal üretimler sunabilirler.

- Yedincisi bütün radikal alternatif medyanın ortak tek bir özelliği vardır, o da birilerinin kurallarını yıkıyor olmalarıdır. Fakat nadiren bunların hepsi her açıdan kuralları yıkar.
- Sekizincisi radikal medya, genellikle küçük ölçekli, fon desteği olmayan, finansal desteği az, bazen geniş ölçüde gözardı edilen kamunun öfkesine, korkusuna ya da aşağılamalarının hedefinde olan medyalardır. Bazen kısa ömürlü hatta epifenomenaldir bazen de onyıllar boyunca varlık gösterebilirler. Bazen kendine hayran bırakan bazen ise sıkıcı ve jargon yüklüdürler.
- Dokuzuncusuna göre radikal alternatif medya genellikle iki ağır basan amaca hizmet eder. (a) madun kesimlerin muhalefetini dikey olarak doğrudan iktidar yapısına ve iktidarın uygulamalarına yönelmelerine (b) politikalara ya da iktidar yapısının devamlılığına karşı dayanışma ve örgütlenmenin yatay olarak oluşturulmasına. Ama bu ister dikey olsun ister yatay olsun bu amaçlar iç içedir.
- Onuncu olarak radikal medyanın iç örgütlenmeleri konvansiyonel ana akım medyadan çok daha demokratik, eğilimler gösterirler.” (Downing, 2001: ix-xi).

Tim O’Sullivan, ‘alternatif’ olabilmek için, bir medya kaynağının, radikal toplumsal değişimi savunması gerektiğini iddia etmektedir. Aynı zamanda bu ürünlerin ‘demokratik/kolektivist bir üretim süreci’ kullanmaları ve kullandıkları içerik ve/veya tasarım ve dağıtım mekanizmaları için yeni istikametler peşinde koşmaları gerektiğini önermektedir (Waltz, 2005: 4). Rodríguez ise ‘yurttaş medya’ tanımında ‘progresif’ hareketlerle ilişkili olmayan ya da çeşitliliğe saygı göstermeyen ürünleri açıkça reddederek bu kavramın içine ırkçı ve aşırı sağcı medyayı dahil etmemektedir. Waltz da benzer bir biçimde genellikle aktivist medyaların alternatif olarak tanımlanabileceğini savunarak sol görüşü ve anarşist siyaseti benimseyen bu medyaların toplumsal değişikliği hedef alarak kar amacı gütmeyen ve eğitimli seçkinler yerine ortalama insanın katılımına ağırlık verdikleri için alternatif olarak tanımlandığını belirtmektedir (Waltz, 2005: 4). Atton da (2014a: 29) benzer bir biçimde alternatif medyanın, aktivist felsefeye bağlı üretim ve dağıtım yöntemlerini uygulayan bir özellikte olduğunu belirterek ilgilendikleri alanın yeni ortaya çıkan meseleler olduğunu ifade etmiştir. Ona göre bu meselelerle ilgilenmek “eylem için enformasyon”u zamanlıca ve hızlıca yaratmaya dayanan, alternatif medyanın doğasında vardır. Couldry ise alternatif medya pratiklerini ana akım medyanın rekabetçi yapısının baskınlığı, sembolik sınırları ve hiyerarşileri bağlamında ele alarak alternatif medyayı, ana akım medyanın gücünün işleyişine

meydan okuyan ve özünü sorgulayan özellikte olduğunu ileri sürmüştür (akt. Vatikiotis, 2014a: 89).

Alternatif medya ile ilgili önemli kaynaklardan biri olan Alternatives in Print'in editörleri, bir yayıncının belirttikleri üç kriterden en az birini taşımaları sonucunda alternatif olabileceklerini iddia etmişlerdir. Bu kriterler;

- Yayıncı gayri ticari olmalı, “yayının temel hareket noktasının kâr derdi değil fikir derdi olduğu”nu göstermeli;
- Yayınlarının konusu “toplumsal sorumluluk ya da yaratıcı ifade ya da genellikle ikisinin bir bileşimi”ne odaklanmak;
- Son olarak, yayıncıların kendilerini alternatif yayımlar olarak tanımlamaları yeterlidir (Alternatives in Print'den akt. Atton, 2014a: 31-32).

Hamilton'da benzer bir biçimde alternatif medyayı ana akım medyadan ayırmak için alternatif medyanın ‘gayri-profesyonelleşmesi, gayri-sermayeleşmesi ve gayri-kurumsallaşması’ gerektiğini savunmaktadır (Atton, 2014a:50). Mouffe'nin ‘politik olan’ı belirli bir alana ya da sisteme sınırlandırmayan kavramsallaştırmasından hareketle Bailey vd.’ (2008: 5) bütün bir toplumu politik demokratik eylemler için geçerli alanlarla eşit ölçüde birbirinden farklı açılardan da (okul, aile, işyeri, cemaat, alternatif medya) görür. Politik olan’ı oluşturan şeylerin genişletilmesi cinsellik, toplumsal cinsiyet, kültürel kimlik, mücadeleler vb.’ne demokratik proje içinde imkan tanır. Navaro da benzer bir düşünce ile alternatif medyada ana akım medyanın tersine toplumu sorgulayıcı haberlere yer verildiğini belirterek, alternatif medyanın ana akım medyaların görmezden geldiği kişilerin sesi olduğuna dikkat çekmektedir. Kısacası alternatif medya, Navaro’ya göre yok sayılanları görünür kılmaktadır (Karlı ve Budak, 2012: 254).

Alternatif medyanın özelliklerine değinen Albert ise (1997), alternatifliğin kurumun örgütlenme ve işleyiş yapısıyla da ilişkili olduğunu ifade ederek alternatif olarak değerlendirilecek bir kurumun şu özelliklere sahip olması gerektiğinin altına çizer:

“Alternatif bir kurum olmanın, kurumun örgütleniş ve işleyişiyle de ilgisinin olması gerekir. Bu anlamda alternatif olmanın pratik koşulları şunlardır: Alternatif medya çalışanları arasındaki gelir farklılıkları azaltılmalı; çalışan kişiler açısından çalışma koşulları arasında ciddi farklılıklar olmamalı; tipik güç ve kararları etkileme hiyerarşileri azaltılmak ve olanaklar elverdiği ölçüde tamamen kaldırılmalı; aşılması güç engeller karşısında bile, iş bölümünün toplumsal cinsiyet ve ırka göre tanımlanması azaltılmalı; izleyiciler/okuyucularla ilişkiler, kuramlarda uyulmaya çalışılan değer ve normlara uygun olmalı, onları geliştirmelidir, özellikle açıklık, diyalog ve eksiksiz bir iletişim değer ve normlarına uygun olmalı; başka alternatif medya projeleriyle ilişkiler destekleyici nitelikte olmalıdır” (Albert'ten akt. Balcı, 2012: 281).

Genel olarak alternatif medyanın özelliklerine bakıldığında, kar amacı gütmeyen kurumsal ve ekonomik anlamda bağımsızlığı temel alan yapılardır. Ana akımda yer verilmeyen konuları ele almak için yani belirli bir amaç uğruna var olur ve mücadele eder. ‘Yer altı, alt kültür, Do it Yourself- Kendin Yap (DIY) bu medya türünü ifade eden sözcüklerdir. Alternatif medya; yoksulların, işsizlerin, marjinal siyasi partilerin, feministlerin ve diğer konformist olmayan insanlara hizmet eden yapılardır (Karlı ve Budak, 2012: 252). Yani alternatif medya, haklın sesidir ve halkın gözüyle olayları aktarmaktadır. ‘Web sitesi, radyo, tv, gazete’ olarak alternatif medyalar, sivil toplumun, sendikaların, işçilerin, köylülerin vb. sorunlarını, haberlerini konu almaktadırlar (Maazou’dan akt., Köse, 2007: 251). Çünkü alternatif medya, toplumsal yararı göz önünde bulundurmaktadır.

Alternatif medyanın kaynağı halktır ve haberlerin arka planını sorgulayarak halka ulaştırmayı amaç edinmektedir (Bilik Yıldırım, 2012: 66). Atton (2014a: 28), ana akım medyadaki habercilik anlayışının değiştiğini, bu bağlamda araştırmacı haberciliğin giderek zayıfladığını ileri sürmüştür. Ona göre bu ortamda alternatif gazetecilik, bizlere, gizlenen gerçekleri sunarak kar amacı gütmeksizin fikirlerin serbestçe dolaşımına hizmet etmektedir. Alternatif medya anaakım medya ile bir rekabetin çok ötesinde, kendi yenilikçi dağıtım biçimlerini geliştirecek ölçüde ileriye giderek aktif olarak anaakımın ekonomik şartlarını reddeder (Atton, 2002: 50).

Ayrıca alternatif medyanın her bir alanında (tarzlarda, katkılarda, bakış açılarında) halihazırda olabildiğince çokkültürlülük bulunmaktadır (Atton, 2014a: 23). Ana akım medya, kaynak olarak, seçkin grupların üyelerinden geniş ölçüde yararlanırken, alternatif medya, çok daha geniş bir ses çeşitliliği sunmaktadır. Bunlar arasında genellikle yerel topluluklar, protestocular ve aktivistler yer alır: seçkinlerin ayrıcalıklı seslerine kıyasla sıradan seslerdir (Atton, 2008: 220). Böylelikle alternatif medyanın özellikle sıradan insanları haber kaynağı olarak öne çıkararak, geleneksel uzmanlık ve otorite kavramlarına meydan okuduğu söylenebilir (Atton, 2008: 214).

Bunun yanında Atton (2014a: 120), ‘toplumsal sorunlara duyarlı, anaakım medyada yer almak istemeyen ya da görüşleri nedeniyle kendisine yer bulamayan, politik birikimi ve ilgisi yüksek, sosyal medyayı iyi kullanan bir alternatif haberci grubunun’ da ortaya çıktığını belirtmektedir. Yeni iletişim teknolojileri sayesinde okuyucular da hem tüketici hem üretici olarak konumlanabilmektedir (Lievrouw, 1994: 354). Yani okuyucular, alternatif medyanın haber üretim sürecine dahil edilerek pasif konumdan aktif bir konuma geçirilmektedirler. Benzer bir şekilde Nick Couldry (2000), alternatif medyanın, “sıradan insanlara” medya yapımcıları olma fırsatı tanıdığını savunmaktadır. Çünkü bu ortamda katılımcılardan profesyonel olmalarının beklenmediğini, ön eğitim ya da staj talep edilmediğini ileri

sürmektedir (Atton, 2008: 216). Couldry'a göre örneğin Seattle olaylarında hareketin medyası olarak bilinen Indymedia, uzmanların elinde değildi. Indymedia'nın dünya genelindeki haber ve yorumları, doğrudan deneyimlerinden aktarılmaktaydı. Irkçılık ya da polis şiddeti ile ilgili aktarılan haberler bu duruma örnek verilebilmektedir. Couldry'nın bir diğer örneği ise Wikipedia katılımcıdır. Yalnızca üniversitelere ve diğer araştırma kurumlarına bağlı akademisyenlerden faydalanan geleneksel ansiklopedilerin aksine, çok daha geniş bir "uzman" havuzundan bilgilerin geldiğini belirtmektedir. Bu örneklerden yola çıkarak Couldry, alternatif medyanın, amatörleri cesaretlendirip, bilgi ve uzmanlıklarının farkına varmalarında etken olduğunu vurgulayarak bu şekilde ana akım medyanın sembolik biçimler üretme tekellerine karşı koymakta olduklarını ve ana akıma karşı gerçeklik ürettiklerini ifade etmektedir (akt. Atton, 2008: 215-216).

Bu gerçeklikle alternatif medyada sıradan insanların temsili, onları kahramanlar ya da kurbanlar olarak ayrı bir tarafa koymaz, seçkin grupların sesiyle eşit derecede duyulma hakları olduğunu ortaya koymaktadır (Atton, 2008: 221). Dolayısıyla alternatif medyalar, çalışan insanlar, cinsel azınlıklar, işçi sendikaları, protesto grupları, sahipler, yöneticiler ve üst düzey profesyonellerden oluşan elit grupla olan ilişkilerinde aşağı statülere sahip insanları cesaretlendiren ve kendi haberlerini yapmaya teşvik eden bir medya olarak vurgulanmaktadır (Çoban, 2014b: 135). Downing (2014b: 41-42), göçmen işçilerin ve siyasi mültecilerin, yerleşik etnik azınlıkların ve yerli toplulukların, kadın hareketinin, eşcinsel ve emek medyalarını bu duruma örnek vermektedir. Hatta aşırı sağcı ve faşist medya, yerel sorunlar medyası, etnik azınlık medyası, dindar medya ve hobi medyasını da içerikleri farklı olsa da alternatif medyaya örnek teşkil ettiğini söyleyerek internetin etkileşim potansiyeli sayesinde "alternatif"liğine giderek yükseldiğini ifade etmiştir.

Alternatif medyaların interneti kullanarak sayıca fazlalaşması ve konularına göre farklılık göstermesi, bu alanda yapılan çalışmaların da artmasını beraberinde getirmiştir. Bailey, Cammerts ve Carpentier, (2008) alana ilişkin kuramsal çalışmaları analiz etmişlerdir. Alternatif medya yaklaşımlarını; topluluk medyası, sivil toplum medyası, ana akıma karşı alternatif medya ve rizomatik medya olarak sınıflandırarak açıklamaya çalışmışlardır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde belirtilen kuramsal yaklaşımlar tek tek ele alınarak incelenecektir.

3.5 Alternatif Medya Yaklaşımları

Alternatif medya çalışmaları, neoliberal politikaların 1990'lı yıllarda etkisini göstermesiyle birlikte akademik anlamda önem kazanmaya başlamıştır (Taylan, 2008: 109). Çalışmalar, genellikle ana akıma karşı alternatifliği tanımlama üzerine yoğunlaşsa da

alternatif medyayı kuramsallaştırmak için çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda Bailey, Cammaerts ve Carpentier'in (2008) 'Understanding Alternative Media' adlı çalışmaları, alternatif medyanın çeşitliliğini ve ilişkiselliğini ortaya koyma bakımından önem kazanmıştır. Bailey vd. (2008: 3), alternatif medyayı tanımlamaya ilişkin önerdikleri yaklaşımlarını;

- Topluma hizmet medyası,
- Sivil toplum medyası,
- Ana akıma karşı alternatif medya
- Rizomatik medya olarak sınıflandırmışlardır.

Taylan, bu sınıflandırmanın 'farklı türdeki alternatif medya arasındaki sınırların belirsizliğini bir ölçüde ortadan kaldırmaya ve mevcut çeşitliliği net bir biçimde tanımlamaya yönelik' olduğunu belirtmiştir (Taylan, 2012: 21) Bu bölümde Bailey vd.'nin önerdikleri dörtlü yaklaşımlar açıklanmaya çalışılacaktır.

3.5.1 Birinci Yaklaşım: Topluluğa Hizmet Etmek

Birinci yaklaşımda, 'topluluk kavramı' ön plana çıkarılarak topluluk medyasının işlevselliği üzerinde durulmaktadır. Topluluk kavramının coğrafi boyutu, medya erişimi ve katılımı dikkate alınarak yaklaşım açıklanmaya çalışılmıştır. Coğrafi boyutu anlamında topluluk, tarihsel bağlamının yanında günümüzde iletişim teknolojileri ile dönüştüğü yeni oluşum biçimleri ekseninde ele alınır (Bailey vd., 2008: 7). Bailey vd. (2008: 8), topluluk ile ilgili yapısal kavramlaştırmalarını yeniden tanımlamıştır:

- Coğrafi olanları, olmayanlarla bütünleyerek
- Yapısal/somut olanları kültürel olanlarla bütünleyerek.

Bailey vd. (2008:8), topluluğu coğrafya ötesi olarak değerlendirerek bu tanımlamalarının ilkinde topluluğu, çıkar topluluğu olarak (bkz. Clark 1973: 411ff.) tanımlamıştır. İkinci tanımlamada ise topluluğu yorumlayıcı, anlam ve hayali cemaatler kavramları ile bağlantılandırarak açıklamaktadır. Birinci tanımlamada, toplulukların, ortaya çıkmasının ya da varlıklarının nedenlerinin ortak bir çıkara dayandırıldığı ileri sürülmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin (ICT) günlük hayata etkisiyle toplulukların yalnızca coğrafi tanımlı alanlarda değil, sanal alanlarda da biçimlendiğini göstermiştir. Çevrimiçi olarak tanışmadan önce birbirini tanımayan insanlar, ortak çıkarlar etrafında örgütlenmiş ve bir araya gelmiştir. İkinci tanımlamada ise topluluk, insanlara dışarıdan empoze edilen bir şey değildir. Bir topluluk, üyeleri tarafından aktif olarak inşa edilir ve bu üyeler bu inşadan birer kimlik türetirler. Aynı zamanda bu perspektif, bir topluluğa ait olma hissinin diğer topluluklara ya da

toplumsal yapılara yakınlığın dışarıda tutulmasını gerektirmeyen, topluluğun değişken ve durumsal olarak yorumlanmasına olanak sağlar (Bailey vd., 2008: 9-10).

Topluluğun (ve kurucu alt grupların) medyaya erişimi ve katılımı bağlamında ise topluluk medyasının ‘sıradan insanlara’ kendilerini anlatabildikleri bir alan yaratması bakımından topluluğu güçlendiren bir etkisi olduğu iddia edilmektedir (Carpentier, 2014b: 226-227). Topluluğun erişimi ve katılımı açısından topluluk medyasını Berrigan (1979: 8) şöyle tanımlamıştır:

“Topluluğun üyelerinin, istedikleri zaman bilgi, eğitim, eğlenceye erişebilecekleri medya organlarıdır. Topluluğun planlamacı, yapımcı, oyuncu olarak katıldığı medya organlarıdır. Topluluktan ziyade topluluğun ifade araçlarıdır”

Topluluğa hizmet etmeye odaklı bu yaklaşımda, yayıncı ve topluluk arasındaki ilişki ön planda tutularak topluluk medyası, topluluğun üyeleri tarafından çoğunlukla erişimi sağlama ve kolaylaştırma amacı güder. Aynı zamanda ‘sıradan insanlara’, seslerini duyurmaları ve kendi ideoloji ve temsillerini yaymak için sorumluluk alma fırsatı verilir. Topluluğun alakalı bulduğu konular, topluluğun üyeleri tarafından tartışılabilir. Bu durum, üyeleri, beyanlarının, yayını yapılacak kadar önemli olduğunu hissettirerek güçlendirir. Tek taraflı, dezavantajlı, damgalanmış, hatta baskı gören toplumsal gruplar, öz kimliklerini güçlendirmek, dış dünyaya bu kimliğin manifestosunu yapmak ve böylece toplumsal değişim ve/veya gelişim sağlamak için alternatif medya tarafından açılan iletişim kanallarından faydalanır (Bailey vd., 2008: 14).

Vatikotis (2014a: 79-80), bu yaklaşım doğrultusunda Kuzey Amerika’da “topluluk medyası”nın, radyo ve televizyon kanallarının topluluğun katılımını amaçlayan, ticari olmayan, demokratik organizasyonlar olarak kurulmasıyla doğduğunu belirtmiştir. Avrupa’da ise taban hareketlerinin, öğrencilerin ve azınlık gruplarının kurduğu korsan “özgür” radyo kanalları ve yerel/bölgesel/mahalle radyo ve televizyonlarının gelişiminin topluluk medyasının ortaya çıkışına zemin hazırladığını ifade etmiştir. Taylan (2008: 115) ise Türkiye’de özellikleri tam olarak kesişmese de bu yaklaşıma örnek olarak AGOS gazetesini göstermiştir. Genel olarak bu yaklaşımın, medyanın topluluğun hizmetine yönelik nasıl kullanılacağı sorunsalıyla ilgilendiği söylenebilir (Bailey vd.’den akt. Köksalan, 2014b: 261).

Bailey vd. (2008: 15), bu yaklaşımın yalnızca bir topluluğa yönelmesinin aynı zamanda topluluğa bağımlı olma durumunu da yaratabileceğini belirtir. Ayrıca medyanın ağırlıklı olarak tek yönlü iletişim tabanlı olması, iki yönlü iletişim becerileri ve ilgisinin eksik görülmesi nedeniyle, topluluğun ilgisinin yeterli olamama ihtimali üzerinde durmaktadır. Bununla birlikte tek yönlü iletişime yönelik belirli teknolojiler yaygınlaşırken, iki yönlü iletişime yönelik teknolojilerin azlığı, bu sorunu daha da şiddetlendirebilir. Dahası, topluluk

kavramı, coğrafi anlamına indirgendiğinden bu indirgenme, alternatif medyayı, giderek topluluğa hizmet etme rolünün vurgusunu azaltarak ve sonunda hayatta kalabilmek adına ticari medya biçimlerini benimsemesine yol açabilir ve küçük ölçekli medya konumuna hapsedebilir.

3.5.2 İkinci Yaklaşım: Ana Akım Medyaya Alternatif Olarak Alternatif Medya

Alternatif medyayı tanımlayan ikinci yaklaşım, ‘alternatif’ kavramına odaklanır. Bu yaklaşımda ‘alternatif’ kavramı iki düzeyde ele alınır. Birincisinde, alternatif medya, ana akım medyanın örgütsel ve içerik düzeyinde tamamlayıcısı olarak değerlendirilir. İkinci düzeyde ise alternatif medya, söylemsel mücadele bağlamında ele alınır (Bailey vd., 2008: 15). Bu çerçevede de Downing ve ark. (2001), alternatif ya da radikal medyayı, ‘genellikle küçük ölçekli’, ‘hegemonik politikalara, önceliklere ve perspektiflere karşı alternatif bir tasavvur’ olarak tanımlar. Bu bağlamda alternatif medyanın, alternatif örgütlenme biçimi ile alternatif söylem ve temsil olanakları içermesi, alternatif format ve türleri kullanması, katılımı önemsemesi gibi özellikleri ön plana çıkmaktadır (Carpentier, 2014b:227). Bu yaklaşımda alternatif medya, sözde gerçeklik odaklı ana akım medya tekniklerine karşı, ahlaki ve siyasi düzeltmeler sunarak (Atton, 2008: 223) ana akım iletişim kanallarında az ya da yanlış temsil edilenlerin ‘ideolojilerine’ ses vermek amacıyla var olmaktadır (Bailey vd., 2008: 16).

Bu yaklaşımda büyük ölçekli ana akım medya, piyasanın baskısını hissederek üretimini gerçekleştirirken alternatif medya, ‘üçüncü sektör’ olmanın, medya örgütleri için hala bir seçenek olduğunu ortaya koymaktadır (Bailey vd., 2008: 18).. İçerik düzeyindeyse, alternatif medya, ana akım medyada oluşturulanlardan farklı fikirler, temsiller ve söylemler öne sürebilir. Bir başka deyişle Bailey vd.’ne (2008) göre ana akım medya, ‘ortak aklın’ dominant biçimlerini doğallaştırmada hayati bir rol oynar. Bununla birlikte, ikincil gruplar, kamusal alanda marjinalleştirilenlerin, yanlış ve yetersiz temsil edilenlerin görüşlerinin konformist olmayan ve bazen hegemonya karşıtı olan temsillerini üretmek adına, söylemsel direniş pratiği aracılığıyla, güçlerini hegemonik anlamlara karşı koymak için geliştirirler. Alternatif medya da bu sosyal gruplara (diğerlerine) bu konformist olmayan ve hegemonya karşıtı temsilleri üretme imkanı sağlayan mevcut birçok alandan biridir (Bailey vd., 2008: 17). Bu bağlamda alternatif medyanın, (eski ve yeni) çeşitli toplumsal hareketlere, azınlıklara ve alt/karşı kültürlere ses verme eğilimi ve öz temsil vurguları, toplumsal seslerin çokluluğunu ifade ederek daha çeşitli bir içerik ile sonuçlanabilir. Aynı zamanda, ana akım medyadaki ‘profesyonel’ çalışmanın üretim değerlerinin reddedilmesi, biçim ve çeşitlilik doğurur (Bailey vd., 2008: 20). Herman ve Chomsky ana akım medyayı, monolitik ve değişmez olarak betimlemektedir. Bu bağlamda ana akım medya, sıradan insanların medya üretimine

erişimlerini kısıtladığı gibi haberlerdeki sunumlarında da marjinalleştirmektedirler (Atton, 2008: 215). Waltz, benzer bir şekilde engellilerin, siyahi insanların, çocukların ve yoksulların nadiren ana akım medyanın içeriğini etkileyebildiklerini belirtmiştir (Waltz, 2005: 26). Waltz'a (2005: 25) göre alternatif medya ise (ırk', cinsiyet, cinsellik, engellilik ve inançları vb. nedenlerle) marjinalleştirilen tüm insanları bir araya getiren, onların ihtiyaçlarına hizmet eden ya da bu insanlar tarafından üretilen toplumsal kaynaşmayı, öz temsili ve güçlenmeyi sağlayan bir arenadır. Çünkü alternatif medya, fikirlerin serbest akımına kar sağlamaktan daha çok önem vermektedir (Atton, 2012: 12). Bailey vd. (2008), ana akım medyaya alternatif olarak alternatif medyayı şu şekilde özetlemiştir:

Ana akım medya:

- Geniş ölçekli ve büyük, homojen izlerkitleye bağlı,
- Kamu kurumu ya da ticari şirketler
- Profesyonelerin istihdam edildiği dikey (hiyerarşik)örgütler
- Egemen temsil ve söylemlerin taşıyıcısı

Altematif medya ise şu konularda karşıt konum almaktadır:

- Küçük ölçekli ve spesifik topluluklara uyumlu dezavantajlı guruplara şans veren ve çeşitliliğe saygı gösteren
- Devletten ve pazardan bağımsız
- Çeşitlilik ve demokratikleşme çerçevesinde izlerkitlenin erişimini ve kolaylaştırmaya izin veren yatay yapılı (hiyerarşik olmayan)
- Öz temsillerin önemini vurgulayan, mümkün olduğunca egemen olmayan karşı hegemonik söylemlerin ve temsillerin taşıyıcısıdır (Bailey vd., 2008: 18)

Bu yaklaşımda alternatif medya, geniş kitlelere ulaşma kapasitesi sınırlı ve ses vermeye çalıştıkları bazı toplumsal gruplar kadar marjinal olarak addedilebilir. Alternatif ve hegemonya karşıtlığını marjinalleştirmenin (ya da onu olumsuz bir biçimde, örneğin saflık, alakasızlık veya lüzumsuzluk ile eşdeğer görmenin) temel sonuçlarından biriye, 'marjinal' olarak tanımlanana verilen düşük siyasi önceliktir ki bu durum, bazı ülkelerde bu alternatif medya örgütlerinin bu sürekli düşüşünü giderek güçlendirmiştir (Bailey vd., 2008: 20).

Tablo 3.1 Alternatif Medyayı Tanımlamak

Mülkiyet	Mülkiyetin Örnekleri
Amaç	☐ Ticarileşmenin reddi ☐ İnsani, kültürel, eğitimsel, etnik amaçların iddiası ☐ İktidar yapısına ve davranışına muhalefet ☐ Destek, dayanışma ve network (ağ/şebeke) kurmak
Finans kaynakları	☐ Devlet ya da yerel yönetim ödeneklerinin reddi ☐ Reklam gelirlerinin reddi
Düzenleyici izin	☐ Farklı kurumlar tarafından denetlenmek ☐ Bağımsız ☐ Başkasının kurallarını uymamak direnmek
Örgütsel yapı	☐ Yatay örgüt ☐ ‘Tam’ katılıma elverişli ☐ İletişimin demokratikleştirilmesi
Profesyonelleşmenin eleştirilmesi	☐ Gönüllü sorumluluğun özendirilmesi ☐ Profesyonel olmayanların erişim ve katılımı ☐ Haber seçiminde farklı ölçütler
Mesaj içeriği	☐ Egemen söylemlerin ya da temsillerin eksiklerini gidermek ve aksini iddia etmek ☐ Hegemonik politikalara, önceliklere ve bakış açılarına alternatif vizyonlar geliştirmek
Dinleyici ve/veya tüketiciyle ilişki	☐ Kullanıcı/tüketici kontrolünün derecesi ☐ Dinleyiciler/tüketiciler tarafından ifade edilen ihtiyaçlara ve amaçlara izin verilmesi ☐ İletişimin demokratikleştirilmesi
Dinleyicinin bileşimi	☐ Genç insanlar, kadınlar, kırsal nüfus ☐ Çeşitlilik ve çokluk
Dağıtım alanı	☐ Bölgesel ya da ulusaldan ziyade yerel
Araştırma metodolojisinin doğası	☐ Niteliksel, etnografik ve uzun dönemli araştırma

Kaynak: Bailey vd., 2008: 19

3.5.3 Üçüncü Yaklaşım: Alternatif Medyayı Sivil Toplumla İlişkilendirmek

Alternatif medya, bu yaklaşımda sivil toplumun bir parçası olarak açıklanmaktadır. Bailey vd., (2008: 23) bu yaklaşımı açıklarken sivil toplum kavramsallaştırmasını Gramsci’ye dayandırmaktadır. Gramsci, sivil toplumu, egemenliğin rıza ya da hegemonya tarafından üretildiği ve yeniden üretildiği bir alan olduğunu kabul etse de devlet ve piyasadan ayrı tutmuştur. Aynı zamanda sivil toplumu, hegemonyanın sorgulanıp karşı koyulabileceği bir alan olarak belirtmiştir. Yani sivil toplum, siyasi ve ekonomik sistemin alternatif kavramlaşmalarının gelişip serpilebileceği alandır. Gramsci’nin diyalektik sivil toplum

anlayışı, onu hegemonya üzerinde bir mücadele alanı olarak göreyerek, ‘asıl çelişkiyi devlet ve sivil toplum arasında görmek yerine bir çelişki ve çatışma analizine’ olanak verir. (Macdonald’dan akt. Bailey vd., 2008: 21). Sivil toplum üzerine Neo-Gramscici perspektifler, devlet ve piyasa aktörleriyle kısmen örtüşüp iç içe giren ancak yine de oldukça bağımsız olan bu alanı, nispeten devlet ve piyasadan özerk olarak kabul eder. Hem, toplumsal değişim ve hegemonya karşıtlığı için harekete geçen örgütlü vatandaşlarla, hem de hegemonyayı yeniden üretilip, değişime direnen gerici güçlerle ilişkili görür. Bu perspektife göre sivil toplum, ‘derin katmanları kapsayan (özellikle aile), ekonomi ve devlet arasındaki toplumsal etkileşim katmanını, kuruluş katmanını (özellikle gönüllü kuruluşlar), toplumsal hareketleri ve iletişim biçimlerini’ temsil eder (Cohen ve Arato’dan akt. Bailey vd., 2008: 21-22).

Sivil toplum medyası, kurumsal anlamda organize olan sınırları belli bir yapıda işlevsellik gösteren medyalardır (Taylan, 2012: 27). Alankuş (Bekiroğlu, 2012: 149), sivil toplum medyasını, "ya doğrudan sivil örgütlerle hareketlerin (sendikalar, meslek örgütleri, vakıflar, demekler, gönüllü kuruluşlar, inisiyatifler gibi) sahipliğiyle var olan ya da arkasında örgütlü bir kamusal destek bulunan, böylelikle çoğunlukla ticari nitelik taşımayan medya kuruluşları" olarak açıklamaktadır. Bununla birlikte sivil toplum medyası, kar amacı gütmeyen kuruluşlar olmaları bakımından ana akımdan farklı örgütlenme şekline sahiptir (Bekiroğlu, 2012: 149). Özetle sivil toplum medyası, yurttaşların katılımına açık olan demokratik iletişim kanalları olarak özgür gündemler yaratmaktadır (Taylan, 2012: 28).

Sivil toplum medyası da kar amacı gütmeyişinden dolayı reklamcılığı, ana gelir kaynağı olarak reddetmektedir. Bu durum onları bazen finansal güvensizliğe sürükleyip, bir finansal krizden ötekine savurmaktadır. Bununla birlikte, baskıcı devlete karşı birer tehdit olarak algılanabilmektedirler. Amaçları, devlet aygıtlarının müdahalesini tetikleyip, kimi zaman hayati tehdit bile oluşturabilmektedir (Bailey vd., 2008: 25).

3.5.4 Dördüncü Yaklaşım: Rizom Olarak Alternatif Medya

Dördüncü yaklaşım, alternatif medyayı Deleuze ve Guattari’nin (1987) rizom metaforuna dayandırarak tanımlamaktadır. Rizom metaforu, rizomatik ve arbolik (arbohic) düşünüşün birlikte ele alınışına dayanmaktadır. Arbolik, doğrusal, hiyerarşik ve yerleşik bir yapıdır ve dallarının daha küçük ve daha az kategorilere bölünmeye devam ettiği soy ağacı benzeri bir yapı olarak açıklanmaktadır (akt. Bailey vd., 2008: 26). Gilbert (2012), bu açıklamayı şöyle özetlemiştir:

“Ağaçlar dikey şekillidir ve kökleri dipte açık bir şekilde belirlenmiştir. Gövdeleri, dalları ve yaprakları tepe kısmındadır. Yazarlar, bu karşıtlığı, farklı örgütlenme ve hatta farklı düşünme türleri arasında ayırım yapmak için bir yöntem olarak görür. Ağaç benzeri ya da “ağaç tipinde” sistemler; hiyerarşi, düzen ve durağanlık eğilimleriyle karakterizedir. “Rizomatik” sistemler, yataylık ve farklı

boğum ve noktalar arasındaki çoklu ve karmaşık bağlantılarla karakterizedir. Bu ayrımlar sosyal örgütlenmenin, düzen merkezli ve otoriter topluluk ve kuruluşlardan (örneğin, Katolik Kilisesi) daha demokratik ya da anarşik sosyal ilişkiler bütününe kadar (örneğin internet kullanıcıların karşılıklı dosya paylaşımında bulunduğu alanlar), çok sayıdaki gerçek sistemi üzerinde uygulanabilmektedir. Aynı zamanda bu ayrımı düşünce sistemlerine uygulamak da mümkündür. Deleuze, ilk felsefi yazılarından bazılarında bu konuyla ilgilenmiş ve maddi dünyayı önyargılı kategorilere bağlı olmadan görece alternatif bir gelenek tanımlamaya çalışmıştır. Buradaki ayrımı, ağaç tipi ile rizomatik arasındaki ayrıma benzer şekilde değerlendirebiliriz. Ağaç tipi düşünce, dünyaya aşkın bir pencereden bakarak nesnelere bir Tanrı gözüyle yaklaşırken rizomatik düşünce, dünyaya yerden bakar. Deleuze ve Guattari'nin fikirlerinin antikapitalist hareket açısından imaları, antikapitalist hareketin mevcut uygulamalarının birçoğunu değerlendirmeye yöneliktir. Merkezileştirilmemiş, lider yoksunu, şebekelenmiş çok sayıda antikapitalist hareket kesinlikle rizomatik yapıdadır” (Gilbert, 2012: 202-203-205).

Doğrusal olmayan, anarşik ve yerleşik olmayan rizomatik düşünüşte ağaçlar ya da köklerinden farklı olarak herhangi bir nokta herhangi bir noktaya bağlanabilir (Deleuze ve Guattari'dan akt. Bailey vd., 2008: 26). Sakolsky (1998) gibi yazarlar Deleuze ve Guattari'nin metaforunu, alternatif medyayı, rizomatik medya olarak tanımlamak için kullanmışlardır. Diğer üç yaklaşımı kapsayıcı nitelikte olan rizomatik medya yaklaşımı alternatif medyanın üç boyutuna odaklanmaktadır: sivil toplumun dönüm noktasındaki rolleri, belirsizlikleri, piyasa ve devletle karşılıklı bağlantıları ve bağları (Bailey vd., 2008: 27).

Bu bağlamda ilk boyutta, alternatif medya olarak rizomatik medya, sivil topluma ilişkin organizasyon ve hareketlerin kavşak noktası rolündedir. Örneğin, rizomatik bağlantılar alternatif medya örgütlerinin yerel topluluklarla bağlantılı kalabilip aynı zamanda yerel ötesi ağlara da katıldığı örgütsel yapılar hakkında düşünmeye izin verir. Bu yerel ötesi ağlar, alternatif medya örgütlerinin çeşitliliğinin akışkan eklemlenmeleri ile nitelendirilir. Böylelikle rizomatik yaklaşım, yerel ve küreselin alternatif medya içinde birbirine nasıl dokunduğunu ve güçlendirdiğini kavramsallaştırmanın yolunu açarak, alternatif medyayı yerel ve küreselle olan ilişkisi içinde ikili bir konumlandırmadan kaçınımda araçsal bir nitelik taşır (Bailey vd., 2008: 27).

Carpentier (2014b: 228) benzer bir şekilde rizomlar gibi alternatif medyanın da sınırları aşan ve yerel medya arasında eklemler (bağlar) kurabilen bir yapıda olmasına değinerek geniş sivil toplum ağlarının bir parçası olduğunu ve çeşitli organizasyonlar, hareketler için buluşma noktası ve katalizör işlevi gördüğünü belirtmektedir. Bu yaklaşım sivil toplum ve demokrasiye atfedilen önemin üzerine inşa edilip genişletilmiştir. Alternatif medyaya sivil toplum yaklaşımının aksine, alternatif medyanın öneminin tasvirindeki vurgu, kamusal alanın bir parçası olmasında değil, onun farklı hareket ve mücadelelerden insanların

buluşması ve iş birliği yapmasına olanak sağlayan katalizör görevi görmesinde ve dönüm noktası konumunda olmasındadır. Bu kişiler örneğin kadınların, köylülerin, öğrencilerin veya ırkçılık karşıtlığı gibi hareketlerin üyesi olan insanlar olabilir. Bu doğrultuda, alternatif medya, yalnızca, belirli bir konuya ilişkin insanlara ses veren bir araç olarak değil, ayrıca tarafsızlık ve nötrlüğün yeniden ifade edilebileceği ve halihazırda eşitlik (ya da diğer sorunlar) için çeşitli mücadele türlerinde aktif olan insan ve örgütleri toplamada bir alan olarak işlev görmektedir (Bailey vd., 2008: 29).

Rizomatik yaklaşımın ikinci boyutu alternatif medyanın belirsizliğidir. Hem daha geniş bir ağına parçası olarak, akışkan sivil topluma gömülü olması hem de devlet ve piyasaya karşı antagonistik ilişkileri alternatif medyanın kimliğini ana akım kamusal ve ticari medyaya alternatif oluşuyla oldukça belirsiz kılmaktadır. Bu yaklaşımda bu belirsizliğin ve olumsuzluğun (contingency) tanımlayıcı temel öğeler olduğu savunulur. Örneğin, aktivist radyo istasyonları ve bağımsız medya merkezleri, varlıklarını gerektirdiğinde ortaya çıkmakta ve çoğunlukla sessizce ortadan kaybolup ya da başka bir medya aktivitesine dönüşmektedirler (Bailey vd., 2008: 27). Bu bağlamda alternatif medya, ana akım kamusal ve ticari medyanın katılımının aksine, (topluluğun) medya örgütlerinin değişkenlik ve durumsallığını vurgulamayı mümkün kılar. Alternatif medya kimliğinin belirsizliği, yalnızca varlıkları ve işleyişleriyle bile kamusal ve ticari medya örgütlerinin katılım ve kesinliklerini sorgulayıp, istikrarlarını bozabilecekleri anlamına gelir. Aynı zamanda, bu belirsizlikleri, alternatif medyanın (bir bütün olarak) kontrol edilmesini ve kanun ile etrafının çevrilmesini zorlaştırır ki bu durum da bağımsızlıklarını garantiye almalarını sağlar (Bailey vd., 2008: 29-30).

Üçüncü boyut ise alternatif medyanın devlet ve piyasa ile olan bağlantısıdır. Alternatif medya tamamen piyasa ve/veya devlet dışında faaliyet göstermez ve böylece (ana akıma bir alternatif oluşuyla) piyasa ve devlete karşı antagonist ilişkisini yumuşatır. Bir başka deyişle, salt hegemonya karşıtı değillerdir, piyasa ve devletle ilişki halindedirler. Bu bağlamda trans-hegemoniktirler (Bailey vd., 2008: 28). Alternatif medya, çoğunlukla hayatta kalmaya yönelik sebeplerle, piyasa ve/veya devletle ilişkiler oluşturur ve bu doğrultuda hala kamusal ve ticari medya örgütlerinin katılımının ve kesinliğinin istikrarını bozduğu – ya da Deleuze ve Guattari'nin (1987) belirttiği gibi, mekansızlaştırdığı – görülebilir. Alternatif medyanın mekansızlaştıran etkileri, bu katılımın üstesinden (kısmen de olsa) gelebilir ve piyasa ile devlet örgütlerinin daha değişken boyutlarının yüzeye çıkmasını sağlayabilir. Bu yaklaşımlar ekseninde alternatif medyaların toplumsal hareketlerle ilişki içerisinde hareket ettikleri ortaya koyularak toplumsal hareketlerin oluşturduğu medyalar bir sonraki bölümde incelenecektir.

Tablo 3.2 Alternatif Medya Yaklaşımları

	1 Bir topluma hizmet etmek	2 Ana akım medyaya karşı bir alternatif	3 Alternatif medyayı sivil toplumla bağlantılandırmak	4 Bir rizom olarak alternatif medya
Alternatif Medyanın Önemi	Toplumu onaylamak ve onu güçlendirmek	Alternatif medya ana akım medyaya menseli olanlardan farklı olan karşı-hegemonik temsil ve söylemler sunabilir	Sivil toplumun bir parçası olan alternatif medya ile birlikte demokrasi için (ya da demokraside olduğu gibi) sivil toplumun önemi	Farklı demokratik mücadeleleri birbirleriyle ilişkilendirerek demokrasiyi derinleştirmek
	İzleyiciye toplum içerisindeymiş muamele yapmak	Çeşitli toplumsal seslerin sonucu olan “öztemsili” vurgular	Mikro ve makro katılımı ilişkili olarak medyanın demokratikleştirilmesi	Medya örgütlerinin değişkenlik ve durumsallığının altını çizmek
	O topluluğun üyeleri tarafından erişim ve katılımı etkinleştirme ve kolaylaştırma	Formatlar ve türlerin ayrışması-deneyim (uygulama) ortamı	Medya aracılığıyla demokratikleşme: kamuoyu tartışmasına yaygın katılım ve (ya da) kamusal alanda öz-temsil için fırsatlar	Kamusal ve ticari medyanın değişmezlik ve kesinliğini sorgulamak ve bozmak; aynı zamanda hegemonya ötesi işbirlikleri ve partnerlikler için ortam yaratma
	Toplumla ilişkili olarak dikkate alınan başlıklar o topluluğun üyeleri tarafından tartışılabilir			Muğlak olması alternatif medyanın (bir bütün olarak) kontrol edilmesini ve kapsam altına alınması/garantilenmesini zorlaştırır
	Yanlış temsil edilen, damgalanmış ya da bastırılmış toplumsal gruplara bir iletişim kanalı açmak			

Kaynak: Bailey vd., 2008: 31

3.6 Alternatif Medya ve Yeni Toplumsal Hareketler İlişkisi

Yeni iletişim teknolojileri, devletin ve güvenliğin küresel düzeyde hegemonyasının kurulmasına hizmet etmek amacıyla geliştirilmiştir. Ancak bu teknolojiler, günümüzde güç odaklarına karşı bir direniş ortamı haline gelmiştir (Uzunoğlu, 2015: 81). İnternetin ademi merkezîyetçi yapısı, küresel ölçekte hızlı ve ucuz iletişime imkan tanıması toplumsal hareketler tarafından cazip görülmüştür. Çünkü enformasyonlarının dağılımı, internetin katılımcılığı etkin kılan yapısı sayesinde işbirliklerini örgütleyebilmeleri, hareketlerin kendilerini daha rahat ifade edebildikleri ve özgür olabildikleri bir ortam sunmuştur (Versa, 2015: 22). Dolayısıyla hareketler, 1990’lı yıllardan itibaren internetin gelişimine paralel bir

şekilde "sosyal medya" (Facebook, Twitter, YouTube, LinkedIn, bloglar, vs) ağlarıyla bütünleşerek yerel ve küresel ölçekli olayları hem yaratabilmiş hem de olayların bir parçası olmuşlardır (Kar ve Kesim, 2015: 158).

Bu bağlamda internetin sağladığı alternatiflik, ‘susturulan tüm kesimlerin, dinsel, cinsel, siyasi, ahlaki anlamda ‘ötekileştirilenlerin’, seslerini duyurmalarında oldukça etkin bir rol oynayarak sosyal ağlar, muhaliflerin iktidara karşı görüşlerini belirttikleri bir alan haline gelmiştir (Versa, 2015: 20). Bu ağlar, kamusal yayıncılık anlayışıyla hareket eden gazeteciler ve bağımsız kuruluşları da görünür kılmaya olanak tanımıştır (Sözeri, 2015: 164). İdeolojik olarak haberleri yorumlayan, sunan dergiler ve gazeteler, yeni teknolojik olanaklar sayesinde web sitelerini kurup hizmet etmeye başlamışlardır. Siyasi partiler de kendi ideolojilerini ortaya koyan yazıları yayınlama fırsatı edinmiş, kendi iç tartışmalarını yapabilecekleri e-posta grupları yaratmışlardır (Çoban, 2014b: 162). Dolayısıyla internet çoklu bir mücadele alanı olarak (haberleşme, ticaret, siyaset, cinsiyet, propaganda) tanımlanabilmektedir. Bu mücadelelerin etkisi yeni eylemcilik anlayışıyla kimi zaman sanal alanda kimi zaman da özellikle günümüzde sokağa yansımaktadır (Versa, 2015: 24).

Şener ve Emre (2015: 215), 90'ların sonunda başlayan tartışmalarda internet üzerinden eylemciliğin etkili olmadığı ("slacktivism", "clicktivism" vb. kavramlar geliştirildi) ancak ‘Web 2.0 uygulamalarının yaygınlaşması ve kullanıcıların etkileşiminin artması, yeni toplumsal hareketleri üretmesi sonucunda gerçek ve sanal alanların birbirinin içine geçtiğini, akıllı cep telefonlarının gündelik yaşamın aksesuarına dönüştüğünü, sosyal hareketler ise yeni iletişim ve eylem imkânları yarattığına’ değinmişlerdir. Bu eylem türleri, slacktivism, hactivizm, streaming ve kentlerin işgalleri olarak sınıflandırabilir. Son dönemlerde çok popüler olan slacktivism, pasif eylemcilik olarak bilinen insanların kendilerini iyi hissetmek adına internet üzerinden kampanyalara katılmaları, sosyal ağlarda kendi profillerinde paylaşımlarda bulunmaları olarak tanımlanmaktadır. Bir diğeri streaming, internet üzerinden canlı yayın yaparak bilgisayarımızdaki görüntünün herhangi bir web sitesi aracılığıyla başka kullanıcılara aktarılmasıdır (Versa, 2015: 52-60). Hactivizm ise internet üzerinden şirket ve devlet çıkarlarının gözetilmesi amacıyla oluşturulan güvenleştirme ve metalaştırma uygulamalarının zarara uğratılması olarak tanımlanmaktadır (Özçetin, 2015: 183). Bu eylemler internet üzerinden yapılırken bu eylem türlerinin bazılarının ya da tümünün birlikte kullanılması kimi zaman kamuoyunda güçlü etkiler yaratıp insanların sokak muhalefeti yapmalarını sağlayabilmiştir.

Yeni toplumsal hareketler olarak değerlendirilen bu hareketler, interneti etkin bir şekilde kullanarak "karşı-medya" niteliği taşımaktadırlar. Alankuş (2006), ‘yeni toplumsal hareketler ya da yeni kimlik hareketlerini (feminist hareketler, etnik ve kültürel azınlıkların

kimlik hareketleri, gay ve lezbiyen hareketleri, karşı-küreselleşmecî hareketler, çevreci, anarşist, pasifist hareketler) bizzat kendi kendilerini medya kılan hareketler, ya da medyatik hareketler’ olarak tanımlamaktadır. Medyatik hareketler ile ‘bu hareketlerin varlıklarını, sürdürülebilirliklerini, eylemlerini görünürlük/izlenirlik üzerine kurduklarını, dolayısıyla bir yandan yaygın medyayı kendilerine ilgi göstermek zorunda bırakırken, diğer yandan da kendi medyalarını da, çok yaratıcı biçimde görünürlükleri için kullandıklarını’ kastetmiştir. Alankuş (2006: 124), bu nedenle’ hareketlerin medyayla aralarında olmazsa olmaz bir ilişkisi olduğunu’ ifade etmiştir. Waltz (2005: 8) da toplumsal olarak marjinalleştirilmiş ya da muhalif grupların, alt kültürlerin, etnik azınlıkların ve ana akım kültürlerde belirli belirsiz yer kaplayan diğerlerinin, her zaman alternatif medya arayışında olduklarını ve bulamadıklarında kendi medyalarını yaratmak zorunda kaldıklarından bahsetmiştir. Bu bağlamda da yaratılan bazı alternatif medyaların eylemlere çağrı yaparak aktivist olabildiklerini vurgulamıştır. Bu durum ise bu alternatif medyaların sokak muhalefetini sağlayabildiklerini göstermektedir.

Yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkması ve yeni iletişim teknolojilerini alternatif mecra olarak kullanmaya başlaması alternatif/radikal medyaların da güçlenmesini sağlamıştır (Çoban, 2014b: 136). Çünkü insanlar artık geleneksel medyaya güvenmeyip alternatif medyaya güvenmekte onu etkili bir şekilde kullanıp içerik üretmektedir (Şener ve Emre, 2015: 247). Bu anlamda yeni muhalif kültürün yaratılmasında ve yeniden-üretmesinde alternatif medya merkezi bir hal almıştır. Son yıllarda ortaya çıkan yeni toplumsal hareketlere bakıldığında da sosyal ağları etkin bir şekilde kullandıkları Şener ve Emre (2015) tarafından şöyle ifade edilmiştir:

“Ana-akım medyanın göstermediklerini göstererek alternatif haber ağları ördükleri- içeriğini katılımcıların oluşturduğu ve etkileşime dayalı sosyal ağlar, toplumsal direniş açısından ele alındığında örgütlenmek için gerekli olan haber akışının hızlanmasına, direnişçilerin iktidara anında tepki vermelerine, yaratıcı, esprili, iktidarı ti’ye alan farklılıkları görünür kılan bir direniş dilinin ve söyleminin ortaya çıkmasına, toplumsal hareketlerin sürekliliği için gerekli olan dayanışma ve duygudaşlığın viral biçimde yayılmasına, ana-akım medyadan bağımsız alternatif bir gündem yaratarak ulusal ve uluslararası gündemin dikkatini direnişe çekmeye vb katkıda bulunuyorlar” (Şener ve Emre, 2015: 208-209).

Bu bağlamda internet aracılığıyla dünyaya seslerini duyurabilen ve muhalif dayanışma ağları oluşturan ilk hareket Zapatistalardır (Çoban, 2014b: 137). Zapatistalar, 1994 yılında NAFTA’nın (Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Antlaşması) yürürlüğe girmesiyle neoliberalizme karşı bir manifesto yayınlayarak bu manifestoyu da interneti üzerinden e-posta yoluyla göndermişlerdir. E-maili alan kişiler de bu manifestoyu başkalarına göndermeye başlamışlardır. Böylelikle e-mailin ulaştığı kişilerle Zapatistalar’a verilen destek de büyümeye başlasa da e-posta aktivizmi yetersiz olmuştur. 1997 yılında ise Meksika Hükümeti’nin

Zapatistalar'a ve yerlilere karşı yaptığı Acteal kıyımı sonrasında Meksika Hükümeti'nin bu kıyımla ilgili yanlış haberler vermesi ve medya aracılığıyla manipülasyon yapması sonucunda Meksika Hükümeti'nin resmi siteleri hackerlar tarafından hacklenmeye başlamıştır. Ayrıca teknolojiyi iyi bilen kişiler tarafından Zapatistalar'a altyapı desteği olarak Javascript temelli bir araç olan Floodnet sağlanmıştır. Floodnet içinde otomatik olarak çalışan bir sistem sayesinde her yüklemde destekçi sayısı artmış ve Meksika hükümeti'ne ait iletişim kanallarını her tıklamada kapatmışlardır. Sanal alemde hactivizm gerçekleşirken aynı zamanda dünyanın pek çok yerinde de Meksika konsoloslukları ve büyükelçiliklerinin önünde protesto gösterileri düzenlenmiştir. Sokaktaki gösteriler de internet üzerinden koordine edilmiştir (Turhanlı, 2003).

Bir diğer örnek ise Mısır devrimidir. Mısır'da 2011 yılında Mübarek'e karşı sosyal medya üzerinden verilen tepkiler daha sonra büyüyerek sokağa yansımış ve Tahrir Meydanı'nı kuşatmıştır. Bu devrime Facebook'u etkili kullanan gençler liderlik etmiştir. Sosyal medya üzerinden Kullena Khaled Said ("Hepimiz Khaled Said'iz") gibi Facebook sayfaları açarak bu sayfada, insanların rejime karşı öfkelerini dile getirmeleri sağlanmıştır (Gerbaudo, 2014: 27). Dubai'de, Google'un Ortadoğu pazarlama müdürü olarak çalışan otuz yaşındaki Wael Ghonim tarafından açıldığı düşünülen sayfada Ghonim, kullanıcıların geniş bir kesimini etkileyebilmek için Mısır'ın Ammeya lehçesini kullanarak görsel malzeme, video, resim vb. paylaşımlarda bulunmuştur. İktidarı eleştiren diğer sayfalardaki gibi keskin bir dil kullanmayarak politik olmayan insanların da sempatisini kazanmıştır. Ayrıca sayfaya yapılan yorumların hemen hemen hepsini cevaplamaya çalışmıştır. Khaled Said kendisiymiş gibi yazılanları birinci tekil şahıs ağzıyla yazmıştır. İnsanların duygularına yönelik yazılarla özdeşlik kurlmaları hedeflemiştir ki bunu da çok sayıda kullanıcının profil resimlerine Said'in fotoğrafını koymalarıyla başarmıştır (Gerbaudo, 2014: 92).

Bu özdeşliği sağladıktan sonra gençlere sokağa çıkma çağrılarında bulunmuş (Gerbaudo, 2014: 103) ve 25 Ocak'ta insanların tepkilerini Tahrir Meydanı'nda göstermelerini sağlamıştır. Tepkiler, kısa süre içinde diğer Arap ülkelerine de yayılmıştır. Genel olarak bakıldığında 3 milyondan fazla sayıda tweet, gigabaytlarca Youtube içeriği ve binlerce blog gönderimleri sosyal medyanın merkezi bir rol oynadığını göstermiştir. Tweet oranları 'günde 2,300'dan günde '230,000'a, 'en çok izlenen 23 video' ise yaklaşık olarak '5.5 milyon kez' görüntülenmiştir (O'Donnel, 2011).

İspanya'daki 15 M hareketinde de benzer bir şekilde sosyal medya etkin rol oynamıştır. Aktivistler, iktidarın çıkardığı yasaya karşı Twitter'da #leysinde, #redresiste (İnternet direniyor) ve Itnolesvotes (Onlara oy vermeyin) hashtag'leriyle tepkilerini dile getirmiştir. #I5M hashtagıyla gün boyu atılan twitlerin sayısı 17'sinde 58 bine varırken,

22'sinde yerel seçimlerin arifesinde 200 bini aşmıştır (Gerbaudo, 2014: 129-150). Ve sosyal medya üzerinden yapılan çağrılarla insanlar sokaklara çıkmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde hareketler, farklı sorunlara karşı tepkilerini dile getirmiş olsalar da sorunların kaynağı neoliberal politikalar olduğundan öfkenin küresel dilinin ortak olduğu söylenebilir.

Her hareket, ulusal düzeyde başlaması nedeniyle kendi ulusal özgüllüklerini yansıtmaktadır (Versa, 2015: 45). Ancak hareketlerin sosyal medyada küresel ölçekte yankı bulmasının altında yatan nedenlerden birinin de bu olduğu düşünülebilir. Sosyal medya, ulusal düzeyde başlayan öfkenin küresel boyuta ulaşmasını sağlayan en önemli etken olarak görülmüştür. Bu anlamda diğer örnekler, Seattle, Occupy ve Türkiye'deki Gezi olaylarıdır. Sosyal medyayı etkin şekillerde kullanmaları hareketlerin ortak yönünü oluştursa da bu hareketlerin diğer hareketlerden farkı, hareketlerin sosyal medyayı alternatif olarak kullanmasının dışında kendi alternatif medyalarını da yaratmış olmalarıdır. Seattle'da İndy Media, Gezi olaylarında Çapul TV, Wall Street'te '<http://occupywallst.org/>' web siteleri kendi haberlerini yayınlamalarını sağlayan medyaları olmuştur.

3.6.1 Indymedia

1999 yılında Seattle'daki Dünya Ticaret Örgütü (WTO) sırasında yapılan gösterilerde, alternatif medya büyük rol oynamıştır. Çünkü hareket kendi bağımsız medyasını (IMC) kurmuştur (Karlı ve Budak, 2012: 251). 'Active' kod yazılımı ile yayın hayatına başlayan Indymedia, halkın protestolarını duyurmak ve halkın sesini duyurabileceği, kendini ifade edebileceği bir platform olması amacıyla kurulmuştur. İlk hafta 100'ün üzerinde gönüllü gazeteci Indymedia için çalışmaya başlamış, 900 haber sitede yayınlanmıştır (Garcelon, 2006: 58-60). Eylemlerin devam ettiği diğer günlerde 400'den fazla katılımcı tarafından binlerce haber, üretilen beş adet video belgesel sitede yayınlanmıştır. Ayrıca bunlar, uydu aracılığıyla medya kuruluşlarına gönderilmiştir. Bunun yanında yine aktivistler tarafından 'The Blind Spot' adlı bir gazete çıkarılmış, 24 saat yayın yapan 'Studio X' adlı web radyosu kurulmuştur. Ana akım medya bile haberlerinde kullanmak üzere bu bağımsız ağdan yazılı ve görsel içerik kapsamında yararlanmıştır. "Bireylerden, bağımsız ve alternatif medya aktivistlerinden ve örgütlerinden oluşan, önemli toplumsal ve politik olayları tabandan ve kâr amacı gütmeyen haberleştirip sunan bir ağ" olarak kendini tanımlayan Indymedia'nın (indymedia.org), özelliği alternatif nitelikteki ilk ağ olması (Çevikel, 2015: 294-296-297) ve Indymedia'yı kullanan aktivistlerin politikleşmiş bir topluluğa hitap etmeleriydi (Gerbaudo, 2014: 232). Downing (2006), bu bağımsız medya ağını şöyle anlatmıştır:

“Seattle protestolarını haberleştirirken, sokaklarda ve hareketin tam ortasında, dört yüzün üzerinde kameramanın, röportajcının, fotoğrafçının ve yazarın varlığının yarattığı etki olağanüstüydü. Bu, polis hattının arkasında güvenli bir şekilde duran, kameraları bizim gözlerimiz gibi, protestoculara polislerle birlikte bakan, ve haber formatları önceden işverenleri ve genel rutinleri tarafından belirlenmiş olan ana görüş medyası profesyonellerinden çok farklıydı. Aktivistlerin haber yapma maliyetlerindeki çarpıcı farklılık (ödenekli profesyonel ekiplere kıyasla) ve coğrafi, yani fiziksel olarak daha avantajlı bir konumda olmaları, fotoğraflarıyla, ses kayıtlarıyla ve yazılı haberleriyle, protestocuları şiddete başvuran, yıkıcı ve cahil olarak karakterize eden ana görüş medyasının haberlerine meydan okumalarını sağladı”(Downing, 2006: 61).

Seattle protestolarından sonra ABD’de, Kanada’da Avrupa’da, Avustralya ve Yeni Zelanda’da, Latin Amerika’da, Batı Asya ve Afrika’da Bağımsız Medya Merkezleri kurulmuştur Bu Bağımsız Medya Merkezleri, ‘global neoliberal stratejiler, işçiler, insan hakları ve çevre konularında bir iletişim merkezi haline gelerek İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Portekizce ve birkaç dilde yayınlarını yapmaya başlamışlardır ve halen devam etmektedirler (Downing, 2006: 61).

3.6.2 “Occupywallst.org”

Wall Street’i İşgal Et hareketinin ortaya çıkışı ve yaygınlık kazanmasında sosyal medyanın (özellikle Twitter) etkili olduğu söylenebilir (Gerbaudo, 2014: 167). Facebook, Twitter, Youtube üzerinden paylaşımlarla kitleler harekete geçirilmiş, özellikle “occupywallst.org” resmi siteleri ile kitleler bilgilendirilmiştir. Hareketin web sitesinde hakkında bölümünde kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak kendilerini ifade eden Occupy Dayanışma Hareketi katılımcıları, ‘Sonsuza kadar dayanışma’ sloganıyla ekonomik çöküşe neden olan büyük bankalara ve çok uluslu şirketlere karşı mücadele ettiklerini belirtmişlerdir. Mücadelelerinde, Mısır ve Tunus’taki halk ayaklanmalarını örnek aldıklarını ifade ederek küresel ekonominin yarattığı zengin % 1’lik kesime karşı olduklarına dikkat çekmişlerdir (<http://occupywallst.org/about/>, .2015). Occupy Dayanışma Hareketi’nin yaratıcısı Adbusters dergisinin editörlerinden Micah White ile hareketi sosyal medyadan örgütleyen Justine Alexandra Roberts Tunney, hareketin medyası işlevini gören siteyi 14 Temmuz 2011 tarihinde kurarak site üzerinden eylem çağrılarını yapmıştır. Aynı zamanda Tunney, @OccupyWallSt twitter hesabını oluşturarak açtığı hashtaglerle twitter’ın etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır (<http://occupywallst.org/about/>, 2015).

Sosyal medya şirketi Attention’ın Ekim 2011’de yayınladığı bir raporda, Twitter’da Occupy Wall Street’le ilgili bildirimler yüzde 82.5’e ulaştığını ortaya koymuştur. 26 Eylül’de polis Bologna, Wall Street yakınındaki küçük bir gösteri sırasında görünürde bir sebep yokken üç kadın eylemciye biber gazı sıkarken kameraya yakalandığı görüntü YouTube’a

konulmuş, 25 bin defa izlenmiştir. Facebook'ta da Occupy Together adıyla sayfa açıp (Gerbaudo, 2014: 189) yapılan bilgilendirmeler ve paylaşımlarla hareketin 100'ün üzerinde şehre, küresel çapta ise 1,500'ün üzerinde şehre yayılması sağlanmıştır (<http://occupywallst.org/about/>, 2015). Nitekim 15 Eylül 2011'de Londra, Berlin, Tokyo, Sydney, Paris, Roma, Münih, Seul, Brüksel, San Juan, Vancouver, San Diego, Meksiko, Stockholm, Hong Kong, Amman, Madrid ve Taiegi'deki yapılan eylem çağrılılarıyla, menkul kıymetler borsalarına karşı aynı günde protesto gösterileri ve işgal et kampanyaları başlatılmıştır (Çıldan vd., 2015: 8).

3.6.3 Çapul TV

Çapul TV, 6 Haziran 2013 günü, (Gezi Parkı Direnişi'nin 10. Gününde) kurulmuştur. Ana akım medyanın en bilinen kanallarının birinde direniş esnasında penguenlerle ilgili bir belgesele yer verilmesi aynı zamanda diğer kanalların da AKP iktidarının onaylayacağı şekilde Gezi Parkı'ndaki direnişi haberleştirmesi (Başaran, 2013: 31-32) direnişçilerin tepkilerine neden olmuş, bu durum direnişin kendi medyasını yaratma zorunluluğunu doğurmuştur.

Çapul TV, özel bir teknolojiyle canlı yayın özelliğine sahip internet TV olarak kurulmuş ve 15 Haziran'a kadar Gezi Parkı'nın içinden yayın yapmıştır (Çapul TV, 2013). 6 Haziran günü direnişin içinden yayına başlayan Çapul TV, bir haftada yaklaşık olarak 750 bin kişi tarafından izlenmiştir. Direniş ile ilgili bilgileri an be an paylaşmak için facebook ve Twitter hesabı da açılmıştır (Başaran, 2013: 28). Çapul TV, bu süre içerisinde ayrıca diğer yayın kuruluşları (TV10, IMC TV, Hayat TV ve Halk TV, Nor Radyo) ile ortak yayınlar yapmıştır. Ayrıca Çapul TV'yi kendi web sayfalarına yerleştirmek isteyen kişilerle html kodlar paylaşılmıştır. Kısa sürede tüm yurttaki direnişçilerin medyası olma özelliği kazanan Çapul TV, bazı illerin meydanlarında ya da parklarında perdeye yansıtılarak takip edilmiştir (Başaran, 2013: 28-29-30).

İletişimin ticarileşmesine karşı halkın iletişim hakkını savunma iddiasıyla kurulan Çapul TV, 'direnişe tanıklık eden ve başkalarının da tanık olmasını isteyen, direnişin doğrudan öznelerinin duygu, düşünce ve deneyimlerini aktardığı' bir medya olmuştur (Alternatif medya, 2014: 5-6). Gezi Parkı içerisinde oluşturulan stüdyoda 'kadın, erkek, çocuk, genç, Gezi Parkı sakini, destekçisi, ziyaretçisi birçok insan, direnişin tanığı ve öznesi olarak' kendi medyasında kendini ifade etmiştir. Birçok ünlü konunun da katıldığı (Milletvekilleri Süleyman Çelebi, Musa Çam, İlhan Cihaner, Modacı Barbaros Şansal, Karikatürist Erdil Yaşaroğlu, Müzisyen Halil Sezai, Yönetmen Metin Yeğin gibi) yayınların uluslararası destekçileri (Occupy hareketlerinin temsilcileri, uluslararası medyadan

muhabirler ve İstanbul'da yaşayan yabancılar) de apul TV yayınlarına katılmıştır (Başaran, 2013: 32-33). Bunun yanı sıra apul TV'nin sosyal medya hesaplarından paylaşımında bulunan direnişçilerin görüşlerine de yer verilmiştir. Sponsorsuz, reklam geliri olmayan, gönüllü emeğe dayanan, profesyonel meslek ilkelerden uzak ve hiyerarşik olmayan yapısıyla apul TV, sadece içeriğe odaklanmadan, içeriğin üretilmesi ve dağıtılmasında da alternatif bir medya olarak yayın hayatına devam etmektedir (apul TV, 2013).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada yeni toplumsal hareketlerin alternatif medya ile ilişkisinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda toplumsal hareketler sonucu oluşan alternatif bir haber sitesinin hareketlerle olan ilişkisi, rizomatik medya yaklaşımına göre incelenecektir.

Bu çalışmada da yaratılan medyaların Türkiye örneğini oluşturan Sendika.org örneklem olarak seçilmiş, toplumsal hareketlerle nasıl bir ilişkisi olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Sendika.org, Bailey vd. (2008) tarafından alternatif medya çalışmalarının analiz ederek oluşturdukları 4 yaklaşımdan Rizomatik Medya yaklaşımına göre tanımlanmaya çalışılmış ve rizomatik bir medya olup olmadığı tartışılmıştır. Bu yaklaşım, alternatif medyanın sadece bilgi verme amacı taşımadığını, çeşitli sorunlar çerçevesinde mücadele eden insanları bir araya getiren, buluşturan ve işbirliği yapmalarına olanak sağlayan bir medya olarak tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra alternatif medyanın işleyiş yapısı ve devlet ile ilişkilerinin de analiz edilmesine imkan tanıyan bu yaklaşım, alternatif medyayı tek bir boyuttan (topluluk medyası, sivil toplum medyası, ana akıma karşı alternatif medya vb.) ele almamaktadır. Bu özellikleri ile diğer ilişkisel ve çeşitlilik yaklaşımlarını içermesi, yeni toplumsal hareketlerin alternatif medya ile ilişkisinin daha kapsamlı bir şekilde incelenmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2 Araştırmanın Örnekleme

Türkiye'deki yeni toplumsal hareketlerin iletişim teknolojilerini kullanarak kendi alternatif medyalarını yaratmaları nedeniyle çalışmanın örneklemini web üzerinden yayın yapan alternatif haber siteleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda yeni toplumsal hareketler sonucunda oluşan 'Direnişin Medyası Çapul TV'nin Sendika.org bünyesinde kurulması nedeniyle araştırmada Sendika.org haber sitesi incelenmiştir. Bu bağlamda sitenin kurucu üyeleri, geçmişte ve şuan çalışanları ile 30 Mart-5 Nisan 2015 tarihleri arasında 8 kişi ile görüşülmüştür. Görüşülen kişilere ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir. Kişilerin isimleri kodlanmış, alıntılar da bu kodlama üzerinden verilmiştir.

K1: Sendika.org kurucularından, şuan Devrimci Sağlık İşçileri Sendikası Yönetim Kurulu Üyesi.

K2: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi mezunu. Sendika.org Ankara bürosunun kuruluşunda yer almış, ardından 2008 yılında İstanbul'da Sendika org bürosunda çalışmış. Devamlı olmasa da 'Sendika-İşçi Haberleri' bölümü için muhabirlik yapıyor.

K3: 33 yaşında. Elektrik Mühendisi. Üniversite yıllarında gençlik hareketi içerisinde bulunmuş, Halkevleri üyesi. En eski çalışanlarından biri olarak sitenin editörlüğünü yapıyor.

K4: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mezunu. 5 yıldır Sendika.org'da çalışıyor. Halkevleri üyesi.

K5: ODTÜ Elektronik Mühendisi. Yaklaşık 12 yıldır Sendika.org'un teknik altyapısından sorumlu.

K6: İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü mezunu. 2013 yılının Eylül ayından beri sitede çalışıyor. Sendika.org'un 'Dünyadan Haberler' ile Ortadoğu'ya ilişkin haberlerini yapıyor.

K7: İstanbul Üniversitesi'nde Mühendislik Fakültesi öğrencisi. Çapul TV'de çalışıyor. Halkevleri üyesi.

K8: İstanbul Üniversitesi Radyo-Televizyon Bölümü mezunu. Çapul TV'de çalışıyor. Halkevleri üyesi.

4.3 Araştırmanın Önemi

Alternatif medya ile ilgili araştırmalar, son yıllarda ivme kazanmaya başlamıştır. Türkiye'deki çalışmalara bakıldığında ise ilk çalışma, 2002 yılına aittir. Alternatif medya ile ilgili YÖK Tez Merkezi'nden 'vatandaş medyası', 'alternatif medya', 'bağımsız medya', 'radikal medya', 'topluluk medyası' ve 'sendika.org' anahtar kelimeleri ile arama yapıldığında toplamda 13 çalışmanın olduğu görülmektedir (Bkz. EK:1). Genel olarak çalışmaların, inceledikleri konu kapsamında 'alternatif medya tanımı, alternatif medyanın işlevleri, sorunları, ana akıma karşı alternatif yapısı ile medya odaklı olduğu söylenebilir.

Alternatif medyaların, özellikle yeni toplumsal hareketlerle birlikte toplumsal gruplarla/ toplumla ilişki içerisinde var oldukları düşünüldüğünde bu ilişkiyi ortaya koyacak çalışmaların yetersizliği dikkat çekmiştir. Ahmet Sarp Yılmaz (2014), yüksek lisans tezinde Çapul TV'yi vatandaş medyası, Figen Algül (2012) ise doktora tezinde NOR Radyo'yu rizomatik yaklaşıma göre karşıt kamusalığın sesi olarak topluluk medyası kapsamında incelemiştir. Ahmet Taylan'da doktora tezinde (2012) Bianet'i katılımçılık ve yeni toplumsal hareketlerle ilişkisi bağlamında yine rizomatik yaklaşıma göre analiz etmiştir. Bu çalışmada alandaki bu eksiklik göz önünde bulundurularak yeni toplumsal hareketlerin alternatif medya ile ilişkisinin ortaya koyulmasına odaklanılmış, alana mütevazî bir katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

4.4 Araştırma Soruları

Araştırmanın temel sorusu, ‘Alternatif medya ile YTH arasında bir ilişki var mıdır?’ Bu temel sorudan hareketle ilişkisel ve çeşitlilik yaklaşımlarından rizom medya yaklaşımına göre aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

- Alternatif medya sivil toplum ile farklı hareketlerdeki insanların ortak alanı mıdır?
- Alternatif medya varlığını sürdürebilmek için devlet ve piyasa ile bir ilişki içerisinde midir?
- Alternatif medyanın, belirsiz doğası içerisinde haber üretimi/paylaşımı/ işleyiş yapısı bakımından ana akımdan farkı var mıdır?

4.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmada incelenen Sendika.org sitesinin İstanbul ve Ankara’da olmak üzere iki haber bürosu bulunmaktadır. İstanbul’da 7, Ankara’da 3 olmak üzere toplamda 10 kişi sürekli olarak bürolarda çalışmaktadır. Bu kapsamda İstanbul’da sayının daha fazla olması ve genellikle haber paylaşımlarının İstanbul bürosundan yapılması ve bu büronun Ankara’dan daha önce kurulması nedeniyle derinlemesine mülakatların İstanbul’da gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. İstanbul bürosunda 7 kişi ile görüşülmek istense de 5 ile görüşülmüş, diğer 2 kişi ile iş yoğunlukları nedeniyle görüşülememiştir. Ankara bürosundan bir kişiyle İstanbul bürosunda görüşme planlanmış, yine iş yoğunluğu nedeniyle karşılaşılamamıştır. Sendika.org haber bürosu, kolektif ve dönüşümlü olarak gönüllülük esasına dayanan bir yapıyla üretimini gerçekleştirdiğinden kuruluşundan bu yana haber üretiminde aktif olarak yer alan kişiler değişmiştir. Bu nedenle araştırmaya katkısı olacağı düşünüldüğünden kuruluş sürecinde bulunan ve daha sonraki dönemde yer alarak şu anki çalışan emekçilere görevi devreden toplamda 2 kişi ile görüşülüp kuruluş aşaması ve o dönemlerdeki işleyiş yapısı hakkında bilgi alınmıştır ki bu kişiler de halen üretim ile ilgili kolektif karar sürecinde yer almaktadır. Bununla birlikte araştırmanın ikinci ayağında web sitesi rizomatik yaklaşıma göre betimlenecek ve Sendika.org’un emek gündemine daha ağırlıklı yer vermesinden dolayı Türkiye gündemini son dönemlerde meşgul eden toplumsal olaylardan sadece ‘Soma Olayı’ ile ilgili 13 -19 Mayıs 2014 tarihleri arasında yayınlanan haberler üzerine analiz yapılması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

4.6 Araştırmada Kullanılan Yöntem

Bu çalışmada yöntem olarak nitel ve nicel analiz tercih edilmiştir. Araştırma verileri ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve web sayfası ile Soma Olayı haberlerine niceliksel içerik analizi uygulanarak elde edilmiştir.

4.6.1 Nitel Araştırma – Yarı Yapılanmış Görüşme

Nitel araştırma olayları toplumsal bağlamında ele alarak anlamaya çalışan bir yöntem olarak toplumsal eylemin ya da bildirim ortaya çıkmasını içinde bulunduğu bağlama dayandırır (Neuman, 2014a: 234). Bu yöntem ile toplumsal yaşam, değişkenlerle ve sayılarla ifade edilmek yerine araştırma konusuna uygun kişilerin fikirlerine başvurularak anlaşılmaya çalışılır (Neuman, 2014a: 233). Bu noktada yöntem, araştırmacının katılımcı rolünün de gerekliliğini öne çıkarır (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 22). Çünkü nitel araştırmacı veri toplama süreci sırasında kuram geliştirerek nitel araştırmanın esnek hale gelmesine yardımcı olur, aynı zamanda verilerle kuramın etkileşimde bulunmasına izin verir (Neuman, 2014a: 234).

Nitel veri toplama teknikleri, 4'e ayrılır: Bunlar, gözlem, derinlemesine görüşme, bulunan belgelerin gözlemi ve nesnel/fiziksel düzenlemelerdir (Geray, 2014: 150). Bu tekniklerin ortak özellikleri aşağıda belirtildiği gibidir. Bir analiz gerçekleştirildiğinde genellikle, bu öğelerin hepsi ya da bazıları takip edilerek yapılır (Lacey ve Donna, 2001: 3-4):

Veriler, okuma, dinleme, inceleme vb. yoluyla elde edilebilir,

- Araştırılacak malzeme kopyalanarak kayıt edilebilir
- Verilerin organizasyonu ve dizini kolayca yeniden düzenlenebilir ya da belirlenebilir
- Verilerin hassasiyetini gözetilerek kişiler gizlenebilir
- Kodlama yapılabilir
- Tema belirlenebilir
- Veriler yeniden kopyalanabilir
- Duruma bağlı kategoriler oluşturabilir
- Kategoriler arasındaki ilişkiler açıklanabilir
- Kategori ve temalar geliştirebilir
- Önceden var olan bilgilerle kuram geliştirebilir
- Görüşmelerinin raporu yazılabilir

Nitel araştırma yöntemi ile araştırılan konu hakkında okuyucuya betimsel ve gerçekçi veriler sunulur. Bu yöntemde yapılandırılmış kuralların ve belirli sınırların olmamasına dayanılarak veriler, detaylı bir şekilde toplanıp değerlendirilebilir (Kümbetoğlu, 2005: 37). Örneğin; görüşme tekniğinde belirli bir amaç doğrultusunda konu ile ilgili kişilerle görüşülür (Özdemir, 2011: 334). Çünkü bu tekniğin çıkış noktası, 'insanların ne düşündüğünü öğrenmek istiyorsan onlara sor' ilkesidir. Bu nedenle insanların belirttiği görüşler yanlış ya da doğru olarak değerlendirilmeyip toplumsal etkinlik ya da bir öznenin eylemi olarak kabul edilmektedir (Geray, 2014: 150). Bu teknikte görüşme, araştırmacı ve katılımcının ortak ürünü

olarak görülür ve katılımcı, anlayışları, hisleri ve işbirliklerinin öznel anlamlar açığa çıkaran bir tartışma sürecinin parçası olarak önem taşır. Bu tekniği kullanan araştırmacı, genellikle doğrudan alıntı yapabilmesi için söylenenleri kaydeder (Neuman, 2014b: 585).

Görüşme biçimleri de yapılanmış, yarı yapılanmış ve yapılandırılmamış olmak üzere sınıflandırılmaktadır. Yapılanmış görüşmede araştırmacı sorularını önceden belirler ve görüşme esnasında o soruların dışında bir soru sormaz. Yarı yapılanmış görüşmede araştırmacı ana hatlarıyla soruları belirler ancak görüşme esnasında verilen cevaplardan konuya ilişkin yeni sorular oluşturabilir. Yapılandırılmamış görüşmede ise araştırmacı konusu hakkında bir başlangıç sorusu sorarak diyalogu başlatmaktadır. Karşılıklı konuşma ile detaylı bilgi toplamayı tercih eder (Erdoğan, 2012: 220-221).

Bu görüşme biçimlerinden derinlemesine görüşme ile veri alınmak isteniyorsa yarı yapılanmış ya da yapılandırılmamış görüşme biçiminin tercih edilmesi uygun olmaktadır. Çünkü belirlenen sorulara görüşme esnasında yeni sorular eklenerek uzun bir konuşma gerçekleştirilmekte ve bu süre zarfında araştırma için detaylı veri toplanabilmektedir (Geray, 2014: 154). Bu bağlamda bu çalışmada da araştırma konusu ile ilgili detaylı veri toplayabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

4.6.2 Nicel Araştırma İçerik Analizi

Nicel araştırma tekniği pozitivist paradigmayı temel almaktadır (Özudođru, 2014: 264). Bu teknikle araştırmanın bütünlük sorununun, objektif olarak değerlendirilmesi için kesin ifadeler, standart tekniklere, sayısal ölçümlere, istatistik ve tekrarlama gibi teknolojilere yer verilmektedir (Neuman, 2014a: 227). Çünkü ölçüm, bu yöntem için daha fazla önem taşımaktadır. Tümdengelimli bir yaklaşımla kavramları incelemek ve kavramları sayısal olarak ifade edebilmek için bu teknikte yukarıda belirtilen ampirik ölçümler oluşturulur. Bu yolla fikirleri temsil eden ampirik verilere ulaşmaya çalışılır (Neuman, 2014a: 264- 267).

Niceliksel araştırma türleri, içerik analizi, durum belirleme ve değerlendirme araştırmasıdır (Erdoğan, 2012: 180-187-189). Bu çalışmanın ikincil ayağında nicel araştırma yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. Bu teknikle, web içeriklerine niceliksel içerik analizi uygulanmıştır. Neuman'a (2014b: 466) göre içerik analizi, bir metindeki içeriğin analiz edilmesine yarayan ve o metindeki bilgilerin toplanmasını sağlayan bir tekniktir. Neuman (2014b: 466), içerik olarak bir metindeki sözcükleri, anlamları, resimleri, sembolleri, düşünceleri, temaları kastetmekte ve metnin yazılı, görsel ve sözlü olabileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda kitap, gazete veya dergi makale, reklamlar, söylevler, resmî

belgeler, filmler, video kayıtları, fotoğraflar, giyim eşyası veya sanat eserleri incelenecek metinler olarak kabul edilmektedir.

Erdoğan'a (2012: 182) göre ise içerik analizi, tema analiz etmek, indeks çıkartmak, içerikteki yönelimi ve iletişimin içeriğini inceleyerek metnin amaçlarını belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Tema analizi ile alan notları, gazete makaleleri, dokümanlar, yazışmalar vb. metinlerin temel fikirleri açığa çıkarılır. İndeks çıkartma ile metin içindeki anahtar kelimeler belirlenerek bu kelimelerden indeks oluşturulur. Metinlerin özelliklerinin betimlenmesiyle metin içeriğinin yönelimi ortaya çıkarılır. İletişim süreciyle ilgili çıkarımlarda bulunmak, kişilerin/grupların psikolojik durumlarını belirlemek; içerikte propagandanın varlığını tespit etmek; iletişime karşı tutumsal ve davranışsal karşılıkları betimlemek; kültürel kalıplarını ortaya çıkartmak; iletişim bağlamındaki yönelimi belirlemek; içeriğin izleyiciler üzerine etkilerini ortaya koymak için ise iletişimin içeriği incelenir.

Bu amaçlar doğrultusunda analizi gerçekleştirebilmek için kategorilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kategoriler, kimi zaman alt kategorileri de kapsayacak şekilde geliştirilebilir. Ancak kategorilerin yorum yapabilmek için araştırmanın kuramsal çerçevesi kapsamında oluşturulması gerekmektedir. Dolayısıyla kuramsal bir yapıyla ilişkilendirilmeyen kategorilerin bir anlamı olmadığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda kategoriler, araştırmacının kendisi tarafından oluşturabileceği gibi önceden geliştirilmiş olanlar da kullanılabilir (Erdoğan, 2012: 185). Geray (2014: 139-140), kategorilerin konu, biçim, bakış açısı ve kişi/oyuncu olarak sınıflandırabileceğini belirtmiştir. Analizde çözüm birimlerinin ise dilsel (kelimeler, cümle/paragraf) ve dilsel olmayan (belgelerin tümü, parçaları ve karakterler) şeklinde olabileceğini ifade etmiştir. Örneğin Geray'a (2014) göre;

“olaylar veya eylemler yanında diğer çözümleme birimleri arasında kurmaca veya haberlerde yer alan aktörler de bulunur. Haberlerde doğrudan alıntılar, yorumların veya diğer biçimlerin kaynaklarının türleri önemli bilgiler sunabilir. Emeğin haber oluşturma sürecinin ‘tarafsızlığı’ni veya ‘dengeliğini’ ortaya çıkartmak için haberlerdeki atıfların hangi tür örgütlere, kurumlara, kümelere dayandığını sayabilir. Ayrıca, bu aktörlerin bilgileri basın toplantısında mı, basın açıklamasıyla mı yoksa özel görüşmeyle mi yaptığı da araştırılabilir” (Geray, 2014: 141).

Bunun yanında içerik analizi, açık içeriğe (yazarın ne söylediği) ve örtük içeriğe (yazarın neyi kastettiği) olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır (Çomu ve Halaiqa, 2014: 42). Açık içeriğin analiz edilmesi nicel, örtük içeriğin analizi ise nitel içerik analizi olarak değerlendirilmektedir (Geray, 2014: 136). Koçak ve Arun'a göre (2006: 24) bu araştırma tekniğinde bulgular, niceliksel (kantitatif) olarak verilse de konu ile ilgili niteliksel (kalitatif) bir yargıda bulunulmasına olanak tanınmakta ve nitel değerlendirmeler ile birlikte

sunulduğundan bulguların kalitesini arttırarak genelleme yapılabilmesini sağlamaktadır. İçerik analizinde evreni sınırlandırabilmek için 4 soruya cevap vermek gerekmektedir:

“ *nerede* (New York), *ne zaman* (2001), *hangi aracıyla* (günlük gazeteler) ve *hangi konuda* (11 Eylül olayları). Evrenin tamamının değerlendirmeye alınması ya da bunun içinden bir örneklemin seçilmesi, evrenin büyüklüğüne, genelleme yapılması gerekliliğine, bulguların kesin, geçerli ve güvenilir olması gibi öğelere bağlıdır. Bu durumda, elde edilecek bulguların evrene genellenebilmesi için araştırmacının karşısında iki önemli seçenek vardır: ilki, veriyi bu evrenden bir örneklem çekerek toplamak; diğeri ise hiçbir biçimde herhangi bir veri toplamamak” (akt: Koçak ve Arun, 2006: 24).

Bunun yanı sıra bu iki teknikte de kategoriler oluşturularak kodlama cetveli oluşturulmaktadır. Nitel içerik analizi tümevarımcı ve veriye dayalı bir şekilde nicel analiz ise daha çok sayılarla biçimlendirilmektedir (Çomu ve Halaiqa, 2014: 43). Web içeriklerine yönelik yapılan içerik analizi tekniği de benzer şekilde uygulanmaktadır (Çomu ve Halaiqa, 2014: 40). Örneklemleri, haber siteleri, facebook profilleri ve twitter kullanıcıları oluşturmaktadır (Ackland’dan akt. Çomu ve Halaiqa, 2014: 40). Araştırmanın ikinci ayağını oluşturan bu aşamada, web içeriği ve ‘Soma Olayı’ haberleri, araştırmanın kuramsal verilerini yansıtacak şekilde rizomatik yaklaşıma göre analiz edilecektir. Araştırmada nicel ve nitel yöntem, birlikte kullanılarak iki yöntemin uygulanması sonucu elde edilen verilerin birbirleri ile örtüşüp örtüşmediğinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

4.6.3 Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışmada veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme ve niceliksel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada toplam 8 kişiye yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Bu görüşmeler, hazırlanan görüşme formlarına uygun olarak yapılmış, görüşme formlarının hazırlanmasında, Taylan’ın (2012) doktora tez çalışmasından yararlanılmıştır. Ayrıca hazırlanan soruların bir kısmı ortak olup bazı sorular ise görüşmecinin görevine ve sendika.org içerisindeki rolüne göre değişiklik göstermiştir. Bu bağlamda araştırmacıların kendi görevleri doğrultusunda sorular sorulmuş olup araştırmada katılımcıların isimleri kodlanarak verilmiştir.

Görüşme soruları ile Sendika.org’un toplumsal hareketler sonucunda oluşup oluşmadığının, alternatif bir medya olarak sivil toplum örgütlerini birleştiren bir yapıda olup olmadığının, yeni toplumsal hareketlerin tepkilerine yönelik haber üretimini gerçekleştirip gerçekleştirmediğinin, devlet ve piyasa ile ilişki kurup kurmadıklarının ortaya konması amaçlanmıştır. Sendika.org’un alternatif medya olarak yeni toplumsal hareketlerle ilişkili olup olmadığı ise bu soruların yanıtları kapsamında değerlendirilmiştir.

Araştırmanın ikinci ayağında ise bu amaçlar doğrultusunda belirlenen sorular üzerinden web sitesi ve Soma haberleri incelenmiş, elde edilen verilerin birbirine uygunluğunu saptanmıştır. Web analizinde rastlantısal olarak seçilen günlerde web sitesi rizomatik medya yaklaşımına göre oluşturulan içerik analizi kodlama tablosuna uygun bir biçimde incelenmiştir. Site analizinde, kuruluş bilgileri, haber konuları, okuyucu etkileşimi, haber kaynakları, haber aktörleri ve kaynak yaratma kategorileri yer almıştır. Bu kapsamda kuruluş bilgilerinde site içerisinde Sendika.org'un nasıl tanımlandığı üzerinde durulmuş, okuyucuların kendilerine ulaşabilmeleri amacıyla iletişim bilgilerine yer verilip verilmediği tanımlanmıştır. Haber konuları kategorisinde, Sendika.org'un haber üretiminde, küreselleşme sürecinin yarattığı olumsuz koşullara karşı yeni toplumsal hareketlerin oluşmasını sağlayan emek, çevre, kimlik sorunlarına dair haberlerin yer alıp almadığı incelenmiştir. Bu sorunlar alt kategoriler olarak belirlenmiş ve emek alt kategorisine işçi hakları, işçi grevleri, çocuk işçiler, işsizlik vb. haberler, çevre alt kategorisine HES, kentsel dönüşüm, imar rantları, ÇED raporları vb. haberler, kimlik kategorisine feministler, etnik ve cinsel kimlikler, göçmenler vb. haberler dahil edilmiştir.

Ayrıca analize, ekonomi ve hükümet ile ilgili haberler ve yukarıda belirtilen sorunlar çerçevesinde açılan dava/dava süreçleriyle ilgili haberler de eklenmiştir. 'Ekonomi, Hükümet ve Dava Haberleri' başlıkları altında ayrı ayrı alt kategoriler oluşturularak haber konuları değerlendirilmiştir. Haber konuları kategorisine site içerisinde yer alan ve siteye farklı kaynaklardan alınan yazılar da eklenmiştir. Okuyucu etkileşimi kategorisinde sitenin okuyucu ile iletişiminin olup olmadığı, haber üretim sürecine okuyucuların dahil edilip edilmediği ile sitede toplumsal hareketlerin yaratıcılarına başka hangi iletişim kanalları ile cevap verilip verilmediği incelenmiştir. Haber kaynakları kategorisinde, sitenin toplumsal grupların seslerini duyurmalarını sağlayan bir alan olup olmadığı, küresel ve yerel bazda haberlere yer verilip verilmediği bununla birlikte diğer alternatif medyaların haberlerinin kullanılıp kullanılmadığı incelenmiştir. Haber aktörleri kategorisinde de yeni toplumsal hareket aktörü olarak tanımlanabilecek kurum/oluşum/örgüt ve kişiler bazında haberlerin sitede var olup olmadığı analiz edilmiştir. Kaynak yaratma kategorisinde ise Sendika.org'un kendi varlığını sürdürebilmesi için devlet ve piyasa ile herhangi bir ilişkisinin olup olmadığının ortaya koyulması amacıyla sitede reklam, abonelik, bağış gibi bilgilerin yer alıp almadığına bakılmıştır.

Araştırmanın son ayağı olan Soma Olayı haberlerinin içerik analizinde ise web analizinde kullanılan kategoriler düzenlenerek kullanılmıştır. Buna göre Haber kaynak ve türleri, haber aktörleri, okuyucu etkileşimi kategorileri kullanılarak alt kategoriler haber analizine uygun bir şekilde yeniden revize edilmiştir.

Tablo 4.1 Web Analizi Kodlama Tablosu

Kuruluş Bilgileri: Hakkımızda/ İletişim Bilgileri   Haber Konuları: Emek gündemi haberleri (İşsizlik, İşçi Grevleri, İşçi Hakları vb.)   Kimlik haberleri (Feministler, Etnik ve Cinsel Kimlikler, Göçmenler vb.)   Çevre haberleri(HES, Kentsel Dönüşüm, İmar Rantları, ÇED vb.)   Dava süreçleri ile ilgili haberler   Ekonomi haberleri   Hükümet haberleri   Diğer   Okuyucu Etkileşimi: Okuyucuların haber gönderimi   Okur yorumu   Sosyal medya linkleri   Okurların sosyal medya kullanımı   Diğer alternatif medyaları(TV, radyo, sinema vb.)   Haber Türleri ve Kaynakları: Toplumsal hareketlerin ve toplumsal hareketleri birleştiren haberlerin kullanımı (basın açıklamaları, protesto/eylem haberi, genel haberler)   Küresel toplumsal hareketlerin haberlerinin kullanımı   Farklı medyaların haberlerinin kullanımı (diğer alternatif medya – ana akım medya – haber ajansları, sendika.org gönüllüleri vb.)   Küresel alternatif medyaların haberlerinin kullanımı   Haber Aktörleri: Haberin ilgili olduğu kişi, kurum, örgütler ve oluşumlar   Kaynak Yaratma: Reklam//bağış/kampanya/abonelik

Tablo 4.2 Haber Analizi Kodlama Tablosu

Okuyucu Etkileşimi: Okur yorumu   Sosyal medya linkleri   Okurların sosyal medya kullanımı   Haber Türleri ve Kaynakları: Toplumsal hareketlerin ve toplumsal hareketleri birleştiren haberlerin kullanımı (basın açıklamaları, protesto/eylem haberi, genel haberler)   Küresel toplumsal hareketlerin haberlerinin kullanımı   Farklı medyaların haberlerinin kullanımı (diğer alternatif medya – ana akım medya – haber ajansları, sendika.org gönüllüleri vb.)   Küresel alternatif medyaların haberlerinin kullanımı   Haber Aktörleri: Haberin ilgili olduğu kişi, kurum, örgütler ve oluşumlar

4.7 Bulgular ve Yorum

4.7.1 Web Analizi Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde, web analizi kodlama tablosunda yer alan kuruluş bilgileri, haber konuları, okuyucu etkileşimi, haber kaynakları, haber aktörleri ve kaynak yaratma kategorilerine göre ‘www.sendika.org’ haber sitesinin analizi sonucu elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.7.1.1 Sitenin Genel Yapısı

Sitenin genel yapısına bakıldığında sitenin sol üst köşesinde logo ve ‘emek hareketinin gündemi’ sloganı yer almaktadır. Bununla birlikte ana sayfada ‘Haberler’, ‘Makaleler’, ‘Dosyalar’, ‘Direnişin İçinden’, ‘İş Kazaları’, ‘Çapul TV’ ve ‘English’ başlıkları ile toplam 7 bölüm bulunmaktadır:

Haberler bölümü; sendika ve işçi haberleri, genel-güncel haberler, kent-doğa haberleri ve dünyadan haberler, Makaleler bölümü; sendika.org yazıları, sendika.org çevirileri, söyleşiler, derlediklerimiz, bilgi-belge araştırma, aktüel gündem ve diğer makaleler olarak sınıflandırılmıştır. Direnişin İçinden bölümünde, Türkiye’nin çeşitli illerinde ve çeşitli sektörlerinde meydana gelen işçi direnişleri anlatılırken, İş Kazaları bölümünde bu konuya ilişkin raporlar yayınlanmaktadır. Dosyalar bölümü ise belirli konular (1 Mayıs, Soma, Küresel Savaşlar, Kadınlar, Yeni Toplumsal Hareketler, Emek Gündemi, Türkiye’deki

seçimler vb. konular) hakkında o konuya ilişkin önemli akademisyenlerin, (David Harvey, Wallerstein vb.) yazarların makale ve yazılarının derlenmesinden oluşmaktadır. Diğer bölümlerden Çapul TV, farklı kategoriler altında videoların yer aldığı ve canlı yayınların da yapıldığı internet TV olarak tanımlanmaktadır. English bölümü, sendika.org haberleri, makaleleri, söyleşileri ve diğer olarak sınıflandırılmıştır. Bu linklerin alt tarafında manşet haberleri yer almaktadır. Manşetler ise 18 haberi içermektedir.

Görsel 4.1 Sendika.org Sitesi Linkleri

Kaynak: <http://www.sendika.org>, Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Ayrıca yukarıda belirtilen bölümlerin içinde yer alan bazı alt bölümler, sayfanın alt kısmına kadar ayrı alanlarda görünür kılınmıştır. Sayfanın sağ kısmında da yine bölümlerin içerdiği bazı konular sağ kolona yerleştirilerek öne çıkarılmıştır. Bu kapsamda Manşet haberlerinin alt tarafında Sendika.org yazıları bulunmaktadır. Yayınlandığı tarihe göre toplamda 8 yazı bu alanda kullanılmaktadır. Bu bölümün altında Türkiye'den Haberler başlıklı bölüm yer almakta ve bu bölümde tarihe göre sıralama yapılarak 1 manşet olmak üzere toplamda 11 habere yer verilmektedir. Bu haber bölümlerinin ardından ise Kent-Doğa haberleri ile Sendika.org çevirileri gelmektedir. Bu alanlarda 6'şar haber görünür kılınmaktadır. Sayfanın alt kısmında Derlediklerimiz bölümünde ana akım medyada ya da diğer alternatif medyada yayınlanan farklı yazarlara ait 8 yazı ile 5 habere yer verilen Dünyadan haberler bölümü bulunmaktadır.

Görsel 4.2 Sendika.org Yazıları

Kaynak: <http://www.sendika.org>

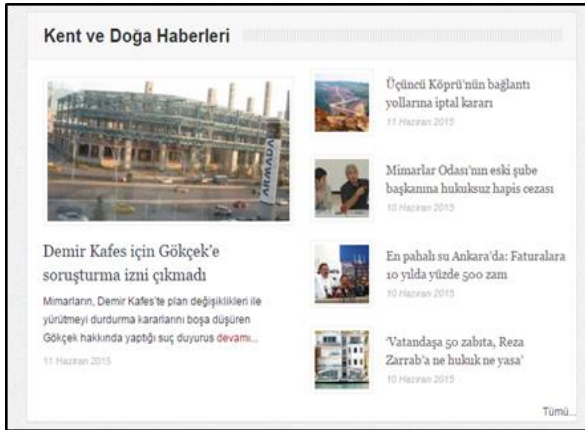
Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Görsel 4.3 Türkiye'den Haberler

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Görsel 4.4 Kent ve Doğa Haberleri

Kaynak: <http://www.sendika.org>

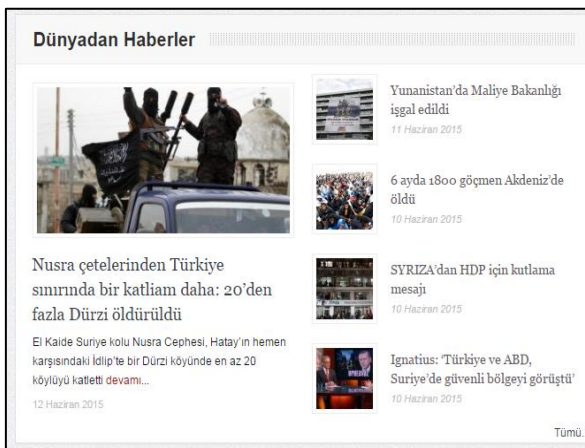
Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Görsel 4.5 Sendika.org Çevirileri

Kaynak: <http://www.sendika.org>

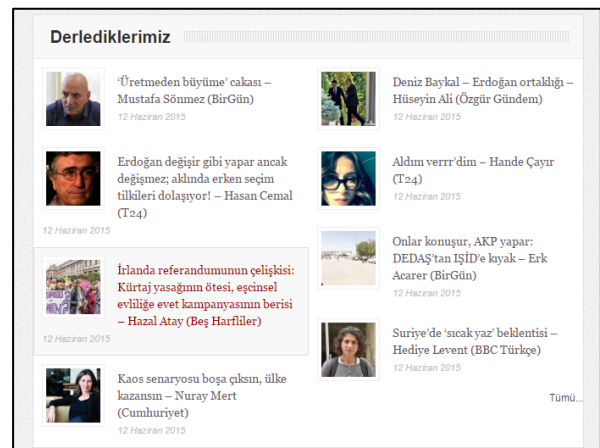
Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Görsel 4.6 Dünyadan Haberler

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Görsel 4.7 Derlediklerimiz

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Sitenin sağ kolonunda ise en üstte ‘2015 Genel Seçimi’ dosyası bulunmaktadır. Dosya tıkladığında konu ile ilgili 101 haberin linkine ulaşılmaktadır. Ardından ‘Aktüel Gündem’ başlıklı bölüm yer almakta ve burada Türkiye’de 7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleşen seçimlerle ilgili bir değerlendirme yazısı bulunmaktadır. Sağ orta kısımda Sosyal Medya bölümüne yer verilmekte, sırasıyla twitter, facebook ve googleplus’ta takipçi sayısı gösterilmektedir. Verilen ikonlara tıkladığında ise sosyal medya sayfalarına yönlendirme yapılmaktadır. Yine sağ orta kısımda ‘Dosyalar’ başlıklı bölüm 3 konuya ilişkin haberler öne çıkarılmakta, dosyaların içerisinde ise toplamda 173 haber linki bulunmaktadır. Sağ orta kısmın devamında Söyleşiler ve Kadın bölümlerinde, bir haber ve bir söyleşi bulunmaktadır. Ayrıca ‘Direnişin İçinden’, ‘Bilim’, ‘Kitap’, ‘Periyodik Yayınlar’ bölümleri bu sıranın devamını oluşturan bölümler olarak öne çıkmaktadır. Direnişi İçinden bölümünde, metal işçilerinin grev süreçlerine ilişkin 38 haber linki, Bilim köşesinde, Evrim Ağacı ve Sendika.Org Bilim Köşesi kaynaklı bir habere yer verilmiştir. Kitap bölümünde de alternatif medya ile ilgili içerisinde Sendika.org ve Çapul TV’den bahsedilen yeni çıkan bir kitabın tanıtımı yapılmış, Periyodik Yayınlarda ‘Halkın Sesi’ adlı gazetenin 233. Sayısı tanıtılmıştır. Bu bölüm tıkladığında verilen linkle ‘Halkın Sesi Gazetesi’nin web sitesine de erişilebilmektedir.

Sağ alt kısımda ise Emek haberleri, Emek Kaynakçası, Duyuru Listesi ve Arama bölümleri bulunmaktadır. Emek haberleri bölümünde, kendi web sayfalarında emek haberlerini yayınlamak isteyenlere yönelik kod verilmiştir. Emek kaynakçası bölümünde emek gündemi ile ilgili A’dan Z’ye alfabetik olarak sıralanmış kaynakçaların isimleri yer almaktadır. Duyuru listesinde okuyucuların, sendika.org e-posta listesine abone olması sağlanmaktadır. Arama bölümünde ise site içerisinde bilgilere erişim kolaylaştırılmaktadır.

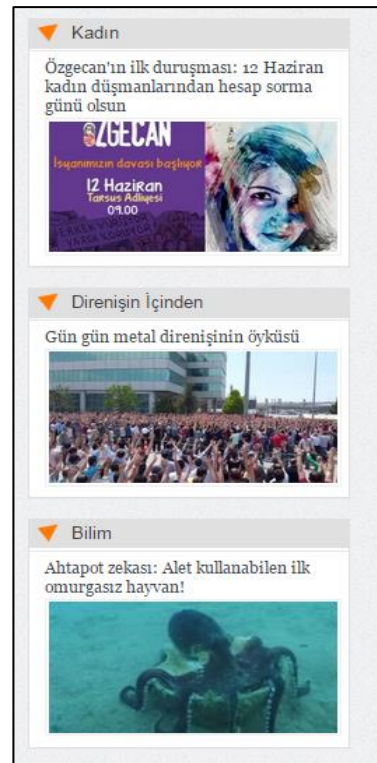
Sayfanın en alt kısmında ise 10.İşçi Filmleri Festivali’nin Diyarbakır, İzmir, Ankara ve İstanbul illerindeki programlarının linkleri yer almaktadır. Bu bölümün yanında ise 5 Deniz ve Latin Bilgi bölümleri bulunmaktadır. Her iki bölümde 4 haber bulunmakta, haber linklerine tıkladığında kendi web sitelerine yönlendirme yapılmaktadır.

Aynı zamanda sitede bir habere tıkladığında sayfanın sağ tarafında Soma Dosyası, Yazı Boyutu, Editörün Seçtikleri, ‘Sol Mahalleleri Nasıl Bilirsiniz?’ dosyası, Kader Ortakaya isimli yazarın tüm yazılarını kapsayan dosya ile ‘Sendika.org’a kitaplığınızda yer açın’ banneri bulunmaktadır.

Görsel 4.8 Dosyalar, Sosyal Medya, Söyleşiler

Kaynak: <http://www.sendika.org>
Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

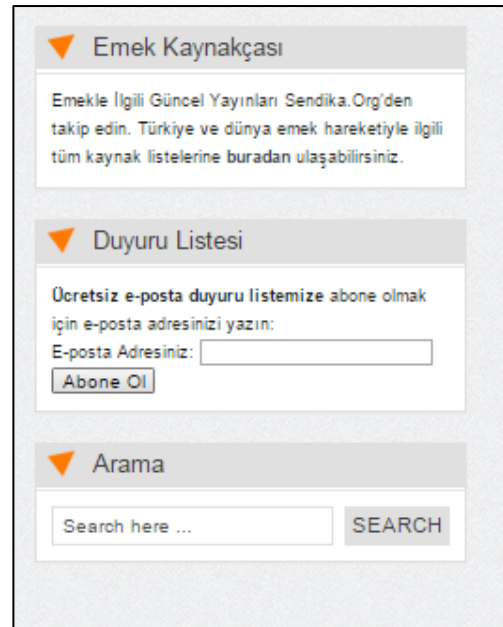
Görsel 4.9 Kadın, Direnişin İçinden, Bilim

Kaynak: <http://www.sendika.org>
Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Görsel 4.10 Kitap, Periyodik Yayınlar, Emek Haberleri

Kaynak: <http://www.sendika.org>
Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Görsel 4.11 Emek Kaynakçası, Duyuru Listesi, Arama

Kaynak: <http://www.sendika.org>
Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Görsel 4.12 Kader Ortakaya Bütün Yazılar

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Görsel 4.13 Sol Mahalleleri Nasıl Bilirsiniz?

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Görsel 4.14 Soma Dosyası, Yazı boyutu

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Görsel 4.15 Editörün Seçtikleri

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

4.7.1.2 Kuruluş Bilgileri

Bu kategoride site içerisinde ‘Hakkımızda’ kısmı ile ‘İletişim Bilgileri’ bölümlerine bakılmıştır. Hakkımızda kısmında aktivistlerin ulaşabilecekleri bir platform olarak tanımlanan sitenin iletişim bilgilerine bakıldığında, açık adres, telefon/fax bilgisi, mail adresi, facebook ve twitter adresleri belirtilmiştir. Ayrıca bu bölümde mesajlarını direkt siteden göndermeyi tercih edenler için mesaj formu yaratılmıştır.

İletişim

Cumhuriyet Caddesi No:175 Daire:2 (Askeri Müze Karşısı) Harbiye, İstanbul

(212) 245 90 37 (tel / fax:)

bilgi@sendika.org

www.twitter.com/sendika_org

www.facebook.com/www.sendika.org

Bu formu kullanarak eposta gönderebilirsiniz:

Adınız (gerekli)

Epostanız (gerekli)

Konu

İletiniz

Görsel 4.16 İletişim Bilgileri

Kaynak: <http://www.sendika.org/iletisim/,11.06.2015>

4.7.1.3 Haber Konuları

Bu kategoride rastlantısal olarak belirlenen tarihlerde (11-12 Haziran 2015) sitede yer alan haberler ve yazılar, kodlama tablosunda belirtilen alt kategoriler çerçevesinde incelenmiştir.

Emek gündemi haberleri: Site içerisinde emek gündemi ile ilgili haberlere yer verildiği görülmektedir. Hatta emek gündemi haberleri, ‘Haberler’ bölümünde ‘Sendika ve İşçi Haberleri’ alt başlığı ile özel bir bölüm olarak yer almaktadır. Bu kapsamda incelenen tarihlerde toplam 6 haber ve 1 yazının sitede yayınlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.3 Emek Gündemi Yazı ve Haberleri

Haber Başlığı
İSİG'den Ali İbrahimlerin Hikayesi
4 Mevsim Direnenler Dayanışmaya Çağırıyor
E.G.O'da 5 İşçinin İşten Atılması Üzerine Üretim Durdu
Soma'nın Ayşegül Öğretmenine 'Çocuğu Kurtardın' Sürgünü
EGO'da İşçiler Birleşik Metal'e Geçti
Şimdi Sıra Emeğin Barajlarını Yıkmakta
Taşeron İşçiler: "Kazan kaynadı, kayış kopmak üzere"

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Genel olarak haberlerin içeriğini, işçi hakları, işçi grevleri, çocuk işçiler vb. konuların oluşturduğu analiz edilmiştir. Tablo 4.3'te belirtildiği üzere 'İSİG'den Ali İbrahimlerin Hikayesi' başlıklı haberde, İşçi sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi (İSİG)'nin çocuk işçiliğine karşı mücadele gününde Suriyeli çocuk işçilerle ilgili yayınladığı görsel konu edilerek çocuk işçi sorununa dikkat çekilmiştir. '4 Mevsim Direnenler Dayanışmaya Çağırıyor' başlıklı haberde, iş güvenliği istedikleri için işten atılan ve 292 gün direnen DİSK Enerji Sen üyesi BEDAŞ işçilerinin düzenledikleri dayanışma konserinin duyurusu yapılmıştır. 'E.G.O'da 5 İşçinin İşten Atılması Üzerine Üretim Durdu' haberinde yine işten atılan arkadaşlarının işe alınması için eylem yapan ve ücretlerinde iyileştirme yapılmasını isteyen işçilere yer verilmiştir. 'Soma'nın Ayşegül Öğretmenine 'Çocuğu Kurtardın' Sürgünü' başlıklı haberde protesto gösterisi sırasında bir çocuğu polis elinden alan bir öğretmenin görev yerinin değiştirilerek sürgün edilmesi konu edilmiştir. Yine 'EGO'da İşçiler Birleşik Metal'e Geçti' başlıklı haberde grev yapan işçilerin taleplerinin kabul edildiğine ve bu işçilerin sendikalarını değiştirdiklerine değinilmiştir. 'Taşeron İşçiler: "Kazan kaynadı, kayış kopmak üzere"' başlıklı haberde de Akdeniz Üniversitesi Hastanesi'nde çalışan taşeron işçilerin yönetime karşı yaptıkları eyleme dikkat çekilmiştir. Bu haberlerin dışında 'Şimdi Sıra Emeğin Barajlarını Yıkmakta' başlıklı yazıda 7 Haziran seçim sonuçlarının koalisyon hükümetini gerekli kılmasının dayanışmanın kazandığının göstergesi olduğu ve hükümetin emek karşıtı politika ve hedeflerinin bu sonucu sağladığı vurgulanmıştır.

Kimlik haberleri: Sitede kimlik konulu haberler arandığında genellikle 'Genel-Güncel Haberler' ve 'Türkiye'den Haberler' bölümlerinde bu konudaki haberlere rastlanılmıştır. Öğrenciler, kadınlar, etnik ve cinsel kimlikler üzerinden olduğu kadar belirtilen tarihlerdeki

haber içeriklerinde olmasa da göçmenlerin de haberlerine yer verildiği görülmüştür. Kimlik ile ilgili haberler ayrı bir bölüm olarak ele alınmasa da ‘Kadın’ başlığıyla özel bir bölüm bulunmakta ve burada öne çıkarılmak istenen tek bir haber yayınlanmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen haberlerin/yazıların da içerisinde 8 haber ve 3 yazı kimlik kategorisiyle ilişkilendirilmiştir.

Tablo 4.4 Kimlik Haberleri

Haber Başlığı
Halkların Özgür Yaşam Arzusu Kazandı, Barış kazandı’
Özgecan’ın İlk Duruşması: 12 Haziran Kadın Düşmanlarından Hesap Sorma Günü Olsun
Demirtaş: ‘Süreç kaldığı yerden devam etsin’
İmralı heyeti: Halk Devrilen Masayı Dört Ayak Üzerine Oturttu
Antalya’da Parası Olmayana Diploma Yok
İrlanda Referandumunun Çelişkisi: Kürtaj Yasağının Ötesi, Evliliğe Evet Kampanyasının Berisi
Adaletin ve İsyanın Simgesi: Nevin ve Özgecan
Sorun ‘Dikkat çekecek kadar seksi’ Olmamız Değil, Kadının Varlığı İle Dağılan Dikkatiniz
Abay Ortaokulu İmam Hatip Olmasın’
“Yeni bir ‘Hayata Dönüş’ Katliamına İzin Vermeyeceğiz”
Ankaralı Kadınlar: “Siz Aklamaya Çalışsanız Da Biz Katillerin Peşindeyiz”

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.4’te belirtilen kimlik haberleri incelediğinde haberlerde ‘Kürt Sorunu’ ve ‘Kadın Sorunu’nun ön plana çıktığı görülmektedir. Kürt sorunu ile ilgili HDP’nin açıklamalarına yer verilirken, kadın sorunu ile ilgili kadın cinayetlerine değinilmiştir. Bunun yanında Halkevleri, Üniversiteli Kadın Kolektifleri gibi demokratik kitle örgütlerinin kadın dayanışmasına yönelik çağruları haberlerde yer bulmuştur. Ayrıca LGBTİ bireylerin hak kazanımlarına ve 4+4+4 eğitim sistemiyle mağdur olan öğrenciler ile velilerinin protestoları haberlerde yer almıştır.

Çevre haberleri: Çevre haberlerine ‘Kent ve Doğa Haberleri’ başlığı altında yer verilmektedir. Hem ‘Haberler’ bölümünde hem de ana sayfanın orta kısmında özel bir alan içinde ‘Kent-Doğa Haberleri’ bölümü öne çıkarılmıştır. Bu bölümde günde 5 haberin görünür

kılınması sağlanmaktadır. İncelenen haberler içerisinde toplam 4 haberin çevre ile ilgili olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.5 Çevre Haberleri

Haber Başlığı
Saraçoğlu Mahallesi'nde Zorla Tahliyeye Karşı 'terk etmiyoruz' Eylemi Başladı
İBB İstanbul'u İmara Açıyor
Akılları Fikirleri Katil Mega Projelerde!
Demir Kafes İçin Gökçek'e Soruşturma İzni Çıkmadı

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.5'teki haber içeriğine bakıldığında haberlerde imar planlarında rant ve dönüşüm projelerine karşı tepkilere yer verildiği görülmüştür. 'Saraçoğlu Mahallesi'nde Zorla Tahliyeye Karşı 'terk etmiyoruz' Eylemi Başladı' başlıklı haberde tarihi ve kültürel bir varlık olan Saraçoğlu Mahallesi'nin kentsel dönüşüm projeleri kapsamına alınmasına karşı çıkan Başkent Dayanışması ve mahallelilerinin eylemine yer verilmiştir. Yine 'İBB İstanbul'u İmara Açıyor' başlıklı haberde, fay hattı koruma bandına alınan Kartal'daki arazi ile Kazlıçeşme'de sağlık alanı olarak belirlenen arazinin ve otopark - yeşil alan olarak kullanılan İstanbul Dünya Ticaret Merkezi'nin otoparkının, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Meclisi'nde alınan kararlarla imara açıldığı belirtilmiştir. Kuzey Ormanları Savunması tarafından yayınlanan 'Akılları Fikirleri Katil Mega Projelerde!' kaynaklı haber ise 3. Havaalanı projesi hakkında hükümet temsilcilerinin sözlerini eleştirmektedir. 'Demir Kafes İçin Gökçek'e Soruşturma İzni Çıkmadı' başlıklı haberde de Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Eskişehir Yolu üzerinde yapımına başladığı projenin rant amaçlı yapıldığı ve projenin yürütmeyi durdurma kararı olmasına rağmen Gökçek'in soruşturulmasına izin verilmediği ancak dokunulmazlığı kaldırılınca rant amacıyla yapılan projeler hakkında 'hesap vereceği'ne dikkat çekilmiştir.

Dava haberleri: Analizde çevre, kimlik, emek gündemi ve çeşitli toplumsal hareketler ile ilgili açılan dava ve dava süreçlerine ilişkin haberlerle sıkça karşılaşıldığından dolayı bu haberlerin ayrı bir kategori olarak ele alınması zorunluluğu doğmuştur. Bu konularla ilgili toplam 17 dava haberi incelenmiş olup haber konuları açısından 3'er haberin emek gündemi ve kimlik, 2 haberin çevre, 7 haberin toplumsal hareket, 2 haberin diğer konulu olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.6 Dava Haberleri

Haber Başlığı
Somalı işçinin açtığı dava Yargıtay'da: Madenciler kadrolularla eşit hakka sahip olabilir
Abdullah Cömert davası 12 Haziran'da Balıkesir Adliyesi'nde
Kopya soruşturmasında 37 hakim ve savcıya ihraç
Kadınlar Özgecan davası için Tarsus'a yürüyor!
Halkevleri Genel Başkanı Oya Ersoy'a hükümeti aşağılamaktan soruşturma
AKP seçim aracına 'katil' yazanlara 35 bin lira ceza
Üçüncü Köprü'nün bağlantı yollarına iptal kararı
Ulus'ta Danıştay'dan Gökçek'e ikinci ret
Uğur Kurt davası ertelendi: Vuran polise tutuklama yok!
AYM yüzde 3'lük sendika barajını yüzde 1'e çekti
Abdullah Cömert davası ertelendi, katil polis yine tutuklanmadı
Dolmabahçe Camii İmamı: Alkol içen görmedim
Tacizci polis tutuksuz yargılanacak
Önce elbise, şimdi gaz fişeği kayıp: Enes'in katilleri dışarıda, deliller karartıda
Nuh Köklü davası 6 Ağustos'ta
Kadın isyanının simgesi Özgecan Aslan davası 9 Eylül'e ertelendi
Çanakkale'de 2 maden için yürütmeyi durdurma

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.6'daki dava süreçleri ile ilgili haberlerde 'Somalı işçinin açtığı dava Yargıtay'da: Madenciler kadrolularla eşit hakka sahip olabilir', 'AYM yüzde 3'lük sendika barajını yüzde 1'e çekti' ve 'Çanakkale'de 2 maden için yürütmeyi durdurma' haberleri emek gündemi içerisinde değerlendirilmiştir. İlk haberde bir maden işçisinin, kadrolu işçilerle eşit haklara sahip olmak adına açtığı davayla tüm maden işçilerini kapsayacak şekilde kazanım elde edebileceği vurgulanmıştır. İkinci haberde işçilerin 12 Eylül'ün ürünü olarak sendikalara toplu iş sözleşmesi yapabilme hakkı için uygulanan barajın Anayasa mahkemesi tarafından alınan kararla düşürüldüğü ve işçilerin lehine bir karar alındığı belirtilmektedir. Üçüncü haberde ise Çanakkale Barosu Çevre Komisyonu Çanakkale'de iki maden için ÇED'e gerek yok kararına karşı açtığı davayı kazandığı duyurulmuştur.

'Tacizci polis tutuksuz yargılanacak', 'Uğur Kurt davası ertelendi: Vuran polise tutuklama yok!' ve 'Kadın isyanının simgesi Özgecan Aslan davası 9 Eylül'e ertelendi' haberleri kimlik haberleri içerisinde değerlendirilmiştir. Demokrat Kocaeli kaynaklı ilk haberde cinsel tacizde bulunduğu gerekçesiyle tutuklanan ve görülen dava sonucu serbest kalan kişiye yönelik verilen kararın Kocaeli Kadın Platformu ile mağdurun ailesi tarafından

protesto edildiği belirtilmiştir. İkinci haberde Cemevi avlusu'nda bir kişinin ölümüne sebebiyet veren polis ile ilgili davada tutuklama kararının verilmemesi eleştirilmiştir. Üçüncü haberde ise yine erkek şiddeti nedeniyle öldürülen kadınların simgesi haline gelen Özgecan Arslan'ın duruşmasında dakika dakika yaşananlar aktarılmış, davaya ve kadına yönelik şiddet ile ilgili demokratik kitle örgütlerinin açıklamaları yer almıştır.

'Üçüncü Köprü'nün bağlantı yollarına iptal kararı' ve 'Ulus'ta Danıştay'dan Gökçek'e ikinci ret' başlıklı haberler çevre haberleri kapsamında incelenmiştir. Bu haberlerin ilki Birgün gazetesinden alınan bilgiler çerçevesinde açıklanarak Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası tarafından açılan davada sonucunda 'Üçüncü Köprü Projesi'nin bazı bağlantı yollarının iptal edildiği belirtilmiştir. İkinci haberde ise Başbakanlık'ın ve Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Ulus tarihi kent merkezi yenileme projesi gerçekleştirebilmesi adına açtığı davanın Danıştay tarafından reddedildiğine dikkat çekilmiştir.

Tabloda görüldüğü üzere en fazla dava haberinin toplumsal hareketlerle ilgili olduğu görülmektedir. 'Abdullah Cömert davası 12 Haziran'da Balıkesir Adliyesi'nde', 'Halkevleri Genel Başkanı Oya Ersoy'a hükümeti aşağılamaktan soruşturma', 'AKP seçim aracına 'katil' yazanlara 35 bin lira ceza', 'Abdullah Cömert Davası ertelendi, katil polis yine tutuklanmadı', 'Dolmabahçe Camii İmamı: Alkol İçen Görmedim' ve 'Önce elbise, şimdi gaz fişeği kayıp: Enes'in katilleri dışarıda, deliller karartıda' haberleri toplumsal hareketler içinde değerlendirilmiştir. Haberlerin içeriğine bakıldığında ilk haberde Türkiye'nin önemli toplumsal hareketlerinden biri olarak görülen Gezi Direnişinde hayatını kaybeden direnişçi Abdullah Cömert ile ilgili dava duruşmasının tarihi duyurulmuş ve bir sonraki ilgili haberde davanın karara bağlanmadığı ve ertelendiği yazılmıştır. İkinci haberde yine Halkevlerinin 'Yürü Üstüne Üstüne Mitingleri'nde dağıtılan bildirimlerde dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik hakaret edildiği iddiasıyla açılan dava nedeniyle Halkevleri Hukuk Dairesi tarafından yapılan açıklamaya yer verilmiştir. Üçüncü haberde Gezi Direnişi esnasında seçim aracına başbakana yönelik yazılan sözler nedeniyle direnişçiye açılan dava sonucunun karara bağlandığı ve para cezasına çarptırıldığı bildirilmiştir. Başbakanın, direnişçilerin 'camide içki içtiler' iddiasına yönelik olarak cami imamının 'Camide İçki İçen kimseyi görmedim' açıklamasına yer verilmiştir. Son haberde ise Diyarbakır'da 2006 yılında 28 Mart olaylarında ölen 14 yaşındaki Enes Ata'nın davasının ertelendiği ve delil niteliğindeki elbiselerinin imha edildiği bilgisi verilmiştir. Diğer haberler içerisine ise 'Nuh Köklü davası 6 Ağustos'ta' ve 'Kopya soruşturmasında 37 hakim ve savcıya ihraç' haberleri alınmıştır. Bu haberlerde içerisinde de bazı haberler diğer alternatif medyalardan (çekirdekçocuk ve İMC) kaynak gösterilerek alıntılanmıştır.

Ekonomi haberleri: ‘Sendika.org yazıları’ ve ‘Derlediklerimiz’ bölümlerindeki yazılar incelendiğinde iki yazının ekonomi ile ilgili olduğu görülmüştür. Neoliberal politikalara eleştirel bakan Türkiye ekonomisini analiz eden bu yazılar, Korkut Boratav ve Mustafa Sönmez tarafından yazılmış, Sendika.org yazıları kısmında yayınlanmıştır. Boratav’ın yazısı ayrıca Editörün Seçtikleri bölümünde de yer almıştır.

Tablo 4.7 Ekonomi Yazıları

Bölüm	Haber Başlığı	Yazar
Sendika.org yazıları/ Editörün Seçtikleri	Bir dönemin sonu mu?	Korkut Boratav
Derlediklerimiz	‘Üretmeden büyüme’ cakası	Mustafa Sönmez

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tabloda görüldüğü gibi iki yazı, ekonomi yazıları altında incelenmiştir. Yazıların ortak yönü, 7 Haziran seçimleri sonrasında AKP hükümetinin iktidarlığı boyunca ekonomi alanına yönelik uyguladığı politikaların eleştirel bir değerlendirmesini oluşturmalarıdır.

Hükümet haberleri: Hükümet politikaları ile ilgili yazılan haberler, yazılar, politikalar ve gündem ile ilgili yapılan açıklamalar bu kategori altında incelenmiştir. Toplam 22 haber ve yazının ele alındığı bu kategoride 14’nün yazı 8’inin ise haber olduğu görülmüştür.

Tablo 4.8 Hükümet Haberleri

Haber Başlığı	
3 gün 22 saat sonra bildiğimiz Erdoğan: Egolarınızı kenara bırakın, bana yer açın!	Haber
Karaman: Eyy muhalefet! Birkaç ırgat iktidarı yıktınız, hadi yapın da görelim!	Haber
Taşgetiren: ‘Parti içinde intifada herkesi yakar’	Haber
Davutoğlu koltuğuna sarıldı: İktidarda kalmak için her ‘müzakere’ mübah!	Haber
Bülent Arınç: ‘Yüce Divan yargılaması yeniden yapılabilir	Haber
Erdoğan değişir gibi yapar ancak değişmez; aklında erken seçim tilkileri dolaşıyor!	Köşe yazısı
Kaos senaryosu boşa çıksın, ülke kazansın	Köşe Yazısı
Deniz Baykal – Erdoğan ortaklığı	Köşe Yazısı
Onlar konuşur, AKP yapar: DEDAŞ’tan IŞİD’e kıyak	Köşe Yazısı
AKP iktidarsız yapamaz	Köşe Yazısı
Erdoğan ve adamlarının çöken kaos hesapları	Köşe Yazısı
Momentum kırıldı ama...	Köşe Yazısı
Sermayenin “Büyük Koalisyon” Formülü: AKP-CHP	Köşe Yazısı
Bir seçim kritiği: Sandığın aklını aramak	Haber
Restorasyon değil rehabilitasyon	Köşe Yazısı
Yeter ya hu!	Köşe Yazısı
Erdoğan aşağıya, tarihin sarkacı sola	Köşe Yazısı
Seçimin sarsıcı etkileri ve hükümet senaryoları	Köşe Yazısı
İsyanın seli düzenin denizinde boğulur mu?	Köşe Yazısı
Demirtaş’tan ‘silahlandırıldılar’ dediği Hizbullah’a ‘kendinizi kullanırmayın’ çağrısı	Haber
Halkevleri’nden AKP’nin durdurulması için 7 acil talep!	Haber
Seçimin ardından: Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak – Egemen Cevahir	Köşe Yazısı

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.8’de yer alan haberler incelendiğinde gündeme dair konularda hükümet ve hükümet temsilcilerinin açıklamalarının eleştirilerek yer verildiği görülmüştür.

Diğer haberler: Bu kategoride içerik kodlama tablosu dışında kalan konulara yönelik haberlere yer verilmiştir. Toplam 4 haber ve 1 yazı bu kategoriye dahil edilmiştir.

Tablo 4.9 Diğer Haberler

Haber Başlığı
Ali Ahmet Abdullah Futbol Turnuvası başladı
Veysel Güney unutulmadı: ‘Yüreğimizden söküp alamadılar’
Aldım verrr’dim
Özel Tim, zafer işareti yapan çocuğu kaçırdı iddiası
Enerji alanında bir soygun kurumu daha: EPIAŞ devreye giriyor

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Diğer haberlerde ilk haberde Gezi Direnişinde hayatını kaybeden Ali İsmail Kormak, Abdullah Cömert ve Ahmet Atakan anısına Ali İsmail Korkmaz Vakfı, Halkevleri Ahmet Atakan Kütüphanesi, Atakan ve Korkmaz aileleri tarafından düzenlenen futbol turnuvasının yapıldığı duyurulmaktadır. İkinci haber, 12 Eylül Askeri Darbe zamanında idam edilen devrimci Veysel Güney’in devrimci kitle örgütleri tarafından anıldığına yer verilmiştir. Üçüncü haberde Gezi Direnişi sırasında direnişçiler tarafından yaratılan Paylaşım ekonomisine istinaden verr.com adlı sitenin kurucusuyla yapılan röportaja yer verilmiştir. Dördüncü haberde haberin başlığında açıkça belirtildiği gibi Diyarbakır’da zafer işareti yapan bir çocuğun kaçırıldığı belirtilmiştir. Bu haber de DİHA kaynak gösterilerek verilmiştir. Son haber ise politikteknik.org’tan alıntılarak Epidaş’ın halkın enerji güvenliğini ve enerjiye ulaşma hakkını tehlikeye sokacak bir yapılanma olduğundan bahsedilmiştir.

Genel olarak Sendika.org’un haber içeriklerinin, hükümetin eğitim, sağlık, kimlik, emek vb. politikalarına yönelik eleştirel bir söylemle oluşturulduğu söylenebilir. Bunun yanında toplumsal hareketlerle ilgili haberlere de yer verilen sitede, bu haberlerin belirli aralıklarla izlendiği hatta diğer haberlerden farklı bir teknikle yazıldığı görülmüştür. ‘Dakika dakika’ yaşananların aktarıldığı bu teknikle okuyucuya daha detaylı bilgiler verildiği gözlenmiştir.

4.7.1.4 Okuyucu Etkileşimi

Bu kategoride içerik analizi kodlama tablosunda yer alan alt kategorilere göre site analiz edilmiştir.

Okuyucuların haber gönderimi: Site içerisinde okuyucunun haber üretimine dahil edildiği alanlar incelenmiştir. Elde edilen verilere bakıldığında okuyucuların, Sendika.org’un ana sayfasında haber gönderebilecekleri ayrı bir link bulunmadığı, sadece ‘İletişim’ bölümünde mesaj formu ve sosyal medya kanallarının adreslerinin verildiği görülmektedir. Haber

gönderimi ile ilgili okuyucuya çağrı, sitenin Çapul TV sayfasında yapılmaktadır. Çapul TV'nin hem 'İletişim' hem de 'Dayanışma' bölümlerinde okuyucuların haber, bilgi, video gönderebilecekleri kanallar belirtilerek ana sayfasında da kayan yazı şeklinde 'Muhabirimiz olmak ister misiniz?' sorusu yer almaktadır. Bu yazıya tıklandığında okuyucu, 'Muhabirimiz Olur Musun?' sayfasına yönlendirilmekte ve bilgilerini doldurabilecekleri forma erişebilmektedirler. Ayrıca formun altında bulunan link ile Alternatif Medya Derneği'nin direniş muhabirleri için hazırladığı seminer notlarına ulaşabilmektedirler. Seminer notlarında muhabirlik ile ilgili bilgilerin yanı sıra siteye video yüklemenin nasıl yapılacağı hakkında da bilgilendirme yapılmaktadır. Çünkü muhabirlerin çektikleri videoları <http://muhabir.wetransfer.com> adresine göndermeleri istenmektedir. Bu adres, hem ana sayfada hem de Dayanışma bölümünde belirtilmektedir. Bunun yanında yine Sendika.org'un ana sayfasının alt kısmında yer alan 5 Deniz ve Latin Bilgi sayfalarında da iletişim formları yer almaktadır. Ancak bu iki sitedeki manşet haberlerinin tarihlerine bakıldığında Latin Bilgi'ye en son 16 Haziran 2012'de, 5 Deniz'e ise 09 Haziran 2014 tarihinde haber girildiği görülmüştür. Dolayısıyla güncelleme sıklığı göz önüne alındığında bu iletişim formları okuyucu tarafından tercih edilmeyebilir.

Sitede okuyucunun haber üretimine katılabileceği alanlar olduğu görülmektedir. Bu alanlar ile okuyucunun pasif durumdan aktif duruma dönüşmesinin beklendiği, öncelikle kamu yararının gözetildiği ve sivil katılımın önemsendiği düşünülebilir. Böylece herkesin kolayca erişebileceği demokratik bir alan olduğuna dikkat çekilmek istendiği söylenebilir.

Üzerinde durulması gereken diğer önemli nokta ise 'Muhabirimiz olmak ister misiniz?', 'Muhabirimiz Olur Musun?' bölümleridir. Bu bölümlerde sivil katılım için nasıl muhabir olunacağı konusunda videolar ve seminer notları bulunmakta, gerekli teknik bilgiler anlatılmaktadır. Dolayısıyla insanların toplumsal sorunlara karşı duyarlılıklarının uyarılması amacıyla bu çağrılar yapıldığı ve etkileşime girerek dayanışma içerisinde birlikte hareket edebilecekleri bir platform olarak kendilerini tanımladıkları düşünülebilir. Özellikle direniş muhabirine notlar dosyasıyla isminden de anlaşılacağı gibi muhabirlerin aktivist olarak değerlendirildiği görülmekte ve aynı zamanda toplumsal hareketlerin paylaşabileceği bir alan olarak da algılanmak istedikleri, toplumsal hareketlerin, toplumsal sorunların kamu yararı gözetilerek aktarıldığı bir alternatif medya olarak kendilerini sundukları anlaşılabilir.

Muhabirimiz Olur musun?

Ad Soyadınız (gerekli)

E-postanız (gerekli)

Hangi Şehirdesiniz(gerekli)

Telefon

Eklemek istedikleriniz

Gönder

we transferler başta olmak üzere bir çok konu hakkındaki bilgiler için Alternatif Medya Derneği seminer notlarını okumanızı öneririz.
 Notlara ulaşmak için buraya tıklayınız.

**Görsel 4.17 Muhabirimiz Olur musun?,
Çapul TV**

Kaynak: Capul.tv/iletisim/muhabirimiz-olur-musun/

Erişim Tarihi: 12.06.2015

LatinBilgi.Net ile iletişim kurmak için;

- aşağıdaki formu doldurabilir veya
- iletisim@latinbilgi.net adresine e-posta yollayabilirsiniz.

Konu:

Adınız:

E-posta Adresiniz:

Gönder **Temizle**

Görsel 4.18 LatinBilgi.Net İletişim Formu

Kaynak: www.latinbilgi.net/index.php?eylem=iletisim

Erişim Tarihi: 12.06.2015

5deniz.Net ile iletişim kurmak için;

- aşağıdaki formu doldurabilir veya
- besdeniz@gmail.com adresine e-posta yollayabilirsiniz.

Konu:

Adınız:

E-posta Adresiniz:

Gönder **Temizle**

Görsel 4.19 5deniz.Net İletişim Formu

Kaynak: www.5deniz.net/index.php?eylem=iletisim

Erişim Tarihi: 12.06.2015

Okur yorumu: Çalışmada sitede yer alan haberler incelendiğinde okuyucu tarafından yorum yapılacak bir alanın bulunmadığı görülmüştür. Okuyucunun aktif olabilmesi açısından çeşitli alanların sunulduğu sitede, haberlerin altına yorum yapılamaması, okuyucu katılımı açısından haberler yorumlarının değerlendirilmesi ve geri bildirim sağlanması yönünde bir eksiklik olarak görülmüştür.

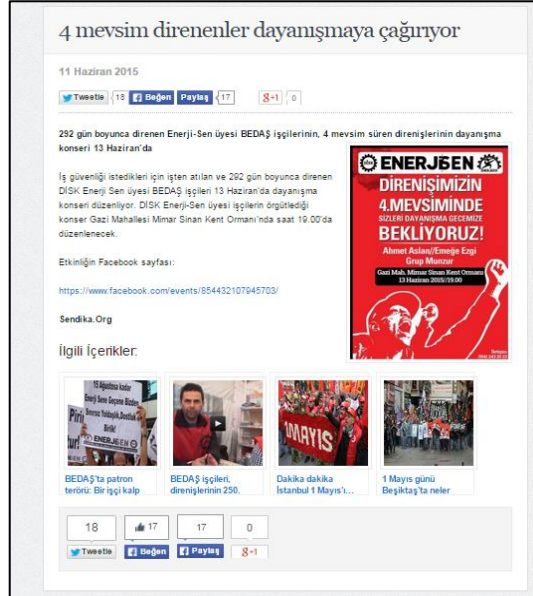
Sosyal medya linkleri:

Görsel 4.20 Sosyal Medya Linkleri

Web sitesi ve haberler incelendiğinde bazı sosyal medya linklerinin kullanıldığı görülmüştür. Hem ana sayfanın en üstünde ve sayfanın sağ tarafının orta kısmında hem de her haberin üst ve alt kısmında yer alacak şekilde sosyal medya linkleri (Facebook, Twitter,

Youtube ve Google Plus) mevcuttur. Bu linklerin sitede ve haberlerde yer alması, haberlerin okuyucu tarafından sosyal medya içerisinde daha çok kişiye ulaştırılmasının istendiği şekilde yorumlanabilir.

Görsel 4.21 Sendika.org Haberlerinde Sosyal Medya Linki Kullanımı

Kaynak: <http://www.sendika.org/2015/06/4-mevsim-direnenler-dayanismaya-cagiriyor/>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Okurların sosyal medya kullanımı: Okurların sosyal medya kullanımları hakkında site içerisinde sosyal medya linklerinde verilen takipçi sayıları ve haberlerde yer alan linklerin tıklanma sayısı bilgi verici bir yapıdadır. Görsel 4.22’de takipçi sayıları verilmektedir. Haberler incelendiğinde de tıklanma sayıları görünmekte hatta inceleme sonucunda genel olarak Facebook’ta haberlerin daha fazla paylaşıldığı ve beğenildiği görülmektedir.

Görsel 4.22 Sendika.org Sosyal Medya Linkleri ve Takipçi Sayısı

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.10 Okuyucuların ‘Emek Gündemi’ Haber ve Yazılarında Sosyal Medya Kullanımı

Haber Başlığı	Facebook - Beğeni	Facebook - Paylaşım	Twitter	Google+
Soma'nın Ayşegül Öğretmenine 'Çocuğu Kurtardım' Sürgünü	474	474	99	0
E.G.O'da 5 İşçinin İşten Atılması Üzerine Üretim Durdu	62	62	57	
Şimdi Sıra Emegın Barajlarını Yıkmakta	45	45	19	0
Taşeron işçiler: "Kazan kaydadı, kayış kopmak üzere"	19	19	23	0
4 Mevsim Direnenler Dayanışmaya Çağırıyor	13	13	17	0
EGO'da İşçiler Birleşik Metal'e Geçti	11	11	44	0
İSİG'den Ali İbrahimlerin Hikayesi	10	10	15	0

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Emek gündemi haber ve yazıları incelendiğinde Tablo 4.10' daki bu verilere göre sitenin genel olarak kullanıcılarının haberleri Facebook'tan paylaşmayı tercih ettiği söylenebilir. Haberlerin paylaşım oranları ise niceliksel olarak ciddi farklılıklar göstermektedir. Haber içerikleri göz önünde bulundurulduğunda toplumsal olaylara yönelik olarak hükümetin aldığı kararı eleştiren bir haberin sosyal medyada daha fazla beğenilip paylaşıldığı saptanmıştır.

Tablo 4.11 Okuyucuların ‘Kimlik’ Haberlerinde ve Yazılarında Sosyal Medya Kullanımı

Haber Başlığı	Facebook - Beğeni	Facebook - Paylaşım	Twitter	Google
Özgecan'ın ilk duruşması: 12 Haziran kadın düşmanlarından hesap sorma günü olsun	588	588	96	1
Sorun 'dikkat çekecek kadar seksi' olmamız değil, kadının varlığı ile dağılan dikkatiniz	212	212	11	0
Demirtaş: 'Süreç kaldığı yerden devam etsin'	78	78	58	1
Halkların özgür yaşam arzusu kazandı, barış kazandı'	69	69	32	0
Adaletin ve isyanın simgesi: Nevin ve Özgecan	69	69	14	0
İmralı heyeti: Halk devrilen masayı dört ayak üzerine oturttu	56	56	38	8
Ankaralı kadınlar: "Siz aklamaya çalışsanız da, biz katillerin peşindeyiz"	27	27	20	0
Abay Ortaokulu İmam Hatip olmasın'	23	23	8	0
Antalya'da parası olmayana diploma yok	12	12	9	0
"Yeni bir 'Hayata Dönüş' katliamına izin vermeyeceğiz"	10	10	26	0
İrlanda referandumunun çelişkisi: Kürtaj yasağının ötesi, eşcinsel evliliğe evet kampanyasının berisi	2	2	1	0

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.11'deki kimlik haberleri incelendiğinde Facebook ve Twitter'da paylaşımların yapıldığı görülmüştür. Kürt sorunu ve Kadın sorununa yönelik haberlerin ise diğerlerine oranla daha fazla paylaşıldığı analiz edilmiştir. Ancak bu haberlerde de dikkat çeken nokta; haberin bir açıklamayı ya da toplumsal platformların çağrularına yönelik olan haberler olmasıdır. Haberler genel olarak yine en fazla Facebook'ta dolaşıma sokulmuştur. Bazı haberlerin ise Facebook ve Twitter'da paylaşılma oranı açısından farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Örneğin; 'Adaletin ve isyanın simgesi: Nevin ve Özgecan' ile 'Sorun 'dikkat çekecek kadar seksi' olmamız değil, kadının varlığı ile dağılan dikkatiniz' başlıklı kadın kimliğine yönelik yazılar, Facebook'ta çok paylaşılmasına rağmen Twitter'da ilgi görmemiştir. LGBTİ haklarına yönelik 'İrlanda referandumunun çelişkisi: Kürtaj yasağının ötesi, eşcinsel evliliğe evet kampanyasının berisi' başlıklı yazının ise oranlarına bakıldığında sitenin Facebook ve Twitter takipçileri tarafından dolaşıma sokulmadığı söylenebilir. Bu veriler değerlendirildiğinde haberlerin, sitede yer alan yazılara göre okuyucuların daha çok dikkatlerini çektiği, özellikle toplumsal hareketliliği oluşturacak haberlerin daha fazla ilgi gördüğü çıkarımı yapılabilir.

Tablo 4.12 Okuyucuların 'Çevre' Haberlerinde Sosyal Medya Kullanımı

Haber Başlığı	Facebook - Beğeni	Facebook- Paylaşım	Twitter
Saraçoğlu Mahallesi'nde Zorla Tahliyeye Karşı 'terk etmiyoruz' Eylemi Başladı	54	54	30
İBB İstanbul'u İmara Açıyor	29	29	28
Akılları Fikirleri Katil Mega Projelerde!	19	19	8
Demir Kafes İçin Gökçek'e Soruşturma İzni Çıkmadı	21	21	37

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.12'deki haberler incelendiğinde toplam 4 haberin içinde okuyucular tarafından sosyal medyada en fazla paylaşılan haberin eylem haberi olduğu görülmektedir. Bunun yanında bu haberlerin 3'ünün facebookta, 'Demir Kafes İçin Gökçek'e Soruşturma İzni Çıkmadı' başlıklı haberin ise Twitter'da daha fazla paylaşıldığı görülmüştür. Bu haberin twitterda daha çok paylaşılmasının nedeninin haber aktöründen kaynaklandığı yorumu yapılabilir.

Tablo 4.13 Okuyucuların ‘Dava’ Haberlerinde Sosyal Medya Kullanımı

Haber Başlığı	Facebook - Beğeni	Facebook- Paylaşım	Twitter	Google
Kadın isyanının simgesi Özgecan Aslan davası 9 Eylül’e ertelendi	929	929	345	0
Üçüncü Köprü’nün bağlantı yollarına iptal kararı	516	516	81	0
Abdullah Cömert davası 12 Haziran’da Balıkesir Adliyesi’nde	406	406	73	0
Halkevleri Genel Başkanı Oya Ersoy’a hükümeti aşağılamaktan soruşturma	310	310	69	0
Önce elbise, şimdi gaz fişeği kayıp: Enes’in katilleri dışarıda, deliller karartıda	229	229	51	0
Kadınlar Özgecan davası için Tarsus’a yürüyor!	218	218	36	0
Abdullah Cömert davası ertelendi, katil polis yine tutuklanmadı	165	165	25	0
Uğur Kurt davası ertelendi: Vuran polise tutuklama yok!	139	139	92	0
AKP seçim aracına ‘katil’ yazanlara 35 bin lira ceza	129	129	54	1
AYM yüzde 3’lük sendika barajını yüzde 1’e çekti	67	67	23	0
Dolmabahçe Camii İmamı: Alkol içen görmedim	61	61	20	0
Kopya soruşturmasında 37 hakim ve savcıya ihraç	41	41	37	0
Ulus’ta Danıştay’dan Gökçek’e ikinci ret	35	35	32	0
Tacizci polis tutuksuz yargılanacak	35	35	23	0
Nuh Köklü davası 6 Ağustos’ta	19	19	34	0
Somalı işçinin açtığı dava Yargıtay’da: Madenciler kadrolularla eşit hakka sahip olabilir	8	8	31	0
Çanakkale’de 2 maden için yürütmeyi durdurma	7	7	21	0

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.13’te görüldüğü üzere dava haberlerinin diğer haberlere göre sosyal medyada paylaşım oranlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Sosyal medyada diğer haberlere oranla daha fazla dolaşıma giren bu haberlerin, genellikle toplumsal hareketlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca toplumsal hareketlerle ilgili davaların duyurulmasının yanı sıra bu davaların süreçlerine yönelik de haberler yapıldığı dikkat çekmektedir.

‘Üçüncü Köprü’nün bağlantı yollarına iptal kararı’ ve ‘Ulus’ta Danıştay’dan Gökçek’e ikinci ret’ başlıklı haberlerde hükümetin uygulamak istediği projelerin yanlışlığına vurgu yapılmak istemesine dava ile iptal edildiğine işaret edilmiştir. Yine ‘Uğur Kurt davası ertelendi: Vuran polise tutuklama yok!’, ‘AKP seçim aracına ‘katil’ yazanlara 35 bin lira ceza’, ‘Önce elbise, şimdi gaz fişeği kayıp: Enes’in katilleri dışarıda, deliller karartıda’ gibi dava haberlerinde ise yargının işleyişinin ve dolaylı olarak hükümetin eleştirildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.14 Okuyucuların ‘Ekonomi’ Yazılarında Sosyal Medya Kullanımı

Yazar	Facebook - Beğeni	Facebook- Paylaşım	Twitter	Google
Korkut Boratav	279	279	78	0
Mustafa Sönmez	6	6	10	0

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.14'teki iki ekonomi haberinden Korkut Boratav'a ait yazının okuyucular tarafından sosyal medyada daha çok paylaşıldığı görülmektedir. Yazının içeriğine bakıldığında Boratav, AKP iktidarının ekonomi politikalarına yönelik açıklamalarda bulunarak, bu politikaların nelere yol açtığı konusunda somut veriler vermiştir. Dolayısıyla okuyucuların, AKP iktidarının ülke ekonomisinde yarattığı değişimlerin duyurulması amacıyla ve Boratav'ın analizlerinin kabul edilir nitelikte görülmesinin etkisiyle bu sonucun ortaya çıktığı varsayımında bulunulabilir.

Tablo 4.15 Okuyucuların ‘Hükümet’ Haberleri ve Yazılarında Sosyal Medya Kullanımı

Haber Başlığı	Facebook - Beğeni	Facebook- Paylaşım	Twitter	Google
3 gün 22 saat sonra bildiğimiz Erdoğan: Egolarınızı kenara bırakın, bana yer açın!	597	597	119	0
Halkevleri'nden AKP'nin durdurulması için 7 acil talep!	312	312	125	0
İsyanın seli düzenin denizinde boğulur mu?	219	219	44	0
Seçimin sarsıcı etkileri ve hükümet senaryoları	165	165	16	0
Karaman: Eyy muhalefet! Birkaç ırgat iktidarı yıktınız, hadi yapın da görelim!	164	164	29	1
Onlar konuşur, AKP yapar: DEDAŞ'tan IŞİD'e kıyak	148	148	22	0
Demirtaş'tan 'silahlandırıldılar' dediği Hizbullah'a 'kendinizi kullandırmayın' çağrısı	93	93	62	0
Erdoğan değişir gibi yapar ancak değişmez; aklında erken seçim tükileri dolaşiyor!	93	93	15	0
Erdoğan aşağıya, tarihin sarkacı sola	76	76	68	0
AKP iktidarsız yapamaz	54	54	21	0
Erdoğan ve adamlarının çöken kaos hesapları	37	37	13	0
Seçimin ardından: Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak – Egemen Cevahir	37	37	8	0
Sermayenin “Büyük Koalisyon” Formülü: AKP-CHP	34	34	15	0
Davutoğlu koltuğuna sarıldı: İktidarda kalmak için her ‘müzakere’ mübah!	31	31	60	1
Yeter ya hu!	28	28	14	1
Kaos senaryosu boşa çıksın, ülke kazansın	24	24	7	0
Restorasyon değil rehabilitasyon	18	18	38	0
Momentum kırıldı ama...	15	15	13	0
Taşgetiren: ‘Parti içinde intifada herkesi yakar’	9	9	41	0
Deniz Baykal – Erdoğan ortaklığı	7	7	5	0
Bir seçim kritiği: Sandığın aklını aramak	6	6	13	0
Bülent Arıncı: ‘Yüce Divan yargılaması yeniden yapılabilir	5	5	18	0

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablodan da anlaşılacağı gibi dava haberlerinden sonra en çok dolaşıma giren haber konusu hükümet ile ilgili haberlerdir. 7 Haziran seçim sonuçlarına göre tek parti iktidarlığının sona ermesi nedeniyle haber içerikleri ve yazılar bu konu üzerinedir. Özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın seçim sonuçlarından 3 gün sonra açıklama yapması üzerine haber, '3 gün 22 saat sonra bildiğimiz Erdoğan: Egolarınızı kenara bırakın, bana yer açın!' başlığıyla yayınlanmış, seçim sonuçlarında başarısız olduğuna dair alaycı yorumlar içerikte yer bulmuştur ve bu kategoride en çok paylaşılan haber olmuştur. Yine diğer haberlerde hükümet temsilcilerinin seçim sonuçlarıyla ilgili açıklamalarına yer verilerek kendi bakış açıları doğrultusunda görüşler yer almıştır. Genel olarak bu haberlerin kullanımı ve verilmiş tarzıyla hükümete karşı muhalefet edildiği söylenebilir. Aynı zamanda bu durum, muhalif söylemlerin toplumsal alanda dolaşıma girmesini sağlayan okuyucu tarafından da desteklendiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4.16 Okuyucuların 'Diğer' Haberler ve Yazılarda Sosyal Medya Kullanımı

Haber Başlığı	Facebook - Beğeni	Facebook- Paylaşım	Twitter	Google
Veysel Güney unutulmadı: 'Yüreğimize sokup alamadılar'	260	260	44	1
Ali Ahmet Abdullah Futbol Turnuvası başladı	58	58	31	0
Özel Tim, zafer işareti yapan çocuğu kaçırdı iddiası	48	48	54	0
Enerji alanında bir soygun kurumu daha: EPIAŞ devreye giriyor	6	6	30	0
Aldım verrr'dim	2	2	5	0

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablodaki dört haber incelendiğinde yine en fazla paylaşılan alanın facebook olduğu görülmektedir. Tabloda yer alan ilk haber devrimci bir kişinin ölüm yıldönümü ile ilgili olup en çok paylaşılan haberdir. Twitter'a bakıldığından ise 'Özel Tim, zafer işareti yapan çocuğu kaçırdı iddiası' ve 'Enerji alanında bir soygun kurumu daha: EPIAŞ devreye giriyor' başlıklı haberlerin facebook paylaşımlarından fazla olduğu görülmekte ve bu haberlerin yine hükümet ile ilgili olması ve duyuru niteliği taşımaları, twitterda daha fazla yer alması ile ilişkilendirilebilir.

Diğer alternatif medyaları (TV, radyo, sinema vb.): Araştırma kapsamında Sendika.org'un sitesinde haber sitesi olmasının dışında diğer medyaların da kullanıldığı görülmüştür. İnternet televizyonu olarak Çapul TV'nin yanı sıra yine Çapul TV'nin sadece ses yayını olan Çapul Radyo site içerisinde bulunmaktadır. Ancak incelenen tarihlerde canlı yayın yapılmadığı görülmüş, sitedeki diğer videolar izlenebilmiştir. Bunların dışında İşçi Filmleri Festivali'nin programlarına da yer verilmiştir.

Bu çalışmalardan anlaşılacağı üzere yeni iletişim teknolojilerinden etkili bir biçimde yararlanıldığı görülmüş, toplumsal muhalefetin sesini duyurmak amacıyla her kanalın kullanılmaya çalışıldığı gözlenmiştir.

4.7.1.5 Haber Türleri ve Kaynakları

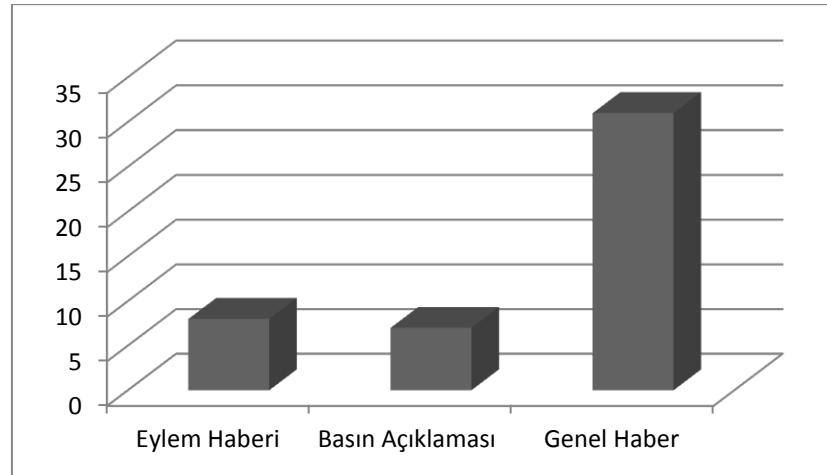
Bu kategoride haberler iki açıdan incelenmiştir. Haber kaynağı olarak hem küresel ve yerel alternatif medyalarla Sendika.org'un ilişkileri ortaya koyulmaya çalışılmış hem de içerik anlamında toplumsal hareketlere ne türde yer verildiğine bakılmıştır.

Toplumsal hareket haberlerinin ve toplumsal hareketleri birleştiren haberlerin kullanımı: Çalışmanın bu kısmında toplumsal hareketlere ilişkin haberlerin sitede yer aldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda haber içerikleri; eylem/protesto, basın açıklamaları, genel haberler olarak sınıflandırılmıştır. Haberler incelendiğinde;

- Emek gündemi ile ilgili 6 haberin 3'ü eylem/protesto, 1'i basın açıklaması, 2'si genel haber,
- Kimlik ile ilgili 8 haberin, 3'ü eylem haberi, 2'si basın açıklaması ve 3'ü genel haber,
- Çevre ile ilgili 4 haberin 1'i eylem, 3'ü ise genel haber,
- Dava ile ilgili 17 haberin 1'i eylem, 1'i basın açıklaması, 15'i genel haber,
- Hükümet ile ilgili 8 haberin 3'ü basın açıklaması, 5'i genel haber,
- Diğer sınıflandırmasında bulunan 3 haberin ise genel haber olduğu görülmüştür.

Bunun yanında toplumsal hareketleri birleştiren haberlerin kullanımına bakıldığında çevre ve kimlik ile ilgili 2 haberin toplumsal hareket aktörlerinin birleşerek gerçekleştirdikleri eylemleri kapsamaktadır. Genel olarak bakıldığında ise toplumsal hareketlere yer verilen haber türleri grafik 4.1'de gösterilmektedir.

Grafik 4.1 Haber İçerik Türleri

Farklı medyaların haberlerinin kullanımı (diğer alternatif medya - ana akım medya - sendika.org gönüllüleri vb.): Sitede yer alan haberler genellikle Sendika.org'un iki haber bürosundan yayınlansa da ana akım ve diğer alternatif medyalarından haberlere de kaynakları belirtilerek yer verilmiştir. Sitede yer alan yazıların ise bazıları sendika.org yazarları tarafından, bazıları ise (Derlediklerimiz bölümünde) yine ana akım ve alternatif medyalarından kaynak belirtilerek paylaşılmıştır.

Emek haberleri ve bu kategoride yer alan 1 yazı incelendiğinde haberlerin 4'ünün sendika.org, diğer haberlerin ve yazının ise sırasıyla alternatif medya olarak tanımlanan Evrensel, Antalya sokakları ve Birgün kaynaklı olduğu görülmüştür.

Kimlik ile ilgili 3 köşe yazısı ve 8 haber değerlendirildiğinde köşe yazılarının alternatif medya olarak tanımlanan Beş harfliler, T24 ve kadinkolektifi.kolektifler.net kaynaklı olduğu haberlerin ise 4'ünün sendika.org, 1 haberin sendika.org/Ankara, diğer 3 haberin ise alternatif medya olan Antalya sokakları, DİHA, DİHA/sendika.org kaynaklı olduğu analiz edilmiştir.

Çevre ile ilgili 4 haberin 1'i ana akım medya olarak tanımlanan Hürriyet, 2'si sendika.org/Ankara, 1'i de kuzeyormanlari.org kaynaklıdır.

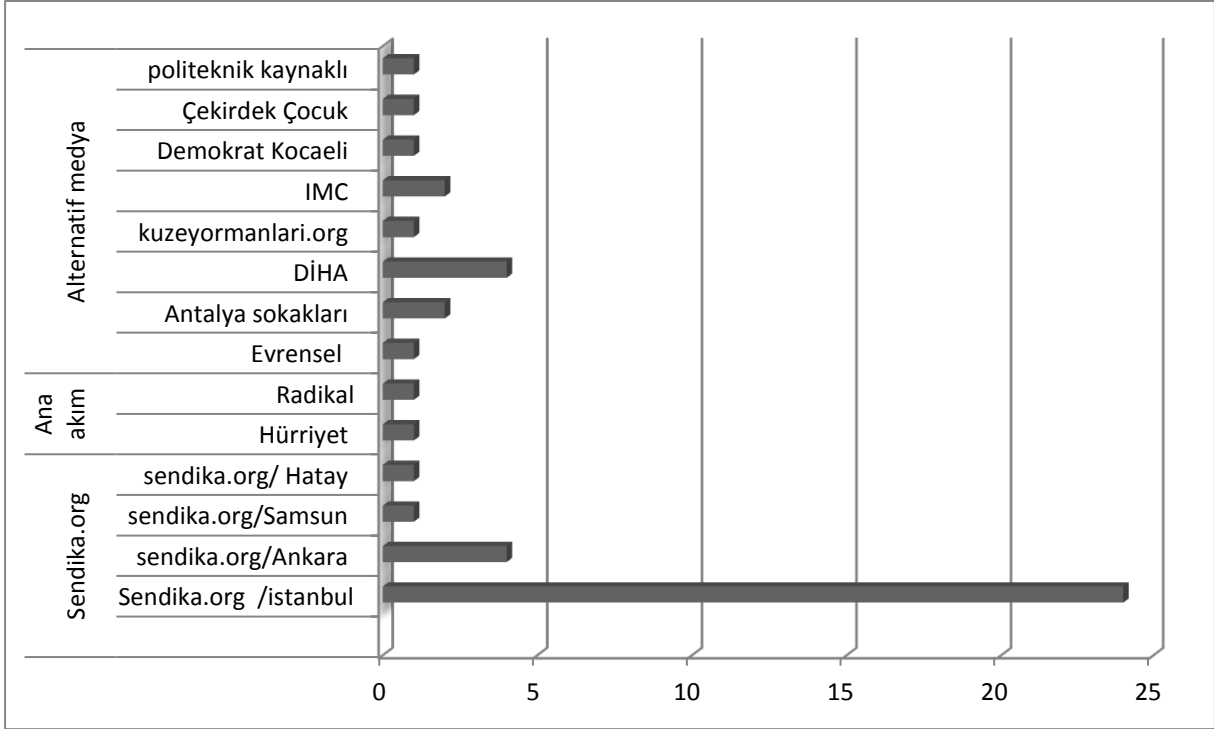
Dava ile ilgili haberlerin ise 10'u sendika.org, 1'i sendika.org/Ankara, 1'i sendika.org/Samsun kaynaklıdır. Bu haberlerin 1'i ana akım olarak tanımlanabilecek Radikal kaynaklıdır. Diğer 4 haberin ise 2'si IMC, Demokrat Kocaeli ve Çekirdek Çocuk kaynaklıdır.

Ekonomi ile ilgili 2 yazının 1'i alternatif medya Birgün, diğeri sendika.org kaynaklıdır.

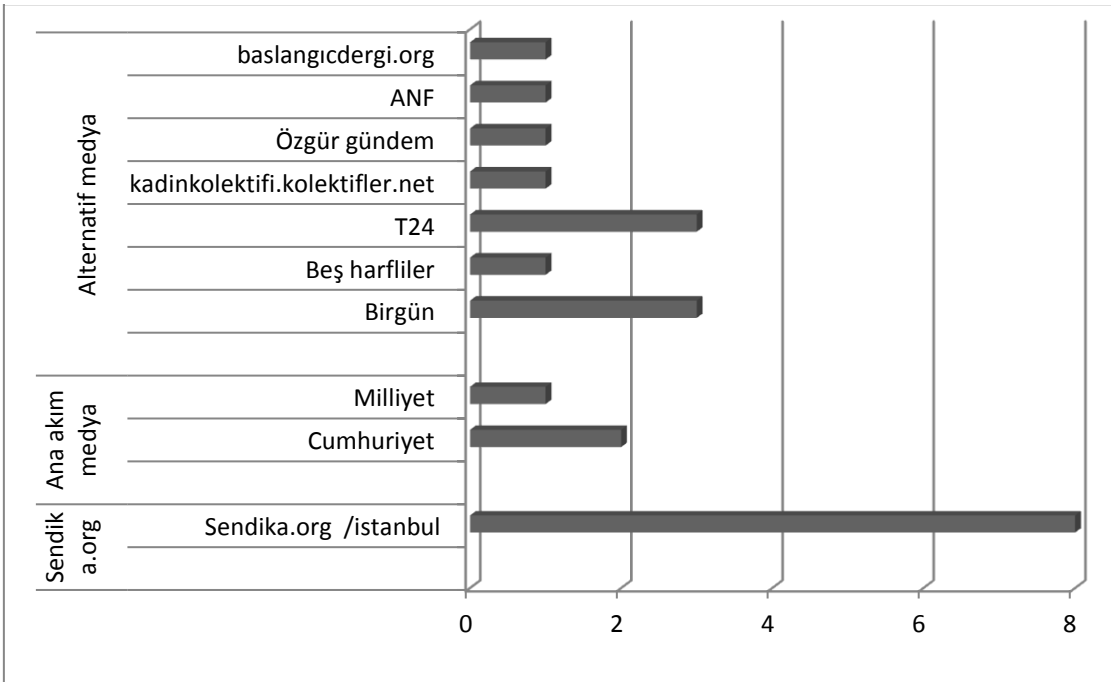
Hükümet ile ilgili 8 yazı ve 14 haber incelendiğinde köşe yazıların 5'i alternatif medya olan T24, Özgür Gündem, Birgün, ANF, baslangıcdergi.org kaynaklıdır. 3'ü ise ana akım

medyadan Cumhuriyet (2 adet) ve Milliyet kaynaklıdır. Diğer 8 haber ise sendika.org kaynaklıdır.

Diğer haberlerin ise 1'i sendika.org/ Hatay, 2'si DİHA, 1'i politeknik kaynaklı, köşe yazısı ise T24 kaynaklıdır.

Grafik 4.2 Haberlerin Kaynaklarının Dağılımı

Grafik 4.3 Yazıların Kaynaklarının Dağılımı

Küresel toplumsal hareketlerin haberlerinin kullanımı: Sitenin Dünyadan Haberler bölümünde incelenen tarihlerde küresel olarak iki haberin yer aldığı görülmüştür. Bu haberlerin ilki ‘Nusra çetelerinden Türkiye sınırında bir katliam daha: 20’den fazla Dürzi öldürüldü’ başlıklı bir haber, diğeri ise ‘Yunanistan’da Maliye Bakanlığı işgal edildi’ başlıklı haberdir. İlk haber kimlik temelli bir haberdir. Ancak haberde sadece Durzilerin öldürülmesine ilişkin bilgiler yer aldığından bu haber küresel toplumsal hareket haberi olarak değerlendirilmemiştir. İkinci haber ise Atina’da hükümetin ekonomi politikalarının protesto edildiği üzerinedir. Dolayısıyla haber toplumsal hareket haberleri bağlamında değerlendirilmiştir. Haberlerin incelendiği tarihte her ne kadar iki haber yer almış olsa da Sendika.org sitesinde küresel toplumsal hareketlere yeteri kadar yer verilmediği söylenemez. Özellikle geçmiş tarihlerdeki haberler incelendiğinde Arap baharı, Uluslararası Köylü Hareketi, Wall Street’i İşgal Et isyanları vb. hareketlerle ilgili yayınlanan haberlerin dosyalarının oluşturulduğu görülmektedir. Bu haberlerde küresel bir dayanışmanın varlığını göstermektedir. Örneğin; Uluslararası Köylü Hareketi’nin dayanışma çağrıları haberleştirilerek site üzerinden yayınlanmıştır (Bkz. Ek:2).

Küresel alternatif medyaların haberlerinin kullanımı: Küresel haberlerden iki haberin radikal ve BBC Türkçe’den alıntılı olduğu görülmüştür. Ancak Dünya’dan haberler bölümüne genel olarak bakıldığında Euronews, ANHA, Sputnik, El Cezire Türk vb. medyanın haberlerinin yayınlandığı görülmektedir.

Görüldüğü üzere bazı haberler/yazılar, ana akım veya alternatif medyadan kaynak gösterilerek kullanılmıştır. Ana akım ve alternatif medyanın bazı haberlerinin ise sadece içeriğindeki bilgilere başvurularak bu bilgiler ışığında haberlerin eleştirel söylemle yeniden yazıldığı analiz edilmiştir. Ayrıca kaynak gösterilerek alıntılanan haberlerin/yazıların bakış açılarına uygun bir biçimde seçildiği görülmüştür.

Bunun yanı sıra Sendika.org/İstanbul, Sendika.org/Hatay, Sendika.org/Samsun vb. kaynak gösterilen haberlerde, farklı illerde de muhabir ağının olduğu görülmektedir. Ancak yukarıda belirtildiği gibi ana akım medyanın ve diğer alternatif medya ajanslarının haber içeriğindeki bazı bilgilerin kullanılmasının aynı zamanda bu medyaların muhabir ağından yararlandığı ve farklı illerde muhabirleri bulursa da çok geniş bir muhabir ağına sahip olunmadığı anlaşılmaktadır.

4.7.1.6 Haber Aktörleri

Bu kategoriye göre haberler incelendiğinde bazı grupların, örgütlerin, oluşumların öne çıktığı görülmektedir.

Emek haberlerinde kişi bazında Soma'nın sürgün edilen öğretmeni Ayşegül Ersoy ile ilgili haber yer almıştır. Kurum bazında İşçi sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi, örgüt bazında değerlendirildiğinde ise sendikalı (Bedaş ve E.G.O işçileri) ve taşeron işçiler (Akdeniz Üni. işçileri) öne çıkarılmıştır.

Kimlik ile ilgili haberlerde HDP, Halkevleri Kadın Üyeleri, Ankara Kadın Platformu, Çağdaş Hukukçular Derneği, öğrenciler ve veliler konu edilmiştir.

Dava haberleri ile ilgili kişi olarak; Abdullah Cömert, Halkevleri Başkanı Oya Ersoy, KESK Kadın Sekreteri, Uğur Kurt, Mahsun Mızrak ve Enes Ata, Nuh Köklü, İmam Halil Necipoğlu, Somalı bir işçi, Katil AKP, Berkin Elvan ölümsüzdür” yazan 10 kişi, kurum olarak; HSYK, örgüt olarak; Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası, Çanakkale Barosu Çevre Komisyonu, PAK Turizm İşçileri Sendikası, Halkevciler Kadınlar ve Cumhuriyetçi Kadınlar Derneği, oluşum olarak; Kocaeli Kadın Platformu, Tarsus Kadın Platformu, Mersin Kadın Platformu, Adana Kadın Platformu, Üniversiteli Kadın Kolektifi, , Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, İlerici Kadınlar, Kampus Cadıları haber konusu olmuştur.

Çevre ile ilgili haberlerde de Başkent Dayanışması, mahalleliler ve Mimarlar Odası Bşk. Tezcan Karakuş Candan, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Burhan Kuzu, İBB haberlerin konu edildiği kişiler olmuştur.

Diğer haberle ilgili kişi bazında, Korkmaz ve Atakan aileleri, zafer işareti yapan çocuk, Devrimci Yol militanı Veysel Güney, oluşum ve örgüt bazında toplumsal muhalefet bileşenleri adı altında Halkevleri, CHP, HDP; TMMOB, EMO, DİSK; Eğitim Sen, SES, BES, İHD, Devrimci Gençlik ve Güney'in mücadelesini sürdüren kişiler, Malatya Toplumsal Dayanışma Derneği, Devrimci 78'liler ve özel hareket timinin haberlerde öne çıktığı görülmüştür.

Hükümet haberlerinde ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Ahmet Davutoğlu, Bülent Arınç, Fehmi Kuru, HDP ve Oya Ersoy konu edilmiştir.

Haber aktörleri genel olarak değerlendirildiğinde genellikle meslek örgütlerine, sendikalara, demokratik kitle örgütlerine, platformlara ve dayanışma örgütlerine sitede yer verildiği görülmüştür. Bu özelliğiyle sitenin, toplumsal muhalefet bileşenlerinin haberlerine sıkça yer veren bir alan olduğu görülmektedir.

4.7.1.7 Kaynak Yaratma

Bu kategoride site, reklam/bağış/abonelik işlemleri üzerinden incelendiğinde sitenin reklam almadığı ancak maddi ihtiyaçlarını karşılamak için derleme kitaplar yayınlamakta olduğu, bu kitabın masraflarının alternatif medya kanallarını desteklemek için kurulan Alternatif Medya Derneği tarafından karşılandığı belirtilmektedir. Derneğe yıllık aidat

ödeyerek abone olan kişilerin Sendika.org'a böylelikle katkıda bulunabilecekleri ifade edilmektedir.

Bu veriler ışığında Sendika.org'un bağış, kitap yayını ve dernek aidatları sayesinde varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

Görsel 4.23 Kitaplığınızda Sendika.org'a yer açın!

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Dayanışma için iki adım: 1. Aşağıdaki hesap numarasına yurtiçindeyseniz 100 TL, yurtdışındaysanız 100 Euro yatırınız: AKBANK FERİKÖY Şubesi hesap no: 0125952 hesap sahibi: ALTERNATİF MEDYA DERNEĞİ IBAN: TR930004600143888000125952   PAYPAL HESABI İÇİN: alternatifmedya.org.tr   2. Adınız-soyadınız, açık adresiniz, telefonunuz ve e-posta adresinizin yer aldığı bir iletici abone@sendika.org adresine gönderiniz.   İletişim tel: 0212 245 90 37   Sendika.Org

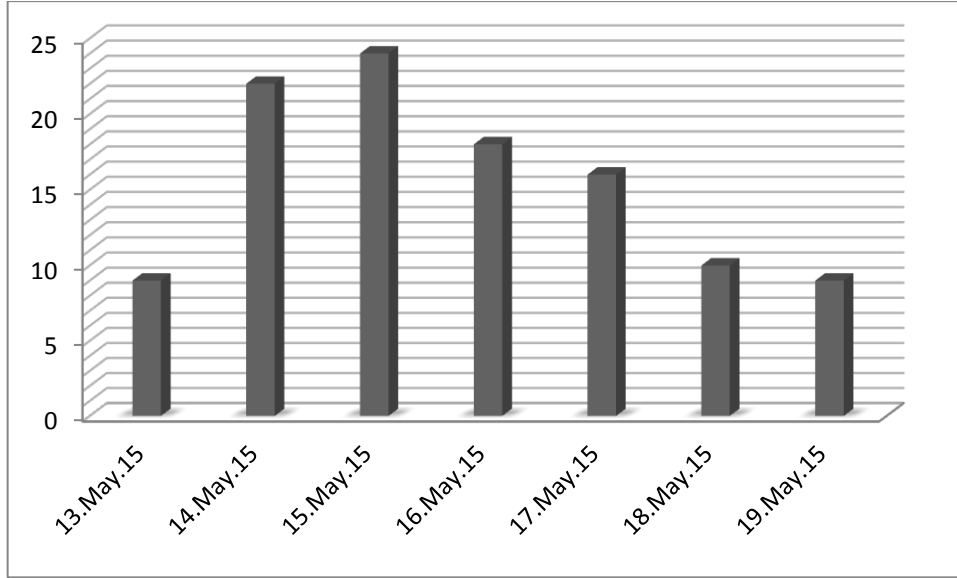
Görsel 4.24 Sendika.org Abonelik Sistemi

Kaynak: <http://www.sendika.org>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

4.7.2 Soma Olayı Haber Analizi

Çalışmada Sendika.org sitesinde Soma Olayları ile ilgili yer alan haber ve yazılar, içerik analizi tablosunun kategorilerine göre analiz edilmiştir. Sitede olayın ilk gününden itibaren bir hafta boyunca (13-19 Mayıs 2014) yayınlanan toplam 108 haber ve yazı, incelenmiştir (Bkz EK.3).

Grafik 4.4 Haberlerin Dağılımı

Kaynak: www.sendika.org

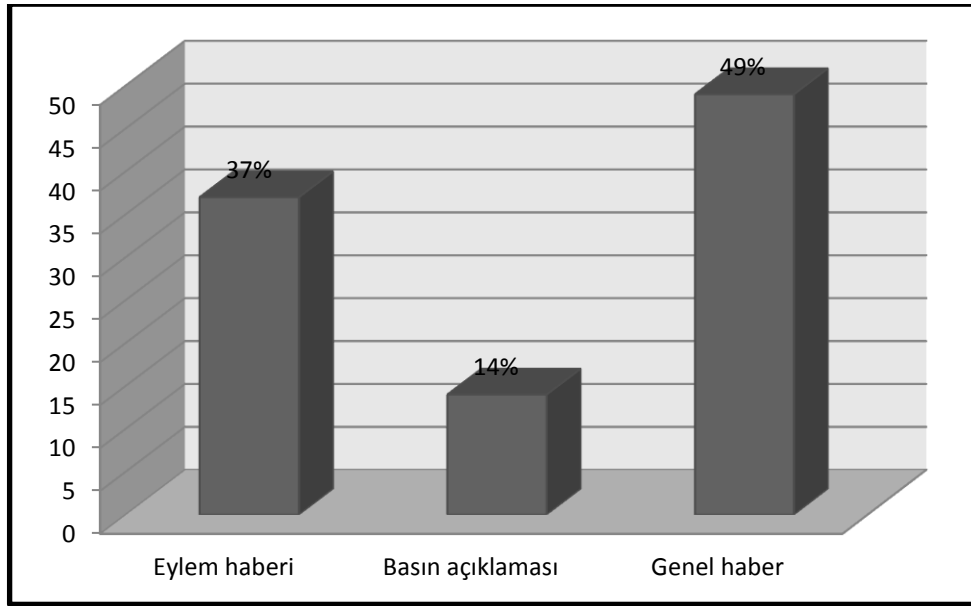
Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Grafik 4.4'teki veriler incelendiğinde olayın ertesi gününden itibaren 3 gün boyunca günde ortalama 20 haberin paylaşıldığı görülmüştür. Bu haberlerde hükümete, kazaya sebebiyet veren holdinge, ana akım medyaya yönelik eleştirel haberler yayınlanmış. Olayın gerçekleşme nedenleri üzerine bilimsel yazılara yer verilerek halk bilgilendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu haberlerin yanı sıra olaya ilişkin toplumsal muhalefet bileşenlerinin basın açıklamalarına, eylemlerine yer verilerek, il il eylem takvimlerine yer verilmiş, direnişlerle ilgili dakika dakika bilgi aktarımında bulunulmuştur.

4.7.2.1 Haber Türleri ve Kaynakları

Web analizinde olduğu gibi bu kategoride Soma Olayı haberleri de iki açıdan incelenmiştir. Haber kaynağı olarak hem küresel ve yerel alternatif medyaların haberlerde kullanılıp kullanılmadığı hem de içerik anlamında toplumsal hareketlere ne türde yer verildiğine bakılmıştır.

Bu bağlamda haberler, eylem, basın açıklaması ve genel haberler alt başlıklarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre 98 haber analiz edilmiştir. Analiz sonucunda haberlerin 37'sinin eylem haberleri olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de ve dünya yapılan protesto gösterileri, dakika dakika protesto bilgileri, farklı illerde yapılan eylemler, eylem takvimleri gibi konular bu haberlerin içeriğine dahil edilmiştir. Basın açıklaması alt başlığı altında haberler incelendiğinde 14'ü basın açıklaması, 49'i ise genel haberler kategorisinde değerlendirilmiştir.

Grafik 4.5 Haber Türleri ve Kaynakları

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Haberlerde, toplumsal muhalefet gruplarının eylemlerine ve açıklamalarına ayrı ayrı yer verilmiş, bunun yanında grupların, birlikte hareket ettikleri de tespit edilmiştir. Özellikle basın açıklamaları haberlerinden biri haber aktörleri kategorisinde belirtilen gruplar tarafından yapılmış, eylem haberlerinin 27'sinde de bu grupların birlikte katılım gösterdikleri protestolara yer verildiği görülmüştür. Aynı zamanda, Soma Olayı için sosyal medyada yapılan kampanyalar, eylem çağrıları da haberlerde yer almıştır.

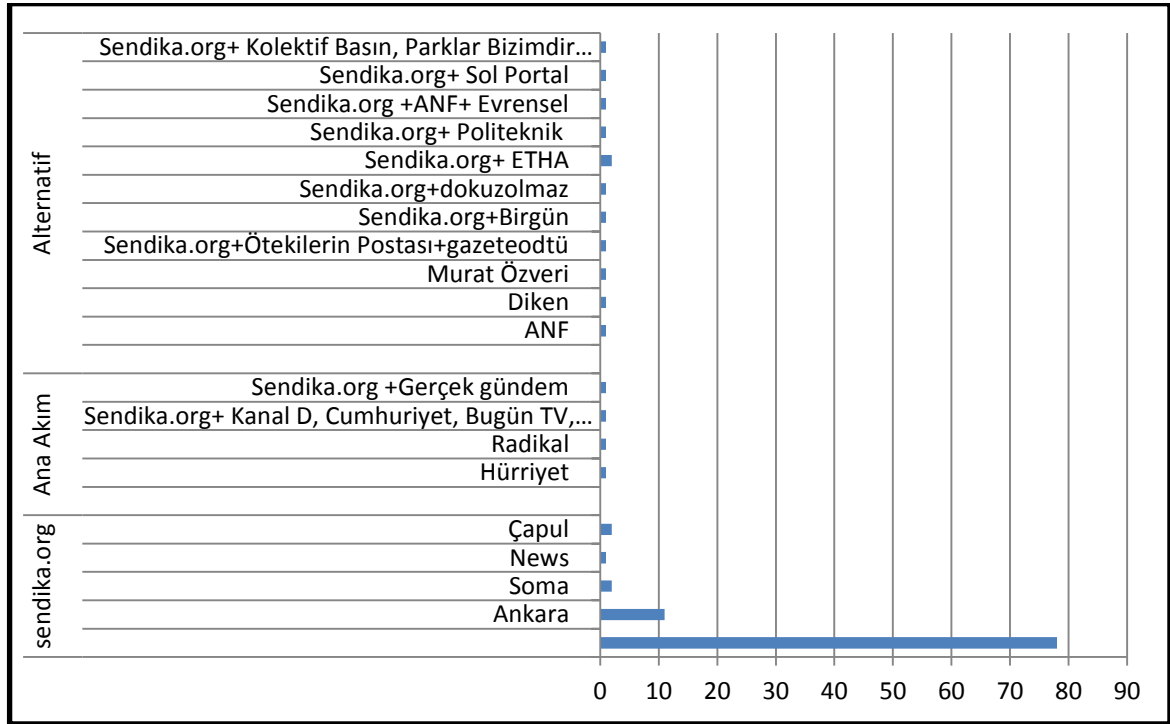
Farklı medyaların haberlerinin kullanımı: Soma Olayı haberleri incelendiğinde Sendika.org'un her iki bürosuyla birlikte gönüllülerinin gönderdikleri illere göre haber kaynakları belirtilmekte aynı zamanda akım ve diğer alternatif medyalardan haberler de kaynak gösterilerek kullanılmaktadır. Bunun yanında incelenen yazılar da yine ana akım ve alternatif medyalardan kaynak belirtilerek paylaşılmıştır.

Bu kapsamda eylem haberlerinin 28'si Sendika.org kaynaklıdır. Diğer 9 haberin 1'i alternatif medya kapsamında tanımlanan ANF, 8 haber ise içeriğinde farklı medyalara kaynak verilen ya da Sendika.org ile birlikte ortak haber yapan ana akım ve alternatif medyaya aittir. Bunlar; ana akım olarak Kanal D, Cumhuriyet, Bugün TV, DHA, FOX, dünya.com; alternatif kapsamında Ötekilerin Postası, gazeteodtü, Birgün, Evrensel, ETHA, Kolektif Basın, Parklar Bizimdir Ankara, dokuz8haber, Kamera Sokak, Hayat TV, 140journas'dır. Ayrıca Gazeteci Mehmet Atakan Foça'nın twitter paylaşımı da (@matakanfonca) kaynak olarak gösterilmiştir.

Basın açıklamalarına bakıldığında 13'ü Sendika.org, 1'i ise Sendika.org ile Solportal'ın ortak yayını olarak görülmüştür. Genel haberlerin de 37'si sendika.org

kaynaklıdır. Diğer haberlerin, 2'si ana akım Hürriyet ve Radikal, 1'i alternatif kapsamında değerlendirilen Diken'e ve avukat Murat Özveri'ye aittir. Bunların yanında haberlerin içeriğinde kaynak verilen ve Sendika.org ile ortak haber yapan siteler, gerçek gündem, çekimyapankadınlar.net, ETHA, politeknik.org'dur.

Yazıların kaynakları incelendiğinde ise 3'ü T24, 3'ü Radikal, 1'i Sendika.org yazarı Oktay Orhun, diğerleri ise demirden kapılar blogspot ve eğitim toplum bilim kaynaklıdır.

Grafik 4.6 Haberlerin Kaynaklarının Dağılımı

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Küresel haberlerin kullanımı: Çalışmada haberler incelendiğinde 5 haberin 4'ünün eylem, 1'inin genel haber olduğu görülmüştür. Eylem haberlerinin içeriğini Soma Olayı'na, farklı ülke insanların tepkileri oluştururken, genel haberde ise dünyadaki ana akım gazetelerde Soma Olayı'nın nasıl yer aldığı kaynakları ile belirtilmiştir.

Tablo 4.17 Küresel Medya Kaynakları

Küresel Medya Kaynakları
La Prensa-Honduras
Eldeber-Bolivya
El Mundo-İspanya
El Universal-Meksika
Folha de Sao Paolo-Brezilya
El Pais-Meksika
La Nacion-Arjantin
Univision-Meksika
ABC-İspanya
El Espectador-Kolombiya
El Pais-Kolombiya
El Financiero-Meksika
El Nuevo Herald-Miami
Republica-Uruguay
İngiliz Guardian
BBC+ CNN Türk
BBC Türkçe

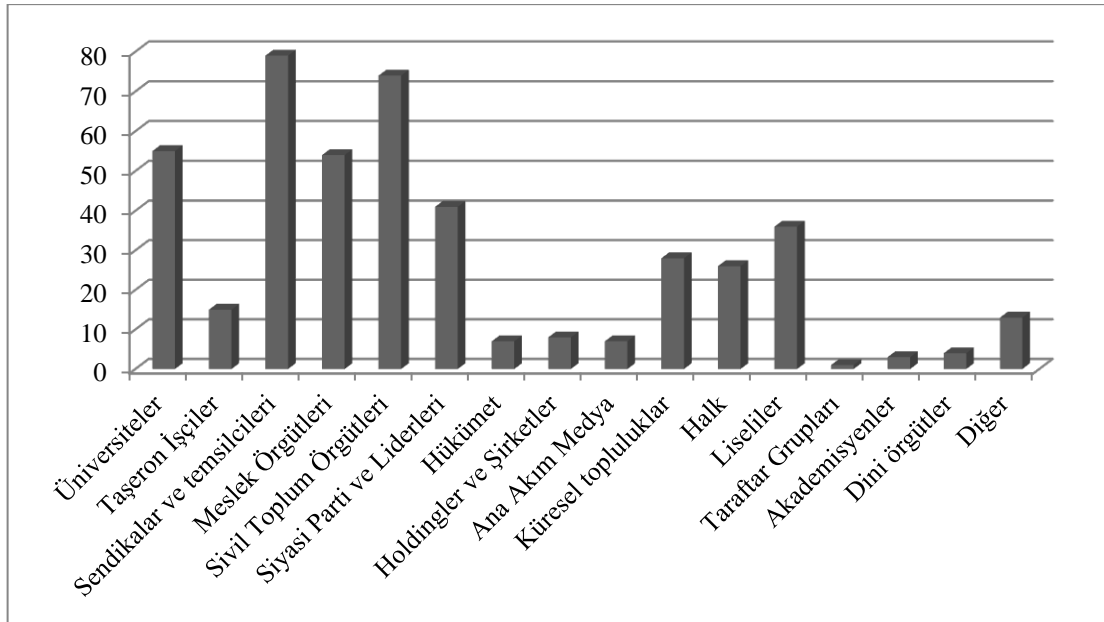
Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablodan da anlaşılacağı gibi küresel ölçekte Soma Olayına yer verilmiştir. Böylece yerelde gerçekleşen bir olayın, küresele taşındığı ve küresel destek alabildiği görülmüştür.

4.7.2.2 Haber Aktörleri

Bu kategoriye göre haberler incelendiğinde bazı grupların, örgütlerin, oluşumların öne çıktığı görülmektedir. Çalışmada, haberlerde adı geçen aktörler buldukları konum ve oluşumlara uygun bir şekilde, üniversiteler, taşeron işçiler, sendikalar, meslek örgütleri, sivil toplum örgütleri (dernekler, dayanışma grupları, platformlar, feministler, çevreciler, LGBTI bireyler vb.), siyasi parti ve liderleri, hükümet, holdingler ve şirketler, medya, halk, liseliler, taraftar grupları, akademisyenler, dini örgütler ve vakıflar, küresel topluluklar ve diğer olarak sınıflandırılarak analiz edilmiştir. Yazılarda ise yazarların isimleri diğer kategorisinde değerlendirilmiştir. Grafik 4.7’de aktörlerin haberlerde yer alma dağılımı gösterilmiştir.

Grafik 4.7 Haber Aktörlerinin, Haberlerde Yer Alma Sıklığı

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Grafik 4.7’de belirtildiği gibi Sendika.org’un haberlerinde, yeni toplumsal hareketlerin aktörlerinin yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla Sendika.org, bu örgütsel yapıların seslerini duyurabildikleri bir mecra, alan olarak tanımlanabilir.

Çalışmada haber dili açısından değerlendirilme yapıldığında olumsuz (eleştirel-muhafif) haberlerin var olduğu saptanmıştır. Haberlerde olumsuz sunulan aktörler, aşağıdaki tablolarda kategorilerine göre ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Tablo 4.18 Hükümet Kategorisi

Hükümet	Haberlerde Yer Alma Sıklığı	Haber Dili
Abdullah Gül	2	Olumsuz
Recep Tayyip Erdoğan	5	Olumsuz
Faruk Çelik	2	Olumsuz
Taner Yıldız	4	Olumsuz
Ayşenur İslam	2	Olumsuz
Yusuf Yerkel	2	Olumsuz
Hüseyin Çelik	1	Olumsuz
Yalçın Akdoğan	1	Olumsuz
TBMM Başkanı Cemil Çiçek	1	Olumsuz
AB Bakanı Egemen Bağış	1	Olumsuz
İzmir Vali Yardımcısı Mustafa Harputlu	1	Olumsuz
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	1	Olumsuz
Manisa Büyükşehir Belediye Başkanı	1	Olumsuz

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.18’de görüldüğü üzere haberlerde olumsuz yer alan aktörlerin çoğu hükümet temsilcileridir. Dolayısıyla bu verilerin Sendika.org’un hükümete muhalefet ettiği görüşünü destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Tablo 4.19 Siyasi Partiler ve Liderleri Kategorisi

Siyasi Partiler ve Liderleri	Haberlerde Yer Alma Sıklığı	Haber Dili
AKP	4	Olumsuz
Parti Milletvekilleri	2	Olumsuz

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Siyasi parti ve liderleri kategorisinde de olumsuz bir şekilde haberlerde sunulan partinin AKP olması dikkat çekmektedir. AKP’nin haberlerde olumsuz yer almasının iktidar partisi olmasından kaynaklandığı yorumu yapılabilir.

Tablo 4.20 Holdingler ve Şirketler Kategorisi

Holdingler ve Şirketler	Haberlerde Yer Alma Sıklığı	Haber Dili
Soma Holding ve çalışanları	4	Olumsuz
Alp Gürkan	4	Olumsuz
Koç Holding	1	Olumsuz

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Bu kategoride Soma Maden Ocağı’nın işvereni ve üst düzey çalışanları hakkında olumsuz haberler yayınlanmış, olayın meydana gelmesinin faili olarak Soma Holding görülmüştür. Sendika.org’un editoryal bakış açısının bu haberlerde yansıtıldığı söylenebilir.

Tablo 4.21 Ana Akım Medya Kategorisi

Ana Akım Medya	Haberde Yer Alma Sayısı	Haber Dili
Beyaz TV	1	Olumsuz
TRT1	1	Olumsuz
TV 8	1	Olumsuz
Show TV	1	Olumsuz
ATV	1	Olumsuz
Kanal D	1	Olumsuz
Anadolu Ajansı	1	Olumsuz
Yeni Akit Genel Yayın Koor. Hasan Karakaya	1	Olumsuz

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tabloda belirtilen ajans, gazete ve kanalların, iktidara yakın olan yayın kuruluşları olduğu görüşü hakimdir. Ana akım olarak adlandırılan bu kuruluşların medya –iktidar ilişkisi kapsamında haber içeriklerinde ele alındığı ve kamu yararını göz ardı ettikleri gerekçesiyle haberlerde eleştirildiği görülmüştür.

Tablo 4.22 Dini Örgütler Kategorisi

Dini Örgütler	Haberde Yer Alma Sayısı	Haber Dili
İsmailağa cemaati	3	Olumsuz
İHH Beşir Vakfı	1	Olumsuz

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tabloda yer alan vakıf ve cemaatin iktidar ile ilişkili olduğu görüşünün hakim olması dolayısıyla olumsuz bir şekilde haberlerde bu yapılara verildiği söylenebilir.

Tablo 4.23 Diğer Kategorisi

Diğer	Haberde Yer Alma Sayısı	Haber Dili
Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Salih Demir	1	Olumsuz
Maden iş sendikası	2	Olumsuz
Manisa Cumhuriyet Başsavcısı Durdu Kavak	1	Olumsuz

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Diğer haberler kategorisinde görüldüğü üzere Maden İş Sendikası ile ilgili olumsuz haberlere yer verilmiştir. Sendikacı-işveren ilişkisi bağlamında haberler ele alınmıştır.

4.7.2.3 Okuyucu Etkileşimi:

Bu kategoride içerik analizi tablosunda yer alan alt kategorilere göre haber ve yazılar analiz edilmiştir.

Okur yorumu: Çalışmada incelenen haberlere bakıldığında okuyucu tarafından yorum yapılacak bir alanın bulunmadığı görülmüştür. Web sitesi analizinde belirtildiği gibi okuyucunun aktif olabilmesi açısından çeşitli alanların sunulduğu sitede, haberlerin altına yorum yapılamaması, okuyucu katılımı açısından haberler yorumlarının değerlendirilmesi ve geri bildirim sağlanması yönünde bir eksiklik olarak görülmüştür.

Okurların sosyal medya kullanımı: Haberler ve yazılar incelendiğinde okurların sosyal medyayı (Facebook, Twitter, Google+) kullandıkları görülmüştür.

Tablo 4.24 13 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı

Tarih	Haber başlığı	Facebook	Twitter	Google+
13.May.14	Çetin Uygur: “Tarihin en büyük iş cinayetiyle karşı karşıyayız”	7,3b	554	7
13.May.14	“Boşver Soma’yı”	5,4b	755	1
13.May.14	Bu şirket, bu kule işçi kanı üzerinde yükseliyor	5,1b	370	1
13.May.14	Soma için eylem çağrıları	4,3b	847	1
13.May.14	Soma tutanakları: ‘İşçi ölür; ölen ölür, kalan sağlar Erdoğan’a yetmektedir’	1b	343	1
13.May.14	Soma’da maden faciası	756	97	3
13.May.14	Soma katliamının gerçek sorumluları	615	193	7
13.May.14	Soma’da yanık ünitesi için AKP’den ses yok	265	23	1
13.May.14	Maden faciasıyla ilgili emek ve meslek örgütlerinden açıklamalar	218	134	0

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.24’te görüldüğü gibi Soma Olayı haberlerinin sosyal medya kullanıcıları tarafından yüksek oranda yaygınlaştırıldığı görülmektedir. Facebook kullanımının daha fazla olduğu görülse de Twitter’da da paylaşımların yüksek oranda olduğu dikkat çekicidir. En fazla dolaşıma giren haberin ise Yeraltı Maden İş Sendikası Eski Başkanı Çetin Uygur ile yapılan röportaj olduğu görülmektedir. Bu kazanın gerçek anlamda bir iş cinayeti olduğu ve sorumlularının hükümet yetkilileri ile işveren olduğuna haber içeriğinde işaret edildiği görülmektedir. Yine Soma Olayı’ndan iki hafta önce maden işçileri ile ilgili CHP’nin araştırma önergesinin hükümet tarafından kabul edilmediği ve dönemin Başbakanı Erdoğan tarafından maden kazaları için “Bu mesleğin kaderinde var” sözlerinin yer aldığı haber, okuyucuların sosyal medyada en fazla paylaştığı haber olmuştur. Haberlerde bir diğer dikkat çeken nokta ise eylem çağrılarıdır. Demokratik kitle örgütlerinin nerede ve ne zaman eylem yapacakları duyurulmuş, bu haber de sosyal medya aracılığıyla oldukça yaygınlaştırılmıştır. Bu haberlerin yanı sıra maden kazasının neden olabileceği konusunda bilgilendirici haberler yapıldığı görülmüştür.

Genel olarak değerlendirildiğinde, haber içeriklerinden elde edilen verilere göre Soma Olayı’nın iktidar-sermaye ilişkisi kapsamında ele alındığı söylenebilir. Yeni toplumsal hareketleri oluşturan yapıların eylem çağrılarına yer verilerek örgütlenmede ve ses getiren eylemler düzenlemede yeni iletişim teknolojilerinden yararlandığı ve katılımı artırma amacıyla paylaşılan haberlerin sosyal medyada da yaygınlaştırılarak hareketlere destek sağlamak istendiği görülmektedir.

Tablo 4.25 14 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı

Tarih	Haber Başlığı	Facebook		
		Beğeni Paylaşım	Twitter	Google+
14.May.14	Turkey's neoliberal death toll: Hundreds of miners died in great Soma massacre	6,9b	372	5
14.May.14	Güney Amerikalı maden işçilerinden Soma grevi iddiası	4,6b	192	7
14.May.14	Soma Erdoğan'ın üzerine yürüdü	4b	796	4
14.May.14	Bilim insanları: Hiçbir işin kaderinde ölüm yok	2,4b	181	4
14.May.14	Türkiye #Soma için sokakta (14 Mayıs – dakika dakika)	2,2b	2335	5
14.May.14	Soma'da hala madene inmeye zorlanan işçiler karşı koyuyor	2,1b	259	1
14.May.14	Somalılar etrafını sardı, Erdoğan markete sığındı	987	128	1
14.May.14	Ankara Soma için sokakta: ODTÜ, Kurtuluş ve Kızılay'da polis saldırıları	976	2844	1
14.May.14	İstanbul #Soma için eylemde	592	2071	4
14.May.14	Soma'da tam teşekküllü cinayet –	519	44	1
14.May.14	Soma'da katliam, TV'de Penguen	368	54	1
14.May.14	Soma Holding maden ocağına sözde 'yaşam odaları' yapmış	327	48	0
14.May.14	Erdoğan'ı kısırtmak yetmedi, Soma halkı öfkesini AKP bürosundan çıkardı	273	66	1
14.May.14	Erdoğan: 'Bu tür kazalar sürekli olan şeyler'	186	31	1
14.May.14	Bakanlar neyi saklıyor	166	31	3
14.May.14	DİSK'ten iş cinayetlerinin durdurulması için dört acil talep	147	37	3
14.May.14	40 fotoğrafla Soma'da arama kurtarma çalışmaları	135	13	3
14.May.14	Bozacının şahidi şıracı: Çinli çalıştırılmı diyen patronndan Soma Holding'e destek	102	41	1
14.May.14	Soma Faciası	51	4	1
14.May.14	Soma, "İş Kazaları", Mutlak Devlet ve Kapitalizm	36	7	1
14.May.14	Dünya basınında Soma	30	9	1

Tablo 4.25'de yer alan haberler incelendiğinde Soma Olayı'nın küresel ölçekte yaygınlaştırılması amacıyla yayınlanan haberin sosyal medyada en fazla paylaşılan haber olduğu görülmüştür. Haberlerin genelini en fazla Facebook aracılığıyla yaygınlaştırıldığı tespit edilmiştir. Özellikle dönemin Başbakanının maden kazaları için 'Bu mesleğin kaderinde var' sözleri üzerine akademisyenlerin 'Hiçbir işin kaderinde ölüm yoktur' şeklinde olaya dair bilimsel çerçevede yaptıkları açıklamalarına yer verilmiş, sosyal medyada dolaşıma sokularak en fazla paylaşılan haberler arasında yer almıştır. Yine Türkiye'nin çeşitli illerinde yapılan eylemler ile ilgili dakika dakika ne yaşandığına dair haberler yapılmış ve bu haberler de binlerce kişi tarafından paylaşılmıştır. Burada dikkat çeken noktalardan biri de eylemlerde yaşananlar hakkında yayınlanan haberlerin özellikle Twitter'da daha fazla paylaşılmasıdır.

Görüldüğü üzere yeni iletişim teknolojileri sayesinde yeni toplumsal hareketler, iletişim teknolojilerini kullanarak yerelde gerçekleşen bir olayı, küresel ölçeğe taşıyabilmekte ve hareketin dünyada ses getirebilmesini sağlayabilmektedir. Ayrıca iktidar–sermaye ilişkisini açığa çıkarma bağlamında uzman görüşlerine yer vererek yeni iletişim teknolojilerini katılımı artırma, hareketleri güçlendirme yönünde önemli bir araç olarak gördüklerini göstermektedir.

Tablo 4.26 15 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı

Tarih	Haber Başlığı	Facebook Beğeni Paylaşım	Twitter	Google +
15.May.14	Soma'da gerginlik" fotoğraflarına gözaltı	2,9b	117	1
15.May.14	Tayyip Erdoğan'dan Somalı yurttaşa yumruk	2,8b	665	2
15.May.14	Soma'da katledilenlerin yakınları: "Niye AKP'ye oy verdik? Korkudan!"	1,6b	86	1
15.May.14	Soma işçisi: 'Erdoğan madende çalışmayı intihar mı sanıyor?	712	78	3
15.May.14	Kürt halkı Soma için ayakta	598	42	3
15.May.14	İşçi sağlığı-iş güvenliği açısından Soma'da kim sorumlu?	436	51	5
15.May.14	Ankara Soma için gündüz grevde, akşam direnişte (Dakika dakika)	329	2744	5
15.May.14	Fotoğraflarla İzmir Soma direnişi	297	27	2
15.May.14	İzmir Vali Yardımcısı: Soma'da düşünebilen, aklını kullanan hayatta kaldı	260	95	3
15.May.14	Fotoğraflarla Taksim'de Soma direnişi	252	49	1
15.May.14	İstanbul, Soma için iş bıraktı: 'TOMA'nızın suyu, Soma'nın ateşini söndüremez'	238	333	2
15.May.14	Soma katliamının nedenlerini madde madde açıklıyorum	189	35	0
15.May.14	Başbakanının bürokratından işçi yakınına tekme!	182	81	1
15.May.14	Anadolu Soma için gündüz grevde akşam eylemde (Dakika dakika)	164	594	2
15.May.14	Ankara polisi, Soma için sokağa çıkanları hedef aldı	148	53	1
15.May.14	Tekmeci Başbakanlık Müşaviri Yusuf Yerkel hakkında kampanya	145	41	1
15.May.14	Soma katliamı	125	69	4
15.May.14	Prof. Dr. Ekrem Yüce Soma'yı anlattı: 'Sistem yaman çelişkilerle dolu!'	61	41	1
15.May.14	Soma Katliamı: Ağla sevgili yurdum!	60	10	1
15.May.14	Soma'da Gül'e protesto: "Bize polis lazım değil!"	43	18	2
15.May.14	SES'ten Soma Katliamı'na ilişkin sağlık durumu gözlemi	42	15	3
15.May.14	Sosyal medyada Erdoğan'ın yumruğu konuşuluyor: #BuYumrukHepimize	23	26	1
15.May.14	İstanbul'da liseliler Soma için eylemdeydi	8	12	1

Kaynak: Tablolar, <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.26'daki haberlere bakıldığında "Soma'da gerginlik" fotoğraflarına gözaltı, 'Tayyip Erdoğan'dan Somalı yurttaşa yumruk' ve 'Soma'da katledilenlerin yakınları: "Niye AKP'ye oy verdik? Korkudan!"' haberlerinin sosyal medyada en fazla paylaşılan haberler olduğu görülmektedir. Soma halkının, bu olayı kader olarak görmediği, olayın sorumlusu olarak hükümet yetkililerini gördükleri haber içeriklerinde belirtilmektedir. En fazla Facebook'tan paylaşılan bu haberlerin yanı sıra Twitter'da da 'Ankara Soma için gündüz grevde, akşam direnişte (Dakika dakika)', 'İstanbul, Soma için iş bıraktı: 'TOMA'nızın suyu, Soma'nın ateşini söndüremez' ve 'Anadolu Soma için gündüz grevde akşam eylemde (Dakika dakika)' haberleri ile DİSK-KESK-TTB ve TMMOB'un çağrısıyla yapılan eylemlere yer vermiştir. Toplumsal muhalefet bileşenlerinin bu eylemlerde yer aldığı dayanışma içerisinde

hareket ettikleri haber içeriğinden anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Sendika.org, ana akımda yer alamayan bu aktörlerin sesini duyurması, kitle örgütlerini ve farklı hareketlerdeki mücadelelerdeki insanları birleştirmesi, emek hareketlerini ve hak hareketlerini görünür kılması, bunun yanında hareketleri birleştirici ve harekete geçirici bir işlev üstlenmesi bakımından toplumsal muhalefet bileşenleri için önem taşıdığı çıkarımı yapılabilir.

Tablo 4.27 16 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı

Tarih	Haber başlığı	Facebook Beğeni Paylaşım	Twitter	Google+
16.May.14	İTÜ'lüler Soma için ayakta: "Bu fakültede işgal var!"	1b	582	1
16.May.14	Latuff, Soma işçisini ve Erdoğan'ı çizdi	384	28	3
16.May.14	Soma Holding: "Öldürdük, pişman değiliz, hiçbir suçumuz yok"	313	41	1
16.May.14	Jeoloji mühendislerinden Soma Holding hakkında soruşturma	236	25	0
16.May.14	Kadıköylülerin Soma için direnişinden kareler	216	25	4
16.May.14	Örgütlü bir cinayet: Soma maden katliamı -	200	31	1
16.May.14	Fotoğraflarla Ankara Direnişi: "Soma'yı TOMA'yla söndüremezsin!"	129	26	2
16.May.14	İstanbul Soma'nın hesabını soruyor (dakika dakika)	120	400	9
16.May.14	Tekmeci Başbakanlık müşaviri 'mağdur'muş: Somalı yurттаşı tekmelerken ayağını mı kırdı?	111	39	3
16.May.14	İBB'nin "gurur" tablosu: "Cenaze araçlarımız Soma'da!"	68	44	4
16.May.14	Soma'daki polis saldırısına Ankara'da anında tepki	61	255	1
16.May.14	Antalya'da liselilerden Soma anmaları	47	1	1
16.May.14	Ankara Dayanışması'ndan Soma ile dayanışma çağrısı	32	13	3
16.May.14	Soma'daki katliama tepkiler dünya çapında büyüyor	28	9	1
16.May.14	İstanbul İkitelli'de liseliler Soma için sokağa çıktı	21	11	1
16.May.14	Duisburg Soma Katliamı'nı kınadı, Erdoğan'ı karşılamaya çağırıldı	17	12	1
16.May.14	Gazi Osman Paşa'da liseliler Soma için eylemdeydi	9	6	1
16.May.14	İSİG Meclisi: 'Katliamın sorumlusu hükümet ve Soma Holding'	9	10	1

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.27 değerlendirildiğinde 'İTÜ'lüler Soma için ayakta: "Bu fakültede işgal var!"' ve 'İstanbul Soma'nın hesabını soruyor (dakika dakika)' haberlerinin Twitter'da yüksek oranda yayımlanıldığı görülmektedir. Haber aktörleri olarak öne çıkan öğrencilerin, mahalle örgütlerinin, forumların, dayanışma örgütlerinin, sporcuların Soma için mücadele ettiği dakika dakika haberleri ile detaylandırılmış ve sosyal medya üzerinden paylaşılmıştır. Haberlerde görüldüğü üzere toplumsal hareketler, çeşitli grupları kapsamakta ve bu grupların

içerisinde işçiler, kadın grupları, öğrenciler, gençler ve entelektüeller yer almaktadır. Diğer bir dikkat çeken nokta ise eylemlerin düzenlenme tarihleri arasında paralellikler gözlemlenmiştir. İstanbul’da aynı tarihte Sarıgazi, Gazi, Kartal, Bahariye, Şişli, Levent semtlerinde eylemler yapıldığı haber içeriğindeki verilerden anlaşılmaktadır.

Tablo 4.28 17 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı

Tarih	Haber başlığı	Facebook Beğeni Paylaşım	Twitter	Google+
17.May.14	Koç Holding, Soma için iş bırakan işçilerden telafi çalışması istedi!	3b	449	5
17.May.14	İsmailağa Cemaati’den Soma’ya 50 hoca	1,6b	139	3
17.May.14	Tarikatlardan Soma’da polise gıda takviyesi	681	88	3
17.May.14	Üniversiteliler Soma’nın hesabını soruyor, üniversite işgalleri artıyor	330	45	1
17.May.14	Soma’ya eşkiya inmiş	215	98	0
17.May.14	Ankara’da Soma direnişi: Avukatlar yürüdü, liseliler oturdu, polis saldırdı	136	1168	9
17.May.14	‘Karadon’a ceza gelse, Soma yaşanmazdı’	133	61	0
17.May.14	Halk sokakta Soma katliamının hesabını sokakta sordu (il il eylemler)	106	20	5
17.May.14	Cumartesi Anneleri: “Kayıplarımızdan Soma’ya adalet istiyoruz”	99	22	3
17.May.14	Taksim Dayanışması: Soma için her akşam holdinglerin önünde, forumlarda, sokaktayız	76	21	2
17.May.14	Fotoğraflarla Kadıköy halkının Soma direnişi (16 Mayıs)	74	24	0
17.May.14	Halkevleri Hukuk Dairesi: ‘Soma, açık seçik katliam’	68	28	1
17.May.14	Politeknik’ten çağrı: ‘Soma Katliamı’nda AKP’nin yalanlarını boşa çıkarmaya devam edelim	42	18	3
17.May.14	Soma için suç duyurusu: Gerçekleşeceği bilinmesine rağmen...	29	9	4
17.May.14	İSİG’in verilerine göre, Soma’da yaşamını yitiren 283 madencinin isimleri	22	17	1
17.May.14	TGS: ‘Soma’da acılara acı eklemeyin, gazetecilere dokunmayın’	17	10	1

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.28’deki haberler incelendiğinde farklı konularda mücadele eden insanların aynı konuda birleştiği görülmektedir. Örneğin; ‘Ankara’da Soma direnişi: Avukatlar yürüdü, liseliler oturdu, polis saldırdı’ ve ‘Cumartesi Anneleri: “Kayıplarımızdan Soma’ya adalet istiyoruz’ haberleri bu bağlamda değerlendirilebilir. Diğer bir yandan eylem haberlerinde polis şiddeti öne çıkarılmış, polis şiddetinin artması ile direnişin bitmeyerek protestoların

kitlesel hale geldiğine haberlerde işaret edilmektedir. Bu şiddetin, aktivistlerin iletişim ağları sayesinde Sendika.org sitesinden geniş kitlelere duyurulma olanağı bulmuştur.

Tablo 4.29 18 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı

Tarih	Haber başlığı	Facebook Beğeni Paylaşım	Twitter	Google+
18.May.14	Somalı işçi: “Bu işin içinde Taner Yıldız yoksa beni hemen idam etsin başbakan”	1,8b	878	5
18.May.14	İspanya’da madenciler Soma için eylem yaptı	721	43	8
18.May.14	Somalı kadınlarla dayanışmaya, katliamın hesabını sormaya, sokağa!	176	127	8
18.May.14	Soma için yürüyen Mamaklı Halkevcilere polis saldırısı	140	108	6
18.May.14	Kadıköy mahalle forumları Soma için yürüyor	72	19	1
18.May.14	Soma’da ‘zulmün tekmesi, tokadı, TOMA’sı varsa’...	64	10	1
18.May.14	Soma ve ‘ters köşeye yatmak’ – Gökhan Nazlı	13	4	1
18.May.14	Anti-homofobi yürüyüşünde Soma vurgusu	11	18	3
18.May.14	Kaos GL: “Homofobik ve transfobik cinayetlerin sorumluları Soma’nın da sorumlularıdır	8	4	0

Kaynak: <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.29’deki haberler incelendiğinde ‘Somalı işçi: “Bu işin içinde Taner Yıldız yoksa beni hemen idam etsin başbakan”’ başlıklı haberin sosyal medyada Facebook üzerinden en fazla dolaşıma giren olduğu haber olduğu görülmektedir. Bu haberde esnek ve güvencesiz çalışma koşullarının maden işçileri tarafından protesto edilmesine yer verilerek, bu durumun sorumlularının işçiler nezdinde hükümet temsilcileri olduğu dile getirilmiştir. Aynı gün ‘İspanya’da madenciler Soma için eylem yaptı’ başlıklı haberde küresel ölçekte Soma için eylem yapıldığına yer verilmiştir. Ayrıca ‘Somalı kadınlarla dayanışmaya, katliamın hesabını sormaya, sokağa!’ ‘Kadıköy mahalle forumları Soma için yürüyor’ ve ‘Anti-homofobi yürüyüşünde Soma vurgusu’ haberlerinde de farklı mücadelelerden insanların Soma için yaptıkları eylemlere yer verilmiştir. Bu verilerden yola çıkarak Sendika.org’un yerel ve küresel ölçekte aynı konuda yapılan eylem haberlerine yer vermesi, alternatif medya içinde bu hareketlerin birbirini güçlendirdiğinin göstergesi olarak algılanabilir. Aynı zamanda bu verilerden, Sendika.org’un yereli ve küreseli birleştiren bir yapıda olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 4.30 19 Mayıs 2014 Tarihli Haberlerin Sosyal Medyada Yayılımı

Tarih	Haber başlığı	Facebook Beğeni Paylaşım	Twitter	Google+
19.May.14	Sabahat Akkiraz vekillikten istifa etti: ‘Soma’daki canlar için koltuğa ihtiyacımız yok’	756	69	3
19.May.14	Polis amirinden Soma için yürüyen kadınlara: “Ölü sevicisiniz”	364	28	2
19.May.14	Soma Yerel İnisiyatifi kuruldu: ‘Özelleştirmeye ve taşeronla son verilsin!’	282	29	0
19.May.14	Soma işçisi bakanları ve şirketi yalanladı, ‘Üretim için öldürdüler’ dedi	167	40	0
19.May.14	Halkevci Kadınlar’dan Soma’ya kızkardeşlik köprüsü	160	99	0
19.May.14	Politeknik’ten Soma gözlemleri: ‘Soma Katliamı’nın başka yüzü’	86	22	0
19.May.14	Kadıköy’de binler Soma için yürüdü	34	14	3
19.May.14	Soma katliamı karartılmasın, şeffaflık sağlansın	15	11	0
19.May.14	Soma’da dört farklı taşeron sistemi	76	46	3

Kaynak: Tablo, <http://www.sendika.org> sitesindeki veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

Tablo 4.30’daki haberler incelendiğinde halkın güvencesiz ve esnek çalışma koşulları yüzünden bu olayın yaşandığını düşündüğü belirtilerek, sorumlularının istifa etmelerini istediklerine haberde değinilmiştir. Bu isteğe ilk cevap CHP milletvekili Sebahat Akkiraz’dan gelmiş ve Akkiraz istifa ederek halkın yanında iktidara karşı birleşmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yanında halkın, Soma Yerel İnisiyatifi kurarak, özelleştirme ve taşeronlaşmaya karşı mücadele başlattıklarına dair haberler sitede yer almıştır. Bu haberler, Facebook’ta en fazla paylaşılan haberler olarak çok fazla kişiye sosyal medya aracılığıyla ulaştırılmıştır.

4.7.3 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Analizi

4.7.3.1 Kuruluş

Çalışmada öncelikle Sendika.org’un kuruluş sürecine yönelik sorular yöneltilmiştir. Bu kapsamda katılımcılar, sendika.org ile hangi amaçlarını hayata geçirdiklerini, odaklandıkları konuları ve gelişim sürecine dair izlenimlerini ve deneyimlerini aktarmışlardır. Katılımcılardan edinilen bilgilere göre Sendika.org, 80’li yılların öncesine dayanan ve sonrasında devam eden devrimci yol hareketinin devamını simgeleyen Yön Dergisi’nin internete yansıyan yüzünü oluşturmuştur.

Yön dergisi, 1995 yılında neo-liberal politikaların, özellikle özelleştirmelerin etkisiyle, işçi hareketlerini geriletmesi, sendikal hareketleri saygınlık kaybına uğratması nedeniyle sendikal hareketleri tekrar güçlendirmek ve devrimci yol hareketinin fikirlerini benimseyen

kişilerin kendi düşüncelerini ifade etmeleri amacıyla çıkarılmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda şekillendirilen derginin içeriğinde, dünyada o dönemlerde yeni toplumsal hareketlerin bir formu olan yeni işçi hareketlerine yer verilmeye başlanmış, iş koluna göre çalışmayan, bölgesel olarak çalışan, sendikal hakka yasal olarak sahip olmayan değişik iş kollarındaki işçileri kapsayan daha militan, sisteme karşı daha sert mücadeleler yapan, iş yeri işgalleri gibi, yeni sendikal hareketler anlatılmıştır. İstanbul merkezli yayın hayatına başlasa da Ankara’da fikir birliğinde olunan kişilerle birlikte çıkarılan dergi, taşeron işçiler üzerinde etki yaratarak ilk kez taşeron sağlık işçilerinin örgütlenmesini sağlamıştır.

Yeni iletişim teknolojilerinin o dönemde gelişmeye başlaması özellikle internetin yeni bir mecra olarak ortaya çıkması, dergiyi oluşturanlar arasında bir tartışmayı gündeme getirmiştir. Türkiye’de internet altyapısının oluşmasında etkili olan bu hareketin emektarları içinde yer alan bir ismin, internetin giderek yaygınlaşacak bir mecra olacağı ve yayınların bu mecrada daha etkili olacağı öngörüsünü arkadaşlarıyla paylaşması üzerine Yön Dergisi’nin 2001 yılında internet sitesi kurulmuştur. Kuruluş sürecine tanıklık eden sendika.org çalışanlarından K1 internette kurulma amaçlarını şöyle ifade etmiştir:

K1: “Bugün bir banka çalışanı veya bir yazılım şirketi çalışanı, üniversite mezunu ile bir taşeron işçisinin kaderi de işveren açısından işverenin iki dudağı arasında. Birisi ertesi gün plazanın kapısından o turnikeden kartını okutamayarak işsiz bırakılıyor, öbürü de ihale değişikliği bahanesiyle işsiz bırakılıyor. Kastettiğimiz şey buydu: güvencesiz ve esnek çalıştırma biçimleri. Bu, yeni çalışma rejiminin özünü oluşturuyordu. Biz bu kesimlerin varlığını daha sonrasında da eylemlerini görünür kılmak istedik. Biz bu eylemlere yüzümüzü çevirdik. Kadrolu tam istihdam biçimleri içerisinde çalışan, toplu sözleşmelere, yüksek gelir grubuna sahip, özellikle bir kamu işçisi profilinin ağırlıkta olduğu işçiler, zaten etkili örgütlenme araçlarına sahiplerdi. Ama bu güvencesiz çalışanlar güvencesizlik ile kuşatılanlar, hem örgütlenme mekanizmalarının dışındaydı, sendikalar onları uzun süre görmedi. O yüzden kendi öz örgütlerini kendi sendikal mücadele biçimlerini yaratmaları on yılları aştı. Hem de onların varlığı dışında eylemleri de görünür değildi. Sendika.org, belki biraz da şunu hedefledi: bu gibi küçük eylemleri görünür kılarak aslında sınıfın birbirini de öğrenmesini sağlamak.”

Bir yıl boyunca sitede yön dergisinin logosu kullanılmış, ancak ‘Yön Dergisi’ adı bir siyasi grubun propagandasını yapıyormuş gibi algılanabileceği için daha sonra sitenin ismi sendika.org olarak değiştirilmiştir. Kuruluş sürecinde olan bir katılımcı okurlarının günümüzdeki gibi o dönemde internet yaygın olmasa da internetle muhatap olduklarına değinerek Sendika.org’un kolektif çabanın bir parçası olması adına siteyi kurduklarını belirtmiştir. Ayrıca bir fraksiyonun propagandasını yapan ya da onun doğrularını benimsetmeye çalışan bir şey olarak değil, tartışan bir site olarak çok farklı çizgileri çok farklı eğilimlere kürsü olmayı amaçladıklarını ifade etmiştir. Bu görüşün bir tarafsız yayın yapıyormuş algısı yaratmamasına dikkat çekmek isteyen K1, hiçbir zaman tarafsız olduklarını

düşünmediklerini hatta açıkça taraf olarak yazılarını yazdıklarını ancak fraksiyonlar anlamında bir propaganda yapmadıklarını belirtmiştir.

Görsel 4.25 Yön Dergisi Sitesi 2011

Kaynak: <https://web.archive.org/web/20010516230155/http://www.sendika.org/>

Erişim Tarihi: 11-12.06.2015

4.7.3.2 Yayın Politikası

Katılımcıların açıklamalarından elde edilen bilgiler ışığında Sendika.org'un yayın politikasının ilk kurulduğu yıllarda sadece emek politikaları üzerinden şekillendirildiği görülmektedir. Emek hareketleri ile bilgiler, çeviri yazılar, sendika üye istatistikleri o dönemde sitede yer almış, site bu özelliğiyle bir referans noktasına dönüşmüştür. Ancak Türkiye'de toplumsal muhalefetin her alanda oluşmaya başlaması, Sendika.org'un yayın politikasının da değişmesini sağlamıştır.

Özellikle 2008-2009 yılları sonrasında dünyadaki muhalefet hareketlerinin şiddetlenmesi, Türkiye'de devlet şiddetinin artması, kırsal ve kentsel alanda emek direnişlerinin yapılması, iş kazalarının artması, Sendika.org'un yayın politikasını kendi içlerinde tartışmaya açmıştır. Bu bağlamda sitede yer alan hakkımızda yazısı değiştirilmiştir. Sitenin kurucularından K1, bu süreci şöyle anlatmıştır:

K1: Kadın ve çevre olgusundan dolayı hareketler, toplumda giderek öne çıkmaya başladı. Bunlar, emek hareketi midir, halk hareketleri mi midir, bu tartışmanın saçma bir şey olduğuna karar verdik. AKP' nin baskıcı dönemi başladı. Daha geniş bir çerperli toplumsal hareketlerin tamamına yaklaşan, onların sesi olmaya çalışan bir yayın haline gelmesi için çizgi değişikliği yaptık.

Bu yeni süreçle birlikte sitede emek hareketlerinin yanı sıra kadın, çevre, şehir, öğrenci hareketleri gibi yeni toplumsal hareketleri kapsayan mücadelelere yer verilmiş, yazılar ve haberler yer almaya başlamıştır. Ayrıca kent ve doğa ile ilgili mücadelelerin yükselmesi nedeniyle sitede bu haberlere ayrı bir bölüm ayrılmıştır. K1 ve K3 yayın politikalarını genel olarak şöyle özetlemiştir:

“K1: Biz sadece şey konusunda hassasiyetinizi korumaya çalışıyoruz emek sitesi. İki şey yapmayalım; milletin ana akım medyadan takip ettiği şeyleri bir de biz vermeyelim. Bir yerde savcı rehin alınmış, hadi bakalım savcı rehin alınmış, diye manşet çıkarmayalım. Milletin başka bir yerde okumadığı, okuyamadığı kıyıda köşede kalmış ya da ana akım medyanın göstermek istemediği, tercih etmediği haberleri, emekçilerin, yoksulların yaşadığı sıkıntıları anlatalım. Bizim esas habercilik anlayışımız özel haber.”

“K3: Aslında biz üç temel şeyi söylüyoruz: 1 toplumsal muhalefetin, isyanın, emek hareketinin, sol hareketin ihtiyaç duyduğu bilgiyi sağlamak, propaganda malzemesini sağlamak, iletişimini sağlamak. Yani bu bilgi il il eylem programı da olabilir, bu bilgi teorik bir yazı da olabilir. Teoriyi de tartışma olanağını sağlamak olabilir. 2- Onları etkileşime geçirmek ve sitenin aynı zamanda öznesi kılabilmek. 3-AI-ver değil sadece, verici değil bu site, aynı zamanda bir birlikte üretim.”

Site, İstanbul ve Ankara bürolarında devamlı çalışan 10 kişilik bir ekiple ve part time katkıda bulunan kişiler tarafından hazırlanmaktadır.

4.7.3.3 Teknolojik Altyapısı

Sitenin teknolojik altyapısına bakıldığında katılımcılar, ilk zamanlarda statik sayfaları kullanarak yayın yaptıklarını, haber ve yazı sayısının az olması nedeniyle her sayfanın ayrı ayrı hazırlanıp sunucuya yüklendiğini belirtmişlerdir. Yayın faaliyetlerinin hızlanmasıyla birlikte ise ihtiyaçlarını statik sayfaların karşılamaması hazır yazılım kullanılmasını gerektirmiş ve bu yazılım sayesinde artık sadece tek bir kişi değil, birden çok kişi sisteme haber girişi yapabilmeye başlamıştır. Sonrasında ücretli bir tema satın alarak ana sayfada 5’li ve 6’lı manşet kullanılmıştır. Ancak haber gündeminin hızla yoğunlaşması bu manşet sayısının yetersizliğini göstermiş ve şuan kullanılan 18’li manşete geçilmiştir. Sitenin teknik boyutu ile ilgilenen K5, bu süreci şöyle anlatmıştır:

K5: Sevdiğimiz bir tema bulduk. Ücretli bir temaydı bu. Ücretini vererek, satın aldık. Ancak o tam olarak istediğimiz gibi değildi, onun üzerinde bol miktarda değişiklikler yaptık. İlk başta daha küçük herhalde 5,6’lı bir manşet vardı çoğu sitenin ihtiyacını karşılayacak. Bir süre sonra baktık ki az sayıda manşet yetmiyor çünkü eğer bu konuda şey yaptırırsanız araştırmalarda da hep öyle söylüyor. İnsanlar genellikle web sayfasının ilk açıldığında ekranda olanları algılıyorlar çok fazla aşağı doğru inme alışkanlıkları yok. Herkesin yok en azından ya da var olsa bile en fazla orası dikkat çekiyor ve bildiğim kadarıyla da sayfanın sol üst köşesi de en fazla dikkat çeken yer, yapılan araştırmalara göre. Bizde o nedenle o alandan daha fazla yararlanmak istedik. Günlük girilen içerik sayısı da arttığı için

artık böyle 5, 6'lı manşet yaparsak çoğu haber çok da önemli olan yazılar, gün içerisinde çoktan aşağıya düşmüş oluyor, birkaç saat sonra. O yüzden 18'li manşete gittik.

Kullanıcılara video izleme imkanı da sağlayan sitede gelişen teknolojiyle birlikte canlı yayın yapmak da mümkün hale gelmiştir. Bu noktada Streaming Server denilen ayrı bir sunucu kullanılan site, yayınlarını kendi sunucusu üzerinden yapmaktadır. Ayrıca sitede özgür bir yazılım kullanılmasının tercih edildiğini belirten K5, bunun nedenlerinin ideolojik olduğuna dikkat çekerek, bu bağlamda web sayfalarının telif politikasını da copyleft çerçevesinde oluşturduklarını söylemiştir.

Copyleft, bir programın ya da çalışmanın, tüm değiştirilmiş ve genişletilmiş sürümleri ile birlikte özgür yapılması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda sitenin içeriklerine herhangi bir telif hakkı iddia edilmediği ve kaynak belirtme koşuluyla site içeriklerinin kullanımına izin verildiğine işaret edilmektedir.

4.7.3.4 Çalışma Kriterleri

Sendika.org çalışanlarının genellikle değişen bir yapısı olması nedeniyle katılımcılardan K2 ve K3'ün cevaplarından edinilen bilgiler doğrultusunda ilk kriterin gönüllülük olduğu söylenebilir. K2, çalışanların fikir birliğinin olmasına değinirken K3, Sendika.org'un çalışma anlamında kapısının isteyen herkese açık olduğunu ve kimseyi bir sınava tabi tutmadıklarını; ancak yapıya uyum sağlayıp sağlayamadıklarına dikkat ettiklerini belirtmiştir. Bu uyumun temel belirleyenin 'fikir birliği' olduğunu öne süren K2, kavramı şöyle tanımlamıştır:

K2: Aşağı yukarı herkes işçi sınıfı ideolojisini benimsemiş insanlar diye tarif edebiliriz. Ama tabii bunun içinde daraltılmış bir takım sınırlamalar var. Sonuçta biz yayın yaparken çok uzun bir süre Türkiye'de hem yeni işçi kitlesinin eylemlerini görünür kılabilmek için hem de halkın hakları mücadelesinin, o zaman yeni yeni yükselen halkın hakları mücadelesini görünür kılabilmek için özellikle kendi yönünü, yüzünü buraya çevirmiş insanlarla birlikte çalıştık. Yani bir mahalledeki baz istasyonlarına karşı eylemde, bir iş yerindeki taşeron işçi eyleminde, güvenceli yaşam mücadelelerine, bu tip mücadelelere bakanlar diyebilirim fikri temelini oluşturanlar.

Bunun yanında K3, ilişkili oldukları toplumsal hareketler içinden tanıştıkları kişilerle de çalışabildiklerini belirtmiştir.

4.7.3.5 Rizomatik Medyanın Sivil Topluma Kavşak Noktasındaki Rolü

Katılımcılara çeşitli sorular üzerinden Sendika.org'un bir alternatif medya olarak sivil topluma kavşak noktası olma rolü sorulduğunda verilen cevapların ortak noktalar barındırmakla birlikte farklılaştıkları görülmektedir. Katılımcılara ilk olarak alternatif medya

ile toplumsal hareketlerin ilişkisi olup olmadığı ve Sendika.org'un toplumsal hareketler sonucunda oluşup oluşmadığı sorulmuştur. Katılımcıların, alternatif medyanın var olma sebebini toplumsal hareketlerle ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Katılımcılar, alternatif medya ve yeni toplumsal hareketler arasında bir ilişki olduğuna değinerek, özellikle ana akım medyada yeni toplumsal hareket aktörlerinin temsil edilemedikleri için kendilerini ifade edecek bir mecraya ihtiyaç duyduklarının altını çizmişlerdir. Gezi Direnişi sonrasında bu hareketlerin yeni iletişim teknolojilerinden de yararlanarak sosyal medyada daha fazla görünür olmaya başladıklarını şu sözleriyle açıklamışlardır:

K2: “Alternatif medyanın toplumsal hareketler ile tabii ki bir ilişkisi var. Sonuçta ortaya çıkan her şey toplumsal mücadele. Her toplumsal hareket kendisini ifade edecek bir mecraya ihtiyaç duyuyor, kendisini anlatacak, kendi yaptıklarını anlatacak, kendini görünür kılacak bir mecraya ihtiyaç duyuyor. Ben alternatif hareketlerin bu toplumsal yani medyadaki alternatif hareketlerin, toplumsal hareketlerle iç içe geçtiğini düşünüyorum. Geziden sonra çünkü çok fazla farklı internet sitesi sosyal medya grubu kuruldu, bu da bunun göstergesi. Her hareket sonuçta kendi örgütünü kendi örgütünün araçlarını yaratıyor bunun içerisinde medyada bir unsur kendi hareket prensipleri ile çalışan örgütler kurdukları gibi kendi hareket prensipleri ile çalışan sosyal medya organlarını da kuruyorlar diye düşünüyorum o yüzden tabii ki de böyle bir ilişki var.”

K7: Alternatif medyanın toplumsal hareketlerle bir ilgisi var. Zaten Haziran isyanında, alternatif medyaya olan ihtiyaç çok açığa çıktı. Belirginleştiği bir dönem oldu ve herkesin de aslında NTV, Habertürk önündeki eylemlerden bu alana yöneldiği, bu alanı görmeye çalıştığı bir sürece girdik.”

K6: “Alternatif medya dediğin şeyin de aslında toplumsal momentten oluştuğunu gördüğümüz için bunun ayrı olduğunu hiçbir zaman düşünmedik, düşünmeyeceğiz de.”

K4: Toplumsal hareketlerin gündeminden bahsettiğimiz için çok ilgisi var

K3: Elbette var ama şey gibi düşünme twitter, facebook bir araç. Hareket varsa onun iletişime ihtiyacı var, propaganda ihtiyacı var, sansürü delme o baskıyı, baskı dediğimiz şeyin enformasyon alanındaki karşılığı sansür. O sansürü delme... Hele de artık beyaz yakalıların, eskinin sanayi işçisinin tuttuğu stratejik pozisyonu düşünülürse bu bir iddia tamam, gerçekliği kolay kolay şey yapılamıyor, karşılamıyor. Bu iddianın en azından güç dayanakları var. Buradaki haliyle toplumsal hareketin bileşeni ya da bizlerin işçi sınıfı oluşumundaki değişimin yansıması olarak, alternatif medya ve direnişin oraya yansıması bu alandan oluyor. Yani bir değişiklik var. Nitelik olarak değişmiş, diyebiliriz iletişime kurduğu ilişkiyi toplumsal hareketin. Neden? Çünkü toplumsal hareketin bileşeni bizlerin Marksist hareketleri, devrimci hareketleri bir gelenek olarak benimseyen bizim gibi hareketlerin stratejik önem attığı işçi sınıfı bileşenin yeni bileşeni, alanı bu.

Katılımcılar, Sendika.org'un artık geleneksel araçlarla toplumsal muhalefete erişemediklerini ve muhalefetin çoğu kesimine ulaşılma ihtiyacının hissedildiği anda Sendika.org'un, toplumsal hareket sonucu doğduğunu ve karşılıklı bir ilişki içerisinde ilerlediğini şu sözleriyle belirtmişlerdir:

K4: Sendika.org, Haziran isyanının bir sonucu değil ama bir devamıdır. Haziran isyanından çok önce kurulmuş bir yayın organı sendika.org, 13 sene önce başka bir emek hareketinin gündemini yaratmak, toplumsal muhalefete destek vermek açısından kurulmuştur. Çapul TV ise Haziran direnişinin sonucudur.

K5: “Tabii aslında burada çift taraflı bir ilişki var. Sendika.org bir yandan toplumsal hareketlerin ortaya çıkardığı bir yayın aracı oldu. Eski klasikleşmiş basılı yayın faaliyetine yetmediği, üretmediği durumda ortaya çıktı. Öte yandan toplumsal muhalefetin gelişmesi için de katkı sağladığı, toplumsal muhalefetin ihtiyacı olan haber alma ortamını sağlamış bulundu. İki bağlantı var. Çapul TV örneği aslında burada daha da çarpıcı. Çok net bir şekilde Çapul.TV kurulmadan 1 hafta önce aklımıza böyle bir şey yapmak yoktu böyle bir ihtiyacı hissetmiyorduk aslında. Gezi başladıktan sonra bu ihtiyacı hissettik. İsmi de oradan geliyor. Eylemcilere Tayyip Erdoğan'ın ‘çapulcular’ demesi üzerinden geliyor.”

K6: Yani sendika.org 10 yılını kendi halkıyla bütünleştirdiği, iki haftada bir çıkardığı gazete ya da çeşitli bağışlarla buraya kadar geldiyse bu işin sadece maddi kısmıyla değil, toplumsal moment dediğimiz toplumsal desteğin de önemli bir kısmını arkasına almasıyla gerçekleştirmiştir.

Bazıları ise Sendika.org'un toplumsal hareket sonucu doğmadığını ancak toplumsal mücadelenin bir parçası olarak geliştiğini ifade etmiştir:

K2: Sendika.org, sonuçta mevcut bir toplumsal hareketinin üstüne oluşmuş bir şey değil, toplumsal mücadelenin oluşunda bir şey değil. Toplumsal mücadelenin parçası olarak oluşan bir şey. Çünkü Sendika.org kurulduğunda bugün artık işçi sınıfının ana gövdesini oluşturan güvencesizler henüz marjinal bir kesimdi. Biz bir tespit yaparak özel bir politik topluluğun ortaya koyduğu tespitini sonucu yayın faaliyetimizi kurduk ve geliştirdik. Ama yeni işçi kitlesi ve kent dokusu hareketi güçlendikçe, şimdi buna Kürt kökenli hareketleri de ekliyeyim, bu hareketler güçlendikçe Sendika.org da güçlendi. Sendika.org politik bir irade sonucunda öncü bir şey olarak ortaya atılmıştı ve doğal olarak da toplumsal hareketlerle arasında diyalektik bir ilişki vardır.... Bu toplumsal hareketler ile birlikte büyüyen onunla karşılıklı etkileşim içinde olan bir internet sitesiyiz. Onlar, Sendika.org'u değiştirdi. O yüzden toplumsal hareket sonucunda değil, onunla birlikte büyüyen bir site oldu. Biraz o yüzden farklıyız.

K1: Sendika.org'un doğduğunu diyemeyiz ama Çapul TV için söyleyebiliriz. Doğrudan ilgiliydi. Gezi'de bizim için çok büyük bir toplumsal hareket. Hayatında ilk defa sokağa çıkan bir kitlenin sınıf tanımı yok, bir kimlik tanımı yok, çok heterojen ama bir toplumsal hareketlilik diye tarif etmekte sıkıntı yok. Çapul TV öyle tanımlanabilir ama Sendika.org, emek hareketi sonucu oluştu. Eski bir sendikal hareketin kriz arayışının sonucu oluşan bir yayındır. Yön Dergisi'nin devamı sonucu doğmuştur.

Katılımcıların ifadelerinden Sendika.org'un, Çapul TV gibi spesifik bir toplumsal hareket sonucunda ortaya çıkmasa da dönemin emek gündeminin bir sonucu olarak ortaya çıktığı; yeni emek hareketlerinin örgütlenmesinde, görünür kılınmasında ve toplumsal desteğin sağlanarak hareketlerin ivme kazanmasında önemli bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Sendika.org ile yeni toplumsal hareketler arasında karşılıklı bir ilişki olduğu

söylenbilir. Bu ilişki toplumsal hareketleri görünür kılarken Sendika.org'un da gelişimini sağlayan bir yapı olarak tanımlanabilir.

Sendika.org, sivil toplum girişimi olarak düşünülebilir mi?: Çalışmada katılımcılara Sendika.org'un sivil toplum girişimi olarak düşünülüp düşünülemediği sorulduğunda katılımcıların farklı yanıtlar verdikleri görülmüştür. Görüşmelerde katılımcıların 'sivil toplum' kavramı yerine 'kitle örgütü' kavramını kullanarak soruyu yanıtladıkları görülmüştür. Bunun temel nedeni ise katılımcıların sivil toplumu Türkiye'de tartışmalı bir kavram olarak sistemin açıklarını kapatarak sistemi meşrulaştırmaya hizmet eden bir alan olarak görmeleridir. Buna karşın kitle örgütü kavramını ise sistemin açıklarını kapatmayan daha da derinleştiren yapılar olarak tanımlamışlardır.

Sendika.org'u sivil toplum girişimi olarak gören katılımcılardan K7, Sendika.org ve Çapul TV'nin bir örgüt gibi işlediğini belirterek binlerce insanla iletişime geçtiklerini ve çok fazla muhabir ağı olduğunu; bundan dolayı her iki yapılanmanın da kitle örgütü niteliği taşıdığını söylemiştir. Benzer bir şekilde katılımcılardan K4, kitle örgütü olarak Sendika.org ve Çapul TV'nin tanımlanabileceğini, böyle ifade eden kişilerin de var olduğunu belirterek 'Çapul TV'yi yaratan direnişçilerdi. Sendika.org da öyle' demiştir. Bir diğer katılımcı K8 de Sendika.org ve Çapul TV'yi kitle örgütü olarak gördüğünü böyle bir yapıda olması gerektiğinin altını çizmiştir.

Bu görüşlerin aksine katılımcılardan K2, K3 ve K5, Sendika.org'un kitle örgütü olmadığını, ancak kitle örgütlerinin kendilerini görünür kılacakları bir platform, bu örgütlerin aracı olabileceğini ifade etmişlerdir. K1 ise, sivil toplum kuruluşu olarak alternatif medya adında bir dernek kurduklarını belirtse de Sendika.org'un bu bağlamda sivil toplum olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı konusunda net bir ifade kullanmamıştır.

Katılımcıların ifadelerinden de görüleceği gibi Sendika.org, bir STK olmamakla birlikte çalışanlarının kurduğu dernek üzerinden sivil toplum alanıyla organik bir bağa sahiptir. Bu organik bağa ek olarak site, farklı toplumsal sorunların, hareketlerin, olayların ve bunların aktörleri olarak STK'ların kendilerini ifade edebilecekleri bir alan yaratmaktadır. Bu bağlamda Sendika.org'un, toplumda belirli konular hakkındaki hareketlerin kamusallaşarak toplumsal bir nitelik kazandığı sivil toplum alanının kavşak noktalarından biri olduğu söylenebilir.

Sendika.org, toplumsal hareketlerin seslerini duyuruyor mu?: Katılımcıların tümü Sendika.org'un alternatif bir medya olarak anaakım medyada seslerini duyuramayan, yer bulamayan toplumsal hareketlerin haberlerine, görüntülerine, savundukları meselelerle ilgili görüş ve makalelere yer vererek bir bu hareketlerin seslerini duyurduğunu belirtmiştir.

Gelişen iletişim teknolojilerinin sunmuş olduğu olanakları toplum lehinde kullandıklarını belirten K6'nın ifadeleri yalnızca Sendika.org'un değil, internetin ve sosyal medyanın zaman-mekan sınırlarını ortadan kaldırarak toplumsal hareketler açısından sahip olduğu kilit rolü şu sözlerle açıklamıştır:

“Şunun artık insanlar bilincinde Van'da da olsam ben Edirne'de de olsam başıma gelecek bir haksızlık söz konusu olduğunda ulaşabildiğim bir sosyal medya var. Bir telefon adresimiz var, bir şeyimiz var. Bunu görmemiş gibi bir şey katıyen olamaz, es geçmek gibi bir şey katıyen olamaz. Bunun duyurulması konusunda birden fazla kişinin birden fazla araçla bunu duyurması için çaba sarf edeceğini bildiğim için akla gelen bir adres olması açısından da bunun kendi sesini duyurması açısından da önemli bir şey görmesi değerlidir.”

Sendika.org'un toplumsal hareketlerin sesini duyurmadaki rolü bağlamında katılımcılardan K2, sitenin iki işlevi olduğunu öne sürmüştür. Birincisi bu hareketlerin hem görünürlüğünün sağlanması, ikincisi ise bu hareketlere bir tartışma platformu oluşturmasıdır. Şöyle ki;

K2: “Toplumsal hareketlerin birincisi ya eylemleri görüntülenmektedir, ikincisi bu toplumsal hareketlerin bileşenlerini yazdığı yazılara çağrı metinlerine yer vererek onların sözünü söyleyecek bir mecra imkanı sunuyor. Bazen de onların yaptığı şeylerin duyurusunu yaparak yani aslında varlıklarını görünür kılarak haberler aracılığıyla tartışmalarını yapmaları için bir platform imkanı sunarak onları makaleler çeviriler dosyalar söyleşiler üzerinden fikirlerini anlatmaları için bir platform sunuyor. Onlara hani şöyle diyeyim hem görünürlüğünü sağlayan hem de onların fikirlerini geliştirebilecekleri bir platform oluyor. Bazen biz de mesela bazı tartışmalara editoryal olarak katkı sunmak için bazı yazılar kaleme alabiliriz, bazı çeviriler yapabiliriz dünyadan bazı örnekler verebiliriz. İlk kuruluş sürecinde örneğin bu yeni tip işçi hareketlerine ilham vermesi için dünya çapındaki işçi hareketlerinden çok fazla yazı, makale çevirilerine yer verdik. Türkiye sendikal mücadelesine ilham vermesi için örnek olması için dünya deneyimlerini aktardık bazı tartışmalarda bunu hala yapıyoruz kritik süreçlerde.”

Bu çerçeveden değerlendirildiğinde diğer katılımcılar sitenin birinci işlevine daha fazla vurgu yapmışlardır. Aslında diğer katılımcıların ifadeleri toplumsal hareketlerin görünür kılınmasını biraz daha derinleştirerek sitenin bu çerçevede insanların toplumsal hareketlerin tırmandığı kaotik ortamlarda doğru yönlendirilmesi işlevini de üstlendiğini eklemiştir. Siteyi bu perspektiften ele alan K3'e göre;

“Sendika.org dediğim gibi sahibi değil eylemlerin, ama eylemlerin duyurulması insanların bir yere yönlendirilmesi, yanlış yönlendirilmelerden uzak tutulması anlamında bir işlev üstlenmiştir. İnsanlar sokağa çıkacağı zaman onu yönlendirebilmesi anlamında belki kötüye kullanmaya başladığında o işlevini yitirecek. Toplumsal muhalefetin en geniş çıkarlarını esas alarak hareket ettiği için belki de bu alanda başarılı oldu.”

Bu boyut çerçevesinde vurgulanması gereken konulardan biri de sitenin emek hareketleri dışındaki diğer hareketleri de kapsayıcı nitelikte olmasıdır. Katılımcıların

ifadelerinden anlaşıldığı üzere Sendika.org her ne kadar emek hareketlerinin bir sonucu olarak emek hareketlerine ivme kazandırmak amacıyla kurulmuşsa da alternatif medya olarak toplumsal muhalefette yer alan tüm hareketlerin sınır ötesi sesi olmaktadır:

“K4: Toplumsal muhalefette herkesin adının duyulmasını önemsiyoruz. Özellikle geziden sonra kurulan tüm kurumlar ve kent savunanlarını söyleyebiliriz. Mesela Özgecan Arslan’dan sonra kurulan kadın platformlarını söyleyebiliriz ya da doğa platformlarını söyleyebiliriz. Pek çok kurum var ve Sendika.org ile iletişim kurmak isteyen herkese açık olduğumuz için hepsi bize ulaşabilir. Biz de zaten iletişim içerisindeyiz. Dolayısıyla onların hepsi bizim için haber değeri taşır.”

K6: Filistin’de bugün birçok dayanıştığımız Filistin için İsrail’e karşı boykot girişimden tutun İsrail’e yönelik hem akademik, hem kültürel hem de sosyal birçok alanda boykotu öven bir hareketin herhangi bir ülkedeki temsilcisi ile Filistin halkına dönük bir çalışmanın içinde bulunduğu zaman onlardan rahatlıkla görüş alabiliyorsunuz. Haber yapabilmek, onlardan bir yazı yazabilmek bölgeye bir katkısını bileceğiniz bir şey yapabilmek için Çapul TV ve de bunu göstermek... Bunda sıkıntı çekmezsiniz buna ilişkin de yurt dışında da böyle. Şöyle aktarabilirim şu an Türkiye’nin dört bir yandan neoliberal dönüşümlerden doğanın emeğin suyun birçok şeyin talanı söz konusu olduğundan Trabzon’da HES’lere direnen teyzelerle de Kaz Dağlarında siyanür arayanlara karşı köylülerin de sesi olduğumuzdan orada sorun çekmiyoruz.

Sendika.org’un toplumsal gruplarla nasıl bir iletişimi vardır?: Sendika.org’un toplumsal hareketlerle olan ilişkisini daha net ortaya koyabilmek adına katılımcılardan sitenin yakın olduğu aktörleri ve bu aktörlerle olan ilişkileri belirtmeleri istenmiştir. Bu soru çerçevesinde dikkat çeken ilk nokta katılımcıların vermiş oldukları yanıtların çeşitliliğidir. Tüm katılımcılar yanıtlarında farklı grupları ve aktörleri öne çıkarsa da bu grup ve aktörlerin ortak yanının siyasi yelpazenin solunda yer almaları olduğunu belirtmiştir. Buna göre sitenin özellikle haber yazma açısından iletişim ve ilişki halinde olduğu aktörler sol yelpazede farklı konumlarda bulunan tüm hareketleri kapsamaktadır.

“K3: Sendikalar bir numara, öğrenci örgütleri, sol örgütler. Onların yazılarını biz yayınlıyoruz ya da işte turizm iş mesela, onların yazıları hep buraya geliyor. Çünkü başka bir adres görünmüyor. Örgütlü solculardan, akademisyenlerden özellikle onun dışında zaman zaman Troçkist gruplardan zaman zaman ÖDP’li arkadaşlardan, HDP’li arkadaşlardan gelir yazılar. Yazarların % 70’i %80’i halkevleri çizgisindeki insanlar değildir, diğerleridir. Bu olumlu bir şey kurabiliyor insanın fikrinde. Bir kıymeti var; ben ondan bir şey öğreniyorum, o benden bir şey öğreniyor falan. O yüzden bunu sadece halkevleri kolektif vesaire daraltabileceğimiz bir şey değil, daha geniş. Emek hareketi vesaire kendisi kadın sol hareket, nerede direniş varsa sokağın hareketini kim tutuyorsa o aslında yani öyle bir hiyerarşi tanımlamıyoruz.”

K7: “Şöyle Türkiye’de ortalama var olan sol sosyalist hareketlerle demokratlarla ilişki içerisindeyiz. Aktif olarak aslında Haziran İsyanı kitlesi çok yoğun Sendika.org da. Biliyorlar artık onlar çok yoğun bir şekilde, onlarla temas kuruyoruz. Onun haricinde örgütler, partiler, kurumlar... Zaten aslında Sendika.org çok uzun bir deneyime sahip olduğu için, toplumsal muhalefete yönelik yayın

yaptığı için çok uzun süredir bilinen bir şey sol sosyalist gruplar açısından. Birçok grupla iletişim halindeyiz. Bizi tanırlar, bilirler.”

K5: “Gençlik hareketi ile yoğun bir şekilde ilişki içerisindeyiz. Genç öğrenciler, üniversite öğrencileri lise öğrencileri kendi haberlerinin yayınlanması için sık sık bize gönderiyorlar bizde güzel bir şekilde takip ediyoruz zaten. Onun dışında kent hareketi içerisindeyiz, çevre hareketlerine yakın bir şekilde takip ediyoruz.”

Bu çerçevede belirtilmesi gereken bir diğer nokta bu çeşitlilik içerisinde toplumsal hareketlerin ve grupların sitedeki ağırlığının eşit olmadığıdır. Ancak bu görece eşitsizlik durumunun temel nedeninin bazı hareketlerin ve grupların ele aldığı meselelerin toplumsal bağlamdaki ağırlığı ile ilişkili olduğu belirtilmelidir. Bu durumun özellikle kadın meselesi açısından geçerli olduğunu belirten bir katılımcı bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

K2: “Kent, kadın ve işçi. Şu an Sendika.org’un o şeyi biraz daha zayıf ama kadın arkadaşların yaşı genç olduğu için. Feminizasyon var hala, kadın editör de fazla her dönem zaten bir erkek bir kadın olduk tesadüfen editörlük konusunda, ama var feministler falan kendileri açısından bir mecraları var.”

Bir diğer katılımcı ise Türkiye’de işçi mücadelesi ve kent/doğa mücadelelerinin son yıllarda öne çıkması nedeniyle sitede bunlarla ilgili haber ve yazı sayısının fazla olduğunu; ancak bu noktada temsiliyetine katkı sağlamak amacıyla kadın hareketine pozitif ayrımcılık yaptıklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

K7: “Ülke gündeminde öne çıkan en son toplumsal hareketler nelerse o çıkıyor Sendika.org ve Çapul TV’de öne. Zaten son dönemin kent doğa hakkı mücadelesi çok ön planda özellikle son iki üç yıldır. Çok ön planda ve sitemizde çok öne çıkıyor. Onlar hareketli aslında bize çok da ihtiyaçları olmuyor. Ama hani bir yerde kimsenin duymadığı bir şey varsa görsünler kadın mücadelesinde. Mesela Ayşenur İslam bir yerde bir laf etmiş veyahutta bir yerde bir müftü konuşmuş kadın düşmanı bir şekilde, hemen onu sitemize taşıyarak kadın hareketinin görmesini sağlıyoruz. Çünkü Türkiye gündemi çok hızlı akan bir şey. Bütün gün sitenin başında duran bizler bile takip edemiyoruz yetişemiyoruz.”

Katılımcıların ifadeleri Sendika.org’un işçi, kent/doğa ve kadın hareketleri ağırlıklı olmak üzere muhalif bir kimliğe sahip olan tüm toplumsal hareketlerle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Sendika.org, kolektif eylem içerisinde yer alarak toplumsal hareket gruplarını harekete geçiriyor mu?: Katılımcıların ifadeleri kolektif eylemler içerisinde yer alan Sendika.org’un toplumsal hareket gruplarını hem birleştirici hem de harekete geçirici bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılara göre bunun en temel nedeni Sendika.org’un kendisinin kolektif bir sürecin çıktısı olmasıdır. Bu çerçevede K6, genelde Sendika.org ve özelde Çapul TV üzerinden şunları söylemiştir:

K6: “Sonuçta biz sırtımızı halka vermişiz. Aynı zamanda Haziran İsyanının kolektif duygularından kolektif çabasından ortaya çıkmış bir yapı olduğumuz için, ortaya çıkış durumumuz bile bunu gösteriyor. Çapul TV’yi kurarken sadece tek bir yapının, sadece tek bir uğraşın kişinin değildi. Kolektif. Bir sabahın köründe oldu. Gönüllü muhabirlerimizin tutun da burada emek veren, 7 gün 24 saatini burada harcayan arkadaşlarımıza kadar bir kolektif çabanın sonucu.”

Sendika.org’un kolektif eylemler ve hareketler içerisinde yer aldığını, bu bağlamda sitenin birleştirici ve harekete geçirici bir işlev de üstlendiğini iki katılımcı şöyle ifade etmiştir:

K2: “Kolektif eylemlerin içinde yer alıyoruz. Bazen de oradan kendimizin eylemci olduğu süreçler oluyor. İnternet sansürü süreci başta olmak üzere, medya yönelik baskılar sürecinde, gazetecileri tutuklama sürecinde doğrudan Sendika.org, kolektif eylem sürecinin parçası oldu. Bunun yanı sıra mesela Hopa davası meşhur, o süreçte yaptığımız yayınlar dava dosyasına, iddianamesine girdi. Hepimiz suç örgütünün yayın organı olarak görüldük. Bu iddianame içerisinde diğer internet siteleri ile ortak şeylerimiz oldu, ortak haber girişimlerimiz. Yani hepimiz oradaydık. Bir gün vardı, Sol.org vardı, Kızıl Bayrak vardı, Atılım sitesi vardı, Eti haber vardı. Onların hepsiyle o gün aynı başlıkla ve yayın haber içeriği ile çıktık. Çünkü hepimiz dava dosyasında terör örgütü yayın organı gibi gösterilmiştik. Davanın olduğu gün hepimiz oradaydık, hepimiz eşkiyayız başlığı ile çıktık mesela.

K4: “Örnek verecek olursam harekete geçirme konusunda mesela 8 Martlarda bir dosya yapıp tema belirliyoruz. Geçen yıl direnen kadınlarla 8 Mart sohbetleri demiştik. Direnişin tam üstüne gelen 8 Martı çünkü ve pek çok alanda direnen kadınlarla sohbet etmiştik. 8 Marta çağrıdır aslında hepsi. Bu sene de benzerini yaptık. Sendika.org o günlerde onun için vardır. 1 Mayıs olacaksa bütün illerdeki takvime çıkarız ve 1 hafta boyunca atıyorum o haber takvimde durur. Herkes nerede nasıl toplanılacağını görür. Özgecan eylemleri olacaksa onu görür. Kentle ilgili de Soma’da olmuştu. 3. Köprü işi varsa o da önemlidir. Gezinin de taleplerindedir. Gezi kitlesinin duyarlılığını da çok önemsiyoruz. Ona göre de duyurusunu yapıyoruz haberlerin ama dikkat çekmek dediğim şey yalnız başına bu değil. Mesela bir öğretmen dayak yediyse onun haberini veririz ve bir eyleme çağrıdır bu. Birileri ondan sonra eylem yapar. Böyle bir stratejimiz var elbette ki... O yüzden birleştirici unsuru da yalnızca halkevleri, üniversiteliler, işçiler de oluşturmaz.

Sendika.org’un böylesi bir işlev üstlenmesinin temel nedeni, anaakım medyada kendine yer bulamayan sorun ve meselelerin halka olduğu kadar ilgili kamulara da haber verilmesidir. Bir katılımcı bu bağlamda şunları söylemiştir:

K7: “Tek amacımız olmuş bitmiş bir şeyi haber vermek değil, aslında mücadelenin önüne de de bir hedef koyabilmektir. Amacımız kenarda kıyıda kalmış bir karar varsa, mecliste çaktırmadan almaya çalışılmış bir karar varsa, onu ortaya koymaya çalışmaktır. Bir yerde bir yağma talan varsa, kimsenin görmediği göremeyeceği küçücük bir mahallede, Türkiye’nin en ücra köyünde olan bir şey varsa ve insanların bunu görmesini istiyorsak ve onlara bir hedef göstermek için yapıyoruz aslında. Bir yerde bir dere satılıyorsa, Derelerin Kardeşliği Platformu görsün diye haberini yapıyoruz buna müdahale etsin diye.”

Yine aynı başlık altında katılımcılar sitenin birleştirici işlevi ile ilgili olarak yaşanan temel tartışmanın bağımsızlık konusu olduğunu ve birleşimin sınırının da bu algı merkezinde olduğunu belirtmişlerdir. Ancak zaten bu noktada tarafsızlık algısının tartışmalı bir algı olduğunu ifade eden bir katılımcı sitenin politik bir duruşu ve taraf olduğunu şöyle açıklamıştır.

K3: “Biz tarafsızız, biz bağımsızız. Böyle bir şeyin alıcısı da olmuyor. Ya bir politik motivasyonunuz olacak ya da ekonomik motivasyon. Bizimki politik motivasyon, biz onu söylüyoruz. İkisi de yoksa olmuyor zaten, yokmuş gibi davranırsan insanları aldatmış oluyorsun. Kısa süreli bir şey oluyor. İş üzerinden, mücadele gündemi üzerinden bir şeyler yapabiliyoruz o zaman. Hani işte 8 mart zamanı, bütün politik grupların bildirinini kürsüsü haline gelmek. Buyurun, yazın vesaire dedik. Onlar arasında şunu geriye itelim şunu öne çıkartalım, şunu tahrif edelim olmadı. 1 Mayıs, keza seçimler, Gezi, Tekel... Hala orada herkesin yayını olmuştur, oldu ‘amme hizmeti’. Bunun bizi beslediğini düşündüğümüz için de böyle yapıyoruz. Bunu yaptığımızda insanlar bizim destekçimiz olur diye düşündüğümüzden değil, o mücadelenin ilerlemesi bizi de ilerletir. Orada insanların bize gelip para vermesi, bize katılması vesaire gerekmez. Bağımsızlık ya da tarafsızlık algısı tartışması problemlili bir tartışma. Herkes kendi bağımsızlığını ilan edebiliyor. Her inisiyatifin olduğu yerde herkes bir başkasının inisiyatifini de bağımsızlığını da tartışıyor. Hal böyle olunca kendini bağımsız ilan eden ama başkası tarafından bağımsızlığı tartışmalı olan gruplarla dayanışmanın da bir sınırı oluyor. O yüzden çok başarılı kalıcı şeyler olamıyor.”

Katılımcının ifadesinde dikkat çeken nokta sitede kamu hizmeti yayıncılığı yaklaşımının benimsenmesi nedeniyle farklı görüşten haberlere de yer verilmesidir. Bu bağlamda Sendika.org’un çoğulculuğa katkı sağladığı söylenebilir. Katılımcının ifadeleri tarafsız yayıncılığın mümkün olmadığını ve tarafsızlıkla ilgili temel meselenin de bu illüzyondan kaynaklandığını, taraf olmanın sitenin birleştirici işlevini ortadan kaldırmadığını, ancak sınırlandırdığını ortaya koyması açısından önemlidir.

Sendika.org, hangi medyaları alternatif olarak görüyor?: Katılımcılar, toplumsal muhalefetle kurdukları ilişki bakımından medyaları değerlendirerek zaman zaman ilişki içerisinde buldukları ifade etmişlerdir. Ancak bazı katılımcılar alternatif olarak değerlendirmek için sadece toplumsal muhalefetle ilişki olmasını yeterli görmemektedir. Bu ilişki kurulmuş olsa da ücretli çalışanı olan ya da Avrupa Birliği fonlarından yararlanan medyaları alternatif olarak kendi kategorilerinde değerlendirmediklerini belirtmektedirler. Buna rağmen yine de kendi tabirleriyle ‘havuz medyasından’ farklı oldukları için zaman zaman dayanışma içerisinde olduklarını alternatif kapsamda değerlendirilebilecek medyanın haberlerini kaynak göstermek koşuluyla kullandıklarını söylemişlerdir. Kendi haberlerinin de bu bağlamda kullanıldığına dikkat çekmişlerdir. Kendileriyle aynı kategoride görmeseler de

DİHA, İMC, Sol.org, İleri Haber, Naber Medya, ETHA, Hayat TV, Cem TV, Halk TV, Med Nuçe, direnişteyiz.org, Ötekilerin Postası, Bianet, Birgün, Kaldıraç, Dokuz8 Haber, Muhalefet org, Özgür Gündem ve T24'ü alternatif olarak değerlendirmişlerdir. Hatta ana akım medyada çalışan gazetecilerle de ilişki olduklarını belirten katılımcılar, bu anlamda yayınlamadıkları haberleri kendilerine gönderen gazetecilerle de temas halinde olduklarını ifade etmişlerdir.

K4: “Pek çok alternatif medya var. İlişkimiz olabiliyor. Direnişteyiz.org var mesela, Hayat TV, İMC, Cem TV, Halk TV’yi de sayabiliriz. Kimi zaman birbirimizden fotoğrafın orijinalini isteriz. Kimi zaman haberi sorarız. Onlarla iletişim içinde bulunuruz. Biraz dayanışma ilişkisi var. Onlar da biz de muhalefetten bağımsız olmadığımız için o dayanışmaya güveniyoruz. Onlar bize haber veriyor biz de onlara haber veriyoruz, birlikte iş yapıyoruz. İllaki bakıyoruz neler yaptıklarına, günlük olarak takip ediyoruz.”

K6: “Alternatif olarak Etkin Haber Ajansı, Sol.org, İleri Haber, Bianet, direnişteyiz.org’u verebilirim. Yine Muhalefet org, Naber Medya, Dokuz8 haber. Bunun gibi birçok site var, emekten yana olup da ulusal medyanın ya da havuz medyası dediğimiz birçok kurumun sınırsız olanaklarına rağmen sınırlı olanakları ile bir şey yapmaya çalışan. Freelance çalışan arkadaşlarımız da bunun önemli bir momentidir. Herhangi biri sitesi olmasa da Çapuldan da yola çıkarak gördüğüm, elinde fotoğraf makinesi telefon dahi olsa karşılaştığı haksızlık, karşılaştığı ezilmişlikle bunu bize ya da başka bir kuruma iletmek isteyen kim varsa aslında bu muhalif aykırı dediğimiz medyanın önemli bir koludur, önemli bir organıdır.”

K7: “Birçok alternatif medya var. Bizim alternatif medya ilkelerimiz çerçevesinde girmiyor ama yayıncılık açısından böyle davrananlar var. Çünkü birçok site sponsorlu çalışabiliyor. Sanırım bizi farklı kılan şey de o. Çünkü biz, sırtımızı direnişçilere dayamış durumdayız. Bizi ayakta tutan şey o ve bizim motivasyonumuzu sağlayan şey o. Örnek göstermek açısından belki direnişteyiz.org u gösterebilirim. ‘Kızıl K’ diye bir arkadaş var, benim takip ettiğim. Gezi sürecinde 8 tane ayrı yayın kuruluşu ile ortak canlı yayın yaptık. Şimdi de Hayat TV, İMC TV, Halk TV ile aktif eylemler olduğunda sokak eylemleri olduğunda yayın alma etme işlemleri yapıyoruz. Med Nuçe ile Nuçe TV ile video paylaşımı yapıyorum sürekli. Kürdistan'daki videolarını bize gönderiyorlar. İşte Diyarbakır'da, Hakkari'de muhabirimiz yoksa onlardan istiyoruz, oradan geliyor. Biz buradan onlara video gönderiyoruz. Türkiye'de olan şeyleri gönderiyoruz, İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de olan şeyleri. En son 8 Mart için Medeni Yıldırım'ın ailesi ile iletişim kurmak istemiştik, onlardan aldık adreslerini. Haberi o şekilde yaptık. Hepsini takip ediyoruz. Muhakkak bakılması gereken siteler arasında Sol, İleri falan gibi yayınlar, soldan yayın yapan Birgün falan Evrensel, muhakkak buralara bakıyoruz.

K3: “Bir pozitif ilişkimiz var. Hepsiyle kesişim noktası var. Ama eşdeş değiliz. Alternatif medyanın profesyoneli olmuyor. Amatör oluyor. Profesyonel olduğunda başka bir şey olmuş oluyor, çok iyi bir tabağın üstüne koyduğunuz da o yemeği aynı tadı alamıyorsunuz. Pratikte yan yana geldiğimiz birçok şeyler oluyor. Nedir, Özgür Gündem, DİHA ile pratik temaslarımız üzerinden dayanışma ilişkisi geliyor ya da hem bizim hem başkasının muhabiri de oluyor bazı arkadaşlar. Bu muhabir, ana akım medyada çalışan biri de olabilir. İyi ilişki kurmak isteyenleri iyi ilişkiler kuruyoruz. Hatta bazen haber tavsiye ediyoruz. Onlar da yayılması için haberlerini tavsiye ediyor, bize alın bunu kullanın diye. Gezi’de Cem TV ile Naber Medya ile ortak görüntü paylaşımı yapılmıştı. İşte TV 10, Artı 1 ile iş odaklı ortaklık olmuştu. Bunun yanında Cumhuriyet de haberlerimizi verir, Yurt da verir. T24,

Birgün, Evrensel de verir. Bunun yanında blogspotlar var mesela takip ediyoruz; Evrimağacı ya da kişisel blogspotları, 5harfliler gibi yayınlar, dünyalılar.org, isyandan.com.”

Katılımcılar, alternatif medyanın sadece muhalif değil, işleyiş ve varlığı ile bir bütün olarak alternatif olması gerektiğini düşünmektedirler. Diğer alternatif medyaların varlıklarını devam ettirebilmek için ticari kaygı taşıdıklarını ima eden katılımcıların, bu bağlamda kendi motivasyonlarının ve var oluşlarının kaynağının direnişçiler olduğunu ileri sürmeleri dikkat çekici bir noktadır. Bu düşüncelerinin yanı sıra toplumsal muhalefetin ortak anlam paydaları olduğunu ve bu nedenle dayanışma içerisinde zaman zaman hareket ettiklerini ifade etmeleri aralarında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Sendika.org çalışanları kendilerini nasıl tanımlar?: Politik kimliklerini ‘sosyalist’ olarak belirten katılımcılar, kendilerini aktivist olarak tanımlamakta ve toplumsal hareketlere katıldıklarını ifade etmektedirler.

K6: “Hem aktivist olarak hem de bir sosyalist olarak görüyorum kendimi. Ülkemizdeki sosyalist düşünceye önem veren insanlarla bir arada olmaktan ve sosyalist bir Türkiye kurulma noktasında devrimci mücadele veren insanlar arasında kendimi de görüyorum”.

K2: “Sosyalist feminist, diye tanımlarım genellikle kendimi. Kadın mücadelesi ile Sendika.org döneminde bağım oldu. Bulduğum süre içerisinde ben daha çok hak mücadeleleri ve kadın mücadelesiyle ilgili şeylerle ilgilendim. Özellikle kadın çalışmaları konusuna yakınlığım Sendika.org da başladı. Feminist hareketle de haber vesilesiyle birçok kez temasım oldu. Bu yüzden öyle tanımlamayı tercih ederim kendimi. Şu an zaten sendikal mücadele içerisindeyim. Ama sadece Sendika.org’da iken kadın eylemlerine düzenli olarak giderdim. İnternet sansür eylemlerine hepimiz gidiyorduk düzenli olarak o dönemde.”

K4: “Ben sosyalistim. Örgütlü bir insanım zaten, Halkevciyim.”

K7: “Ben Halkevleri üyesiyim 8 yıldır. Ama çocukluğumdan beri aslında mahallemdeki Halkevine gitmeye başlayarak, çocuk korosuna katılmaya başlayarak. Aslında çocukluğumdan beri bir şekilde ilişki kuruyoruz ama 8 senedir aktif olarak mücadele ediyorum. Çalışma yürütüyorum. Çoğu zaman zaten yaptığımız şey aslında eylemcilik, biz zaten eylemciyiz. Ekstradan gidip orada slogan atmamız gerekmiyor. Yani o eylemin içerisinde dışarıdan bir basın yayın kuruluşu gibi değil o eylemin bileşeni gibi davranmaya özen gösteriyoruz. Yayın yaptığımız tarafı polisten yana değil, direnişçilerden yana kurmaya çalışıyoruz. Barikatın önünde değil, arkasında durmaya çalışıyoruz mümkün olduğunca”.

K5: “Devrimciyim diye tanımlıyorum geniş bir şekilde. Devrimciyim, ama aslında son zamanda devrimciliğim Gezi ile birlikte oldu ya da Gezi’nin olmasına neden olan süreç ile birlikte oldu. Hani eskiden olsa sosyalistim, diye tanımlardım belki ama artık hayatımızın o kadar fazla alanında müdahaleye, baskıya maruz kalıyoruz ki artık insanın çok fazla alanda isyan etmesi gerekiyor. Hani çalışma hayatı konusunda isyan ediyorum, onun dışında hükümetin Tayyip Erdoğan’ın hayatımızın her alanına karışmasına isyan ediyorum. Devrimcilik, herhalde daha fazla tanımlıyor artık. Aynı zamanda aktivistim. Gezi’nin ilk gününde eyleme gidiyordum. İki gün sonra bir baktım yanımızda bilgisayarlarla kameralarla yayın yapıyoruz.”

Katılımcıların cevapları değerlendirildiğinde Sendika.org yayınlarının, sol görüşü benimseyen, aktivist bireyler tarafından yapıldığı görülmektedir. Bir basın kuruluşu işleyişinden farklı olarak toplumsal hareketlerin içerisinde yer alan direnişçiler tarafından hareketlerin, mücadelelerin haberleştirildiği anlaşılmaktadır.

Sendika.org, küresel toplumsal hareketlerle ve küresel alternatif medyalarla ilişki içerisinde midir?: Küresel toplumsal hareketlerle zaman zaman ilişki içerisine girdiklerini belirten katılımcılar, sitede ‘Dünyadan Haberler’ bölümünde küresel direniş haberlerine yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, Kıbrıs’tan Baraka, Ortadoğu’dan FHKC ile temasta bulduklarını, Venezuela, Bolivya ve Kolombiya ile ilgili haber ve yazıların da kendilerine aktarıldığını söylemişlerdir. Çapul TV’nin de küresel medya tarafından ilgiyle karşılandığını ileri süren katılımcılar, küresel medyanın kendileri ile iletişime geçerek Çapul TV’nin haberlerini yaptıklarını bunun yanında toplumsal hareketler ekseninde Brezilya’daki ulaşım eylemi aktörlerinin Çapul TV benzeri bir medya kurmaları için kendilerinden bilgi almak istediklerini bu sayede onlarla da iletişime geçtiklerini belirtmişlerdir. Küresel hareketlerle olan ilişkiyi katılımcılar şu şekilde özetlemiştir:

K3: “Yani var ama sürekli bir ilişkimiz yok. Küresel olarak dışardan, Kıbrıs’tan Baraka ile yakın bir ilişkimiz var. Onların da ‘baraka.cc’ diye bir siteleri var. Latin Amerika’daki hareketlerle bir dönem çok yakındık. Kolombiya’dakilerle halen zayıf da olsa ilişkimiz var. Haber akışı olarak Venezuela’dan, Bolivya’dan, Kolombiya’dan haberler geliyordu. Türkiye’den gidip oradaki hareketlere katılmış arkadaşlar, çevirileri en iyi değerlendirebileceklerini düşünüyorlardı. Bunu o şekilde yaptık. ‘Bolivyalı Günlük’ diye bir şey yaptık Çapul TV’ye. Birkaç programı yapıldı. Ayrıca İtalya’dan gazeteci arkadaşlardan haberler geliyordu. Şimdi Ortadoğu’dan FHKC ile temaslarımız var. Ama bunları sürekli kılmak zor. Şimdi, Çapul TV’de 15 -20 ülkeye gitmiştir. Gezi sürecinde işte El Cezire’sinden Almanya’ya, Hollanda’ya, Amerika’daki basına kadar ara ara bizden görüş alınıyordu. Hem iktidara yakın bir medyayı hem muhalefete yakın bir medyayı seçiyorlardı. Taksim Dayanışması’nı arayarak ulaşmışlardı.”

K4: “Zaten ‘Dünya’ bölümümüz var. Orada yalnızca dünyadaki yüksek siyasetin haberlerini vermiyoruz. Dışarıda bulunan yazarlarımız var. Onlardan haber alıyoruz. Çapul TV’de yaptığımız programlardan biri de Bolivya Günlüğüydü, bir tanesi de Venezuela Günlüğüydü. Oradaki arkadaşlar takip edip bize anlatıyorlardı. Bugün ülkemizde şunlar oldu diye. Eylemlerden haberdar ediyorlardı bizi. Hükümet bize şunu söyledi, bu sokağa şöyle yansıdı, şeklinde oluyordu. İletişimde oluyorduk. Mesela Brezilya’daki ulaşım eylemlerinden bize Facebook üzerinden ulaştılar. Onlar, bizde Çapul TV gibi Ninja Medya adıyla internette yayın yapacaklarından bahsettiler. Bu şekilde haberleştik. O günlerde bu haberleri onlardan aldık. Kaynağımız, onlar oldular. Biz de onların görüntülerini paylaştık.”

K6: “Örnek veriyorum, Venezüella söz konusu olduğunda bölgedeki alternatif medya sitesi, bölgedeki bir site ile iletişime geçmekte sıkıntı çekmeyiz sanırım. Mail atılabilir ve onlardan bilgi alınabilir.”

Küresel ölçekte haberlerinin kullanıldığını belirten katılımcılar, bu anlamda Çapul TV'nin haberleştirildiğini söylemişlerdir. Aynı zamanda Ortadoğu haberleri ile ilgili yaptıkları haberlerin de küresel ölçekte kullanıldığını belirtmişlerdir.

K8: “Yani şöyle muhalif gruplar tarafından çok istenmedi ama haber olarak İspanya’sından, İtalya’sına, Almanya’sına kadar herkes bir şekilde Çapul TV’yi haber yaptı. İzlenme konusunda mesela dünyanın 17 ayrı ülkesinden izlenmişti.”

K4: “Bizim de haberlerimiz kullanıldı, bizi haber yapan çok fazla kurum da oldu. Özellikle Çapul TV’yi haber yapan gazete ve televizyonlar oldu. Almanya Devlet televizyonuna kadar haber olduk. Çapul TV’yi neden kurduğumuzu, Gezi’yi, Gezi’yle iletişimimizi, bizim nasıl işlediğimizi sordular. Bizlerin kim olduğunu sordular.”

Ortadoğu ile ilgili haberlerde ise katılımcı, bölgedeki sıcak gelişmeleri kendilerinin takip edebildiğini belirterek bu haberlerin Fransızcaya ve Ermeniceye çevirilerek kullanıldığını gördüğünü ileri sürmüştür.

K6: “Suriye'deki Türkiye destekli çetelerin saldırısı söz konusu olduğunda zaman bizim bölgeye giderek yaptığımız özel haberlerin, mesela Mısır haberlerinin, Ermeni Diasporasındaki bazı haber siteleri tarafından, bazı siteler tarafından Fransızca ve Ermeniceye çevrilip yayınlandığını gördüm. Buna dair kayıtlar da var yani. Kaynak göstermiş. Sıcak gelişmelere ilişkin özel haberler yaptığımız zaman dış enformasyonlar, bunu bilgi değeri görüp alıyorlar.”

Katılımcı ayrıca kendileri ve gönüllü muhabirleri dışında küresel alternatif medyalardan yararlandıklarını şu sözleriyle belirtmiştir:

K6: “Ortadoğu haberlerine ilişkin takip ettiğim siteler var. Mesela, Revolution news, hem Ortadoğu'daki hem de dünyadaki gelişmeleri derleyen, kendini aynı zamanda aktivist ve nerede bir direniş varsa elektronik intifada, Filistin ve bölgedeki aslında İsrail İşgal Devleti'ne karşı eylemci ve direniş niteliğinde olan tüm eylemleri derleyen önemli bir kaynaktır. Dünyanın birçok yerindeki sol sosyalist devrimci güçlerin derlediği bir sitedir. Venezüella analizinde de mesela hem Venezuela'daki aktivist hareketin içinde yer alan aktivistlerden hem de bölgedeki emperyalizm ve kendi içlerindeki gerici unsurlara karşı mücadelesinde de alternatif medya görevini üstlenen akımları takip ederek hiçbir zaman sıkıntı çekmedik”.

Katılımcıların cevapları doğrultusunda toplumsal hareketlerin kendi seslerini duyurma noktasında kendi medyalarını yarattıkları, bu bağlamda küresel hareketlerin birbirleri ile iletişime zaman zaman da olsa geçtikleri, birbirlerinden hem teknik anlamda yararlandıkları hem de verdikleri mücadelelerin diğer ülkelerde görünür kılınmasını sağladıkları görülmektedir.

4.7.3.6 Rizomatik Medyanın Belirsizliği

Analizin bu bölümünde Sendika.org'un işleyiş yapısı ve haber üretim süreci ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Organizasyon yapısı: Katılımcılar, Sendika.org'un hiyerarşik bir yapısı olmadığı kararların eşit bir şekilde alındığını belirtmişlerdir. Katılımcılar, yatay bir örgütlenme işleyişine sahip olduklarını şu sözleriyle dile getirmişlerdir:

K3: "Bir editör odası yok. Oturma düzenleri görüyorsunuz bir hiyerarşisi yoktur. Özellikle bir oda olmamasına bir masa bile ayırmamaya çaba sarf ederiz. Herkesin birbiriyle yaratıcı bir ilişki kurabilmesini yolu bu çünkü. Yoksa hiyerarşi, kendini çeşitli biçimlerde üretebilir; yaşın, deneyimin, ilişki kurma biçiminin. Ama biz hani kendi düzeneğimiz için bunu mümkün merteye ortadan kaldıracak tedbirler almaya çalışıyoruz."

K1: "Hiyerarşik yapımız yok. Bir hiyerarşi hiç oluşturmadık. Biz gönüllü olarak çalışan bir ekibiz. Kurulurken de öyleydi. Yön dergisi de öyleydi. Çapul TV'de, sendika.org da öyle oldu. Biz sol görüşlü insanlarız, sosyalist düşünen insanlarız. O yüzden hiyerarşi ve benzeri şeylere karşıyız. Gönüllü emek üzerinden çalışıyoruz. O yüzden hani bizim bir yazı işleri müdürümüz, bir şeyimiz yok. Sadece devletin resmi işlerinde bir insan görmek istediği için onu yerine getiririz. Onun dışındaki şeyler de her şey ortak konuşulur, tartışılır. Bir danışma kurulu gibi çok düzenli bir yayın kurulu var. Zaman zaman bizim gibi eskiden buna emek vermiş, ya gelin şöyle bir gelişme var, böyle bir hamle yapmamız gerekebilir, denilen durumlarda ya da yayın çizgimiz de bazı önemli yol değişiklikler düşündüğünde arkadaşlar mutlaka bizi de çağırırlar. Ya da sorarlar siz ne düşünüyorsunuz diye."

K2: "Sendika.org hiyerarşik yapısı derken hiyerarşik deyince emir komuta zinciri içeriyormuş gibi oluyor. Belki sorumluluk açısından bir hiyerarşi söylenebilir. En çok orada olan en çok emek ortaya koyan ve en çok birikimi olanlar, tabii ki yayın politikasının belirlenmesinde daha etkili oluyorlardır. Ama Sendika.org, hiçbir zaman böyle bir hiyerarşik ilişki işte emir komuta, iş bölümü, görevlendirme olmadı. Kuruculardan, biz neredeyse 15 yaş küçüğüz. Sendikal tartışmalara sonradan dahil olduk. Bizim aramızda hep daha öğretici ihtiyaç duyulduğunda akıl veren bir ilişki oldu, hani yardımcı olan bir ilişki oldu. Zaman zaman biz de onlara bir şeyler öğrettik, çünkü onların da bilmediklerini biz alanda haberde tanık oluyorduk veya haber tararken öyle bir ilişki kurduk. Bu anlamda, kararlar hep eşit alınır, yataydır. Hep dediğim gibi yataydı. Çok bilen az bilen arasında özel bir şey yoktur. Çünkü çok yapan ile az yapan arasında da eşitsizliğe yol açar bu. Yaş farkına rağmen ağabey, abla gibi büyüklük küçüklük ifade eden kavramlar bile kullanılmaz, herkes birbirine ismiyle hitap eder. Hiç kimseye ağabey demeyiz, abla demeyiz, eşit ilişki kurarız. İsimleri ile hitap ederiz. Onlar da bizimle denkleriymiş gibi tartışır, biz onlara dengimizmiş gibi istediğimizi sorabiliriz. Tabii ki de bilginin ister istemez yarattığı bir saygınlık var ama bunu kimse bir otorite unsuru olarak kullanmadı ben oradayken."

K4: "Her şey kolektif editörlük ve kolektif muhabirlik olduğu için yalnızca işi bilene danışırız. Ama ısrar ettiğimiz şeyde de ısrar ederiz. Yani bir karar mercii ya da işveren mercii gibi bir şey yok. Herkes her şeyi yapabilir."

Diğer çalışanlara göre Sendika.org'a yeni katılan ve sürekli büroda bulunan katılımcılar da bir hiyerarşinin olmadığını, kararların ortak alındığında dikkat çekmişlerdir:

K7: “Bir editörün altında muhabirler, editörün altında editörler, editörün altında muhabirler gibi üzüm salkımı yapılanmamız yok. Hepimizin bir alanda sorumluluğu gibi bir şey var. Hem ilgi duyduğumuz hem kendimizi geliştirmek istediğimiz alanlara dair. Mesela ben kadın mücadelesinde olan ilgiliyim. Bir çeşit yönelme isteğimden ötürü kadın haberlerini takip ediyorum. Bir de kendi kişisel ilgimden kent doğa haberlerini takip ediyorum. Ayrıca bizim burada kent doğa haberlerini takip eden başka bir arkadaşımız da var. O mesela bir yandan çalışıyor, iş yerinden takip ediyor, sürekli burada değil, oradan giriş yapıyor falan. Ben kadın haberlerini takip ediyorum mümkün olduğunca. Buna dair haberlere bakıyorum. Çapul TV’de de video girişi gibi işler yapıyorum. Ama bir şey olduğunda bir şeyin yapılması gerekiyorsa hepimiz burada ortak karar alıyoruz. Bir fikir geliyor, dışarıdan geliyor ya da bizim aklımıza geliyor, oturuyor, konuşuyoruz böyle bir şey nasıl olur, diye. Ankara ile sürekli yan yana olma şansımız olmadığı için bazen orada alınıyor kararlar bazen burada ve tartışmaya sunuyoruz. Böyle bir fikrimiz var, ne diyorsunuz, nasıl yapalım, içerik budur diye mail grubumuza. Çapul TV'nin de geniş bir mail grubu var sadece burada program yapan burada bulunan mekansal olarak stüdyoda bulunan arkadaşlar dışında, dışarıdan destek olan fikir sunan arkadaşların da bulunduğu geniş bir mail grubu var. Ben 2 yıldır buradayım ama mesela daha uzun süredir burada olan arkadaşlarımız var ve aslında şöyle oluyor birimiz bir haber yapıyoruz o haberi başka bir arkadaşımıza okutuyoruz, haber yayımlandıktan sonra dış gözle başka birisine daha okutuyoruz”.

K6: “Bir organizasyonun olduğu aşkar. Hiyerarşiden öte kolektif bir çalışmanın olduğunu görüyoruz. Çünkü burada hiyerarşik bir etken oluşturmaktan ziyade buradaki çalışan insanların birbirlerine karşılıklı desteği var. Hem sosyalist insanların hem de bu uğurda mücadelesini sürdüren insanların kolektif bir çaba içerisinde bir şeyler ürettiğinin en büyük göstergesidir.”

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre Sendika.org’un, yatay bir organizasyon yapısına sahip olduğu ve karar alma süreçlerinde herkesin söz hakkı olduğu, yani sadece sürekli çalışan kişilerin değil, kurucuların, direnişçilerin, eski çalışanların kısacası Sendika.org’la ilişki içerisinde bulunan herkesin dahil edildiği görülmektedir.

Haber üretim süreci: Sendika.org’un haber gündeminin, rutin sabah toplantılarıyla belirlendiğini anlatan katılımcılar, her gece bir arkadaşlarının nöbetçi kalarak sabaha kadar haber olabilecek konuları seçtiğini, bu seçilen haberlerin hangilerinin sitede yer alıp almayacağı, haberlerin nasıl verilmesi gerektiği konusunda ortak kararlar aldıklarını ve bu çerçevede sitede yayınladıkları ifade etmişlerdir. Ayrıca bu toplantıların dışında bazı zamanlarda danışma kurulu olarak görev yapan kurucu üyelerin, akademisyenlerin, hak mücadelelerinde ve sendikal mücadelelerde yer alan isimlerin bulunduğu mail grubuna önerileri ya da kimi zaman hukuki destek almak için gündemin aktarıldığını belirtmişlerdir.

Sitede 18 manşet haberi yer almaktadır. Bu haberlerin toplumsal muhalefet konularının gözetilerek yayımlandığına dikkat çeken katılımcılar, kadın, emek, kent, sol

siyaset, ülke gündemi ve dünya siyasetine ilişkin haberlere dengeli bir şekilde sitede yer verildiğini kaydetmişlerdir. Çalışanların çoğunun Halkevci olmasından dolayı Sendika.org'un Halkevleri'nin sitesi olmadığını, onların propagandasını yapan bir site olmadıklarını belirten Demirhan, negatif ayrımcılık yerine toplumsal muhalefet gruplarına dengeli bir şekilde haberlerinde yer verdiklerine dikkat çekmiştir.

K3: “Emek haberinin kesinlikle olması lazım, kadın haberi, kent haberi, sol grupların açıklamaları... Hepsi de normalde manşetten verilecek haberdur. Kent, kadın, sol siyaset, genel memleket siyaseti, dünya deneyimleri, bunların tamamına ilişkin bir dengeli bakış var. Hepimiz ücretsiz çalışıyoruz politik motivasyonumuz var. Hepimiz değil ama çoğunluğumuz Halkevleri üyesi. Ama bu bir Halkevleri sitesi değil, halkevlerinin propagandasını yapan, diğerlerine kör olan, bir site değil. Negatif ayrımcılığa maruz bırakalım gibi bir şeyimiz olmuyor.”

Manşet haberlerinin yanı sıra sitede emek ve kent - doğa haberleri, dünyadan haberler ayrı bir bölüm olarak verilmektedir. Sendika.org yazıları ve çevirileri yer almaktadır. Haberlerin günlük olarak çeviriler bölümü, kadın köşesi, bilim, aktüel gündemin ise 15 günde bir direnişin içinden bölümünün ise her hafta güncellendiği belirtilmiştir. Derlediklerimiz bölümünde ise eskiden daha çok ana akım medya yazarlarına yer verilirken şuan sol yayınların yazılarının çoğunlukla yayınlandıklarını, bunun bir diğer nedeninin de o siteleri tanıtmak olduğunu ifade etmişlerdir. Periyodik yayın tanıtımları bölümünde hem halkevlerinin yayınlarını hem de diğer yayınlara yer verdiklerini örneğin; LGBT yayınlarına yer verdiklerini söylemişlerdir. Emek Kaynakçası bölümünde ise emek ile ilgili pratik ve akademik bilgilerin bulunduğuna dikkat çekmişlerdir.

Haberlerin üretim sürecinde herkesin kendi ilgi alanlarına yönelik konulara ilişkin haber yaptıklarını ya da araştırdıklarını ifade eden katılımcılar, haberlerin kesinliğinin önemli bir ilkeleri olduğunu şöyle belirtmişlerdir:

K4: “Döneme göre değişebiliyor. Rotasyon yapabiliyoruz. Mesela kimi zaman bir arkadaşımızı kent-doğa haberleri için görevlendiriyoruz. O bütün alana hâkim olduğu için, kimi zaman ilgi alanına göre belirleniyor. Bir arkadaşımız Ortadoğu siyasetiyle çok ilgileniyor mesela. Bir haber gireceğimiz zaman ona sorarız, bunu nasıl yazalım, diye. Çünkü o bilir. Ama bu başka birinin de bu konuda editörlük yapmayacağı anlamına gelmez. Bir arkadaşımız çok uzun süredir yazıları takip ediyordur, Sendika.org' a gelen makaleleri takip ediyordur. Ona çeşitli hassasiyetleri sorarız. Ama bu değişir, bir dönem ben yaparım, bir dönem başka birisi yapar, hukuk haberlerini bir dönem başka birisi yapar. Rotasyon, insanı yenileyen bir şey olduğu için ve profesyonelleşme yarattığı için bir işin birine yapışmasından kaçınırsınız genellikle ama süreç neyi gerektiriyorsa öyle ilerler.”

K7: “Üniversite haberlerini takip ederiz. Toplumsal muhalefetin gündemine göre gündem belirlenir. Mailimize çok fazla haber düşüyor ve onları değerlendiriyoruz. Çok fazla duyurular da geliyor. O gün ne olacağı bize önceden bildirildiği için genelde biliyoruz oluyoruz. Onları haberleştiriyoruz. Çapul TV'de de videoların takiplerini şöyle yapıyoruz. Hem bizim iletişime Çapul

TV adresine we transfer ile gelen hem de direk yolla link göndererek atılan videoları siteye giriyoruz. Ya da internette dolaşan insanların ilgisini çekebilecek toplumsal muhalefet açısından önemli bir şeylerin videolarını toplayıp bulup siteye giriyorum. Aynı zamanda K8 de yapıyor bunu. Ankara'da bir büromuz var. Orada ki arkadaşlar da yapıyorlar .”

K5: “Biz yaptığımız haberlerin doğruluğundan emin olma konusunda daha kuşkucuyuz. Her duyulanın haber olmaması, haber oluyorsa bunun kesinlikle teyit edilmiş olması gibi kurallarımız var. Bu anlamda da hani yayın yapan, yayına yeni başlayan sitelerden de farklı olduğumuzu düşünüyorum.”

K6: “Herkes kendi ideolojik perspektifinden haber yaptığı için bizde kendi sitemizde haber yaparken şöyle bir yol izliyoruz. Örneğin bir bölge ile ilgili haber yaparken o bölgeden birçok haber kaynağından alınan bilgileri karşılaştırıp haberi yapıyoruz. Bir çatışma söz konusu olduğu zaman hem bölgede savaşılan cihan kaynaklarına bakıyoruz hem de karşıt taraftaki kaynakların haberlerine bakıyoruz. Aynı zamanda Anadolu Ajansı'nın da haberlerine bakıyoruz. Uluslararası kaynaklara da bakıyoruz. Karşılaştırmalı verilere bakıp inceliyoruz. Ama çok batılı kaynaklardan mesela Ortadoğu'yu takip etmek sıkıntılıdır. Ortadoğu haberlerinde daha çok bölgenin asli unsurlarından ve kaynaklarından haber alma eğilimi içerisindeyiz. Buna ulaşmak için de aslında bir nebze Arapça bilmek gerekiyor. Bir de aynı anda bu Arap kaynaklarının İngilizce siteleri de var. Bunlardan da faydalanabiliyorsunuz. Hani batılı kaynaklara gitmeden önce ‘şarki’, doğu dediğimiz kaynaklara direk yöneliyoruz. Bunların sosyal medya hesapları, siteleri bunlara üye de olunabiliyor, haftalık veya günlük verilerini size yolluyorlar, haber girişlerini. Bundan faydalanmayı hem buradaki yayın çalışmaları için hem de mesela kendi açımdan önemli gördüğüm için bunun dışındaki haberleri girmemeye çalışıyorum.”

K4: “Haberlerin doğru olup olmadığı çok önemli. Elimizden geldiğince teyit etmeden hiçbir haberi girmiyoruz. İçeriklerini de ona göre belirliyoruz. Zaten 14. senesi Sendika.org' un ve artık çok fazla o ‘halkın medyası’ diye tarif ettiğimiz anlayış sayesinde çok fazla muhabir edindik çevreden ve dünyadan. Onların gönderdiği haberler de içeriğimizi oluşturabiliyor.”

Katılımcılar, aslında temel amaçlarının haber yapmak olmadığını belirterek amaçlarının görünmeyenlerin görünür kılınması olduğunu ise şöyle özetlemektedirler:

K8: “Örneğin; forumlarda birinin bir söylemi vardı: ‘Biz Kürtleri hep bu medyadan mı takip etmişiz’ diye. Yine Abbas Ağa forumunda bir söz vardı: ‘Bize teröristi anlatan bu medya mı’ buradan mı izlemişiz, utaniyorum kendimden’ tepkileri ön plana çıkıyordu. Biz bu tür algıları kırmaya çalışan yayınlar yapıyoruz.”

K3: “Bölümlerde girdiğimiz haber sayılarımız değişken. Yani Radikal'inki gibi bir bölümlendirmemiz yok. Onu neden yapmıyoruz, bunu yaptığınızda haberleri şişirmek zorunda kalabilirsiniz. Ama bizim amacımız bu değil.”

K7: “Haber sunumu önemli olan bir şey ama temel amacımız sadece haber girmek değil, bunu bir de ezilenlerin gözünden tekrar yorumlamak. Türkiye gündeminde olan bir şeyi sunmak önemli ama her şeyi girmiyoruz, her haberi girmiyoruz. Türkiye toplumsal muhalefetin gündemine dair haberler giriyoruz, öncelik bu. Türkiye gündemine dair haberler giriyoruz, egemenler arası ilişkilerde olan şeyleri giriyoruz, hem mücadelenin ihtiyaçlarını hem de Türkiye'de toplumsal muhalefetin ilgilendiği konulara dair haber gidiyoruz. Görülmemiş bir şey varsa üstü kapatılmaya çalışılıyorsa yasak konmaya çalışılıyorsa bu bilginin yayılmasını sağlıyoruz. Biz o bilginin yayılması için bir kanal oluşturuyoruz.

Önceliklerimiz bunlar. Çapul TV açısından da iktidarın gözüne soka soka aslında RTÜK'süz, yasaksız bir yayın yapmaya çalışıyoruz. Yani bir iş cinayeti haberi ise işçi çatıdan düştü öldü değil, bunun güvencesizlikle bağı kurarak giriyoruz ve iş kazası demiyoruz, iş cinayeti, diyoruz. Hem bir dil hem görmek için haberi basit bir insanın ölümü değil bu, bu bir toplam güvencesizlik ve piyasa ilişkiler içerisinde sermaye ilişkileri içerisinde şekillenmiş bir iş cinayetidir ve bu sistemin bir ürünüdür dediğimiz haberler yapmaya özen gösteriyoruz.”

Neoliberal politikaların halklar arasında yarattığı dengesizliği gözeterek aynı zamanda birçok alanda bu politikaların olumsuzluklarına karşı tepkilerini dile getiren insanların ve ezilenlerin sesi olma amacıyla var olduklarını belirten katılımcılar, haber değeri olarak neleri gördüklerini nasıl bir perspektiften habere yaklaştıklarını şöyle tanımlamışlardır:

K2: “Haber değeri olarak bizim için değerli olan şey özellikle son 30 yıldır neo-liberal saldırı dediğim şeyin emek alanında, emeğin değersizleşmesine yönelik esnek ve güvencesiz çalışmayla oluşturduğu şeyler. Bunun bir diğer ayağı da doğanın metalaştırılması ve kentlerin yağmalanması. Bunlara karşı direnişler oluyor. Bizim için neo-liberal saldırının bu üç koluna karşı gerçekleşen her şey haber değeri taşıyor. Her türlü direniş, her türlü karşı çıkış, haber değeri taşıyor. Onun dışında siyasal gelişmeler ülkenin mevcut durumunda bu hak taleplerini, bu hak mağduru kesimlere karşı geliştirilen her türlü siyasal gelişme, demokratik koşulları geriletmeye yönelik her türlü siyasal gelişme, iktidarın her türlü faaliyeti de bizim açımızdan haber değeri taşıyor. Tabii burada muhalefetin de bu gelişmeler karşısındaki tavrı haber değeri taşıyor. Toplumsal muhalefetin farklı bileşenlerinin kendi iç tartışmaları, genel eğilimleri de Sendika.org haber gündemini oluşturur. Hem bizi yönetenler hem yönetenler karşısındaki farklı muhalif eğilimler, hem de onların sergilediği direnişler, diye sınıflandırabiliriz.”

K4: “Kimi zaman egemen medyada yer alıp kıyıya köşeye attıkları haber aslında toplumsal muhalefetin gündemi olabilecek, büyüyecek bir haber haline gelebiliyor. Biz orada onu görüp egemen medyadan bu şekilde yararlanarak bunu büyütebiliyoruz ve dikkate sunabilmek dediğimiz şey de bu oluyor. Birçok örneğimiz de var. Yüksek siyasetin haberlerini oradan almak durumunda kalıyoruz. Çoğu bilgiyi oradan almıyoruz çünkü objektif değiliz, gazetede tarafsızlık diye bir şey yok. O yüzden zaten Tayyip Erdoğan konuştuysa savcı eylemi ile ilgili ‘emri ben verdim’ dediğini de ekleriz. Berkin Elvan’ı vurma emrini verdiğini ekleriz. Bu doğaldır, yorumdur. Anlatmak istediğimiz bir şey var bizim. Sadece Tayyip Erdoğan’ın dediği şeyi bir yere ulaştırmak değil, derdimiz.”

K6: “Ezen ezilen ilişkisine dair her zaman ezenin yanında olmayıp halk ve ezilen ilişkisi ile haber yapmaya öncelik veririz. Ortadoğu haberlerinde halklar ve halk düşmanı olarak nitelendirdiğimiz için bölgedeki cihatçı çetelerini haberleştiririz. Çünkü halkları katlediyorlar. Tüm halkların yaşama hakkını gözeten ve onların sesi olmaya çalışan muhalif basın dediğimiz bir şeyin gerekliliğini yerine getiriyoruz, haberlerimizde.”

Katılımcılar, haberlerde bu konuları gözeterek haber dilini oluştururken ve gelen haberleri değerlendirirken kendi bakış açıları doğrultusunda birtakım kıstasları bulunduğunu belirtmektedirler. Cinsiyetçi, hakaret, kişilik haklarına saldırı, faşizan bir dille yazılmış

haberleri dikkate almadıklarını, kendilerinin haberleri oluştururken buna çok dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir.

K3: Bizim kendi yazılarımızda, Sendika.org yazılarında solun genel ilkelerine uyması. Yani ırkçı olmaması, gerici olması, emek düşmanı olmaması, yani sermaye taraftarı bir pozisyonu olmaması, dilinin hakaret içeren olmaması ve bir fikir temelinin sağlam olması gibi destekleyici unsurların olması gerekiyor.

K7: “Şöyle bir mail adresimiz var bilgi@sendika.org diye ve iletişim@capultv diye. Çapul TV’ye bir tane video geliyor, diyelim ki o videoya bakıyoruz. Videonun içerisinde ırkçı, cinsiyetçi, hareket, kişilik haklarına saldıran şeyler yoksa bu iktidar açısından geçerli değil,- bunu yayınlıyoruz. Aynı zamanda bu videonun bir faydası varsa aslında yayınlıyoruz. Buraya gelen konuklarımıza da söylediğimiz en temel şey şu: ‘her şeyi söyleyebilirsiniz, bir kişiye hakaret etmediğiniz sürece cinsiyetçi, ırkçı, faşizan eğilimler, propaganda yapmadığını sürece buradan her şeyi söyleyebilirsiniz, her türlü sorumluluğu hep beraber alıyoruz.’”

K4: “Sendika.org un ilkeleri zaten başından beri bellidir. Faşist bir içerik olmayacak, kadın düşmanı olmayacak, yani cinsiyetçi olmayacak. Homofobik, türcü olmayacak. O antilerden biraz yola çıkıyoruz. Haberlerimizde o faşizmi, cinsiyetçiliği, gericiyi üreten hiçbir kelime ya da anlamı, imayı kullanmıyoruz.”

K2: “Haber dilini oluştururken egemenlerin değil, ezilenlerin, eylemde özne olanların tarafından eylemleri haberleştirmeyi tercih ediyoruz. Haberlerimizde yaygın medyanın kullandığı sansasyonel habercilik tarzından uzak durmaya çalışıyoruz. Kadın düşmanı olmayan, cinsiyetçi olmayan, homofobik olmayan bir dil kullanmayı tercih ediyoruz, bunlara dikkat ediyoruz. “

K6: “Örnekler verebilirim; mesela çeşitli cihatçı olarak isimlendirdiğimiz bölgeler ki başka halklara yaşama hakkı tanımayan gruplar için asla ve asla muhalif devrimci savaşı gibi kelimeler kullanmamaya özen gösteriyoruz. Çünkü isyan ediyoruz dedikleri "rejim" kelimesini yıkıp yerine daha demokratik ya da daha laik ya da daha ilerici hükümet ya da yönetim şekli getirileceği değil. Korku ve baskıyı kendilerine propaganda olarak kullanmaları da çok açık olduğu için cihatçı çeteler, cihatçı katiller gibi kelimeler kullanıyoruz.”

Haber değeri olarak gördükleri konuları, haberleştirme konusunda birçok kaynağa sahip olduklarını belirten katılımcılar, kendilerinin özellikle büyük kitlesel eylemlere, kritik durumlardaki olaylara muhabir olarak gittiklerini ifade etmişlerdir.

K7: Haziran isyanına dair her şey, Haziran isyanından kalan forumlar, savunmalar, dayanışmalar, bunların eylemlerine gitmeye çalışıyoruz.

K6: Ortadoğu dediğiniz bölge çok sıcak bir bölge. İlk defa gazetecilik ve habercilik açısından böyle bir iş içindeyim. Ama burada kendi açımdan gördüğüm en önemli şey sahada bir şeyler yapabilmek. Bunun avantajı da bölgeye hakim olmam ve Arapça bilmemden kaynaklanıyor. Bu çok büyük avantajdı. Önce kendi memleketimden başladım. Çünkü Suriye’ye yakınız. Kendim dışında herhangi bir çatışma söz konusu olduğu zaman bölgedeki kaynaklardan da haber alabiliyoruz.

Katılımcılar, ayrıca toplumsal muhalefet grupları, sendikalar, direnişçiler vb. grupların haber kaynakları olarak kendileriyle bilgi paylaşımında bulduklarını ifade etmişlerdir.

K3: “Haberlerin kaynağını tanımamız lazım. Bir de şeyi bilirsiniz. Sıcakkanlılıkla görgü tanıklığı yanıltıcı bir şeydir. Bu hatalara düşmemiz için biraz şüpheli yaklaşabiliyoruz. İşte birkaç soruyla; polis saldırdı, ne yaptı? Çünkü polislerin kendisine yöneldiği anı da saldırı olarak algılanabiliyor silahla ateş etmesini de saldırı olarak algılayabiliyor. İkisinin arasında bir ayırım olduğunu artık soruları çoğaltarak, haberi göndereni arayarak teyit ediyoruz. Bu da zaman gerektiriyor. Anlık bilemiyorsunuz ama biraz gecikmeyi göze alıp, ne oldu? ateş mi etti? ateş etti ise kurusıkı mı, plastik mermi mi, gerçek mermi mi? Bunlar önemli, çünkü infial yaratan şeyler oluyor. Hızlı habercilik sizin yanılmanızı da kitleyi yanılmanızı da, sağlayabilir. Bunun dışında video gönderiliyor. Ama yakın arkadaşlarımızdan falan. Kobani ve Suruç haberlerini böyle yaptık. Özellikle arkadaşlarımız birkaç kere gittiler Kobani'ye, Suruç'a, Diyarbakır'a. Oralardan canlı yayın falan yaptık. Validebağ döneminde yani belli bir mücadele alanında yoğunlaştığında oraya gidiyoruz ya da oranın videosu akmaya başlıyor. Şu an Çapul TV'de avukatlar var. Çağlayan adliyesi olayları gösteriliyor. Yayınlarımız hep paralel gittiği için toplumsal muhalefetten bağımsız bir şey yapamıyoruz. Avukat arkadaşların da aklına şey geliyor, çekip göndereyim bizi.”

K2: “Haber kaynaklarımız kim? Doğrudan aktivistler, bir eylemi yapan yaparken takip eden kişiler, olay anında orada bulunanlar, sendikal mücadele açısından işçiler, işçiler ulaşamıyorsak sendikaların yöneticileri ve uzmanlar. Bir toplumsal hareketin aktivistleri doğrudan örgütleyicileri yani hayat mücadelesinin örgütçüleri hepsi haber kaynağımız olabilir. Bir eylemin gerçekleştiği yerden geçerken tanık olanlar yoldan geçerken çekip paylaştıkları... Ama onun dışında hedefimiz sonuçta zaten artık hak mücadelesi örgütleri de yani bu konuda çok bilinçlendi. Hemen hemen her mücadele örgütünün bir basın birimi var; Kuzey Ormanları Savunması, İstanbul Kent Savunması. Bunların her birinin bir medya birimi var.. Gönüllüler de var. O bölgede tanıdığımız birinin bizi yönlendirmesiyle de oluyor. Bazen danışma kuruluna soruluyor. Mesela Zonguldak'ta geçen işçiler eylem yaptılar. Zonguldak'ta ulaşılacak birisi var mı, diye. Bazen hiç ilişki çıkmazsa doğrudan o bölgede örgütlü olduğunu düşündüğümüz KESK ya da DİSK e bağlı sendikaları tanımasak bile arayabiliyoruz.”

K4: “Toplumsal muhalefetin kurumlarından geliyor daha çok bilgilendirmeler. Çok fazla sendikadan ve emek örgütünden, halkevlerinden ya da diğer sol gruplardan ya da bir kere değdiyse Soma'ya, Soma'dan bize haber geliyor. Orada bir kurum ya da kuruluş olmasına gerek yok. Biri gönüllü oluyor ve bizim onda numaramız olmuş oluyor ve bir şekilde herkes gazetecilik yapabiliyor bizim için.”

K7: “Bir haber geliyor haberi araştırıyoruz mesela şöyle bir güvenceniz var, direniş muhabirleri ağıımız var Çapul TV'de, Sendika.org için de bu geçerli. Türkiye'nin dört bir yanından bize haber gönderen, çok uzun zamandır haber gönderen kaynaklarımız var. Onların gönderdiği haberlere güvenebiliyoruz. Oradan gelen bilgiyi giriyoruz. Zaten iletişim adreslerimiz var. Haber geliyor, arıyoruz nedir ne değildir, bir de biz tartışıyoruz tekrardan. Her gelen şey de girilmiyor siteye her zaman. Forumlar sürecinden de bizim muhabirlerimiz var. Birçok forumda muhabirlerimiz var video gönderiyorlar. Her çektiği videoyu gönderiyor. Mesela Ankara'da ‘çekim yapan kadınlar’ diye bir ekip var. Bütün eylemlere gidiyor. Videolarını bize gönderiyorlar.”

Profesyonel muhabir ağı olmamasına rağmen gündeme ilişkin özellikle devlet politikaları, hükümet ve liderlerin açıklamalarına ilişkin haberlerin de Sendika.org'ta yer aldığı görülmektedir. Bu tarz haberlere nasıl ulaştıkları sorulduklarında katılımcılar, ana akım medyadan bu haberleri aldıklarını ancak kendi bakış açılarıyla haberleri yorumlayarak yayınladıklarını belirtmişlerdir.

K2: “Ben oradayken bazı haberlere biz erişemiyoruz sadece ana akımda oluyor. Mesela MGK toplantısına muhabiri yollama şansımız yok. Ama ana akımdaki haberlerden bilgileri alırdık. Tabii kaynak göstererek. Fakat asla dili ve haber kalıpları, haberdeki ideolojik metin yeniden üretilmeyecek biçimde alınır. Çünkü her haber ideolojik bir metin ve biz ana akımın ideolojik şeylerini basmakalıplarını yeniden üretmemek üstüne bir habercilik yapıyoruz. İşte atıyorum, A gazetesine göre MGK toplantısında şu sonuçlar çıktı. Bu sonuçta şu manaya geliyor, diye ve asla onların kullandığı dilini kullanmayarak yazıyoruz. Biz gitmesek bile haberi görme olayı ile ilgili birincil kaynak bizim başvurduğumuz kaynak ana akım medya olsa bile. Bizim haberlerimizde polis eylemcilere müdahale etmez, saldırır. İşte birtakım hareketlerin militanları terörist değildir. Böyle şeylere dikkat ediyoruz ya da haberin ideolojik olarak hizmet ettiği yer bizim haberlerimizde aynı değildir. Sonuçta biz ezilenlerin mücadelesine hizmet etmeyi hedefliyoruz Ve bu tarz haberleri genellikle çok özel büyük ülke gündemlerinde kullanmayı tercih ediyoruz veyahutta işçi ölümü gibi kolay ulaşılamayan, bilgiye sınıf mücadelesi açısından anlamlı durumlarda tercih ediyoruz. Hiç kimse gitmese bile Batman'da bir işçi eylemi olmuştur. Bunun haberi sadece ajansta varsa onu alırız. Her defasında Batman'a ulaşıp hiç bilmediğiniz bir yerde birine uğraşmaktansa bunlar kullanılabilir. Çünkü tarihe not düşsün, o eylemler görünür ve yaygın olsun isteriz.”

K4: “Ajanslara üye değiliz. Ana akımdaki haberlerden tabii ki yararlanıyoruz. Çünkü çoğu zaman bizim erişemeyeceğimiz yerlere ulaşma imkanları oluyor. Bizim muhabirlerimiz yok.”

Bu haber kaynaklarının dışında aynı zamanda okurlarının da haber üretim sürecine dahil olduklarını belirten katılımcılar, okurlarının haber üretim sürecine katılımlarını önemsediklerini, okurların gönderdikleri haberlerde nelere dikkat ettiklerini belirterek özellikle Çapul TV'den de çağrılarda bulduklarını söylemişlerdir.

K3: “Anlaşılır olması şöyle böyle anlatmış, orasına karışmıyoruz. Sadece anlaşılması önemli. İmzalı bir şeyse yazı ya da özel haber ise kendisi yazdıysa derdini anlatıyorsa bırakalım öyle kalsın. Kritik olan şu, işçi kendini haberleştirip yazabilmiş mi? Her iş yerinde muhabir bulduramazsınız ama işçiler gönderebilir. Onu örnek olması için bir işçinin okuduğunda ‘Aa bende böyle yazabilirim’ demesi, ben de fotoğraf çekebilirim, diyebilmesi. Hani yoksa çok profesyonel çekimler, çok profesyonel videolar, çok profesyonel fotoğraflar da yayınlatabiliyoruz. Ama bu şey olmasın, insanların önünde aşamayacakları çıtalalar gibi görünmesin.”

K8: “Mesela özel çağrı yapmıştık her gördüğümüz ekstrem durumları bize ulaştırın, yayınlalım, diye katkıda bulunmuştu bayağı bir insan. Onun dışında tanıyorsak direniş alanlarından bize video yollayın diye diretiyoruz.”

Okurların aynı zamanda kendi yayınladıkları haberlere karşı görüş bildirip bildirmediği sorulduğunda katılımcılar, zaman zaman okurlardan haberler konusunda olumlu ve olumsuz yönde eleştiriler aldıklarını belirtmişlerdir. Olumlu gördükleri eleştirileri dikkate alıp değerlendirdikleri, düzeltmeler yaptıklarını hatta geri dönüş sağladıklarını belirtmişlerdir.

K7: “Okuyucularımız düzeltmeler gönderiyorlar. Haberinizin şurasında hata var, şöyle bir haber yapmışsınız. Mesela yazısı yayınlanmış çok teşekkür ederim, yazımı yayınladınız ancak şurası şöyle olacak gibi. Ben o eylemdeydim, bu aslında böyleydi, diye gönderenler oluyor. Twitter'dan da gönderiyorlar. Geçenlerde bir yazı yayınlamıştık. O yazının kadınlarla alakalı bir kısmıydı galiba, bir eleştiri geldi bilgi@sendika.org adresine ve hemen yazıyı yayınlayan arkadaşımıza yönlendirdik bu eleştiriye yanıt yazalım diye. Yapıcı eleştirileri karşılıksız bırakmamaya özen gösteriyoruz.

K4: “Sosyal medyayı biraz daha etkin kullandıktan sonra daha fazla iletişim içerisinde olabildik. Bize şu başlığımız olmamış diyorlarsa biz değiştiriyoruz. Şunu neden koymadınız derlerse hemen gönderir misiniz, diyoruz ve epey iletişim içerisindeyiz. Zaten onlar sayesinde oluşan bir site. Onlara geri dönüşte sağlıyoruz”

Olumlu eleştirilerin yanında olumsuz eleştirilerin de olduğunu söyleyen katılımcılar, bu eleştirilerin genellikle iktidar yanlısı kesimlerden geldiğini ifade etmişlerdir:

K6: Türkiye’de illaki sizin vermeye çalıştığınız şeyin tam karşıt görüşünde bulunan insanların bu haber ve içeriğine dair hoşnut olmayacağı aşikar. Bunu çok sıklıkla görüyoruz. Savaşın çok çetrefilleştiği, çok kızıştığı anda bile karşı tarafın sizin yazdığınız şeyi makul bulmayanların saldırısı ile karşılaşılıyor. Ama bunun daha çok haberin dili veya içeriğinden ötürü değil de insanların kendi düşüncelerinden ötürü, beğenmediğinden ötürü.

K7: Eleştirileri oluyor bazen çok olumsuz eleştiriler alıyoruz, inanılmaz derecede, zor durumda kalacak şekilde. Ama mümkünse, çok hani ciddi değilse zarar vermek için yapıyorsa, özellikle Aktroller dediğim, kasıtlı olarak yapıyorsa bunlara yanıt vermiyoruz. Özellikle zarar vermek kastı varsa mümkün olduğunca polemige girmiyoruz.”

Özellikle sosyal medyada haberlere yorumlar yazıldığını oradan da bu eleştirileri takip ettiklerini ancak sitedeki haberlerde yorum kısmı bulunmadığını bunu tercih etmeme nedenlerini şöyle açıklamışlardır.

K3: Yorum koymadık özellikle. Beğeni ile paylaşma var şey. Karşılıklı diyalogu kullanmıyoruz. Ciddi uyarıları dikkate alıyoruz ama trole gelmemek için trollenmemek için gereksiz tartışmalara girmemek için bunu yapmıyoruz. Çünkü ya her şeye izin vereceksiniz oradaki küfürü de kaldırmayacaksınız ya da sansürleneceksiniz. Yani ya tam özgür olacak ya da numaradan yapmayacağız, onun gerçeklik olduğunu düşünmüyoruz.

K4: Yorum kısmı yok. Haberlerin altına Facebook haricinde yorum yapılmıyor. Çünkü kontrol edilebilmesi çok zor ve bu bize bir iş yükü olur. Ayrıca silince sansürcü oluyorsan silmesen orada cinsiyetçi, ırkçı şeyler duruyor Daha önce, benden önce denenmiş ama sonrasında kullanılmamış.

Mesela biz Facebook'ta haber atıyoruz altına küfürlerde yazılıyor ve bu küfürlerin biz orada olmasını istemiyoruz, siliyoruz. Çünkü herhangi bir ilkemize aykırı kelimenin orada olmasını istemiyoruz.

Olumlu eleştirileri yapanların, siteye haber gönderenlerin, ayrıca kendilerini takip eden okurlarının özellikleri sorulduğunda katılımcılar, sadece kendi ideolojilerindeki kişiler tarafından takip edilmediklerini, farklı kesimlerin hatta iktidar yanlısı kişilerin dahi okuyucuları olduklarına dikkat çekmişlerdir.

K6: “Politik insanlar olduklarını sosyal medyada özellikle twitter’da çok çeşitli insanların takip ettiğini görüyoruz. Sendika.org’taki dünya haberlerini ise daha çok işte daha muhalif ve sol ayaklı insanların takip ettiğini görüyoruz. Ancak aslında bunun bir kırılmış örneği olarak Beşdeniz’i vermek isterim. Beşdeniz.net’i inanılmaz bir şekilde cihatçılar ve İslamcılar yani İslami kesime yakın kişiler de çok takip ediyor. Bunu şunu bağlıyorum: Ortadoğu dediğimiz alana ilişkin şu sıralar haber, anlık bilgi işleyişi fazlalaştı. Ancak işte Ortadoğu'nun belli alanlarına ilişkin aslında İslami değerlerle aktarılan Filistin meselesi gibi ya da başka bölgelerdeki meselelere ilişkin de bilgi, enformasyon girişi yaptığımız için İslami kesimin aslında çok takip ettiği, takibin yanında retweet ya da etkileşime girmesi açısından çok dikkatimi çeken bir örnek olarak verebilirim.”

K4: “Herkes Sendika.org okumaz, ama Çapul TV’yi çok fazla AKP’li izliyordu. Çünkü aktroller oluşturmak istediler ve bize çok fazla saldırıda bulundular. Sosyal medyadan daha çok sözlü saldırılarda bulundular. Vakit gazetesinde Çapul TV’nin haber olması bir şeydir, Yeni Şafak gazetesinde Çapul TV’nin hedef gösterilmesi bir şeydir. Onlar kurumları ama diğer sivil AKP’lilerin de izlediği bizim çok şaşırdığımız şeyler de oldu. Çok sıkıcı dediğimiz programları bile ilgiyle takip ettiklerini gördük. İçeriği ve konuları bilmelerinden anlıyorduk. Ama Sendika.org’un yazıları haberleri, makaleleri çok fazla bilimsel araştırmalarda da kullanılıyor. Çok fazla akademisyenin tezlerine de konu oluyor. İddianamede görebiliyoruz, savcılar kullanabiliyor ya da bir avukat kendi savunmasında kullanabiliyor. Bu yüzden de okur kitlesi baya bir geniş. AKP karşıtı herkesin okuduğu bir yer. Bunu bize gelen eleştirilerden de anlayabiliriz. Mesela Kürt hareketi ile ilgili bir haber yaptığımızda sizi çok severdim, diyen ulusalcı da ertesi gün güzel bir şey yazar aynı kişi. Ama o gün o habere tepki gösterebilir ya da başka birisi başka bir habere tepki gösterebilir. Tepkiler biraz daha uçları gösteren şeyler olduğu için böyle ifade ediyorum. Yani kendisine illa sosyalistim, diyen biri değil okur.”

K7: “Çok karma bir topluluk çoğu zaman da çok sıkıntı yaşıyoruz ak-troller çok. Bazı twitter hesapları var ve biliyoruz. Çapul TV’de bir şey yayınlandı mı kesin yanıt gönderecek. İşte @bilmemkim ondan bir şey gelecek. Bunu yapıyorsunuz da şunu niye görmüyorsun da siz zaten hep böyle görüyorsunuz, bu parayı nereden buluyorsunuz, falan gibi saldırılar ama takipçi kitlemiz aslında Haziran hareketi kitlesiyle aynı.”

Genellikle okurlarını karma bir grup olarak tanımlayabilmelerini sosyal medyadaki interaktifliğe bağlayan katılımcılara sosyal medyayı nasıl kullandıkları ve muhalefet aracı olarak nasıl bir strateji izledikleri sorulduğunda; sosyal medyayı sadece haber paylaşım alanı kullandıklarını hatta çok etkili kullanamadıklarını özellikle bir strateji benimsemediklerini

ancak hangi kanaldan nasıl paylaşım yapmaları gerektiği konusunda deneyimlerinin sonucunda bilgilendiklerini ifade etmişlerdir.

K3: “Aslında daha çok kişiye ulaşacağımız için ama bu teknoloji kolaylaştı bunu kolaylaştırıyor işte ucuz “hani bizim açımızdan hala nasıl diyelim kolektif mülkiyetin ya da işte gönüllü emeğin iş yapabileceği iş görebileceği bir alan. Henüz her şey metalaşmış değil, her şey satılık değil kısmen. Bu alanı da sermaye ya da işte egemen sınıflar tamamen el koydu diyebileceğimiz bir şey değil. Halen boşlukları var. Aslında sosyal medyaya da geç girdik hala da iyi kullandığımızı düşünmüyoruz. Facebook’u hala çok mekanik kullanıyoruz Sitede yayınlanan bir haberi paylaşırız. Çok nadiren Facebook’a özel içerik gireriz. Twitter’ı da eylem anlarında dönem dönem 7- 24 kullanırız. Çok iyi bir Twitter kullanıcılarımızdan da söz edilemez ama eylem anlarında çok bariz öne geçer. Twitter’a dönük eylemin çağırısı, yönlendirme, haberin içeriğinde olmayan bir şey de paylaşılabilir. Facebook’da görselle kısmen etkiyi yaratabiliriz. Ama Twitter anlık olarak çok hareketli olduğu zaman bu işin aktığı yer. O yüzden Twitter’dan çok çekiniyorlar. Twitter, eylemcinin yeri aslında ya da gazetecinin. Facebook herkesin yeri. O yüzden bir sokak hareketinde Twitter birinci sıradadır. Ama normal zamanda en genel anlamda da Facebook birinci sıradadır. Facebook’tan herkese ulaşırsınız yani bizim okurumuzun çoğu Facebook’tan geliyor. İşte 55 bin 56 binde takipçi sayımız ama kötü bir rakam bunun farkındayız. Nisan 2015 itibari ile 140 binin üzerinde Twitter takipçisimiz var. Onun haricinde eski gönderiyi canlandır programları var. Onları da kullanarak sosyal medyada günlük etkileşimi arttırabildik. Bir buçuk milyon civarında olduğu ya da işte bazen iki üç milyonu bulduğu bir günlük etkileşim oranı olabiliyor. Özellikle resim paylaştığımız da arttırıyor etkileşim. Ayrıca haftalık seçtiğimiz yazıları mail olarak yollarız. 5 10 bin arası bir sayımız var. Oradaki rakam çok daha büyük 100.000 belki ama 5 10 bin kişi maili açıp yazıyı okuyor, onu görüyoruz servisi sağlayan şirket de bizim arkadaşımız olduğu için onu görebiliyoruz. Muhalefet kurma açısından Sendika.org ve Çapul TV’de çek gönder ya da basit direniş muhabirliği eğitimleri veriyoruz. Videoyu nasıl işleyebilir, dik tutma ya da yan tutma da eğitimin bir parçasıdır, youtube’a yükle, linkini at gibi”.

K4: “Facebook’u biraz daha görsel ağırlıklı kullanmaya dikkat ediyoruz. Çünkü Facebook kullanıcısıyla Twitter kullanıcıları aynı kişiler değil. Twitter’ı anlık, dakika dakika haberlerimiz meşhur olduğu için kullanıyoruz. Sanırım biz başladık bu işe, şimdi de egemen medya da kullanıyor. Bunu eskiden yapan yoktu, bizim yaptığımız sırada ve Twitter bunun için bize çok yardımcı oluyor. Facebook’a dakika dakika haber girmiyoruz, orayı daha çok görsel için kullanıyoruz. Bütün haberleri ikisinde de paylaşıyoruz. Zaten o otomatik yapılabilir fakat Twitter’ı daha anlık işler için kullanabiliyoruz.”

K6: “Facebook’un takipçisi daha çok orta yaş üzeri ve daha çok mesela lise ve altı klasmanına denk geliyor. Gençlerin ve üniversitelilerin ise twitter’da olduğunu paylaşım yaptığını görüyoruz. Bu nedenle Facebook’ta daha çok görsele ilişkin şeyler paylaşmak zorundasın. Çünkü Twitter’daki asıl mesele 140 karakterle derdini anlatmaktır. Orada da hemen enformasyonu hem görseli hem konumu hem ne oldu ne bitti çok teferruat veremiyorsunuz. Mesela kısa ve öz cümleler ve vurucu cümleler eğer kullanabiliyorsan tek ve vurucu görsel. Ama Facebook’ta durum böyle değildir istediğin kadar yazabilirsin, istediğin kadar bol görsel paylaşabilirsin. O yüzden Facebook’ta mesele 140 karakter mantığını da aşmaktır. Bol görsel ve aslında önemli enformasyonu verebilmektir. Bizim stratejimiz de bu. Facebook’ta elini rahat kullan, bol keseden kullan yani istediğin kadar fotoğraf paylaş. Twitter için de yerinde ve önemli bilgi paylaş çünkü şu mesele şu istatistiği alabiliyoruz ortalama 140 karakter hem

okuyor hem fotoğrafa bakıyor hem fotoğrafa tıklıyor hem oradaki tıkladığın linki giriyor mu? Bu imkansız twitter takipçisi bunu yapmıyor. Yani kullanıcı çok çok önemli. Öz bilgiyi twitte vermek. 140 karakterle derdini anlatmak ve varsa önemli fotoğrafı da orada koymak. Bu açıdan Sendika.org en can alıcı işi dakika dakikalarıdır bunun da özellikle altını çizeyim. Ayrıca Sendika.org özel ibareli haberlerimiz söz konusu olduğunda da haberimizin içeriğinden özel içerik vurucu cümleler paylaşarak bunu sosyal medya içerisinde daha fazla dolanmasını sağlıyoruz. Çünkü sosyal medyanın ulaşılabilirliği muazzam. En basitinden örnek vermek gerekirse kendi bölgemizden Tunus'tan Mısır'a kadar tüm bu bölgelerde gerçekleşen Arap Baharı dediğimiz bölgede aslında Arap halk dinamiklerinin ortaya çıkmasına yol açan toplumsal ayaklanma ve kalkışmaların sosyal medya aracılığıyla biz ortaya çıkmış olduğunu görüyoruz. Mesela bunlardan en önemlisi Facebook'tur. Mısır devrimi ile ilgili olarak bir örnek vermek gerekirse Arapça dilinin kullanımına dönük sıkıntılar yaşadığı için Mısır halkı Twitter'dan çok Facebook'u kullanmıştır. Bölgede aslında Facebook üzerinden bir örgütlenme ağı geliştirilmiştir. 33 milyon insan sokağa dökülmüştür Mısır'da. Bu mesela gerçekten önemlidir, yani sosyal medyanın gücünü farkındayız ve bilincindeyiz. Bunu alanın gücünü biz Gezi'de de görmüş olduk.”

K7: “Facebook üzerinden videoların, daha çok izlendiğini gördük. Şimdi video yüklemeye özen gösteriyoruz. Twitter'da mesela 6 dakikada bir paylaşım yapıyoruz, otomatik paylaşımı var. Twitter'da fotoğraflı paylaşımlar daha çok ilgi görüyor, haberimizi fotoğrafı ile giriyoruz mesela. Başka mecraları da kullanmaya çalışıyoruz ama beceremedik. Instagram'ı kullanmaya çalışıyoruz onu da beceremedik.”

K5: “Sosyal medya entegrasyonu işte şu paylaş butonları olsun paylaşınca açılan sayfalar olsun işimizi kolaylaştırdı. Paylaşımımızı çok büyük ölçüde arttırdı bu değişiklik. Mesela her 12 dakikada bir son bir gün içinde girilmiş haberleri tekrar kaç tweetliyoruz. Onun dışında mecburiyetten ücret ödeyerek aylık ücret ödeyerek kullandığımız bir streaming serverımız var. Video yayınları için kullandığımız canlı yayınlar için kullandığımız her iki sitemize de artık mobilden ulaşmak daha kolay. Mobilde daha görsel bir içerikle karşılaşıyorsunuz. Hem okuyucu açısından hem de editörler açısından editörler de mobil cihazlardan tabletlerden içerik güncellemesi yapabiliyorlar. Çapul TV için konuşursak canlı yayın için kullandığımız cihazlar mevcut. Cep telefonundan tabletlerden yayın yapabiliyoruz. Çapul TV yayınlarında gördüyseniz birden fazla kamera kullanabiliyoruz. Kameralar arasında geçişler yapabilmeye yarayan switcher denilen cihazlar kullandık. Onun dışında internet bağlantısı için 3g bağlantısı için cihazlar kullanıyoruz. Sürekli olay yerinden sahadan yayınlar yapabilmek için gittiğimiz yerde eğer varsa kablolu interneti tercih ediyoruz daha güvenilir olması için ama yoksa da hemen birkaç ayrı operatörün 3G cihazlarını kurup oradan bağlanıyoruz. Şu an sosyal medyayı biraz edilgen bir şekilde kullanıyoruz elimizdeki içeriklerin oradan paylaşılması gibi. Ama onun dışında sosyal medyadan da bizimle iletişim kurmak için mesaj atanlar, tweet atanlar çok oluyor o şekilde kullanıyoruz. Ama bunun biraz daha yaygınlaştırılması orada sosyal medyanın aslında işleyişine daha uygun oradaki anlayışa daha uygun bir hale gelmesi gerekiyor. Bunu yapabilmek için sosyal medya konusunda daha fazla efor harcamamız gerekiyor. Belki birkaç arkadaşımızın yoğunluklu olarak buna çalışması gerekiyor. Bunu özel zamanlarda daha iyi yapabiliyoruz ama diğer zamanlarda yeterli eforu gösteremediğimiz de oluyor.”

Sosyal medyayı etkin kullanamadıklarını ifade eden katılımcılar, buna rağmen toplumsal hareketliliğin fazla olduğu zamanlarda sitenin ziyaretçi sayılarının çok fazla arttığını sosyal medya hesaplarının da takipçi sayılarının arttığını, Çapul TV’de izlenme oranlarının yükseldiğini söylemektedirler. Bunun dışındaki zamanlarda ise sitenin ziyaretçi oranlarının belirli bir seyirde olduğunu, Çapul TV’nin ise izlenme oranında çok fazla düşüş yaşandığını belirtmektedirler.

K3: “İhtiyaç duyulduğu anda bizim zaten izleme grafiğini çok dalgalıdır. Belli anlarda siteye çamur girsek okuma ihtiyacı duyulur, yanlışlıkla bir haber girelim o bile okunur. Belli anlarda onun dışında aşırı tık sayıları alan skorlar alan bir şeyimiz yok. Kimi yayınlarla kıyaslayınca fena değil durumumuz ama öyle bir amacımız da yok. Ama tabi sokak hareketlenince insanlar Sendika.org’a bakıyor. Bizim 140.000 Twitter takipçimiz var. Bunun 130 bini bazen uyuyor sanki ki bazen uyanıyor. Twitter’ında analyticsi çıktı. Oradan görüyoruz. Son birkaç gündür ikiye üçe katlandı onların etkileşimleri. Ama her olayda da bu tepki verilmiyor. Yani Özgecan’a tepki vermek şey gibi de değil oturup evimizde sosyal medyaya bakalım gibi de değil. Sokağa çıkan insanlar çoğunlukla zaten sokağa çıkıyor yine. Ama bizim 8 bin takipçimiz vardı Gezi’den önce, Gezi’den sonra takipçimizin ve site ziyaretlerimizin tırmanışı falan astronomiktir. Toplumsal hareketlilikte haberlerimiz milyonlara ulaşıyor o ağı korumaya çalışıyoruz. İnsanlarla dirsek temasımızı pozitif ilişkimizi kurmaya özen gösteriyoruz. Bu da aslında bir kitle örgütü çalışmasının toplumsal hareket anlayışının belirtisidir.”

(31 Mart Rehine Eylemi) K7: “Dün akşam destek mesajlarınızı gönderin Çapul TV’de canlı yayında söyleyelim, destek mesajlarınızı gönderin, canlı yayında okuyalım gibi şeyler yaptık. Takipçilerimizden gelen mesajları retweet etmeye özen gösteriyoruz kaynak belirterek bu da onları teşvik etmeye yarıyor. Aslında Sendika.org takipçileriyle çok etkileşime geçmez. Çünkü oradan sürekli bir sohbet hali yaratmak olmuyor. Ama Çapul TV’de öyle geleni retweetlemek gibi rahat bir şeyimiz var. İşte elektrikler kesildi bu hashtag ile yazın diye mesela. Hatta bir iki tane öyle Türkiye gündemi yapmışlığımız var. Bir tanesini özgür başlatmıştı elektrikle alakalı bir şeydi. Gene Erdoğan’ın çok gündeme oturan bir konuşması vardı. O zaman da öyle bir şey yapmıştık, o hashtag’i de bayağı tutmuştu insanlar. Tam yılbaşı arifesinde bir iki tane çocuk turnikeden atladı. Taksim metrosunda akbil basma turnikeden atla, diye bir hashtag açarak hemen ertesi gününde de bir eylem örgütlenmesini sağladık. O hashtag Türkiye gündemine oturdu. Herkes buradan paylaşım yaptı ve ertesi gün de eyleme çağırdılar. Akbil basmadılar ve turnikeden atladılar, güzel de bir eylem olmuştu. Oradaydık bizde. öyle de bir eylem örgütlemişliğimiz oldu”.

K5: “Tabi tabi veririm. Ben direk sayılar vermekten ziyade benim çok ilgimi çeken bir durum var. Sitemizin günlük giren tekil ziyaretçi sayısı ortalama ya da normal günlerde, son zamanlarda hangisi normal gün diyebileceğimizi de çok bilemiyoruz ama her gün farklı bir olay her gün farklı bir gündem, 20 bin civarında. 20 bin farklı ziyaretçi sitemize giriyor ama her olayda her eylemde her gündem hızlandığında bir anda tavan yapıyor. Bir gün önce 18 20 bin iken ertesi gün bir bakıyorsunuz 50 60 100 bini bulduğu günler oluyor. Gezi’de biz yayına başlarken Çapul TV’de aslında kaç kişinin izleyebileceğini bilmeden başladık. Sendika.org için de aynı şekilde. Sendika.org’un sayıları aslında çok fazla dalgalanmazken Gezi ile birlikte bir anda sıçradı 3 katına 5 katına çıktı bir günde 15 bin farklı ziyaretçi varken bizde, bir anda 50 bini -100 bini aştığı günler oldu. Teknik açıdan da aslında bir ara çuvalladık. Çünkü tek bir sunucumuz vardı ve biz anda Gezi’ye kadar aynı anda 50 kişinin sitede

olmasından hoşnutken bu rakam bir anda 1000'i buldu. Ertesi gün 1500 -2000 derken 6 bin kişiye kadar. Mesela 29 Mayıs 2013'te 13 bin kişi varken 30 Mayıs'ta 14- 15 bin kişi varken 31 Mayıs'ta 4.7000, 1 Haziran'da 124 bin, 2 Haziran'da 163 bin, 3 Haziran'da 190 bin farklı kişi. Bu sayıda önemli çünkü farklı kişiler. Ondan sonraki süreç sürekli bir dalgalanma çünkü ondan sonra eylemler hiç durmadı. Sürekli eylemler devam etti ve her bir gündem olduğunda tekrar bir zıplama şeklinde.”

Katılımcıların cevaplarından edinilen bilgiler doğrultusunda Sendika.org'un, Gezi sonrasında bilinirliğinin artması, buna bağlı olarak toplumsal hareketliliğin yoğun olduğu zamanlarda takipçi sayısının ve site ziyaretçi sayısının yükselmesi Sendika.org'un, toplumsal hareketler ile okurların nezdinde ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Haber üretim sürecinin ana akım medyadan farkı: Sendika.org'un genel olarak ana akım medyaya karşı kendilerini nasıl konumlandıkları ve yukarıda anlatılan bilgiler doğrultusunda haber üretim sürecinde farklarını nasıl değerlendirdikleri sorulduğunda katılımcılara, en temel farklarının ticari kaygı gütmedikleri ve düzenin devamlılığı için değil, halkın medyası olarak hizmet etme anlayışlarının olduklarını belirtmişlerdir. Ana akım medyayı 'düzenli orduya' kendilerini ise 'gerillaya' benzeterek muhalifliklerine ve bağımsızlıklarına dikkat çeken katılımcılar, ana akım medyanın emir-komuta zincirinin bir parçası olarak hizmet ettiğini şu sözleriyle anlatmışlardır:

K3: “Biz, ana akımı düzenli orduya benzetiyoruz. Bizimkini gerillaya. Çünkü o sürekliliği bir başka şekilde söylüyor. Biz onu öykünerek gidebileceğimiz bir yer olduğunu düşünmüyoruz. Bizimki biraz vur kaç oluyor. Yani şu an geçen seneki tempoyu sürdürmeye çalışsak artık bir süre sonra dayanamaz noktaya gelebilirdik. Sürekli program yetiştirmenin bir anlamı yok. 30-40 kişilik bir ekibin çıkarttığı işi üç dört kişiyle çıkarmaya çalışıp insanların izleme ihtiyaç duymadığı programları onlara dayatmak için yeter ki düzenli program sürsün falan diye şey yapmak biraz anlamsız ve israf olurdu. Çünkü bizim muhabir şey değil gazeteci falan değil oradaki bir arkadaşımız, barikattan yazıyor, söylüyor, program yapıyor. Biz onu yazıyoruz. Yanılma payımız var ama kesinlikle ana akım medya kadar büyük bir yanılma payımız ya da yanılma payımız yok. Ayrıca bir de gönüllü emek, ücretli emek ayırımımız var. Ticari bir iş değil. Okurla yazarı arasına bir hiyerarşi oluşturan profesyonelliğin dışındayız ve bir şeyin bağımsızlıksa evet devletten ve sermayeden bağımsız. O yüzden gerçeği en azından sınırlayan bir şeylere karşı bir tedbirimiz var. Gerçeği sınırlayan prangalardan azadeyiz. Tayyip Erdoğan onları tehdit edebilir gerçekten parayla vesaire ile baskıyla tehdidin karşılığı var. Biz de bunların karşılık yok.”

K2: Bir kere haber yapma saiklerimiz farklı ana akımla. Haberlerimizin öznesi farklı bir kere temel farkımız bu. Onlar mevcut sistemin, düzenin sürmesi açısından düzeni yöneten kuran aktörler hesabına haber yapıyorlar. Biz sonuçta görünmez kılınan medyada ancak nesne ve mağdur olarak yer bulanların özneleştirilmesi için haber yapıyoruz, onları öze olarak haber yapıyoruz. İkincisi biz kendine ana akımda yer bulamayanların medyası olmayı tercih ediyoruz. Onlar bu işi bir ekonomik çıkar uğruna yapıyorlar. Biz ekonomik çıkar için yapmıyoruz. Biz bir de sınıfın çıkarına yapıyoruz. Aramızdaki temel farklar bunlar.”

K4: “Bu halkın medyasıdır. Egemen medyanın varoluş sebebi de başka. İçerik üretirken seçtiği konuların sebebi de başka. Attığı başlığın ya da kullandığı dilin sebebi de başka. Bizim derdimiz ise bambaşka. Biz başka bir dünya kurmak için yapıyoruz. Onlara göre konum almıyoruz.”

Katılımcıların verdikleri cevaplarla, ana akımın iktidar ve sermaye odaklı yayıncılık anlayışının halkın haber alma hakkını engellenmesi nedeniyle Sendika.org'un var olduğunu ve halkın yanında/ tarafında kendilerini konumlandıklarını vurgulamışlardır.

4.7.3.7 Devlet ve Piyasa İlişkileri

Katılımcılara devlet ve piyasa ilişkilerine dair sorular sorulduğunda bağımsızlıklarını engelleyeceğini düşündükleri için hiçbir şekilde devlet ve piyasa ile bir ilişkileri olmadığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda reklam almadıklarını, ücret alarak çalışmadıklarını ifade eden katılımcılar, Sendika.org'un giderlerinin ise bir yıl önce kurdukları Alternatif Medya Derneği'ne yapılan bağışlar ve kendi çıkardıkları gazetenin satışları sayesinde karşılandığını belirtmişlerdir. Ofis malzemeleri ya da Çapul TV yayınları için gereken araç-gereçlerin de okurlarının, takipçilerinin bağışlarıyla sağlandığını vurgulamışlardır.

K3: “Mecburen aldığımız hizmetler, server, domain gibi onun dışında çok para ile işi olmuyor burasının, mümkün mertebe dayanışmayla yapılıyor her şey. Reklam almıyoruz. Reklam almak anlamlı bir şey de değil. Neredeyse bütünüyle paranın dışında kullandığımız aletleri falan dernek bütçesi ile karşılıyor. İşte Alternatif Medya Derneği'nin bütçesiyle. Şu an derneğin üye sayısı 60- 70 abone sayısı da herhalde 250 falan civarında. Halkın Sesi Gazetesi, sürekli satılıyor, sitenin dışında bir şey ama o da destekliyor biraz. Sinematek üyelikleri, bağışlar, dernek üyelerinin aidatlarından falan büronun masraflarını karşılıyor. Gezi zamanında ilk başında hiçbir şey istemedik. Para dışında yardımlar aldık. Yoksa o zaman para kampanyası yapsak epey para kazanırdık ama sonrasında yaptık. Sokak çekildikten sonra süreklilik için bir kampanya yaptık. Oradan bir 13 bin dolar para geldi. Hollanda'dan, Amerika'dan yurtdışından olup da bu işe katılmayan ama işte yani destek vermek isteyen insanlar yolladı. Buraya gelip laptopunu bırakan, kamerasını bırakanlar oldu, fotoğraf makinesi bırakanlar oldu, bu şekilde sürekliliği görünce insanlar, katkı koymak olmak isteyenleri yönlendirdik. Çoğumuz zaten geçimimizi başka işlerle sağlıyoruz. Buradan bir gelirimiz yok.”

K1: “Şu anda hiçbir bağımız yok ticari olarak. Tamamen biz kendi imkanlarımızla ihtiyaçlarımızı karşılıyor, diyebiliriz. Bir buçuk sene önce Gezi sonrası dernek kuruldu. Hani bizim faaliyet alanlarımızı genişletir, iletişim imkanlarımızı genişletir, değişik yerlerde toplantı yaparız falan diye. Medya alanında ulaşabileceğimiz bir sürü imkan var, akademisyen var, üniversite var ve biz bunlara sadece Sendika.org'la ulaşamıyoruz. Medya derneğimiz olursa tüzel kişiliği olursa daha kolaylaşır işimiz diye düşündüklerini sanıyorum. Sendika.org olarak hiçbir ticari ilişkimiz yok. Tamamen gönüllü emeği ve dayanışmayla yürüyor, bağışlar vesaire gibi. Zaten bizim masrafınız nedir, bir kuruluşun masrafı nedir? Personel gideridir, teknolojik altyapıdır. Biz zaten bağışlarla falan kurduk. Ama işte gündelik ihtiyaçlarımızı da bir şekilde dayanışma ilişkileri ile karşılıyor. Çünkü ticari ilişki kurmak konusu çok riskli bir konu. Değişik kuruluşlar buna kısmen reklam alarak birtakım Avrupa'daki

fonlarla yapmayı deniyorlar. Biz o yollara hiç girmedik. Bütün bunların bir şekilde bağlayıcı ve sınırlayıcı bir sonucu olabileceğinden o bağımsızlık kısmını biraz kıskançlıkla koruduk. Bunu çok önemsiyoruz.”

K4: “Reklam alıyorsanız ya da bir ticari kaygı güdüyorsanız bir gün işte Ülker size reklam verebilir ve zor durumda kalabilirsiniz. Hakikaten çünkü onu siz seçemezsiniz. Bir çarkın içine girmek var yani diğerlerini yargılar gibi kelimeler olacağı için çekiniyorum ama biz böyle temiz kalabileceğimize inanıyoruz, bağımsız kalabileceğimize inanıyoruz. Yoksa bağımsızlığımızı kaybederiz. O yüzden reklam almıyoruz, ticari hiçbir faaliyet yapmıyoruz. Maddi bir gelire ihtiyacımız olursa Sendika.org’un devamı için yine işe yarar bir şey çıkararak dergi çıkarmaya başlayarak bunu devam ettiriyoruz. Üç aylık bir dergi çıkartıyoruz ve bir bağış alıyoruz karşılığında. Devletle bağlantımız dernekten ama bu Sendika.org’un devlet bağlantısı ya da Çapul TV’nin devlet bağlantısı değil. Belki bizim öyle bir bağlantımız olabilir. Alternatif Medya Derneği onların dışında bağımsız bir dernek... Mali olarak desteği var Sendika.org’a da Çapul TV’ye de. Ama tek başına bunun için var değil. İletişim tartışmaları yapabilmek için Alternatif Medya tartışmaları yapabilmemiz için gerekli. Bu da bizi destekliyor ama biz kurduk tabii ki gelirimiz oradan.”

K5: “Tamamen gönüllülük ilişkileriyle sadece biz değil, bizim dışımızda insanlar tanımadığımız ilk kez Gezi’de gördüğümüz pek çok insan destekte bulundu. Kendi bilgisayarlarımızda, dizüstü bilgisayarlarımızla başladık ama bir süre sonra ihtiyacımız olunca bir duyuru yaptık Çapul TV’den ve bize çok sayıda bilgisayar, cihaz, kamera, kameralar Türkiye’den, yurtdışından alıp gönderenler oldu. Çapul TV’ye başladığımızda bir anda finansal olarak da zorlandık. Bir kaynak bulmamız gerekiyordu. Dostlarımızdan birisi bize destek olmak için kendisi gidip indiegogo.com sitesinde bir kampanya başlatmış. Çapul TV’ye destek kampanyası. Oradan destek topladık ve derneğin kurulmasına stüdyonun açılmasını sağlayan orada toplanan destekler oldu. 13 bin dolar gibi önemli bir miktarda destek topladık. Stüdyoyu böyle kiraladık, gerekli şeylerden gerekli tesisattan bir kısmını bu şekilde aldık. Biz burada bir metin hazırladık, ‘Direnişin medyasını birlikte kuralım’ diye çıktık. Yaptığımız yayınlardan bazı fotoğrafları koyduk. Bir video hazırladık. Bu videoyu başka bir arkadaşımız bize destek olmak için hazırladı. Kurgucu kendisi televizyon dizileri için falan işler yapan bir genç arkadaş. İkinci kampanya 2014’te oldu. İkinci kampanyayı artık dernek olup dernek üzerinden yaptık. ‘Başka nasıl destek olabilirim’ deyip derneğin bilgilerini verdik. Sadece nakit olarak değil kamera, telefon, bilgisayar vesaire şeklinde ihtiyaçlarımız belirttik. Kampanyadan haberi olup bize gönderenler oldu.”

Ana akım ile ilişkisinin ise sadece haber kullanımını düzeyinde olduğunu belirterek piyasa ile bir ilgileri olmadığının altını çizmişlerdir. Bu düşüncelerini katılımcılar benzer bir şekilde şöyle özetlemişlerdir:

K7: “Bazen karşılıklı bilgi paylaştığımız, haber paylaştığımız dönemler oluyor. Hatta ve hatta egemen medya da bizi arıyor. Hürriyet’ten, DHA’dan falan arayıp böyle bir haber geçmişsiniz, bunun kaynağı nedir, kimdir, diye aradıkları oluyor.”

K6: “Olumlu eleştiriler oluyor mesela bir örnek vermek gerekirse geçtiğimiz 2014 yaz ayında sınırda Yayladağı’nda nüfusun çoğunluğunun sünni ve gerici ve aslında çok milliyetçi olduğu bölgede komünist bir muhtar adayı seçimlere girdi. Geçtiğimiz seneki mahalli seçimlerde orada muhtar çıktığını

biz öğrendikten sonra kendisi ile bir röportaj yaptık ve onun bulunduğu köyde Çandır köyü, Suriye'nin direk yanındaki bir köy. 2014'deki saldırı, Ermeni kasabası Suriye'deki, onun köy üzerinden olduğunu öğrendik ve biz bunu 'Suriye sınırındaki sünni köyünün komünist muhtarı anlattı' diye bir haber yapmıştık o zaman. Bu haberimiz hem okunma sayısı olarak hem de sosyal medyada paylaşım olarak erişebilirlik olarak bayağı bir etki yapmıştı. Hatta muhtar arkadaşımızın jandarma tarafından tehdit edilmesi bile söz konusu olmuştu. Ulusal basın da oraya intikal etmişti. Yani aslında bölgenin insanın orayı anlatması bakımından çok değerli ve çok önemli bir haberdir. Çünkü Türkiye nere Suriye nere diyenlerin aslında burası yanıyor burası da savaş alanı arada tek fark bir tel örgünün vesaire olması mesela bunu bile yıkıp bu savaşı içimizde çeken bir hükümet söz konusu bunu gören insanlar oldu ve hem bölgeyi bilen insanlar, hani hatayda yaşamasından ötürü, hem de bölgeyi bilmeyip bu düşüncede olan insanlar çok şaşırılmıştı ve çok değerli bulmuştu bu haberi. En çok okunan haberlerimizden biridir.”

K4: “Pek çok egemen medyada çalışan gazetecilerden şöyle şeyler duyuyoruz: Sizin yaptığınız haberi biz de kullanmak istiyoruz ama ya izin vermemiş oluyorlar ya da başka bir şey oluyor. Onu takla attırarak bir şekilde girdikleri, gösterdikleri çok fazla oluyor. İçindeki kelimelerle oynayarak haberi giriyorlar. Ama orayı dönüştürme gibi bir gayemiz yok. Egemen medya, egemen medyadır ve onun için vardır. Haberleri alsa da kendilerine dönüştürerek yayınlıyorlar. Bizi kaynak olarak göstermiyorlar direk bizi arayarak bizden talep olarak yaptılarsa, bize hiç sormadan da alıp hatta Çapul TV için söyleyeyim; video kullanıp kareyi genişleterek logoyu değiştirdiklerini görüyoruz. İnternette arattığımızda karşılaşıyoruz.”

Maddi imkanlar dışında başka sorunlar da yaşadıklarını belirten katılımcılar, özellikle dava açılması, baskı, haber engellemeleri, hacklenme gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını ifade etmektedirler:

K3: “Sokakta polis şiddeti, onun dışında da davalar. Artık içerik engellemeleri çoğaldı. Daha sert saldırılar da bekliyorduk hani o yüzden olabilir önümüzdeki süreçte, içerik engellemeleri çok. Basılı hale getirdiğinizde bu bastığınız derginin ya da gazetenin kağıdına 10 yıl önce üçte bir ücret verirken şimdi 3 katı ücret veriyoruz. Yani bunların kendisi başlı başına bir baskı. Dava açanlar genellikle bakanlar, bakanların şirketleri, danışmanları, hükümet üyelerinden, belediye başkanlıklarından çok açılıyor. İçerik engellemeleri oldu üst üste. İki kere engellenen içeriğimiz de oldu. Oradan para cezası kesildi. İtiraz ettik, istiyorlar ve kapatıyorlar artık. Takipsizlik verildi. Ama dosya gittikçe kabarıyor. Daha çok politik iktidar yanlısı olanlar içeriği engelliyor, iktidar yanlısı olmayanlar davayla engelliyor. Eskiden yoktu davamız, çok azdı. Gezi sonrasında arttı. Engellendiğinde bu haber engellendi diye haberi tekrar yayınlıyoruz. Mustafa Varank ile ilgili öyle bir haber vardı. Haber engellendi. Bu haber engellendi, diye haber yaptık. O da engellendi, bu sefer bu haber de engellendi diye yaptığımız haber, engellendi şeklinde haberi yaptık. Bazen inadına yayınladığımız oluyor ama belki daha yaratıcı bir şekilde aşılabilir. Erdoğan'a 'hırsız, katil' dediği için insanlar içeri alınırken bunun haberini yapıyorduk. Bir de şey yapıyorduk mesela Küba'daydı o ara. 'Küba'dan bir cahil geçti' diye haber yaptık. Ama ben sana bir daha hırsız, katil diyeceğim yalnızca hırsız ve katil değil, aynı zamanda da cahil diyorum. Yaratıcı olsun, bir şey anlatsın yoksa aynı şeyi gevelemenin bir anlamı yok yine ona itiraz edilir. Bu haber yayınlandı, yasaklandı, bu haber yasaklandı deyip onu sonsuza kadar sürdürebiliriz ama her seferinde 300 lira ceza kesilecek.”

K7: “Birçok davamız var sitede. Çapul TV’ye daha dava açılmadı ama, Sendika.org da davamız var haber yayınladık diye. İktidarın insanların görmemesini istediği şeyleri gösterdik diye dava ediliyoruz.”

K4: “Baskı, şu mesela sulh ceza hâkimliğinin kurulmasından sonra içerik engellenmenin de kolaylaştırılması kanun değişikliği ile dört saat içinde bir haberimiz engellenebiliyor. Şuan dosyamız kabarıyor. Bazı haberlerimiz bir talep üzerine hâkim kararıyla engellenebiliyor ama haberi yayınlamanın birçok yolu var bizce. İki gün önce bir haberimiz Melih Gökçek ile ilgili bir haberdirdi. Yasa dışı kar elde ettiğini haber yaptık. Onun öyle yapması suç değil de bizim haberi yapmamız suç olduğu için erişime engellenmişti haberimiz. Biz de bu haberimiz erişime engellendi iki nokta üst üste şeklinde haberimizi tekrar verdik. Baskıya karşı evet, bu habere de erişim engellenebilir ama onlar uğraşsın. Biz tabii ki tekrar yayınlıyoruz ve söyleyeceğimizi söylemekten geri durmuyoruz. Bizde buna karşı direniriz. Oto sansür uygulamıyoruz ama dediğim gibi bir şey söylemenin çok yolu var.”

K2: “Kaynak ve sansür sorunlarının yanı sıra bir de çok eskiden belki onlar hatırlamaz, Ankara'daydım ben, hacker saldırısına uğradı site. Bir günlük verisini kaybetti ama diğerleri yedeklenmişti. Faşistler saldırmıştı. Böyle bozkurt resmi falan çıkıyordu sitede.”

K5: “Bu kullandığımız yazılım açık kodlu bir yazılım ama geliştirme ekibi yeterince kuvvetli değildi ya da yeterince başarılı bir sonuç ortaya koyamadılar. Bu yüzden hackleme girişimleri yaşadık. Sadece biz değil bu sistemi kullanan dünya çapında pek çok site aynı tehlike ile karşı karşıya kaldı. Bunun üzerine bizde kendi yazılımımızı hazırlama yoluna gittik. 2005 veya 2006'dıydı tam hatırlayamıyorum ama kendi yazdığımız bir yazılımı hayata geçirdik, sıfırdan kendimiz yazdık. Onunla da aynı şekilde editörlerimiz kendileri yazı girebilir oldular. Tasarımı tamamen özgürleşmiş oldu. İstedığımız tasarım uygulanabilir hale geldi. Ona da 2013 yılına kadar devam ettik üstüne bir sürü yamalar yaparak.”

Genel olarak verilen bilgiler incelendiğinde Sendika.org’u bazı katılımcıların kavramsal açıdan alternatif olarak gördüğü bazılarının ise alternatif kavramı kullanmayı tercih etmedikleri görülmüştür. Bu bağlamda katılımcılar, Sendika.org’u kavramsal olarak şöyle özetlemiştir:

K3: Herkes kendine alternatif diyebilir. Çeşitli şeyleri alternatif yapıyordur. Ana akıma göre ama biz üç anlamda yani alternatif olmanın hakkını vermek açısından hakkını vermektan herkes gazetecilik yapabilir ve o hiyerarşiyi ortadan kaldırmak için üç şeye önem veriyoruz. Bir içerik olarak alternatif olacak yani iktidardan ve sermayeden bağımsız olacak. Eleştirel bir pozisyonda olacak yani ezilenlerin sesini yükseltecek. İkincisi üretim süreci açısından alternatif olacak yani sadece içerik değil, ticari olmaktan bağımsız ücretli emek değil, gönüllü emek, haberi meta olarak değil, kolektif mülkiyet olarak iletişimi savunacak. Üçüncüsü de teknik olarak alternatif olacak yani herkes gazete basamaz, herkes televizyon stüdyosu kuramaz, ama herkes cep telefonu ile bir çekim yapıp onu paylaşabilir ya da herkes basit haber yazıp girebilir.

K6: Alternatif medya dedik mi benim aklıma gelen tek şey, ezenler ve ezilenler toplumdur. Ezenlere ayrıcalık yapmak için değil, ezilenlerin yanında yer almaktır.

K7: Alternatif medya hakikaten de işin içinden direnişi sesi olan medyadır. Sokakta bir şey olurken insanlar katledilirken bu katliama onlarla birlikte üzülmek onlarla birlikte yaşadıkları sevince

ortak olabilebilir, zaferi paylaşılabilir alternatif medya. Bunun haberini yaparken buna basit bir haber gözüyle değil, bir yazı gözüyle değil, buna gerçek bir şey olarak bakandır. Ve onunla ilişki kurandır. Alternatif medya, direnişi, direnişçileri hisseden yaşayandır. Ve direnişin içindedir her zaman.

K2: Ben aslında alternatif medya kavramını kullanmayı sevmiyorum sonuçta alternatif olmak demek illa düzen dışı olmak anlamına gelmeyebilir. Sendika.org, alternatif demektense ‘muhalif’ demeyi tercih ederim ben o yüzden. Ya da ‘işçi sınıfı medyası’ demeyi tercih ederim. Çünkü Sendika.org sadece ana akımdan farklı olmak gibi bir derde sahip değil. Onlardan farklı yayın politikasıyla farklı bir şey yaratmak gibi bir özne olma problemi de var: O yüzden ben muhalif demeyi tercih ederim. Çünkü şöyle bir şey sadece çoğunluğun kullandığından farklı olmak gibi bir derdi yok, yıkıp kurmak gibi bir derdi var sonuçta yıkıp kurmak derken eski olanı yıkmak gibi yenisini kurmak gibi bir derdi var.

K4: Orada alternatif kelimesi çoğu zaman gayrimeşru ilan etmek için kullanılan bir şeydir. Alternatif medya, bana uygun bir tanım değil. Çünkü dediğim gibi bir esas medya var bir de onun alternatifi var demek bu. Bu ikincil bir anlam veriyor bana göre. Belki bunun üzerine çalışmalar yapılması lazım. Biz, ikincil olduğumuzu düşünmüyoruz. Toplumsal muhalefet bir haberi alacaksa bakayım Kanal D’de var mı demez ya da Milliyet’ten bakayım yoksa Sendika.org’a bakayım, demez. O haber, Sendika.org’dan alınır ya da diğer haber egemen dediğimiz kuruluşlardan alınır. O yüzden biz alternatif demesek daha doğru bana sorarsanız. O yüzden onu destekleyecek ne varsa Sendika.org’ da var, tam bir isim söyleyemiyorum.

K5: Sendika org alternatiftir, aslında alternatif medyanın tam tanımını ben de bilmiyorum. Çünkü çok çeşitli şeyler benim yaptığım bir tanım diğerlerini kapsamayabilir o yüzden bunun tanımını yapmak bana düşmez kesinlikle. Geleneksel olmayan yöntemlerle yayın yapan ana akım medyanın görmediğini görmek istemediği konulara değinen ve çoğunlukla da bir yayını yapmak gerekçesi ticari olmayan farklı motivasyonlarla varlıkları nedeniyle bir yere giden çalışmalar olarak tanımlanabilir.

Katılımcıların cevaplarında alternatif kelimesi yerine ‘muhalif’ kavramını Sendika.org’u tanımlamak için kullanmaları dikkat çekmiştir. Alternatif kavramının ana akım medyanın karşısında konumlandığını işaret edildiği için tercih etmediklerini belirten katılımcılar, Sendika.org’un ana akımdan farklı olmak için var olmadığını vurgulamışlardır.

SONUÇ

Bu çalışmada alternatif bir medya olarak Sendika.org haber sitesinin yeni toplumsal hareketlerle ilişkileri, rizomatik alternatif medya yaklaşımına göre incelenmiştir. Bu bağlamda Sendika.org'un amacı, işleyişi, örgütlenme yapısı ve içerik oluşturma biçimi web sitesine ve Soma Olayı haberlerine uygulanan niceliksel içerik analizi ve Sendika.org çalışanlarıyla yapılan görüşme ile anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma, rizomatik alternatif medya yaklaşımının 3 boyutuna göre incelenmiştir.

İlk boyutta Sendika.org'un, sivil toplum ile farklı hareketlerdeki insanların ortak alanı olup olmadığı değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına bakıldığında; Sendika.org yayınlarının, sol görüşü benimseyen, toplumsal hareketlerin içerisinde yer alan aktivist bireyler tarafından hareketlerin, mücadelelerin haberleştirildiği anlaşılmış, Sendika.org'un yeni toplumsal hareketlerin bir formu olan yeni işçi hareketini ve mücadelesini görünür kılma amacıyla kurulduğu, emek hareketlerinin ivme kazanmasında önemli bir rol üstlendiği, Çapul TV'nin ise toplumsal hareketin içinden doğan bir medya olduğu belirtilmiştir.

Bunun yanında Sendika.org'un, bir STK olmamakla birlikte çalışanlarının kurduğu dernek üzerinden sivil toplum alanıyla organik bir bağa sahip olduğu, farklı toplumsal sorunların, hareketlerin, olayların ve bunların aktörlerinin kendilerini ifade edebilecekleri bir alan olarak tanımlandığı görülmüştür. Analiz sonuçlarında da işçi, kent/doğa ve kadın hareketleri ağırlıklı olmak üzere muhalif bir kimliğe sahip olan tüm toplumsal hareketlerin haberlerde yer aldığı gözlenmiştir. Web sitesi analizinin sonuçlarına göre de haber aktörleri değerlendirildiğinde genellikle meslek örgütlerine, sendikalara, demokratik kitle örgütlerine, platformlara ve dayanışma örgütlerine yani toplumsal muhalefet bileşenlerine haberlerinde yer verildiği görülmüştür. Benzer bir sonuç da Soma Olayı haberlerinin analizinde gözlenmiş, haber aktörü olarak üniversitelerin, taşeron işçilerin, sendikaların, meslek örgütlerinin, sivil toplum örgütlerinin (dernekler, dayanışma grupları, platformlar, feministler, çevreciler, LGBT bireyler vb.), siyasi parti ve liderlerinin, halkın, liselilerin, taraftar gruplarının, akademisyenlerin haber aktörü olarak ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine analizler sonucunda Sendika.org'un kolektif eylem içerisinde yer aldığı ve toplumsal hareket gruplarını hem birleştirici hem de harekete geçirici bir role sahip olduğu görülmüştür. Bu bağlamda web sitesinin ve Soma Olayları haberlerinin analizinde, toplumsal muhalefetin genel bilgi verici haberlerine yer verildiği gibi eylem haberlerine, basın açıklamalarına da yer verildiği görülmüştür. Bununla birlikte il il eylem takvimleri yayınlanmıştır. Aynı zamanda muhalefet bileşenlerini kendi mücadele konuları dışında ülke genelini ilgilendiren konularda yaptıkları

ortak basın açıklamalarına, eylemlerine de yer verilmiştir. Örneğin; ‘Ankara Soma için gündüz grevde, akşam direnişte (Dakika dakika)’, ‘İstanbul, Soma için iş bıraktı: ‘TOMA’nızın suyu, Soma’nın ateşini söndüremez’ ve ‘Anadolu Soma için gündüz grevde akşam eylemde (Dakika dakika)’ haberleri ile DİSK-KESK-TTB ve TMMOB’un eylem çağrıları duyurulmuştur. Bunun yanında eylemlerin düzenlenme tarihleri arasında paralellikler olduğu gözlenmiştir. Örneğin; İstanbul’da aynı tarihte Sarıgazi, Gazi, Kartal, Bahariye, Şişli, Levent semtlerinde eylemler yapıldığı anlaşılmıştır ve bu eylemlere Sendika.org’ta yer verilmiştir.

Sendika.org’un, toplumsal muhalefetle ilgili olan medyalarla zaman zaman da olsa ilişki içerisine girdiği anlaşılmıştır. Özellikle toplumsal hareketlerin yoğun olduğu dönemlerde DİHA, İMC, Sol.org, İleri Haber, Naber Medya, ETHA, Hayat TV, Cem TV, Halk TV, Med Nuçe, direnişteyiz.org, Ötekilerin Postası, Bianet, Birgün, Kaldıraç, Dokuz8 Haber, Muhalefet org, Özgür Gündem ve T24 gibi alternatif medyalarla haber-fotoğraf alışverişinde bulunulduğu belirtilmiştir. Haber ve site analizlerinde de bu medyaların kaynak gösterilerek haberlerinin kullanıldığı saptanmıştır. Ana akım medyadan da yine haber ya da yazılar kaynak gösterilerek kullanılmıştır. Ana akım medyadan ise daha çok Radikal, Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet gazetelerinin haber ve yazılarının kullanıldığı görülmüştür. Hatta ana akım medyada çalışan gazetecilerle de ilişki olduklarını belirten katılımcılar, bu gazetecilerin, çalıştıkları medyada yayınlamadıkları haberleri kendilerine gönderdiklerini ifade etmişlerdir.

Sendika.org’un küresel toplumsal hareketlerle zaman zaman ilişki içerisine girdikleri belirlenmiştir. Sitede ‘Dünyadan Haberler’ bölümünde küresel direniş haberlerine yer verilmekte hatta bu direnişlerle ilgili haber dosyalarının oluşturulduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcılar, Kıbrıs’tan Baraka, Ortadoğu’dan FHKC ile temasta olduklarını, Venezuela, Bolivya ve Kolombiya ile ilgili haber ve yazıların da kendilerine aktarıldığını söylemişlerdir. Çapul TV’nin de küresel medya tarafından ilgiyle karşılandığını ileri süren katılımcılar, küresel medyanın kendileri ile iletişime geçerek Çapul TV’nin haberlerini yaptıklarını belirtmişlerdir. Yine Soma Olayı haberlerinin analizinde de haberin küresel ölçekte duyurulması için İngilizce olarak da yayınlandığı görülmüş, küresel düzeyde olaya ilişkin yapılan protesto gösterilerine yer verildiği gözlenmiştir.

Bu bağlamda Sendika.org, ana akımda yer alamayan bu aktörlerin sesini duyurması, kitle örgütlerini ve farklı mücadelelerdeki insanları birleştirmesi, emek hareketlerini ve hak hareketlerini görünür kılması, bunun yanında hareketleri birleştirici ve harekete geçirici bir işlev üstlenmesi bakımından toplumsal muhalefet bileşenleri için önem taşıdığı çıkarımı

yapılabilir. Ayrıca Sendika.org'un da eylem çağruları ile bir medya aktivistine dönüştüğü söylenebilir.

Sendika.org'un motivasyonunun ve var oluşunun kaynağı olarak direnişçileri işaret etmesi dikkat çekici bir nokta olmakla birlikte toplumsal muhalefet ile dayanışma içerisinde zaman zaman hareket etmeleri aralarında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda Sendika.org'un, toplumda belirli konular hakkındaki hareketlerin kamusallaşarak toplumsal bir nitelik kazandığı sivil toplum alanının kavşak noktalarından biri olduğu çıkarımı yapılabilir.

Araştırmanın ikinci sorusunda alternatif medyanın, haber üretimi/paylaşımı/ işleyiş yapısı incelenmiş olup ana akım medya ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre ana akım medyanın iktidar ve sermaye odaklı yayıncılık anlayışını benimsediği için halkın görmezden geldiği bu nedenle ana akımda kendine yer bulamayan kişilerin/sorunların/mücadelelerin görünür kılınması amacıyla Sendika.org'un var olduğu belirtilmiştir. Asıl amacın haber yapmak olmadığı yeni toplumsal hareketlere bir tartışma platformu sunmak olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle sadece haberlere değil, kendi ideolojileri doğrultusunda okuyucularına fikir vermek amacıyla yurtiçinden ya da yurtdışından önemli akademisyenlerin görüşlerine, ana akım ve alternatif medyadan derlenen yazılara da yer verilmekte olduğu görülmüştür. Genel olarak yapılan analizlerden elde edilen bilgilere göre sitenin özellikle haber yazma açısından iletişim ve ilişki halinde olduğu aktörlerin sol yelpazede farklı konumlarda bulunan tüm hareketleri kapsadığı, haberlerin kullanımı ve veriliş tarzıyla hükümete karşı muhalefet edildiği görülmektedir. Haber analizinden elde edilen verilerde haber aktörü olarak hükümet temsilcilerine yer verildiği görülmüş, ancak haber içeriğinde eleştirel bir şekilde yer aldıkları gözlenmiştir. Sitenin yapısı incelendiğinde de küreselleşmenin ortaya çıkardığı toplumsal muhalefet konuları olan kimlik, çevre, emek konularına göre haberlerin sınıflandırıldığı görülmüştür.

Ancak haber konuları arasında da eşitsiz bir dağılım olduğunu söylemek mümkündür. Haber konuları açısından emek ve çevre ile ilgili konulara site içerisinde daha fazla alan ayrıldığı gözlenmiştir. Bu durum ise Sendika.org çalışanları tarafından da dile getirilerek toplumsal muhalefetin bu konular üzerine yoğunlaşması nedeniyle emek ve çevre haberlerine öncelik verildiği açıklanmıştır.

Bunun yanında web sitesi ve haber analizlerinde hükümet ile ilgili haberlerin sosyal medya paylaşım oranlarına bakıldığında okuyucu tarafından daha fazla ilgi çektiği görülmüştür. Özellikle toplumsal muhalefet bileşenleri tarafından iktidara karşı yapılan eylem haberlerinin, eylem takvimlerinin, dava süreçlerinin bu durumun göstergesi olduğu

söylenbilir. Elde edilen veriler ışığında muhalif söylemlerin, toplumsal alanda dolaşıma girdiği bir kanal olarak Sendika.org'un görülebileceği ifade edilebilir.

Ayrıca haber kaynağı olarak sadece yerel bazda değil, küresel toplumsal hareketlerin de haberlerine yer verildiği, hatta site analizinde 'Dünyadan haberler' bölümünün yer aldığı ve bu bölümde küresel hareketlere ilişkin haber dosyalarının oluşturulduğu gözlenmiştir. Kimi zaman küresel ölçekte haber alışverişi yapıldığını söyleyen katılımcılar, kimi zaman birbirlerine teknik destekte bulduklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak yapılan gözlemler ve katılımcılardan edinilen bilgilere göre Sendika.org'un yatay bir organizasyon yapısına sahip olduğu ve karar alma süreçlerinde herkesin söz hakkı olduğu, yani sadece sürekli çalışan kişilerin değil, kurucuların, direnişçilerin, eski çalışanların kısacası Sendika.org'la ilişki içerisinde bulunan herkesin dahil edildiği görülmektedir. Herhangi bir konuda karar alınacağına kurucularının, gönüllülerinin ve toplumsal muhalefet bileşenlerinin olduğu mail gruplarında ve Gezi Olaylarında oluşturulan mail gruplarında konuların tartışmaya açıldığı ifade edilmiştir. Haber kaynakları olan kişilerin, haber içeriğinde yer aldığı gibi karar alma süreçlerinde de bulunduğu, toplumsal muhalefet gruplarının, sendikaların, direnişçilerin vb. grupların haber kaynakları olarak kendileriyle bilgi paylaşımında bulduklarına görüşmelerde değinilmiştir. Böylelikle yerel toplulukların, protestocuların, demokratik kitle örgütlerinin, aktivistlerin, okuyucuların haber üretim sürecine dahil edilerek pasif konumdan aktif bir konuma geçirilmekte olduğu söylenebilir. Web sitesi ve Soma Olayı haberlerinin analizlerinde de görüldüğü üzere iletişim formlarının sitede bulunması, 'Muhabirimiz Olur Musun' çağrıları, en fazla haber aktörü olarak bu kişi/grupların haberlerde yer alması bunun göstergesi sayılabilir. Ayrıca görüşme analizinden elde edilen veriler ışığında toplumsal aktörlerin, haberlerin konusu olmanın yanı sıra kendilerinin de muhabir olabildikleri anlaşılmıştır. Böylece toplumsal aktörlerin, yeni toplumsal hareketlerle ilişkili olarak kendi yaşadıklarına tanıklık ettikleri çıkarımı yapılabilir.

Neoliberal politikaların halklar arasında yarattığı dengesizliği gözeterek, birçok alanda bu politikaların olumsuzluklarına karşı tepkilerini dile getiren insanların ve toplumda ezilenlerin kendileri için haber değeri taşıdığını ifade etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda işçi hakları, işçi grevleri, çocuk işçiler, öğrenciler, kadınlar, etnik ve cinsel kimlikler, mahallelilerin kentsel dönüşüme karşı direnişleri, çeşitli toplumsal hareketlerde yer alan aktivistlere açılan davaların haberlerde yer aldığı görüldüğünden bu görüşü destekler niteliktedir. Katılımcılar, haberlerde bu konuları gözeterek haber dilini oluştururken ve gelen haberleri değerlendirirken kendi bakış açıları doğrultusunda birtakım kıstasları bulunduğunu, cinsiyetçi, hakaret, kişilik haklarına saldırı, faşizan bir dille yazılmış haberleri dikkate almadıklarını, kendilerinin de haberleri oluştururken buna çok dikkat ettiklerini ifade

etmişlerdir. Ancak burada iktidar ile ilgili verilen haberlerde bu kuralların geçerli olmadığı görülmektedir. Bu durumu ise kendilerinin taraflı haber yapmalarına bağlayarak halkın, ezilenin yanında olan bir medya olarak bu kuralların sadece kendi ideolojik bakış açılarına uygun durumlarda geçerli olduğunu vurgulamışlardır.

Haber üretim sürecinde gönüllü muhabir ağlarının olduğu gözlenmiştir. Araştırma analizlerinde Hatay, Samsun, Soma gibi il ve ilçelerden haber gönderildiği saptanmıştır. Sendika.org çalışanları, kendilerinin ise büyük kitlesel eylemlere veya kritik durumlardaki olaylara muhabir olarak gittiklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda devlet politikaları, hükümet ve liderlerin açıklamalarına yer verilen Sendika.org'ta bu haberlerin bazılarının ana akım medyadan bazılarının ise diğer alternatif medyadan kaynak gösterilerek alındığı gözlenmiştir. Bu durum, haber üretiminin gönüllü muhabirlerle gerçekleştirdiğini, profesyonel muhabir ağının olmadığını göstermektedir.

Özellikle profesyonelleşmeye karşı olduklarını belirten katılımcılar, yeni iletişim teknolojilerini kullanarak amatör ruhla hareket ettiklerini belirtmişlerdir. Kendilerini gerillaya ana akım medyayı ise düzenli orduya benzeterek emir komuta zincirine bağlı olmadan muhalifliklerini tanımlamışlardır. Herkesin bu teknolojileri kullanarak amatör bir şekilde derdini anlatabilmesini ve onların sorunlarını aktarmayı önemsediklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle site ve haber analizlerinde sosyal medya linklerinin kullanıldığı ve sosyal medyada muhalif söylemlerin dolaşıma girmesini sağladıkları görülmüştür. Sitelerinde ve haberlerde sosyal medya linklerinden Facebook, Twitter, Google+ linklerinin bulunduğu, Google+'ın çok etkin kullanılmadığı, Facebookta daha aktif oldukları görülmüştür. Sosyal medyayı etkin kullanamadıklarını ifade eden katılımcılar, toplumsal hareketliliğin fazla olduğu zamanlarda sitenin ziyaretçi sayılarının çok fazla arttığını sosyal medya hesaplarının da takipçi sayılarının arttığını, Çapul TV'de izlenme oranlarının yükseldiğini söylemektedirler. Bunun dışındaki zamanlarda ise sitenin ziyaretçi oranlarının belirli bir seyirde olduğunu, Çapul TV'nin ise izlenme oranında çok fazla düşüş yaşandığını belirtmektedirler. Yapılan analizlerde de toplumsal muhalefetin yoğun olduğu zamanlarda haberlerin sosyal medyada paylaşım oranlarının daha yüksek olduğu görülmüş, özellikle eylem haberlerinin ve eylemlerde yaşananların dakika dakika belirtildiği haberlerin, Twitter'da daha fazla dolaşıma girdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Okurların aynı zamanda kendi yayınladıkları haberlere karşı görüş bildirip bildirmediği sorulduğunda katılımcılar, zaman zaman okurlardan haberler konusunda olumlu ve olumsuz yönde eleştiriler aldıklarını belirtmişlerdir. Olumlu gördükleri eleştirileri dikkate alıp değerlendirdikleri, düzeltmeler yaptıklarını hatta geri dönüş sağladıklarını belirtmişlerdir. Olumlu eleştirilerin yanında olumsuz eleştirilerin de yapıldığını söyleyen

katılımcılar, bu eleştirilerin genellikle iktidar yanlısı kesimlerden geldiğini ifade etmişlerdir. Okurların görüşlerine sitede bulunan iletişim formları sayesinde erişebildiklerini, okuyuculara bu sayede geribildirimde bulduklarını belirtmişlerdir. Ancak haberlerde okur yorumu yapılacak herhangi bir alanın bulunmaması okuyucu katılımı açısından haber yorumlarının değerlendirilmesi ve geri bildirim sağlanması yönünde bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Bunların yanında yeni iletişim teknolojilerinden toplumsal muhalefetin sesini duyurmak amacıyla faydalandığı, her kanalın kullanılmaya çalışıldığı gözlenmiştir. İşçi Filmleri Festivali'nin, Çapul TV'nin, Sinematek'in, Çapul Radyo'nun okuyucularına ve aktivistlere ulaşabildikleri diğer kanallar olduğu söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü sorusuna yönelik olarak alternatif medyanın varlığını sürdürebilmek için devlet ve piyasa ile bir ilişkisi olup olmadığı incelenmiştir. Katılımcılara devlet ve piyasa ilişkilerine dair sorular sorulduğunda bağımsızlıklarını engelleyeceğini düşündükleri için hiçbir şekilde devlet ve piyasa ile bir ilişkileri olmadığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda reklam almadıklarını, ücret alarak çalışmadıklarını ifade eden katılımcılar, Sendika.org'un giderlerinin ise bir yıl önce kurdukları Alternatif Medya Derneği'ne yapılan bağışlar, abonelik sistemi ve kendi çıkardıkları 'Halkın Sesi' adlı gazetenin satışları sayesinde karşılandığını belirtmişlerdir. Ofis malzemeleri ya da Çapul TV yayınları için gereken araç-gereçlerin de okurlarının, takipçilerinin bağışlarıyla sağlandığını vurgulamışlardır.

Katılımcılar, alternatif medyanın sadece muhalif değil, işleyiş ve varlığı ile bir bütün olarak alternatif olması gerektiğini düşünmektedirler. Diğer alternatif medyaların varlıklarını devam ettirebilmek için ticari kaygı taşıdıklarını ima eden katılımcılar, Sendika.org'un bağımsızlığının öncelikleri olduğunu bu nedenle ticari kaygı gütmediklerini vurgulamışlardır. Emeğin, haberin satılmasına ve satın alınmasına karşı çıktıkları için bu şekilde var olduklarını belirtmişlerdir. Web sitesi analizinde de Sendika.org'un bağış, kitap yayını ve dernek aidatları sayesinde varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Sitenin reklam almadığı da araştırma sonuçlarında görülmüştür.

Sendika.org'un devlet ve piyasa ile doğrudan bir ilişkisinin bulunmadığı görülmektedir. Ancak Alternatif Medya Derneği'ni varlıklarını sürdürebilmek için kurmaları dernek kurmanın da devlet yasaları çerçevesinde gerçekleşmesi trans-hegemonik bir ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Sendika.org'un, alternatif örgütlenme biçimi ile alternatif söylem ve temsil olanakları içermesi, alternatif format ve türleri kullanması, katılımı önemsemesi gibi özelliklerinin ön plana çıktığı ve bu özellikleri ile sokak muhalefetini sağlayabildikleri söylenebilir. Analiz sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde ise verilerin birbirini destekler nitelikte Sendika.org'un yeni toplumsal hareketlerle ilişki

içerisinde olduğu, Sendika.org'un rizomatik bir medya olarak tanımlanabileceği öngörülmüştür.

Alternatif medya ile toplumsal hareketlerin ilişkisine yönelik alanda çok sayıda çalışmanın olmaması nedeniyle bu çalışmanın alana mütevazı bir katkıda bulunacağı söylenebilir. Ayrıca 'ilişki' kavramından yola çıkıldığında karşılıklı bir etkileşimden söz etmek de bu çalışma ilişkide bulunan tek bir tarafı ele alarak konuya eğilmiştir. Dolayısıyla ilişkisi içerisinde bulunduğu düşünülen yeni toplumsal hareketlerin aktörlerine yönelik olarak da aynı amaca yönelik çalışma yapılabilir ve sonuçlar karşılıklı olarak değerlendirildiğinde tam bir ilişki olup olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Aynı zamanda alanda alternatif medya kullanıcılarına yönelik çalışmaların da eksikliği göz önüne alınırsa kullanıcılara/aktivistlere yönelik olarak da Sendika.org'un medya aktivisti olduğu öngörülen bu çalışmadan yola çıkılarak Sendika.org'un toplumsal hareketlerle ilişkisi bağlamında yönlendirici bir etkisinin olup olmadığı araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Ayhan, V. (2011). "Arap Baharı'nın ABD-Türkiye İlişkilerine Etkisi". *Ortadoğu Analiz Aylık Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3(36): 17-22.
- Downing, J. (2006). "Bağımsız Toplumsal Hareket Medyası: Kazanımlar ve Konumlar". *Uluslararası Bağımsız Medya Forumu*, Başka Bir İletişim Mümkün Bildiriler Kitabı, 03-05 Kasım 2006, İstanbul, s.55-63.
- Adaklı, G. (2006). *Türkiye'de Medya Endüstrisi, Neoliberalizm Çağında Mülkiyet ve Kontrol İlişkileri*. Ütopya, Ankara.
- Adanalı, Y. A. (2011). "Dünyadan 'Kent Hakkı' İçin Kentsel Mücadele Örnekleri: Hindistan, Dominik Cumhuriyeti, Brezilya, Venezüella ve ABD". *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9(36) :14-30.
- Aguiton, C. (2005). *Bu Dünya Bizim Başka Küreselleşmenin Aktörleri*, (Çev: U. Konuş ve B. Onar), İthaki Yay. İstanbul.
- Akış, Roney, S. (2002). "Fordizmden Post Fordizme Geçiş Sürecinin Turizme Yansımaları Kitle Turizmi ve Alternatif Turizm". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi Bahar*, 13(1): 9-14.
- Alankuş, S. (2006). "Demokrasi ve "Başka Medya İlişkisi, Türkiye'deki Yaygın Dışı Medya Ortamını Anlamak Üzere Teorik Bir Çerçeve". *Uluslararası Bağımsız Medya Forumu*, Başka Bir İletişim Mümkün Bildiriler Kitabı, 03-05 Kasım 2006, İstanbul, s. 121-136.
- Aldemir, N., C. (2010) *Küreselleşme Karşıtı Sosyal Hareketler*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Algül, F. (2012). *Rizomatik yaklaşım bağlamında karşıt kamusalığın sesi olarak topluluk medyasına Türkiye'den bir uygulama örneği: Nor Radyo*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alp, S. (2009). "Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör". *Maliye Dergisi Ocak-Haziran*, 156: 265-279.
- Arslan, A. (2004). "Temel Sorunları ve Açılımları ile Sınıf Teorisi, Sınıf Bilinci ve Orta Sınıflar". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 : 126-143.
- Artvur, S. (2014). "Baraj Politikalarına Karşı Toplumsal Tepkiler: Hindistan ve Türkiye'deki Toplumsal Hareketlerin Karşılaştırılması" *Yönetim ve Ekonomi*, 21(1): 282-298).
- Aslan, N. (2013). "Gezi Aynasında Türkiye İşçi Sınıfının Yeni Profili ve Görevler". *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, Temmuz-Aralık, 49-50: 35-50.
- Atton, C. (2002). *Alternative Media*. Sage Publications, London.

- Atton, C. (2008). "Alternative Media Theory and Journalism Practice ". M. Boler (Ed.). *Digital Media and Democracy Tactics in Hard Times*. The MIT Press Cambridge, Massachusetts, London, s.213-228.
- Atton, C. (2014). "Alternatif Medya'ya Yaklaşmak: Teori ve Metodoloji". Yanıkkaya, B. ve B. Çoban (Ed.). *Kendi Medyanı Yarat, Alternatif Medya Kavramlar, Tartışmalar, Örnekler Cilt 1*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, s. 21-62.
- Aydın, U. (2015). "Lânetli Süreklilik Neoliberal Militarizmden Otoriter Muhafazakârlığa Türk Medyasının Otuz Yılı". U. Aydın (Ed.). *Neoliberal Muhafazakar Medya*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 31-65.
- Aydınlı, H. İ. (2004). "Sosyo-Ekonomik Dönüşüm Süreci (post-fordizm) ve Sanayi Ötesi Yaklaşımlar". *Kamu-İş*; 7(4).
- Babacan, M. E. vd. (2011), "Sosyal Medya ve Arap Baharı", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2): 63–91.
- Bailey, O. G., Cammaerts, B. ve Carpentier, N. (2008). *Understanding Alternative Media*. Open University Press, USA.
- Balcı, Ş. (2012). "Halkın Sesi Gazetesi: Halkevleri Yayın Organını Alternatif Medya Bağlamında İncelenmek". Ö. Özer (Ed.). *Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik Türkiye'de Alternatif Gazetecilik Üzerine Değerlendirmeler*. Literatürk Yay., Konya, s.271-292.
- Başseven H. ve Önder İ. (2009). "Türkiye'de Kamu Kesiminde Neoliberal Dönüşüm". N. Mütevellioğlu ve S. Sönmez (Ed.). *Küreselleşme, Kriz ve Türkiye'de Neoliberal Dönüşüm*. İstanbul Bilgi Yayınları, İstanbul, s.77-128.
- Bauman, Z. (1998). *Work, Consumerism and the New Poor*, Open University Press, Philadelphia.
- Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş Toplum*, (Çev: Y. Alogan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bayraç, H. N. (2003). "Yeni Ekonomi'nin Toplumsal, Ekonomik ve Teknolojik Boyutları". *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1): 41-62.
- Bekiroğlu, O. (2012). "Sivil Toplum ve Medya: Demokrasi ve Alternatifik Kavşağında İki Alan" Ö. Özer (Ed.). *Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik Türkiye'de Alternatif Gazetecilik Üzerine Değerlendirmeler*. Literatürk Yay., Konya, s.111-166.
- Bello, W. ve Malig, M. (2007). "Küreselleşmeci Projenin Krizi ve George W. Bush'un Yeni Ekonomisi". A. Freeman ve B. Kagarlitsky (Ed.). (Çev: İ. Yıldız ve B. Kara). *Küreselleşmenin Krizi*, Yordam kitap, İstanbul, s.108-123.
- Berrigan, F. J., (1979). *Community Communications The Role of Community Media in Development*. Unesco Press, Paris.

- Bulut, S. (2009). "Medyada Çokuluslu Şirket Egemenliğine Doğru Evrilme Rupert Murdoch ve Fox TV". S. Bulut (Ed). *Sermayenin Medyası, Medyanın Sermayesi, Ekonomik Politik Yaklaşımlar*. Ütopya, Ankara, s. 75-114.
- Bürkev, Y. (2013). "İsyanın Başını Çeken 'Orta Sınıf', Proleterleşen Küçük Burjuvazidir". *Alternatif Medya Derneği Ücretsiz Yayını*, 1: 20.
- Can, T. (2006). "Megakentlerin Enerji Yönetimi". *Bilim ve Teknik Ocak Sayısı*: 19: 12-13.
- Carpentier, N. (2014). "Küre-Yerelleşmenin Ayna Görüntüsü Olarak Yerel Ötesi ve Topluluk Medyası Yerel Ötesiciliği". B. Yanıkkaya ve B. Çoban (Ed.). *Kendi Medyanı Yarat, Alternatif Medya Kavramlar, Tartışmalar, Örnekler 2. Cilt*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, s. 215-252.
- Castells, M. (1996). *The Information Age: Economy, Society ve Culture: The Rise of Network Society*, Blackwell, Oxford.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür 1. Cilt, Kimliğin Gücü Ağ Toplumunun Yükselişi*, (Çev. E. Kılıç), 2. Baskı, İstanbul Bilgi Yayınları, İstanbul.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Ağ Toplumunun Yükselişi*, (Çev. E. Kılıç), 1. Cilt, 2. Baskı, İstanbul Bilgi Yayınları, İstanbul.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Kimliğin Gücü* (Çev. E. Kılıç), 2. Cilt, 2. Baskı, İstanbul Bilgi Yayınları, İstanbul.
- Castells, M. (2013). *İsyın ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. (Çev: E. Kılıç), Koç Üni. Yayınları, İstanbul.
- Ceyhan, Ç. (2008). *Anaakım Medyaya Karşı Alternatif Medya: Alternatif Gazeteler Olarak Ahali ve Mülksüzler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Chomsky, N. ve Herman, E. (2006). *Rızanın İmalatı, Kitle Medyasının Ekonomi Politikası*. (Çev: E. Abadoğlu), BGST Yayınları, İstanbul.
- Cohen, J. (1999). "Strateji ya da Kimlik Yeni Teorik Paradigmalar ve Sosyal Hareketler" K. Çayır (Ed.). *Yeni Sosyal Hareketler ve Teorik Açılımlar*. Kaknüs yayınları, 1.Basım, 1999, İstanbul, s.109-130.
- Cohen, J. ve Arato, A. (1992). *Civil Society ve Political Theory* . MIT Press, Cambridge.
- Coşar, S. ve Özman, A. (2003). "Siyaset, Demokrasi ve Kimlik-Fark-Tanım Politikaları". *Doğu Batı Düşünce Dergisi Mayıs –Haziran- Temmuz*, 23: 99-113.
- Coşkun, M. K. (2006). "Süreklilik ve Kopuş Teorileri Bağlamında Türkiye’de Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61(1): 67-102.
- Coşkun, M. K. (2007). *Demokrasi Teorileri ve Toplumsal Hareketler*, Dipnot Yayınları, 1. Baskı, 2007, Ankara.

- Çayır, K. (1999). "Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler". K. Çayır (Ed.). *Yeni Sosyal Hareketler ve Teorik Açılımlar*. Kaknüs Yayınları, 1. Basım, İstanbul, s:13-34.
- Çeğin, G. ve Özcan, A. (2014). "Politik Şiddetin Kavranışına Dair Bir Soruşturma "Gezi Olayları" Weber'in "Devletin Meşru Şiddet Tekeli Tezinin Tahrifatından Gayri İncelenebilir mi?". V. S. Öğütle ve Göker, E. (Ed.). *Gezi ve Sosyoloji Nesneye Yüzleşmek, Nesneyi Kurmak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.149-157.
- Çevikel, T. (2015). "Bir Toplumsal Hareket Medyası Deneyimi Olarak Indymedia". Y. İnceoğlu ve S. Çoban (Ed.). *İnternet ve Sokak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.293-312.
- Çoban, A. ve Duru, B. (2009). "Emek Ekseninde AKP İktidarının Çevre ve Kent Politikaları". *İktisat Dergisi*, 508-509-510: 57-68.
- Çoban, B. (2009). "Toplumsal Hareketler ve Radikal Medya". B. Çoban (Ed.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet*. Kalkedon Yayınları, İstanbul, s.43-62.
- Çoban, B. (2009). "Yeni Toplumsal Hareketler, Sınıf Mücadelesi ve Ütopya". B. Çoban (Ed.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet*. Kalkedon Yayınları, İstanbul, s.9-42.
- Çoban, B. (2014). "Radikal Medya ile "Ne Yapmalı?"; Lenin'in Geri Dönüşü". B. Yanıkkaya ve B. Çoban (Ed.). *Kendi Medyanı Yarat, Alternatif Medya Kavramlar, Tartışmalar, Örnekler. Cilt 2*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, s.133-178.
- Çoban, S. (2009). "Yeni Toplumsal Hareketler ve İktidar Sorunu" B. Çoban (Ed.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet*. Kalkedon Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 175-190.
- Çomu, T. ve Halaiqa, İ. (2014). "Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi". M. Binark (Ed.). *Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 26-86.
- Çopuroğlu, C. ve Nadir, Çetin, B. (2010). "Sosyal Hareketler Paradigması Bağlamında Türkiye'deki Küreselleşme Karşıtı Grupların Birbirleriyle ve Dünyadaki Karşıtlarla Karşılaştırılması". IV. *Ulusal Sosyoloji Kongresi*. 1-2- 3 Ekim 2009, Aydın, s.66-100.
- Dağtaş, B. ve Dağtaş, E. (2009). "Tüketim kültürü, Yaşam Tarzları, Boş Zamanlar ve Medya Üzerine Bir Literatür Çalışması". B. Dağtaş ve E. Dağtaş (Ed.). *Medya Tüketim Kültürü ve Yaşam Tarzları*. Ütopya Yayınevi, Ankara, s.27-75.
- Dağtaş, B. ve Dağtaş, E. (2009). "Yaygın Medyanın Haftasonu Eklerinde Tüketime Dayalı Yaşam Tarzı Sunumları" B. Dağtaş ve E. Dağtaş (Ed.). *Medya Tüketim Kültürü ve Yaşam Tarzları*. Ütopya Yayınevi, Ankara, s.167-201.

- Dağtaş, E. (2005). *Türkiye’de Magazin Basını ve Habercilik Anlayışı: Magazin Eklerinin Sektör ve Metin Analizi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dağtaş, E. ve Okuroğlu, S. (2012). “Küreselleşme Çerçevesinde Medya Ortamındaki Tektiplleşmenin Magazin İçerikleri Üzerinden Çözümlemesi: Tekelleşmiş CNN, Hürriyet ve Izvestiya Haber Ağlarının Örnekleri”. E. Dağtaş (Ed.). *Küreselleşme, Medya, Toplum*. Birgün Kitap, Ankara, 235-290.
- David Goldblatt ve Jonathan Perraton (2008). “Küreselleşmeyi Yeniden Düşünmek”, D. Held ve A. McGrew (Ed.). (Çev: M. Çelebi). *Küresel Dönüşümler Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phoenix Yayınevi, Ankara, s.88-98.
- Demiroğlu, Topal, E. (2014). “Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatür Taraması”. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 2(1): 133-144.
- Dicken, P. (2007). *Global Shift: Mapping the Changing Contours of the World Economy*, Sage Publications, London.
- Dikkaya, M. ve Özyakışır, D. (2006). “Küreselleşme ve Bilgi Toplumu: Eğitimin Küreselleşmesi ve Neoliberal Politikaların Etkileri”. *Uluslararası İlişkiler Bahar*, 3(9): 151- 172.
- Dirlik, A. (2014).” Pasifik Perspektifinde Toplumsal Hareketler: Çağdaş Radikal Siyasetin Soyağacı Üzerine Düşünceler”. D. Çetinkaya (Ed.). *Toplumsal Hareketler Tarih, Teori ve Deneyim*, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 75-94.
- Doğan, M. G. (2014). “Bir Toplumsal Hareket Olarak Gezi Direnişi: Sürekli Olanı Aramak”. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 12(48): 89-109.
- Downing, J. (2014). “Alternatif Medyanın izleyicileri ve Okuyucuları: Fiilen Bilinmeyen Olmayan Cazibesi”. B. Yanıkkaya ve B. Çoban (Ed.). *Kendi Medyanı Yarat, Alternatif Medya Kavramlar, Tartışmalar, Örnekler 2. Cilt*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, s.13-46.
- Downing, J. H. (2001). *Radical Media Rebellious Communicaiton and Social Movements*. Sage Publications, United States.
- Dubet, F. ve Wiewiorka, M. (1996). “Touraine and the Method of Sociological İntervention”. Ed: J. Clark ve M. Diani (Ed.). *Alain Touraine*. Falmer Press, Hong-Kong, s.55-76.
- Duran, R. (2015). “Dümdüz.. .Sessiz.. .Hareketsiz.. .Ulvî Gibi... Medya Nasıl Kürtaj Edilir?”. U. Aydın (Ed.). *Neoliberal Muhafazakar Medya*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.19-30.
- Erbaş, H. ve Coşkun, K. (Ed.). (2007). *Fark, Kimlik, Sınıf*. EOS Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, B. ve Köten, E. (2014). “Yeni Toplumsal Hareketlerin Sınıf Dinamiği: Türkiye LGBT Hareketi”. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 2(1): 93-113.

- Erdoğan, İ. (2012). *Pozitivist Metodoloji ve Ötesi, Araştırma Tasarımları, Niteliksel ve İstatistiksel Yöntemler*. Erk Yayınları, 3. Basım, Ankara.
- Erol, H. ve Özdemir, A. (2014). “Türkiye’de Sağlık Reformları ve Sağlık Harcamalarının Değerlendirilmesi”. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 4(1): 9-34.
- Ertan, B. (2014). “Gezi Parkı Direnişi ve Yeni Türkiye, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 12(47) : 58-77.
- Featherstone, M. (2013). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*. (çev: Mehmet Küçük), 3.basım
- Freeman, A. ve Kagarlitsky, B. (2007). “Dünya İmparatorluğu mu, yoksa İmparatorluklar Dünyası mı?”. A. Freeman ve B. Kagarlitsky (Ed.). (Çev: İ. Yıldız ve B. Kara). *Küreselleşmenin Krizi*, Yordam kitap, İstanbul, s.7-61.
- Garcelon, M. (2006). “The 'Indymedia' Experiment, The Internet as Movement Facilitator Against Institutional Control”. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 12(1): 55–82.
- Geray, H. (2014). *İletişim Alanından Örneklerle Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Gerbaudo, P. (2014). *Twitler ve Sokaklar, Sosyal Medya ve Günümüzün Eylemciliği*. (Çev: O. Akınhay), Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Gilbert, J. (2012). *Antikapitalizm ve Kültür, Radikal Teori ve Popüler Politika*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Gül, Sallan, G. (2000a). “Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 40(3-4): 51-66.
- Gül, Sallan, G. (2000b) "Yeni Sağın İdeolojik Yükselişi ve Yeni Sağda Sosyolojiye Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği". *Ekonomik Yaklaşım Kış*, 11(39): 1-22.
- Gül, Sallan, S. (2004). *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa!*, Etik Yayınları, İstanbul.
- Habermas, J. (1984). *Theory of Communicative Action*. Beacon Press, Boston.
- Hamilton, J. (2000). “Alternative Media: Conceptual Difficulties, Critical Possibilities” *Journal of Communication Inquiry*, 24(4): 357-378.
- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu, Kültürel Değişimin Kökenleri*. (Çev: Sungur Savran) Metis Yayınları, İstanbul.
- Hawken P. (2004). “İskelet Kadın Seattle’da”, K. Danaher ve R. Burbach (Ed.). *Hadi Bunu Küreselleştirin!*, (Çev: Ö. Dalkıran), Metis Yayınları, İstanbul, s.21-40.
- Held, D. ve McGrew A. (ed.). (2008). *Küresel Dönüşümler Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phoenix Yayınevi, Ankara.

- İnal, K. (2013). "Gezi: Tanım, Failler ve Roller". K. İnal (Ed.). *Gezi, İsyân, Özgürlük Sokağın Şenlikli Muhalefeti*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.15-40.
- J. L. Cohen (1985). "Strategy or Identity: New Theoretical Paradigms and Contemporary Social Movements". *Social Research*, 52(4): 663-716.
- Kagarlitski, B. (2006). *Orta Sınıfın İsyanı*. (Çev: B. Akkıyal), Phoenix, Ankara
- Kalafatoğlu, Tağ Ş. (2010). *Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Sanal İletişim Kullanımı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Kalfa, C. ve Atay, F. (2008). "Küresel Toplumsal Hareketler". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (16): 127-149.
- Kar, A. ve Kesim, S. (2015). "Dijital Aktivizm, Gerçek Bir Aktivizm Ruhunu mu? Yoksa Bir Vicdan Temizleme Ayinini mi Temsil Ediyor? Dijital Aktivizmin Sosyo-Psikolojik Arka Planı". Y. İnceoğlu ve Ş. Çoban (Ed.). *İnternet ve Sokak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.130-162.
- Karadağ, M. (2014). "Gezi Parkı Direnişi ve Orta Sınıf". V. S. Öğütle ve Göker, E. (Ed.). *Gezi ve Sosyoloji Nesneyle Yüzleşmek, Nesneyi Kurmak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.186-190.
- Karaduman, S. (2010). "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü". *Journal of Yasar University*, 17(5): 2886-2899.
- Karakaş, M. (2006). "Yeni Yoksulluk Bağlamında Sosyal Kimlik ve Tüketimde Eşitsizlik". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2): 1-16.
- Karlı, İ. ve Budak, Y. (2012). "Alternatif Medya Olarak BİANET" Ö. Özer (Ed.). *Alternatif Medya Alternatif Gazecilik Türkiye'de Alternatif Gazetecilik Üzerine Değerlendirmeler*. Literatürk Yay., Konya, s. 247-270.
- Kaya, R. (2009). "Neoliberalizmin Türkiye'ye Siyasal Etkileri Üzerine Değerlendirmeler ve Tartışma Değeri". N. Mütevellioğlu ve S. Sönmez (Ed.). *Küreselleşme, Kriz ve Türkiye'de Neoliberal Dönüşüm*. İstanbul Bilgi Yayınları, İstanbul, s.235-260.
- Kaygalak, İ. ve Işık, Ş. (2007). "Kentleşmenin Yeni Ekonomik Boyutları". *Ege Coğrafya Dergisi*, 16: 17-35.
- Kaypak, Ş. (2013). "Modernizmden Postmodernizme Değişen Kentleşme". *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 2 (4): 80-95.
- Kazgan, G. (2009). *Küreselleşme ve Ulus Devlet- Yeni Küresel Ekonomi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 5. baskı, İstanbul.

- Kınık, A. M. (2012). "Arap Baharı Bağlamı'nda Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm". *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum. Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(3): 87-98.
- Kızılçelik, S. (2004). *Zalimler ve Mazlumlar, Küreselleşmenin İnsani Olmayan Doğası*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Kıbaroğlu, M. (2011). "Arap Baharı Türkiye". *Adam Akademi*, 2: 26-36.
- Koçak A. ve Arun Ö. (2006). "İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu". *Selçuk İletişim Dergisi*, 4(3): 21-28.
- Kongar, E. ve Küçükkaya, A. (2013). "Türkiye'yi Sarsan 30 Gün Gezi Direnişi, Artık Hiçbir şey Eskisi Gibi Olmayacak" Cumhuriyet Kitapları, 11.Baskı, İstanbul.
- Konyar, H. (2002). "Türk Magazin Basınındaki 80 Sonrası Değişimler" *İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dergisi*, 13: 181-196.
- Konyar, H. (2002). Türk Magazin Basınındaki 80 Sonrası Değişimler, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 13; 181-196.
- Konyar, H. (2011). *Türkiye'de Medya Endüstrisi ile Kurulan 'Kültürel Farklılıklar*. Ütopya Yayınları, Ankara.
- Koray, Meryem (2000). *Sosyal Politika*, Ezgi Kitapevi, Bursa.
- Koyuncu, M. ve Şenses, F. (2004). "Kısa Dönem Krizlerin Sosyoekonomik Etkileri: Türkiye, Endonezya ve Arjantin Deneyimleri". *ERC Working Papers in Economics*, 4(13): 1-43.
- Kozaoğlu, H., Gur, N. ve Özden B. A. (2008). *Neoliberalizmin Gerçek Yüzü*, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Kökalan, Çımrın, F. (2009). "Karşı-Küreselleşme Hareketlerinin Kuramsal Tartışmalarına Bir Katkı: 'İmparatorluk' ve 'Çokluk' Kavramlarının Değerlendirilmesi". B. Çoban (Ed.). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet*. Kalkedon Yayınları, İstanbul, s.147-174.
- Köksalan, E. M. (2014). "Alternatif Bir Medya Olarak Topluluk Televizyonları". B. Yanıkkaya ve B. Çoban (Ed.). *Kendi Medyanı Yarat, Alternatif Medya Kavramlar, Tartışmalar, Örnekler 2. Cilt*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, s. 253- 282.
- Koroğlu, M. A. (2014). "Tüketim Kültürünün Gençliğe Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi*, 2(4): 254-269.
- Köse, H. (2007). *Küresel "Akıntıya Karşı" Sivil Arayışlar, Alternatif Medyanın Doğuşu, Gelişimi ve Önemi*. Yirmi- Dört Yayınları, İstanbul.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. Bağlam Yayınları, İstanbul.

- Lacey, A. ve Donna, L. (2001). *Trent Focus for Research and Development in Primary Health Care: An Introduction to Qualitative Analysis*. Trent Focus.
- Laclau, E ve Mouffe, C. (1992). *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*. (Çev.: A. Kardam ve D. Şahiner), Birikim Yayınları, İstanbul.
- Larrain, L. (1995). *İdeoloji ve Kültürel Kimlik: Üçüncü Dünya Gerçeği*. (Çev: N. N. Domaniç), Sarmal, İstanbul.
- Lelandais, Erdi, G. (2009). “Sosyal Hareketler Teorileri ve Küreselleşme”. B. Çoban (Ed). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet*. Kalkedon Yayınları, İstanbul, s.63-90
- Lesch, A. M., (2011), “Egypt’s Spring: Causes of the Revolution”, *Middle East Policy*, 3(18): 35-48.
- Lievrouw, A.L. (1994). “Information Resources and Democracy”. *Journal Of The American Society For Information Science*, 45(6): 350-357.
- Malkoç, E. S. (2013). *Yeni Toplumsal Hareket Olgusu ve Türkiye’de 1980 Sonrası Yeni Toplumsal Hareketler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- McChesney, R. W. (2006). *21. Yüzyılda İletişim Politikaları Medyanın Sorunu*. (Çev: Ç. Çıdamlı, E. Coşkun ve E. Usta), Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Mcluhan, M. (1964). *Understanding Media: The Extentions Of Man*, Routledge, London.
- Melucci, A. (1995), *Challenging Codes: Collective Action in Information Age*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Mercan, S. (1999). “Küresel Eşitsizlik Biçimleri BM Kalkınma Programı Raporu”. D. Held ve A. Mcgrew (Ed.). (Çev: M. Çelebi). *Küresel Dönüşümler Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phoenix Yayınevi, Ankara, s.502-509.
- Meriç, Ö. (2012). “Yeni Medya, Görsel Metinler ve Aktivizm”. Öğ. Gör. Övünç Meriç *Visualist International Congress on Visual Culture: New Approaches In Communication, Art and Design Digitalization*. 2012, İstanbul, s. 221-230.
- Milli Eğitim Bakanlığı. MEGEP. (2008). *Gazetecilik, Türk Basınının Doğuşu ve Gelişimi*, Ankara.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, Cilt 1*, Yayın Odası, 7. Basım, Ankara.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, Cilt 2*, Yayın Odası, 7. Basım, Ankara.
- Offe, C. (1985). “New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics”. *Social Research*, 52/4: 817-868.

- Offe, C. (1999). “Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması”. K. Çayır (Ed). *Yeni Sosyal Hareketler/ Teorik Açılımlar*. Kaknüs Yayınları, İstanbul, s. 53-81.
- Oğuzlu, T. (2011). “Arap Baharı ve Yansımaları”. *Ortadoğu Analiz Aylık Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3(36): 8-16.
- Ölmezoğulları, N. (2012). “Bölgesel Gelişme Stratejileri ve Akdeniz Ekonomisi, Türkiye Ekonomisi’nde Yapısal Uyum Süreci ve İstikrar”. *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*, 68: 297-316.
- Özalp, A. (2008). “Diyalektik Düzlemde Refah Devleti İle Yeni Sağ İlişkisi”. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 106-119.
- Özatalay, C. (2014). “Gezi Direnişi: Antikapitalist mi, Alter- Kapitalist mi?”. V. S. Öğütle ve Göker, E. (Ed.). *Gezi ve Sosyoloji Nesneye Yüzleşmek, Nesneyi Kurmak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.170-185.
- Özçetin, B. (2015). “Hactivizm Politikası ve Poetikası”. Y. İnceoğlu ve S. Çoban (Ed.). *İnternet ve Sokak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.182-207,
- Özdemir, M. (2014). “Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1): 323-343.
- Özdemir, S. (2004). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İto Yayınları, İstanbul.
- Özen, H. ve Avcı, Ö. (2013). “Her Yer Taksim Her Yer Direniş: Kentsel Bir Hareketin Ulusal Yayılımı”. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1-2): 31-45.
- Özer, Ö. (2012). “Alternatif Gazetecilik ve Joseph Pulitzer”. Ö. Özer (Ed.). *Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik, Türkiye’de Alternatif Gazetecilik Üzerine Değerlendirmeler*. Literatürk Yay., Konya, s.9-22.
- Özgül, G. E. (2012). “Bir Görme Biçimi Olarak Yeni Medya: Kamusal Alan İmkânının Araştırılması”, *Journal of Yaşar University*, 26(7): 4526-4547.
- Özonur, D. (2015). “Devlet Ağzıyla Konuşmak: Anaakım Basında Savaş, Barış ve Kürtler”. U. Aydın (Ed.). *Neoliberal Muhafazakar Medya*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 103-136.
- Özpek, B. B. (2013). “Arap Baharı-Gezi Protestoları ve Hükümetlerin Meşruluğu” *Ortadoğu Analiz Aylık Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(56): 52-59.
- Öztekin, D. ve Ertaş, F. (2009). “Net Portföy Yatırımları ile Reel Faiz Arasındaki İlişkinin Küresel Kriz Çerçevesinde Değerlendirilmesi: Türkiye Uygulaması”, *Econ Anadolu 2009 Konferansında sunulan makale*, Eskişehir, 2009.

- Özüdoğru, Ş. (2014). “Nitel Araştırmanın İletişim Araştırmalarında Rol ve Önemi Üzerine Bir Deneme”. *Global Media Journal: TR Edition* 4 (8), Bahar: 260-275.
- Paarlberg, P. L. (2000). "The World Trade Talks: Seattle and Its Aftermath," *Purdue Agricultural Economics Report*, Mart: 1-20.
- Pakulski, J. (2007). “Toplumsal Hareketler ve Sınıf: Marksist Paradigmanın Çöküşü”. H. Erbaş ve M.K. Coşkun (Ed.). *Fark, Kimlik, Sınıf*. EOS Yayınları, Ankara, 31-72.
- Pichardo, N. A. (1997). “New Social Movements: A Critical Review”. *Annual Review of Sociology*, 23: 411-430.
- Pierson, C. (2000). *Modern Devlet*. (Çev: Dilek Hattatoğlu), ÇiviYazıları Yayınevi, 1. basım, İstanbul.
- Pieterse, J. N. (2001) “Globalization and Collective Action”. P. Hamel, H. Lustiger-Thaler, J. N. Pieterse and S. Roseneil (Ed.). *Globalization And Social Movements Global Solidarity*. Palgrave, New York, s.21-34.
- Robinson, B. (2008). “Küresel Kapitalizmin Krizi: Latin Amerika’ya Dönüş”. A. Freeman ve B. Kagarlitsky (Ed.). *Küreselleşmenin Krizi*, Yordam Kitap, İstanbul, s.193-233.
- Sapancalı, F. (2001). “Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2): s.115-140.
- Savran, S. (2008). *Kod Adı Küreselleşme, 21. Yüzyılda Emperyalizm*, Yordam Kitap, İstanbul.
- Sayımer, İ. (2014). “Yeni Medya Ortamlarında Ağlar Oluşturan Toplumsal Hareket Deneyimleri”. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi (EJOIR)* Ağustos, 2 : 97-112.
- Scholte, J. A. (2008). “Küreselleşmede 'Küresel' Olan Ne?”, D. Held ve A. Mcgrew (Ed.). (Çev: M. Çelebi), *Küresel Dönüşümler Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phoenix Yayınevi, Ankara, s.107-115.
- Selçuk, G. (2011). “Fordist Birikim Rejimi ve Kitle Kültürü”. *Journal of Yaşar University*, 24(6): 4130-4152.
- Sınır, Ş. (2014). “Gezi, Kürtler ve Kanaatlerin Kıyısındaki Kırılgan Politik Repertuarlar”. Şahin Sınır, V. S. Öğütle ve Göker, E. (Ed.). *Gezi ve Sosyoloji Nesneyle Yüzleşmek, Nesneyi Kurmak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.203-220.
- Smith, J. ve Johnston, H. (2002). *Globalization and Resistance*, Rowman & Littlefield, London.
- Sönmez, S. (2009). “Türkiye Ekonomisinde Neoliberal Dönüşüm ve Politikaları ve Etkileri”. N. Mütevellioğlu ve S. Sönmez (Ed.). *Küreselleşme, Kriz ve Türkiye’de Neoliberal Dönüşüm*. İstanbul Bilgi Yayınları, İstanbul, s.25-76.

- Sözeri, C. (2015). “Aktivizm ve Gazetecilik: Nedenler, Sınırlar, Sorunlar” *Ceren Sözeri, Y. Inceoğlu ve S. Çoban (Ed.). İnternet ve Sokak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.163-181.
- Starhawk (2004) “DTÖ’yü Nasıl Kapattık”, K. Danaher ve R. Burbach (Ed.). *Hadi Bunu Küreselleştirin!*, (Çev: Ö. Dalkıran), Metis Yayınları, İstanbul, s.41-46.
- Sustam, E. (2009). “Küresel Kapitalizm Çağında Yeni Sosyal Hareketleri Okumak, Küresel Travma, Kriz Toplumu ve Favelaslar”. B. Çoban (Ed). *Küreselleşme, Direniş, Ütopya Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet*. Kalkedon Yayınları, İstanbul, s.91-143.
- Szajkowski, B. (2011). “Social Media Tools and The Arab Revolts.” *Alternative Politics*, 3(3): 420-432.
- Şen, F. ve Avşar, Z. (2012). “Türkiye’de Neoliberal Politikaların Haber Medyasına Yansımaları: Anaakım Medyanın Ekonomi Haberleri Üzerine Bir İnceleme”. *Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi Hakemli Elektronik Dergi*, 35: 42-60.
- Şendur, Atabek, G. (2006). “Globalleşme ve Görüntü Pazar: Dijital Görüntü Bankalar”. *Girne Amerikan Üniversitesi Uluslararası İletişim Sempozyumu*, 4-5 Mayıs 2006 Kıbrıs s.59-75.
- Şener, G. ve Öğün, Emre, P. (2015). “Sokak ile Sibermekân arasında Direniş Ağlarını Örmek: Gezi Parkı Eylemleri”. Y. Inceoğlu ve S. Çoban (Ed.). *İnternet ve Sokak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.208-223.
- Şenkal, A. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, Alfa Basım Yayım, 2.baskı İstanbul.
- Şenses, F. (2004). “Neoliberal Küreselleşme Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi?”. *ERC Working Paper in Economic*, 4(9): 1-27.
- Talimciler, A. (2013). “Sosyal Medya Aracılığıyla Değişen Futbolun Yeni Dünyası”. M. Demir (Ed.). *Yeni Medya Üzerine Yeni İletişim Teknolojileri*, Literatürk, Konya, s.15-34.
- Tarrow, S. (2011). *Power In Movement, Social Movements and Contentious Politics*. 3.Basım, Cambridge University Press, New York.
- Taş, O. (2006). “İletişim Alanında Yöndeşme Eğilimleri, Teknoloji, Pazar ve Düzenleme”. *Kültür ve İletişim Ankara Üniversitesi Dergisi*, 9/2: 44-45.
- Tatar, T. (2013). “Yeni Toplumsal Hareketler ve Küresel Projeler”. *Ortadoğu Analiz Aylık Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(57): 10-19.
- Taylan, A. (2008). “Ana Akıma Tabandan Bir Yanıt: Alternatif Gazetecilik”. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 6(2): 107-144.

- Taylan, A. (2012). *Alternatif Medya ve Bianet Örneği, Türkiye’de Alternatif Medyaya Dair Etnografik Çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tekerek, M. ve Kök, S. (2012). “Sokak Siyasetinden Sosyal Ağlara Yeni Aktivism Arap Baharı Deneyimi”. *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*, 1-2 Ekim 2012, Kahramanmaraş, s.59-65.
- Tilly, C. (2008). *Toplumsal Hareketler*. (Çev: O. Düz), Babil Yayınları, Erzurum.
- Tilly, C. (2014). “Toplumsal Hareketler 21. Yüzyıla Giriyor”. D. Çetinkaya (Ed.). *Toplumsal Hareketler Tarih, Teori ve Deneyim*, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 153-198.
- Tomlinson, J. (2004). *Küreselleşme ve Kültür*. (Çev: A. EKER), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Topuz, H. (2014). *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, 5. Basım, İstanbul.
- Touraine, A. (1999). “Toplumdan Toplumsal Harekete”. K. Çayır (Ed.). *Yeni Sosyal Hareketler ve Teorik Açılımlar*. Kaknüs Yayınları, 1. Basım, İstanbul, s.35-52.
- Törenli, N. (2005). *Bilişim Teknolojileri Temelinde Haber Medyasının Yeniden Biçimlenişi, Yeni Medya Yeni İletişim Ortamı*. Bilim ve Sanat, Ankara.
- Törenli, N. (2011). *Küreselleşmenin Yol Haritaları, Tekno Siyasal Paradigmalar*. Ütopya Yayınevi, İstanbul.
- Uğurlu, Ö. (2013). “Neoliberal Politikalar Ekseninde Türkiye’de Kentsel Mekanın Yeniden Üretimi” *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 13(47): 2-12.
- Uyanık, Ş. (2015). “Toplumsal Hareketlerde Anonim Örgütlenmeler ve İsyen Ağlarının Mülksüzleştirilmesi”. Y. İnceoğlu ve S. Çoban (Ed.). *İnternet ve Sokak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.224-256.
- Uzunoğlu, S. (2015). “Hegemonya İçerisinde Direniş: Anonimlerin Yükselişi”. Y. İnceoğlu ve S. Çoban (Ed.). *İnternet ve Sokak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.79-92.
- Ünal, Y. (2009). “Bilgi Toplumunun Tarihçesi”, *Tarih Okulu*, Sonbahar V: 123-144.
- Vatikiotis, P. (2014). “İletişim Kuramı ve Alternatif Medya”. B. Yanıkkaya ve B. Çoban (Ed.). *Kendi Medyanı Yarat, Alternatif Medya Kavramlar, Tartışmalar, Örnekler Cilt 1*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, s.63-98.
- Versa, V. (2015). “Sokak ve Dijital Aktivism: Eylemin Sokaktan Siber Uzaya Taşınması”. Y. İnceoğlu ve S. Çoban (Ed.). *İnternet ve Sokak*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s.19-72.
- Wallerstein, I. ve Balibar, E. (1993), *Irk, Ulus, Sınıf*. (Çev: N. Ökten), Metis Yayınları, İstanbul.
- Waltz, M. (2005). *Alternative and Activist Media*. Edinburgh University Press Ltd. Edinburgh.

- Williams, R. (1989). *2000'e Doğru*. (Çev.: E. Tarım). Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Winham, G. R. (1996). "International Trade Policy in a Globalizing Economy", *International Journal*, 51 (4): 638-650.
- Yamaç, K. (2010). "Bilgi Toplumu ve Demokrasi Üzerine". *Türk Kütüphaneciliği*, 24(3): 519-525.
- Yanikkaya, B. (2014). "Türkiye'de Feminist (Alternatif) Medya: Duvarları Aşmak". B. Yanikkaya ve B. Çoban (Ed.). *Kendi Medyanı Yarat, Alternatif Medya Kavramlar, Tartışmalar Örnekler, Kalkedon Yayınları, Cilt 2*, İstanbul, s. 47- 100.
- Yeldan, E. (2009). "Finans Çağında Eklemlenme Kalıpları: Neoliberal Küreselleşmenin Çevresel Bir Ekonomisi Olarak Türkiye Örneği". N. Mütevellioğlu ve S. Sönmez (Ed.). *Küreselleşme, Kriz ve Türkiye'de Neoliberal Dönüşüm*. İstanbul Bilgi Yayınları, İstanbul, s.129-158.
- Yentürk, N. (1993). "Post-Fordist Gelişmeler ve Dünya İktisadi İşbölümünün Geleceği". *Toplum ve Bilim Bahar*, 56-61: 42-57.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınevi, Ankara:
- Yıldırım, Bilik, Ş. (2012). "Engellilere İlişkin Haberlerin Hak Haberciliği Bağlamında Değerlendirilmesi". Ö. Özer (Ed.). *Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik Türkiye'de Alternatif Gazetecilik Üzerine Değerlendirmeler*. Literatürk Yay., Konya, s. 59-110.
- Yıldırım, Y. (2012). Yavuz Yıldırım, *Yeni Toplumsal Hareketlerin Siyasal Olanı Belirlemedeki Rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldızoğlu, E. (2010). "Teknoloji ve İşçi Sınıfı İçinde Yeni Bir Şekillenme". *Alternatif Medya Derneği Ücretsiz Yayını*, 1: 101-102.
- Yılmaz, A. (2007). *Romantizmden Gerçeğe Küreselleşme*, Minima Yayıncılık, Ankara.
- Yılmaz, A., S. (2014). *Vatandaş medyası pratiği olarak 'Çapul TV' örneği. Yüksek Lisans Tezi*. Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, E. (2006). "Şans mı Şansızlık Mı?". *Bilim ve Teknik Ocak Sayısı*: 2-3.
- Yirmibeşçik, O ve Barışık, S. (2006). "Türkiye'de Yeni Ekonominin Oluşum Sürecini Hızlandırmaya Yönelik Uyum Çabaları". *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4): 39-62.
- Zizek, S. (2013). *Dünyadaki İsyenlerin Anlamı*, Gezi Direnişi Broşürleri. (Çev: O. Akınhay), Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Zülal, A. (2006). "21. Yüzyılda Kent Yönetimi". *Bilim ve Teknik Ocak Sayısı*: 19.

İnternet Kaynakları

- “5,5 Yıllık AK Parti Döneminin Özelleştirme Karnesi”
http://www.ekoayrinti.com/news_detail.php?id=9340. (Erişim Tarihi: 29.04.2015).
- About Indymedia, <https://www.indymedia.org/en/static/about.shtml>. (Erişim Tarihi: 17.03.2015).
- Acar, A. “Wall Street’i İşgal Et Hareketi”
<https://yurtvedunyadergisi.files.wordpress.com/2014/02/sayi-3.pdf>. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- Acar, M. “Seattle Dünya Ticaret Görüşmelerinin Sonu Mu?”.
http://ekonomikyaklasim.org/pdfs2/EYD_V12_N40_A02.pdf. (Erişim Tarihi: 25.04.2015).
- Adıgüzel, İ. (2012) “Sosyal Medyanın Müşteri Memnuniyetine Etkisi”
<http://www.sbmyo.duzce.edu.tr/Dokumanlar/6deebf54-f0e5-4d96-9c98-cab017a1c915.pdf>. (Erişim Tarihi: 09.05.2015).
- Akyos, C. ve Danış, D. “Küreselleşme ve Kent”.
<http://8gen.net/k%C3%BCreselle%C5%9Fme%20ve%20kent.pdf>. (Erişim Tarihi: 08.05.2015).
- Alankuş, S. (2001). “Globalleşme, Yerelleşme ve Yerel Medya”.
<http://eski.bianet.org/diger/arastirma218.htm>. (Erişim Tarihi: 02.02.2014).
- Atabek, Ü. “Alternatif Medya ve İletişim Teknolojileri”.
<http://mediaif.emu.edu.tr/pages/atabek/docs/altermedya.html>. (Erişim Tarihi: 25.03.2015).
- Aydoğanoglu, E. “Sınıf Örgütleri Olarak Sendikaların Doğuşu ve Sınıf Sendikacılığı”.
 Sosyalist Teori ve Politika Dergisi. <http://www.ozgurlukdunyasi.org/arsiv/120-sayi-216/394-sinif-orgutleri-olarak-sendikalarin-dogusu-ve-sinif-sendikaciligi>. (Erişim Tarihi: 05.04.2015).
- Başaran, F. (2013). “Direniş sürüyor! Direnişin medyası da sürüyor!”.
<http://alternatifmedya.org.tr/wp-content/uploads/2014/05/capultvkitap.pdf>. (Erişim Tarihi: 10.01.2015).
- Başaran, F. ve Aydoğan, A. “Yeni Medyayı Alternatif Medya Bağlamında Anlamak”
http://www.academia.edu/9896504/Yeni_Medyay%C4%B1_Alternatif_Medya_Ba%C4%9Flam%C4%B1nda_Anlamak. (Erişim Tarihi: 15.03.2015).
- Bozdemir, B. (2014) “Zapatistalar 31 Yaşında!”. <http://www.muhalet.org/yazi-zapatistalar-31-yasinda-27-9499.aspx>. (Erişim Tarihi: 20.04.2015).

- Bozkurt, U. “Gezi Olayları ve AKP’nin Hegemonya Krizi Neoliberalizm”.
<http://www.yeniduzen.com/Ekler/gaile/228/neoliberalizm-gezi-olaylari-ve-akp-nin-hegemonya-krizi/650>. (Erişim Tarihi: 29.04.2015).
- Buğra, A. (2013). “Gezi Direnişinin Tarihsel-Toplumsal Çerçevesi Siyasetin Geri Dönüşü”,
<http://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2013/10/Ayse-Bugra.pdf>. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- Callinicos, A. (2012) “Yeni Orta Sınıf ve Sosyalist Siyaset”.
<http://dsip.org.tr/index.php/kuetuephane/50-brouerler/96-deien-ci-snf?start=2>. (Erişim Tarihi: 09.04.2015).
- Öykü, C. (2011). <http://www.toplumsalesitlik.org/tr/perspektif/wall-streeti-ısgal-et-hareketi-neye-isaret-ediyor>, “Wall Street’i işgal et” hareketi neye işaret ediyor?. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- Coşkun, M. K. ve Hasdemir, Asrak T. (2008). “Kamusal Alan ve Toplumsal Hareketler”.
<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/4782/>. (Erişim Tarihi: 28.04.2015).
- “Çapul TV”. <http://alternatifmedya.org.tr/wp-content/uploads/2014/05/capultvkitap.pdf>.
(Erişim Tarihi: 10.01. 2015).
- Çelik, H. “Küreselleşme Sürecinde Kimlik Tartışmaları ve Medyanın Rolü: Kosova Örneği”.
globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/makaleler/GMJ_4.../Celik.pdf. (Erişim Tarihi: 07.05.2015).
- Çıldan vd., “Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü”.
ab.org.tr/ab12/bildiri/205.doc. (erişim tarihi: 02.04.2015)
- Demirkan, M. “Liberalleştirmede Son Dönemeç”.
<http://aydinlanma1923.com/ojs/index.php/AYD23/article/view/55>. (Erişim Tarihi: 26.04.2015).
- Downing, J. (2009) “Uncommunicative Partners: Social Movement Media Analysis and Radical Educators”. <http://tr.scribd.com/doc/81066556/%C4%B0leti%C5%9Fimsel-Olmayan-Ortaklar-Toplumsal-Hareket-Medya%C4%B1-Analizi-ve-Radikal-E%C4%9Fitmenler#scribd>. (Erişim Tarihi: 05.02.2015).
- Durgun, D. “Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf”. <http://t24.com.tr/k24/kitap/prekarya-yeni-tehlikeli-sinif,23>. (Erişim Tarihi:25.06.2015).
- “Erdoğan: Gezi Parkı Gösterileri Kılıf”.
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/06/130611_erdogan_gezi_konusmasi.
(Erişim Tarihi: 04.05.2015).
- Ergüneş, N. “Neoliberalizm, Enformelleşme ve Kadın Emeği”.
<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/mutfak-cadilari/calismak-istiyoruz-ama>

- esnek-degil/431-neoliberalizm-enformellesme-ve-kadin-emegi. (Erişim Tarihi:09.05.2015).
- “FBI’ a göre, “Wall Street’ i İşgal Et” Hareketine Katılanlar Terörist”. (2012). <http://www.btnet.com.tr/63094-wall-street-occupy-isgal-et-fbi.html>. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- Gencil, Bek, M. “Manuel Castells: Kimse İnterneti Durduramaz” <http://t24.com.tr/yazarlar/mine-gencil-bek/manuel-castells-kimse-interneti-durduramaz>, 8678. (Erişim Tarihi: 08.05.2015)
- “Gezi Sürecinde Türk Tabipler Birliği”. <http://www.ttb.org.tr/index.php/gezidirenisi.html>. (Erişim Tarihi:10.03. 2015).
- Göker, E. ve Doğan, A. (2011). “Ağ Toplumunda Örgütlenme: Facebook’ ta Çevrimiçi Tekel Eylemi”. http://perweb.firat.edu.tr/personel/yayinlar/fua_1664/1664_69454.pdf. (Erişim Tarihi: 25.03.2015).
- Gürkaynak, S. R. “Gezi Olayları ve Türkiye Ekonomisi”. <http://bilimakademisi.org/gezi-olaylari-ve-turkiye-ekonomisi-refet-gurkaynak/>. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- <http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-programi#bolum>. (Erişim Tarihi: 05.05.2015).
- <http://arsiv.ntv.com.tr/news/55696.asp#BODY>. Erişim Tarihi: 09.05.2015.
- http://capul.tv/wp-content/uploads/2013/11/capultv_hakkimizda.pdf. (Erişim Tarihi: 10.01. 2015).
- <http://www.discoverthenetworks.org/printgroupProfile.asp?grpid=6714>. (Erişim Tarihi: 05.04.2015)
- <https://gezibrosur.wordpress.com/brosur-xxx-xxxx/abd-occupy-wall-street-wall-street-isgali/>. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- <http://www.dunya.com/dunya/global-ekonomi/gelir-dagilimi-esitsizligi-artiyor-217377h.htm>. 29.01.2014, Erişim Tarihi: 08.05.2015.
- <http://www.nytimes.com/interactive/world/middleeast/middle-east-hub.html>. (Erişim Tarihi: 22.05.2015)
- <http://www.ruckus.org/>, (Erişim Tarihi: 22.05.2015)
- İşçiookulu Fasikül 28. “Yeni Liberal Ekonomik Düzendeki Esnek Çalışma ve Taşeronlaştırma”. www.tkp.org.tr/dosyalar/tkp/fasikul28.pdf. (Erişim Tarihi: 29.04. 2015).
- İşçiookulu, Fasikül 2. “AKP, Hangi Haklarımızı Elimizden Almaya Çalışıyor,”. www.tkp.org.tr/dosyalar/tkp/fasikul_ad_2.pdf. (Erişim Tarihi: 29.04.2015).
- Kara, I. (2001). “Küreselleşme Karşıtı Eylemler”. http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/4db62200d8bf465_ek.pdf?dergi=HABER%20B%DCLTEN%DD. (Erişim Tarihi: 25.04.2015).

- “Kent Gündemleri AKP’nin Taksim Projesine karşı taksim Dayanışması”. (2012). <http://haber.sol.org.tr/kent-gundemleri/akpnin-taksim-projesine-karsi-taksim-dayanismasi-kuruldu-haberi-52230>. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- Kiper, P. “Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekanları ve Yitirilen Kent Kimlikleri”. http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/31c83db8d2ff01b_ek.pdf. (Erişim Tarihi: 08.05.2015).
- Knowlton, B. (1999). “Clinton Arrives; Seattle Restricts Further Protests,” http://www.nytimes.com/1999/12/02/news/02iht_wto.2.t_0.html?pagewanted=1. (Erişim Tarihi: 13.04.2015).
- Koçak, A. K. “Yasemin Devrimi’nden “Arap Baharı”na Tunus”. http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2012/sayi22/22-61.pdf. (Erişim Tarihi: 26.04.2015).
- Kongar, E. (2013). “Taksim Gezi Parkı Direnişi Hakkında bazı Bilgi ve Bulgular: Gaz Kullanımı yasaklanmalıdır”. <http://www.kongar.org/guncel/2013/10haz2013.php>. (Erişim Tarihi: 04.05.2015).
- Koray, M. “Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak”. <http://www.calismatoplum.org/sayi15/koray.pdf>. (Erişim Tarihi: 05.04.2015).
- Kozanoğlu, H. (2011). “10 soruda Wall Street Eylemleri” http://www.radikal.com.tr/dunya/10_soruda_wall_street_eylemleri-1067139. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- Mahmutoğlu, M. (2002). “Küreselleşme Karşıtı Hareketler "Nasıl Bir Dünya" Sorusuna Yanıt Üretebilecek mi?”. <http://www.antimai.org/gr/mmodtu.htm>. (Erişim Tarihi: 17.03.2015).
- Meriç, İ. (2014). “AKP’nin Eğitimi Ticarileştirme ve Dinileştirme Politikası” http://marksisttutum.org/akpnin_egitimi_ticarilestirme_ve_dinilestirme_politikasi.htm. Erişim Tarihi: 29.04.2015).
- O’Donnel, C. “New Study Quantifies Use Of Social Media İn Arab Spring.” <http://www.washington.edu/news/2011/09/12/new-study-quantifies-use-of-social-media-in-arab-spring/>. (Erişim Tarihi: 29.04.2015).
- “Occupied Times David Harvey Röportajı”. <http://marksistekonomipolitik.blogspot.com.tr/2013/08/occupied-times-david-harvey-roportaj.html>. (Erişim Tarihi: 08.05.2015).
- Oktay, B. “Silahsız Devrim: Özgür Zapatista”. <http://akademikperspektif.com/2014/09/30/silahsiz-devrim-ozgur-zapatista>. (Erişim Tarihi: 20.04.2015).

- Otonom Dergisi, “Zapatistaların Komünalizm Çağrısı”.
<http://www.otonomdergisi.org/index.php/makaleler/ceviri/135-zapatistalarin-komunalizm-cagrisi>. (Erişim Tarihi: 20.04.2015).
- Öğünç, P. (2013). “ Biz o gün Dayanışmayı Kurduk, Mücella Yapıcı Röportaj”.
http://www.radikal.com.tr/turkiye/biz_o_gun_dayanismayi_kurduk-1146608. (Erişim Tarihi: 06.05.2015).
- Özdemir, Ö. “Başarısız Bir Sosyal Medya Deneyimi: Occupy Wall Street”
<http://www.sendika.org/2015/01/basarisiz-bir-sosyal-medya-deneyimi-occupy-wall-street-onder-ozdemir/>. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- Özden, Y. “Sosyal Halklar Mücadelesini Toplumsal Kurtuluşa Bağlamak”.
<http://www.sosyalhalklar.net/2010/bildiri/ozden.pdf>. (Erişim Tarihi: 05.04.2015).
- Özsoy, A. “Alternatif Medya, Gezi Parkı Eylemleri ve Çapul TV Örneği”.
<http://ab.org.tr/ab14/bildiri/46.pdf>. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- Perry, N. (2009). “The Roles of Pivotal Players in WTO,” The Seattle Times.
http://seattletimes.nwsources.com/html/localnews/2010379200_wtopeople29m.html.
(Erişim Tarihi: 13.05.2015).
- Şan, M. K. ve Hira, İ. “Sanayi Sonrası Toplum Kuramları”. http://www.elelebizbize.com/e-kutuphane/mustafakemalsan/Sanayi_Sonrasi_Toplum%20Kuramlari.pdf.
- Şen, F. “Toplumsal Hareketler ve Medya: “Wall Street İşgali” nin Medyada Temsili”
http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/makaleler/GMJ_4._sayi_Bahar_2012/pdf/Sen.pdf. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- The New York Times, “Arab World Uprisings: A Country-by-Country Look”.
- Tonak, A. (2002) “Zapatista Sessizliğinde Meksika”.
<http://www.bianet.org/bianet/siyaset/15057-zapatista-sessizliginde-meksika>. (Erişim Tarihi: 25.04.2015).
- Tunç, A. (2011). “Dünya Politik Hareketinde Yeni Dönem”
<http://www.haberturk.com/dunya/haber/633561-dunya-politik-hareketinde-yeni-donem>. (Erişim Tarihi: 08.05.2015)
- Turhanlı, H. (2004). “Post-Modern Zamanlarda Direniş Estetiği”.
http://acikradyo.com.tr/default.aspx?_mv=prn&aid=6539. (Erişim Tarihi: 05.05.2015).
- “Türk Basın Tarihi”. <http://www.ansiklopedi.biz/ansiklopedi/turk-basin-tarihi>. (Erişim Tarihi: 10.05.2015).
- Wallerstein, I. (2011). “Wall Street’in Muazzam Başarısı”. (Çev: D. Eroğlu).
<http://bianet.org/bianet/dunya/133474-wall-street-iscali-nin-muazzam-basarisi>.
(Erişim Tarihi: 27.04.2015).

- Wallerstein, I. (2014). “EZLN Ayaklanmasının 20. yılı: Dünyayı Değiştirmek İsteyenlere Rahat Yok”. [Çev. P. Atalay). <http://www.sendika.org/2014/05/ezln-ayaklanmasinin-20-yili-dunyayi-degistirmek-isteyenlere-rahat-yok-immanuel-wallerstein/>. (Erişim Tarihi: 20.04.2015).
- “Wall Sreet Alanından Eylem İzlenimleri”. (2011) <http://haber.sol.org.tr/dunyadan/occupy-wall-street-alanindan-eylem-izlenimleri-haberi-47248>. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- “Wall Street’i İşgal Et”. <http://www.siyasetdergisi.com.tr/Haber/%E2%80%9CWALL-STREET'I-ISGAL-ET%E2%80%9D-DUNYAYA-YAYILIYOR/165>. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).
- www.occupywallst.org. (Erişim Tarihi: 19.05.2015).
- Yavuz, A. ve Akgeyik, T. “Bankacılık Sektöründe Global Sermaye Hareketlerinin Yönü ve Yansımaları”.<http://profdrarifavuz.com/dosyalar/ArifYavuz-TekinAkgeyik.pdf>.
- Yıldız, Ü. (2012). “Eğitimde AKP’nin 10 Yılı”.
(<http://www.kesk.org.tr/content/e% C4% 9Fitimde-akpnin-y% C4% B11% C4% B1>.)
(Erişim Tarihi:12.05.2015).
- “Zapatista Hareketi Nedir?”. <http://www.siyasalhayvan.com/zapatista-hareketi-nedir>. (erişim tarihi 09.09.2014).

EKLER

EK 1- ALTERNATİF MEDYA ÇALIŞMALARI

Ad-Soyad	Yıl	Tez Adı	Ana Bilim Dalı ve Türü	Tezin Amacı	Anahtar Kelimesi
GÖKHAN DERELİOĞLU	2002	Dış haber yayın sürecinde ana akım medyalar karşısında bir alternatif medya modeli olarak internetin konumu ve önemi	Gazetecilik Yüksek Lisans	Bu çalışmada ana akım medya tarafından ulusal ve Uluslararası düzeyde yayınlanan gazetelerin onaya koyduğu 'dış haber dağılımı' dengesizliğine karşı İnternet'teki alternatif basının liberalizmin plüralist açılımları çerçevesinde sözü edilen süreçteki işlevi ve konumu onaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu yönde İnternet'in alternatif potansiyeli liberal paradigmanın çoğulcu ilkeleri doğrultusunda dış haberlere yaklaşımı biçimsel ve hacimsel olarak incelenmiştir.	alternatif medya
SERDAR HORUZ	2005	Alternatif medya ve internet gazeteciliği	Gazetecilik- Yüksek Lisans	İnternetin, alternatif bir medyaya mekan olup olamayacağı çalışmada tartışılarak internetin gazetecilere sunduğu avantajlar anlatılmaktadır. Bu kapsamda interneti kullanarak alternatif medya kurumu olma iddiasındaki yabancı ve yerli internet gazetelerinin yapısı incelenmiştir. Çalışmayı yönlendiren genel varsayım; internet gazeteciliği kendine haz özellikleriyle hızla gelişmekte ve ana-akım medya karşısında Alternatif bir medyanın doğuşunu kolaylaştırmaktadır.	alternatif medya
CEREN SÖZERİ	2006	Türkiye'de medya grupları ve bağımsız medya kuruluşlarında dergi yayıncılığı	Gazetecilik- Yüksek Lisans	Çalışmanın amacı dergi yayıncılığı sektörünün yapısını, pazar koşullarını incelemek, gerek pazarın büyük bölümünü elinde bulunduran grupların gerekse onların karşısında varlıklarını sürdürmeye çalışan bağımsız işletmelerin yaşadığı sorunları tartışmaktır.	bağımsız medya
EREN AĞIN	2008	Alternatif medya ve halk eğitimi	Eğitim ve Öğretim- Yüksek Lisans	Bu çalışmada alternatif medya ile halk eğitimi arasındaki ilişkinin çeşitli açılardan incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, Türkiye'deki farklı siyasi görüşlerden oluşan 26 alternatif medyadan 45 kişi ile yürütülmüştür. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, halk eğitimi ile alternatif medya arasındaki ilişkinin önemli ancak yetersiz düzeyde kaldığını göstermektedir.	alternatif medya
ÇAĞDAŞ CEYHAN	2008	Anaakım medyaya karşı alternatif medya: Alternatif gazeteler olarak Ahali ve Mülksüzler	Gazetecilik- Yüksek Lisans	Çalışmada anaakım medyanın dağıtım ve üretim ilişkileri dışında yer alan Ankaralı bir grup anarşistin İstanbul'daki arkadaşlarıyla beraber çıkardıkları aylık anarşist Ahali Gazetesi ve İstanbul'lu bir grup anarşist-komünistin 2007 yılında 9 ay boyunca yayımladıkları aylık anarşist-komünist 'Mülksüzler' gazetesi çalışma ilişkileri ve ürün içeriği bakımından incelenmiştir.	alternatif medya
YÜCEL METE	2008	Alternatif medya biçimi olarak internet: bağımsız iletişim ağı (Bianet) üzerine bir araştırma	Gazetecilik- Yüksek Lisans	Çalışmada alternatif medyayı küreselleşme, teknoloji ve toplum kuramı çerçevesinde incelemek ve alternatif medyayı Paulo Freire'nin bakış açısıyla çözümlemek amaçlanmaktadır. Bu amaçla Türkiye'de kurulan, internet üzerinden yayın yapan BİA adlı alternatif medya kuruluşunda araştırmanın yöntemi çerçevesinde derinlemesine görüşmeler yapılmış ve www.bianet.org adlı kuruluşun internet sitesi web sayfası içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.	alternatif medya

Ad-Soyad	Yıl	Tez Adı	Ana Bilim Dalı ve Türü	Tezin Amacı	Anahtar Kelimesi
İLKAY KARA	2008	Türkiye'de 1970'lerde radikal medya	İletişim Bilimleri- Yüksek Lisans	Tez kapsamında, radikal alternatif medya pratiklerinin, genel özellikleri, tematik özellikleri, yayın koşulları ve süreçleri ve dilsel özellikleri incelenmiştir. Bu kapsamda ilk olarak, radikal yayıncılık pratikleri tanımlanmış ve radikal alternatif medya kavramlarının açıklanmasına yer verilmiştir. Genel özelliklerinin, tematik başlıkların ve dilsel özelliklerinin mercek altına tutulması ile yayınların ortak özellikleri ve farklılıkları açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.	radikal medya
NİLAY KEPEKÇİ	2011	Kentte gruplar ve alternatif medya arayışları	Gazetecilik- Yüksek Lisans	Çek toplumunun, Batı kökenli feminizm ve toplumsal cinsiyet kavramları ile kendi deneyimlerini ve anlayışlarını uzlaştırma çabalarının feminist alternatif medya alanına yansıyan erken dönem deneysel bir örneği olarak One Eye Open/Jednim Okem dergisi yapılanma, içerik ve çalışma ilişkileri bağlamlarında incelenmiştir. Derinlemesine görüşme ve içerik analizi yöntemleri ile sürdürülen çalışma sonucunda One Eye Open dergisi, ana akım medya dışında kalan hibrid bir feminist alternatif medya örneği olarak değerlendirilmiştir.	alternatif medya
ÇAĞRI KADEROĞLU BULUT	2011	Yeni toplumsal muhalefet hareketleri ekseninde Halkevleri İletişim Hakkı Atölyesi ve Sendika.org	İletişim Bilimleri- Yüksek Lisans	İletişim Hakkı' kavramı iletişimin yeniden bir hak olarak talep edilmesini gündeme getirirken, kapitalist toplumsal yapının iletişimi hak olmaktan çıkaran eşitsiz, anti-demokratik, ayrımcı ve sermaye odaklı yapısının eleştirisi üzerinden şekillenir. İletişim hakkı tartışması, mevcut eşitsiz ilişkinin dezavantajlı kısmında bırakılan kitleler lehine iletişim ortam, süreç ve yapısını yeniden dönüştürmeyi hedeflemektedir.	sendika.org
AHMET TAYLAN	2012	Alternatif medya ve Bianet örneği: Türkiye'de alternatif medyaya dair etnografik çalışma	Gazetecilik- Doktora	Çalışmada Türkiye'deki en etkin alternatif medya örneği olduğu varsayılan Bianet'in özgün yapı ve işleyişine dair bir araştırma yapılarak, nasıl bir alternatif gazetecilik pratiği oluşturulabilir sorusuna yanıt aramak amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak üzere, Bianet web sitesi ve yerel gazeteciler üzerine ayrıntılı bir uygulamalı araştırma ve nitel analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda Bianet'in etkin ve özgün bir alternatif medya örneği olduğu ortaya konmuş ve Türkiye özelinde öngörülere ulaşılmıştır.	alternatif medya
FİGEN ALGÜL	2012	Rizomatik yaklaşım bağlamında karşıt kamusalığın sesi olarak topluluk medyasına Türkiye'den bir uygulama örneği: Nor Radyo	Radyo-Televizyon Doktora-	Bu çalışmada bir topluluk medyası örneği olarak Nor Radyo seçilmiş ve rizomatik yaklaşım bağlamında, topluluk medyası özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Diğer yandan Nor Radyo özelinde topluluk medyası, karşıt kamusalığın sesini dile getirip getirmediği açısından incelenmiştir.	topluluk medyası
OYA ACET	2013	Alternative media and democracy: Political participation and expression through social media in Turkey	İletişim Bilimleri -Yüksek Lisans	Bu tez, kamusal alan, vatandaşlık, demokrasi ve sosyal medya kavramları üzerine yapılan tartışmalardan yararlanarak, Türkiye'de sosyal medya aracılığıyla ortaya konan siyasi katılımın ve dışavurumun doğasını ve sosyal medyanın demokrasiyi derinleştiren bir alternatif medya olma potansiyelini incelemektedir.	alternatif medya

Ad-Soyad	Yıl	Tez Adı	Ana Bilim Dalı ve Türü	Tezin Amacı	Anahtar Kelimesi
AHMET SARP YILMAZ	2014	Vatandaş medyası pratiği olarak 'Çapul TV' örneği	Gazetecilik-Yüksek Lisans	Gezi Parkı'nda protestolarında insanlar anaakım medyada gösterilmeyen haberleri topluma ulaştırmak için kendi pratiklerini geliştirmeye başlamıştır. Çapul TV'nin çalışma konusu olarak seçilmesinin nedeni bu protestoların dinamiği içerisinde kendiliğinden oluşan bir medya örneği olmasıdır. Çalışma için gerekli veriler Çapul TV aktivistleriyle derinlemesine görüşmeler yapılarak ve hem direniş sırasında hem de sonrasında sosyal medya hesaplarının, internet sitesinin ve yayınların analiz edilmesiyle elde edilmiştir. Bu çalışma ile elde edilen bulgular sonucunda alternatif medya teori ve kavramsallaştırmalarına Çapul TV üzerinden bir katkı yapmak amaçlanmıştır.	Vatandaş medyası

EK 2- VİA CAMPESİNA: BUGÜN HONDURAS İÇİN NE YAPTIKIZ?

Via Campesina: Bugün Honduras için ne yaptınız?

12 Ağustos 2009

[Tweetle](#)
[Beğen](#)
[Paylaş](#)
[G+1](#)

Uluslararası Köylü Hareketi – Via Campesina Haziran ayında Honduras'ta gerçekleşen darbenin ardından direnişini sürdüren ülke halkına destek verilmesi doğrultusunda uluslararası bir çağrı yaparak tüm dünya halklarına 11 Ağustos 2009 tarihinde **"Honduras İçin Küresel Eylem Günü"** kapsamında eylem yapması çağrısında bulundu.

Via Campesina'nın uluslararası eylem çağrısı şöyle:

Via Campesina'nın bütün bölgelerinden kız kardeşlere ve erkek kardeşlerine

Bütün toplumsal hareketlerden kız kardeşlere ve erkek kardeşlere

Tüm dünya halklarına

Askeri darbeden bu yana darbe katilimolarının baskısı, -binlerce çiftçinin, kadının, yerlinin, öğretmenler, öğrenciler, sendikacılar, şehitlerin ve kırsalın sıradan insanların darbeyi tersyüz etmek ve demokrasi ile onuru geri kazanmak için verdiği 35 günlük yorulmak bilmez çabalarının ardından- kahraman Honduras halkının savaşma ruhunda gedik açamadı.

Bu mücadele şimdiki, çiftçi hareketi ve Darbeye Karşı Ulusal Direniş Cephesi, toplumsal hareketleri, sendikaları ve demokratik hareketleri 5 Ağustos'ta başlayan ve 11 Ağustos'ta Tegucigalpa ve San Pedro Sula'da zirveye erişecek olan ulusal yürüyüşe davet ederken kritik bir sayfaya girdi.

Söz konusu ulusal yürüyüşe, kadın ve erkek çiftçi kardeşlerimize ve Honduras halkına destek olarak Via Campesina sizi 11 Ağustos günü gerçekleşecek olan "Honduras İçin Küresel Eylem Günü"ne katılmaya çağırıyor. Honduras halkının direnişinin askeri darbeyi yenilgiye uğratmasının avantajına mümkün olan bütün etkinliklerin yanı sıra politik ve kültürel seferberlik, somut eylemler, politik baskı ve lobi çalışması yürütmek için güçlü dayanışma çabalarını arttırmak için çabalyoruz.

Sizden, "Honduras İçin Küresel Eylem Günü"ne dair eylem ve çalışma planlarınız hakkında en kısa zamanda bizi bilgilendirmenizi istiyoruz.

UMUDU KÜRESELLEŞTİRİ MÜCADELEYİ KÜRESELLEŞTİR!

Via Campesina Honduras temsilciliğine yazmak için:

Wendy Cruz: wendyoruzsanchez@yahoo.ca
Mabel Marquez: mabelmarquez07@gmail.com

Henry Saragih – Via Campesina Uluslararası Koordinatörü

**Katliamın
1. yıldönümünde
Soma**

▼ Yazı Boyutu

A-AA+

▼ Editörün Seçtikleri

13-16 Haziran üzerine THKP-C kurucusu Bingöl Erdumlu ile sözlü tarih kayıtları – Can Şafak

Bir dönemin sonu mu? – Korkut Boratav

İsyanın seli düzenin denizinde boğulur mu? – Ferda Koç

Sermaye ne istediğini biliyor. Ya biz? – E. Ahmet Tonak

Hangi anket şirketi en yakın tahmini yaptı? – Anıl Aha

Gerçekler ortaya çıkıyor: ABD Suriye'de IŞİD'in yükselişini nasıl destekledi? – Seumas Milne

Testi kırılmadan önce – Samut Karabulut

EK 3- SOMA OLAYI HABERLERİ

Tarih	Haber ve Yazların Başlıkları
13.May.14	Maden faciasıyla ilgili emek ve meslek örgütlerinden açıklamalar
13.May.14	Çetin Uygur: “Tarihin en büyük iş cinayetiyle karşı karşıyayız”
13.May.14	Bu şirket, bu kule işçi kanı üzerinde yükseliyor
13.May.14	Soma için eylem çağrıları
13.May.14	Soma’da maden faciası
13.May.14	“Boşver Soma’yı”
13.May.14	Soma’da yanık ünitesi için AKP’den ses yok
13.May.14	Soma katliamının gerçek sorumluları
13.May.14	Soma tutanakları: ‘İşçi ölür; ölen ölür, kalan sağlar Erdoğan’a yetmektedir’
14.May.14	Hayalet Çalışma Bakanı, Başbakanlık’ta ortaya çıktı
14.May.14	Bilim insanları: Hiçbir işin kaderinde ölüm yok
14.May.14	Soma’da katliam, TV’de Penguen
14.May.14	DİSK’ten iş cinayetlerinin durdurulması için dört acil talep
14.May.14	Soma Holding maden ocağına sözde ‘yaşam odaları’ yapmış
14.May.14	Turkey’s neoliberal death toll: Hundreds of miners died in great Soma massacre
14.May.14	Soma’da tam teşekküllü cinayet –
14.May.14	Soma Faciası
14.May.14	Bozacının şahidi şiracı: Çinli çalıştırılm diyen patrone Soma Holding’e destek
14.May.14	Soma’da hala madene inmeye zorlanan işçiler karşı koyuyor
14.May.14	Soma, “İş Kazaları”, Mutlak Devlet ve Kapitalizm
14.May.14	Bakanlar neyi saklıyor
14.May.14	Dünya basınında Soma
14.May.14	Güney Amerikalı maden işçilerinden Soma grevi iddiası
14.May.14	40 fotoğrafla Soma’da arama kurtarma çalışmaları
14.May.14	Soma Erdoğan’ın üzerine yürüdü
14.May.14	Türkiye #Soma için sokakta (14 Mayıs – dakika dakika)
14.May.14	İstanbul #Soma için eylemde (14 Mayıs – dakika dakika)
14.May.14	Ankara Soma için sokakta: ODTÜ, Kurtuluş ve Kızılay’da polis saldırıları (14 Mayıs – dakika dakika)
14.May.14	Somalılar etrafını sardı, Erdoğan markete sığındı
14.May.14	Erdoğan’ı kıstırmak yetmedi, Soma halkı öfkesini AKP bürosundan çıkardı
14.May.14	Erdoğan: ‘Bu tür kazalar sürekli olan şeyler’
15.May.14	Ankara polisi, Soma için sokağa çıkanları hedef aldı
15.May.14	Fotoğraflarla Taksim’de Soma direnişi
15.May.14	Soma katliamı
15.May.14	Başbakanının bürokratından işçi yakınına tekme!
15.May.14	Sosyal medyada Erdoğan’ın yumruğu konuşuluyor: #BuYumrukHepimize
15.May.14	Tekmeci Başbakanlık Müşaviri Yusuf Yerkel hakkında kampanya

Tarih	Haber ve Yazların Başlıkları
15.May.14	Soma işçisi: 'Erdoğan madende çalışmayı intihar mı sanıyor?
15.May.14	İstanbul, Soma için iş bıraktı: 'TOMA'nızın suyu, Soma'nın ateşini söndüremez'
15.May.14	Soma katliamının nedenlerini madde madde açıklıyorum
15.May.14	Soma Katliamı: Ağla sevgili yurdum!
15.May.14	Tayyip Erdoğan'dan Somalı yurttışa yumruk
15.May.14	Soma'da Gül'e protesto: "Bize polis lazım değil!"
15.May.14	SES'ten Soma Katliamı'na ilişkin sağlık durumu gözlemi
15.May.14	İzmir Vali Yardımcısı: Soma'da düşünebilen, aklını kullanan hayatta kaldı
15.May.14	Anadolu Soma için gündüz grevde akşam eylemde (Dakika dakika)
15.May.14	Ankara Soma için gündüz grevde, akşam direnişte (Dakika dakika)
15.May.14	Kürt halkı Soma için ayakta
15.May.14	Fotoğraflarla İzmir Soma direnişisi
15.May.14	Soma'da katledilenlerin yakınları: "Niye AKP'ye oy verdik? Korkudan!"
15.May.14	Soma'da gerginlik" fotoğraflarına gözaltı
15.May.14	İşçi sağlığı-iş güvenliği açısından Soma'da kim sorumlu?*
15.May.14	Soma işçisi: 'Erdoğan madende çalışmayı intihar mı sanıyor?'
15.May.14	İstanbul'da liseliler Soma için eylemdeydi
15.May.14	Prof. Dr. Ekrem Yüce Soma'yı anlattı: 'Sistem yaman çelişkilerle dolu!'
16.May.14	Fotoğraflarla Ankara Direnişisi: "Soma'yı TOMA'yla söndüremezsin!"
16.May.14	Kadıköylülerin Soma için direnişinden kareler
16.May.14	Duisburg Soma Katliamı'nı kınadı, Erdoğan'ı karşılamaya çağırdı
16.May.14	Latuff, Soma işçisini ve Erdoğan'ı çizdi
16.May.14	Ankara Dayanışması'ndan Soma ile dayanışma çağırısı
16.May.14	Soma Holding: "Öldürdük, pişman değiliz, hiçbir suçumuz yok"
16.May.14	Gazi Osman Paşa'da liseliler Soma için eylemdeydi
16.May.14	Tekmeci Başbakanlık müşaviri 'mağdur'muş: Somalı yurttışa tekmelerken ayağını mı kırdı?
16.May.14	Jeoloji mühendislerinden Soma Holding hakkında soruşturma
16.May.14	Soma'daki katliama tepkiler dünya çapında büyüyor
16.May.14	Örgütlü bir cinayet: Soma maden katliamı -
16.May.14	Antalya'da liselilerden Soma anmaları
16.May.14	Soma'daki polis saldırısına Ankara'da anında tepki
16.May.14	İSİG Meclisi: 'Katliamın sorumlusu hükümet ve Soma Holding'
16.May.14	İstanbul İkitelli'de liseliler Soma için sokağa çıktı
16.May.14	İstanbul Soma'nın hesabını soruyor (dakika dakika)
16.May.14	İTÜ'lüler Soma için ayakta: "Bu fakültede işgal var!"
16.May.14	İBB'nin "gurur" tablosu: "Cenaze araçlarımız Soma'da!"
17.May.14	Soma için suç duyurusu: Gerçekleşeceği bilinmesine rağmen...
17.May.14	Politeknik'ten çağrı: 'Soma Katliamı'nda AKP'nin yalanlarını boşa çıkarmaya devam edelim

Tarih	Haber ve Yazıların Başlıkları
17.May.14	İSİG'in verilerine göre, Soma'da yaşamını yitiren 283 madencinin isimleri
17.May.14	Üniversiteliler Soma'nın hesabını soruyor, üniversite işgalleri artıyor
17.May.14	Soma'ya eşkıya inmiş
17.May.14	Fotoğraflarla Kadıköy halkının Soma direnişi (16 Mayıs)
17.May.14	İsmailağa Cemaati'den Soma'ya 50 hoca
17.May.14	Tarikatlardan Soma'da polise gıda takviyesi
17.May.14	Koç Holding, Soma için iş bırakan işçilerden telafi çalışması istedi!
17.May.14	'Karadon'a ceza gelse, Soma yaşanmazdı'
17.May.14	Cumartesi Anneleri: "Kayıplarımızdan Soma'ya adalet istiyoruz"
17.May.14	Ankara'da Soma direnişi: Avukatlar yürüdü, liseliler oturdu, polis saldırdı
17.May.14	TGS: 'Soma'da acılara acı eklemeyin, gazetecilere dokunmayın'
17.May.14	Taksim Dayanışması: Soma için her akşam holdinglerin önünde, forumlarda, sokaktayız
17.May.14	Halk sokakta Soma katliamının hesabını sokakta sordu (il il eylemler)
17.May.14	Halkevleri Hukuk Dairesi: 'Soma, açık seçik katliam'
18.May.14	Somalı kadınlarla dayanışmaya, katliamın hesabını sormaya, sokağa!
18.May.14	Kaos GL: "Homofobik ve transfobik cinayetlerin sorumluları Soma'nın da sorumlularıdır"
18.May.14	Soma'da 'zulmün tekmesi, tokadı, TOMA'sı varsa'...
18.May.14	Soma maden katliamı: 13-18 Mayıs arası gün gün, dakika dakika gelişmeler
18.May.14	Soma ve 'ters köşeye yatmak' – Gökhan Nazlı
18.May.14	Soma için yürüten Mamaklı Halkevçilere polis saldırısı
18.May.14	Anti-homofobi yürüyüşünde Soma vurgusu
18.May.14	Kadıköy mahalle forumları Soma için yürüyor
18.May.14	İspanya'da madenciler Soma için eylem yaptı
18.May.14	Somalı işçi: "Bu işin içinde Taner Yıldız yoksa beni hemen idam etsin başbakan"
19.May.14	Soma'da dört farklı taşeron sistemi
19.May.14	Kadıköy'de binler Soma için yürüdü
19.May.14	Soma katliamı karartılmasın, şeffaflık sağlansın –
19.May.14	Sabahat Akkiraz vekillikten istifa etti: 'Soma'daki canlar için koltuğa ihtiyacımız yok'
19.May.14	Halkevciler Kadınlar'dan Soma'ya kızkardeşlik köprüsü
19.May.14	Polis amirinden Soma için yürüten kadınlara: "Ölü sevicisiniz"
19.May.14	Soma işçisi bakanları ve şirketi yalanladı, 'Üretim için öldürdüler' dedi
19.May.14	Politeknik'ten Soma gözlemleri: 'Soma Katliamı'nın başka yüzü'
19.May.14	Soma Yerel İnisiyatifi kuruldu: 'Özelleştirmeye ve taşeronla son verilsin!'

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Işıl DEMİR
Doğum Tarihi ve Yeri : 13.07.1985 - İzmir
Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : İzmir Buca Süper Lisesi, 2003
Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, Antalya, 2009
Yüksek Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Antalya, 2015
Tez Konusu : Yeni Toplumsal Hareketlerin Alternatif Medya ile İlişkisi
Rizomatik Bir Medya Örneği: Sendika.org
Yabancı Dil : İngilizce

İş Deneyimi

Projeler :
Ocak – Mayıs 2015- “Katılımcı Yurttaş Kimliğinin Kurulması Ekseninde Yemek Yeme ve Bedenin Yeniden Üretim Pratikleri: İstanbul’da Etnografik Bir Alan Çalışması” Tübitak Projesi - Bursiyer

E-Posta : isildemir@akdeniz.edu.tr